

UNIVERZITET U BEOGRADU
FILOLOŠKI FAKULTET

Jelena B. Babić-Antić

**RODNI STEREOTIPI I JEZIČKA SREDSTVA U FUNKCIJI
FORMIRANJA RODNIH IDEOLOGIJA DECE KAO
ČITALAČKE PUBLIKE ROMANA *HARI POTER* DŽOANE
ROLING NA ENGLESKOM I U PREVODU NA SRPSKI JEZIK**

DOKTORSKA DISERTACIJA

Beograd, 2016.

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF PHILOLOGY

Jelena B. Babić-Antić

**GENDER STEREOTYPES AND LINGUISTIC MEANS IN THE
FUNCTION OF FORMING GENDER IDEOLOGIES AMONG
CHILDREN AS READERS OF THE *HARRY POTTER* NOVEL
BY JOANNA K. ROWLING IN ENGLISH AND SERBIAN**

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2016

БЕЛГРАДСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Јелена Б.Бабић-Антић

**ГЕНДЕРНЫЕ СТЕРЕОТИПЫ И ЯЗЫКОВЫЕ СРЕДСТВА В
ФУНКЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ ГЕНДЕРНОЙ ИДЕОЛОГИИ
ДЕТЕЙ КАК ПУБЛИКИ, ЧИТАЮЩЕЙ РОМАН
ГАРРИ ПОТТЕР ДЖОАН РОУЛИНГ НА АНГЛИЙСКОМ
ЯЗЫКЕ И В ПЕРЕВОДЕ НА СЕРБСКИЙ ЯЗЫК**

Докторская Диссертация

Белград, 2016

MENTOR :

Dr Jelena Filipović, redovna profesorka Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu, Katedra za iberijske studije

ČLANOVI KOMISIJE :

Dr Ana Kuzmanović-Jovanović, docentkinja Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu

Dr Mirjana Lončar-Vujnović, redovna profesorka Filozofskog fakulteta Univerziteta u KosovskojMitrovici

Datum odbrane :

**RODNI STEREOTIPI I JEZIČKA SREDSTVA U FUNKCIJI FORMIRANJA
RODNIH IDEOLOGIJA DECE KAO ČITALAČKE PUBLIKE ROMANA *HARI
POTER* DŽOANE K. ROLING NA ENGLISKOM I NA SRPSKOM JEZIKU**

REZIME

Cilj ovog rada je da se utvrdi lingvistički obrazac ponašanja ženskih likova u romanu, kao i da se utvrdi da li je pomenuti lingvistički obrazac kao takav stavljen u funkciju izražavanja rodni stereotipa i rodni ideologija. Analiza se zasniva na kritičkoj analizi diskursa osnivača Normana Ferklafa i njegovoj trodimenzionalnoj shemi osmišljenoj za potrebe kritičke analize teksta. Istraživanje u ovoj tezi je uglavnom zasnovano na prvom nivou ove sheme koji se odnosi na lingvističku analizu diskursa.

U teorijskom i u metodološkom okviru ovaj rad je koncipiran na temeljima istraživanja jezika i roda iz perspektive kritičke analize diskursa. Mnoga istraživanja su dokazala da popularna književnost za decu predstavlja savršen medijum za plasiranje različitih ideologija i rodni stereotipa dečjoj čitalačkoj publici. Kao takva, ona predstavlja pogodno epistemološko tlo za kritičku analizu diskursa koja ima za cilj da istraži i ukaže na postojanje rodni razlika i predrasuda veoma često pristunih u književnosti za decu. Iako se kritička analiza do sada u većoj meri zanimala za tekstove realistične sadržine, poput novinskih članaka i ženskih magazina, fikcija za decu predstavlja veoma primamljiv diskurs za analizu. Analiza lingvističkog obrasca ponašanja ženskih likova i jezičkih sredstava upotrebljenih sa funkcijom izražavanja rodne ideologije, sprovedena je na korpusu koji čini sedam knjiga romana britanske spisateljice Džoane K. Roling, *Hari Potter* na engleskom i u prevodu na srpski jezik. Za cilj smo imali identifikaciju rodni stereotipa i ideologije koji postoje u romanu, i kao takvi bitno utiču na formiranje stavova o rodni odnosima kod dece.

Rezultati analize potvrđuju pretpostavke o postojanju rodni ideologija i ukazuju na to koja se jezička sredstva mogu upotrebiti i staviti u funkciju izražavanja rodne ideologije u književnosti za decu. Takođe, ukazuju na sličnosti i razlike između jezičkih sredstava u originalu i onih pronađenih u prevodu na srpski jezik.

Novinu u istraživanju predstavlja primena kritičke analize diskursa na korpusu koji čini prevodna literatura, kao i kontrastiranje rezultata u engleskom i srpskom.

Zaključke ovog istraživanja moguće je dalje koristiti u istraživanjima u oblastima lingvistike, sociolingvistike, feminističke lingvistike i kritičke analize diskursa. Ovim istraživanjem otvoren je novi prostor za buduća istraživanja koja bi analizirala odnos jezika i roda u drugim oblicima javnog diskursa iz perspektive kritičke analize diskursa.

Ključne reči: jezička sredstva, rodni stereotipi, rodna ideologija, jezik i rod, kritička analiza diskursa, književnost za decu.

Naučna oblast: lingvistika

Uža naučna oblast: Sociolingvistika

UDK broj:

**GENDER STEREOTYPES AND LINGUISTIC MEANS IN THE FUNCTION OF
FORMING GENDER IDEOLOGIES AMONG CHILDREN AS READERS OF THE
“HARRY POTTER” NOVEL BY JOANNA K. ROWLING IN ENGLISH AND
SERBIAN**

SUMMARY

The goal of this paper is to determine the linguistic patterns of behaviour examined on female characters in the Harry Potter novel, as well as to determine which linguistic means are used to promote gender stereotypes and ideologies. The analysis is based on Critical Discourse Analysis (CDA) founded by Norman Fairclough and his three-dimensional scheme construed for the purposes of critical text analysis. The research in this thesis is mainly based on the first level of this scheme, appropriate for linguistic analysis of discourse.

Theoretically and methodologically this paper is based on language and gender research observed from the perspective of critical discourse analysis. Many analysis have shown that children’s fiction presents a suitable medium for promotion of different ideologies and gender stereotypes to the audience mainly consisting of children. As such, it presents a suitable epistemological site for Critical Discourse Analysis aiming to investigate and point to gender differences and prejudices often present in children’s literature. Although the CDA was mainly used to analyse texts of realistic content like newspapers and women’s magazines, children’s fiction presents a challenging discourse for analysis. The analysis of linguistic patterns of behaviour among the female characters and linguistic means used for promotion of gender ideologies was applied on a corpora consisting of seven books of the novel about Harry Potter in English and Serbian language. The goal was to identify gender stereotypes and ideologies present in the novel which can have an impact on children’s understanding of gender relations.

The results have confirmed the hypothesis about the presence of gender ideologies and led to conclusion about linguistic means which can be put to function of promoting gender ideology in children’s literature. At the same time, the results have point to similarities and differences between the linguistic means detected in the original text and those found in the translation.

The novelty of this study lies in the application of critical discourse analysis for the analysis of corpora such as translated literature, as well as the contrastive analysis applied to the results found in English and Serbian.

The conclusions we have reached in this research can be used in the research of linguistics, sociolinguistics, feminist linguistics and critical discourse analysis. This research opens new possibilities for further research analysing language and gender in other forms of public discourse, from the perspective of critical discourse analysis.

Key words: linguistic means, gender stereotypes, gender ideology, language and gender, critical discourse analysis, children's literature.

Field of study: Linguistics

Specific field of study: Sociolinguistics

UDK number:

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Predmet istraživanja	1
1.2. Cilj istraživanja	2
2. Teorijsko-metodološki okvir	5
2.1. Sociolingvistika, jezik i rod, kulturni modeli, kritička analiza diskursa i traduktologija	5
2.2. Jezik i rod	6
2.3. Kritička analiza diskursa kao pristup istraživanjima jezika i roda	12
2.3.1. Ferklafov model kritičke analize diskursa	15
2.4. Jezičke i rodne ideologije	17
2.5. Diskurs i ideologija	19
2.6. Pojam ženskog jezika	20
2.6.1. Odlike „ženkog jezika“	24
2.6.2. Jezik o ženama	31
2.7. Traduktologija	33
3. Analiza i interpretacija govora ženskih likova i naracije o njima u kontekstu rodnih ideologija	36
3.1. Korpus	36
3.2. Diskurzivna konstrukcija rodne ideologije u romanu <i>Hari Potter</i>	40
3.3. Lignvistički obrazac ženskih likova	42
3.3.1. <i>Hari Potter i kamen mudrosti</i>	42
3.3.1.1. Moli Vizli	42
3.3.1.2. Hermiona Grendžer	46
3.3.1.3. Minerva MekGonagal	52
3.3.2. <i>Hari Potter i dvorana tajni</i>	61
3.3.2.1. Moli Vizli	62
3.3.2.2. Džini Vizli	69
3.3.2.3. Minerva MekGonagal	72
3.3.2.4. Hermiona Grendžer	80

3.3.2.5.	Profesorka Spraut	86
3.3.2.6.	Jecajuća Mirta	88
3.3.3.	<i>Hari Potter i zatvorenik iz Askabana</i>	89
3.3.3.1.	Moli Vizli	90
3.3.3.2.	Minerva MekGonagal	92
3.3.3.3.	Hermiona Grendžer	94
3.3.3.4.	Madam Pomfri	96
3.3.3.5.	Profesorka Trilejni	98
3.3.3.6.	Madam Rozmerta	100
3.3.4.	<i>Hari Potter i vatreni pehar</i>	101
3.3.4.1.	Moli Vizli	101
3.3.4.2.	Hermiona Grendžer	105
3.3.4.3.	Rita Skiter	111
3.3.4.4.	Čo Čeng	115
3.3.4.5.	Minerva MekGonagal	117
3.3.4.6.	Fler Delaker	117
3.3.5.	<i>Hari Potter i red feniksa</i>	119
3.3.5.1.	Tetka Petunija	119
3.3.5.2.	Moli Vizli	121
3.3.5.3.	Hermiona Grendžer	123
3.3.5.4.	Dolores Ambridž	127
3.3.5.5.	Čo Čeng	129
3.3.5.6.	Luna Lavgud	133
3.3.6.	<i>Hari Potter i polukrvni princ</i>	137
3.3.6.1.	Moli Vizli	137
3.3.6.2.	Fler Delaker	139
3.3.6.3.	Hermiona Grendžer	141
3.3.6.4.	Džini Vilzli	147
3.3.6.5.	Lavander Braun	150
3.3.6.6.	Jecajuća Mirta	152
3.3.7.	<i>Hari Potter i relikvije smrti</i>	153
3.3.7.1.	Hermiona Grendžer	153
3.3.7.2.	Moli Vizli	159
3.3.7.3.	Džini Vilzli	161

3.3.7.4.	Tetka Mjuriel	164
3.3.7.5.	Minerva MekGonagal	167
3.4.	Sličnosti i razlike između jezičkih obrazaca ženskih likova u originalu i prevodu i mogući uticaj na čitalačku publiku u rodno-ideološkom smislu	168
3.4.1.	<i>Hari Poter i kamen mudrosti</i>	168
3.4.2..	<i>Hari Poter i dvorana tajni</i>	174
3.4.3.	<i>Hari Poter i zatvorenik iz Askabana</i>	180
3.4.4.	<i>Hari Poter i vatreni pehar</i>	183
3.4.5.	<i>Hari Poter i red feniksa</i>	187
3.4.6.	<i>Hari Poter i polukrvni princ</i>	191
3.4.7.	<i>Hari Poter i relikvije smrti</i>	195
3.5.	Razvoj jezičkog obrasca ženskih likova kroz sedam delova romana	199
3.5.1.	Moli Vizli	199
3.5.2.	Hermiona Grendžer	201
3.5.3.	Minerva MekGonagal	203
3.5.4.	Džini Vizli	205
3.5.5.	Moli Vizli, Hermiona Grendžer, Minerva MekGonagal i Džini Vizli kroz sedam delova romana	207
3.5.6.	Jezički obrazac sporednih ženskih likova kroz sedam delova romana	210
4.	Zaključak	216
5.	Bibliografija	222

1.Uvod

1.1. Predmet istraživanja

Tema ovog doktorata podrazumeva analizu rodni stereotipa i jezičkih sredstava u funkciji izražavanja rodne ideologije, tj. analizu lingvističkih obrazaca ponašanja ženskih likova u književnom diskursu. Takođe, u centru našeg interesovanja u ovoj tezi biće i način na koji je žena predstavljena u jednom od najpoznatijih hit romana moderne dečje književnosti, u serijalu o Hari Poteru autorke Džoane Roling, na engleskom jeziku i u prevodu na srpski.

Književnost za decu može se smatrati veoma pogodnim epistemološkim tлом sa tačke gledišta kako analize diskursa, tako i kritičke analize diskursa koja ima za cilj da istraži i ukaže na postojanje rodni razlika i predrasuda veoma često pristunih u literaturi za decu koja predstavlja veoma bitan segment u životima dece. Iako se kritička analiza do sada u većoj meri zanimala za tekstove realistične sadržine, poput novinskih članaka i ženskih magazina, fikcija za decu predstavlja veoma pogodan diskurs za analizu. Kada je reč o književnosti za decu, pored funkcije da zabavi ona je veoma često napisana i sa ciljem da ih nečemu nauči, posebno u dobu ranijeg kontakta deteta sa određenom vrstom diskursa. Baveći se jezikom i ideologijom u književnosti za decu, Džon Stivens je istakao značaj jezika u predstavljanju sveta i različitih tema u književnosti, koja potom uz pomoć tog istog jezika nastoji da izgradi odnos između deteta i relevantne kulture (Stephens, 1992). Kada je reč o pitanju koje u ovoj tezi za nas i jeste osnovno pitanje, tj. pitanju rodni odnosa, nesumnjivo je dokazano u različitim studijama (Taylor, 2003; Baker-Sperry i Grauerholz, 2003; Crab i Bielawski, 1994; Kortenhaus i Demarest, 1993; Rosandić i Vidanović, 1987 i drugi) da se deci kroz literaturu predstavlja rodni poredak u društvu. Stoga, kako navodi Frensis, deca su od najranije dobi podložna uticajima takozvane „rane izloženosti diskursu” (Francis, 2000) (eng. *early discourse exposure*).

Istraživanje će obuhvatati identifikaciju prisutni rodni stereotipa ženskih likova i načina na koji su oni predstavljeni u ovom serijalu koji čini sedam knjiga. Takođe će biti analizirana i potom upoređena lingvistička sredstva koja su u funkciji oslikavanja rodne ideologije i načina na koji govore glavni ženski likovi u romanu. Pomenutu analizu ćemo

najpre izvršiti na originalnom romanu na engleskom jeziku, a potom i na prevodu na srpski jezik. Identifikovana jezička sredstva u oba jezika će potom biti kontrastirana i upoređena, pri čemu ćemo se pridržavati osnovnih načela i postulata traduktologije tj. teorije prevođenja. Oslonivši se na odlike koje se često pominju kao elementi „ženskog jezika“ i tragajući za njima, nastojaćemo da ih evidentiramo i steknemo uvid u njihov značaj i doprinos koji imaju u diskurzivnoj konstrukciji rodne ideologije, kako u engleskom jeziku tako i u srpskom jeziku, tj. u srpskoj i u britanskoj kulturi.

Prateći i beležeći pomenute odlike, one zabeležene u romanu na engleskom jeziku ćemo uporediti sa onima koji budu pronađeni u prevodu na srpski jezik. Uporednom kritičkom analizom originala i prevoda nastojaćemo da dobijemo jasniju sliku o ustrojstvu kognitivnih kulturnih modela u ove dve sredine, u nadi da će ovo istraživanje predstavljati koristan izvor za buduće analize formiranja rodni uloga, njihovog vrednovanja u različitim sredinama i potencijalnom značaju u formiranju rodni i opštih ideologija kod dece.

1.2. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je da se utvrdi lingvistički obrazac ponašanja ženskih likova u romanima kao i da se utvrdi da li pomenuti lingvistički obrazac utiče na shvatanje rodni uloga, te da li će analiza doprineti razjašnjenju postojećih rodni uloga u društvu. Ovo smatramo veoma bitnim iz razloga što popularna književnost za decu u velikoj meri utiče na formiranje stava dečje čitalačke publike o rodni odnosima i ulogama polova u modernom društvu.

Stoga polazimo od pretpostavke koja je ujedno i naša prva hipoteza, a to je da književnost za decu obiluje rodnom ideologijom. Pod uticajem takve književnosti deca usvajaju znanja i norme koje su neretko i rodni stereotipi, koji se tiču uloga koje muškarci i žene imaju u društvu. Razlog zbog koga korpus u tezi čini prevodna literatura jeste izrazita popularnost romana o Hariju Poteru, kako u svetu tako i na našim prostorima. Reč je o romanu koji je ostavio značajan uticaj i na našu čitalačku publiku, posebno dečju. O tome svedoči i podatak da se odlomak iz romana našao i u čitanci za 5. razred osnovne škole kod nas, kao i da učenici i učenice naših osnovnih škola ovaj roman i njenog glavnog junaka svrstavaju među omiljene.

Na osnovu brojnih istraživanja u oblasti rodni studija i odnosa jezika i roda (Lazar, 2007; Mayerhoff i Holmes, 2004; Lakoff, 2004, 1975; Buchtolz, 2003; Philips, 2003; Cameron, 2001 itd.) moguće je izvesti i drugu hipotezu kojom se pretpostavlja da se rodni stereotipi i rodna ideologija u pisanom diskursu mogu izražavati različitim jezičkim sredstvima. U ovoj disertaciji naš cilj će biti da identifikujemo ona jezička sredstva koja bi mogla poslužiti prikazu i izražavanju rodne ideologije na korpusu koji čini sedam knjiga romana o dečaku čarobnjaku i o njegovim bliskim prijateljima, o njihovim avanturama i o procesu sazrevanja. Naš cilj u ovoj tezi će prevashodno biti identifikacija i analiza jezičkih sredstava koja koriste glavni ženski likovi u serijalu, kao i pronicanje u to na kakav je način kroz njihovo učešće u dijalozima i naraciji o njima, Rolingova uspela da predstavi rodne stereotipe i ideologiju.

Dosadašnja istraživanja od kojih smo neke i pomenuli (Gupta, 2009; Mayes-Elma, 2006; Shibamoto-Smith, 2004; Heilman, 2003; Blake, 2002) nesumnjivo su dokazala da serijal obiluje rodom nejednakošću i favorizovanjem muškaraca u odnosu na žene, kao i ženskom podređenošću. S tim u vezi, Sanderlend (2011: 205) primećuje da „ženski likovi u romanu o Hariju Poteru na engleskom jeziku, konstantno traže potvrdu za svoje postupke od strane muških likova, uporno bivaju ignorisane od strane muškaraca (pri čemu se frekventnost takvih scena povećava kako serijal odmiče) te da svoje učešće uglavnom izražavaju pružanjem otpora, ali uvek popuštajući na kraju.“ (“Female characters constantly request validation from males; are consistently ignored by male characters (the frequency of such episodes increasing as the series goes on) and do express their agency through resistance, but then concede”)¹ Pritom citira Mejes-Elmu koja navodi da „Rolingova ženskim likovima dozvoljava da se opiru do određene mere, ali se one uvek na kraju i povuku“ (“Rowling allows the women to resist up to a certain point but then always has them retreat”) (Mayes-Elma, 2006: 104 prema Sunderland, 2011: 205).

Način izražavanja žena tj. njihov jezički obrazac ranije predstavljen (Lakoff, 2004, 1975; Cameron, 2007, 1998; Eckert & McConnell-Ginet, 2003, 1992; Crawford, 2011, 1995; Tannen, 1990; Coates, 2011, 1998) kao *ženski govor* u određenoj meri je izmenjen pod uticajem emancipacije žena i istraživanja feminističke lingvistike u oblasti jezika i roda (Talbot, 2010; Mills, 2008, 2003; Lazar, 2009 i drugi). Analizom i dobijenim rezultatima, a uz pretpostavku da se poimanje roda i rodne ideologije u današnje vreme i posle tri faze u razvitku rodno-jezičkih istraživanja znatno promenilo od vremena začetaka istraživanja jezika

¹ Autorka svih prevoda u daljem tekstu Jelena Babić-Antić

i roda, koncipiramo i treću hipotezu. I pored očiglednih i jasnih razlika između britanskog i srpskog društva, jezika i potpuno različitih kulturnih miljea, mišljenja smo da razlike u poimanju rodni ideologija i stereotipa u diskursu koji je predmet analize, a koje su uslovljenje razlikama između dva društva, uglavnom potiču od traduktoloških pravila i samog ishoda procesa prevođenja. Step en ekvivalentnosti prevoda i njegov kvalitet (Hlebec, 2009; Newmark, 1993, 1991; Baker, 1992; Ivir, 1978) deo su koji je uslovljen profesionalnošću i savešću prevodioca koji je na sebe preuzeo zadatak prevođenja, čime se mi u ovoj tezi nećemo baviti jer prevazilazi okvire našeg istraživanja.

Pretpostavljamo da će detektovane razlike između originala i prevoda biti uglavnom posledica različitih nivoa (ne)ekvivalencije i prevodilačkih transformacija. Veoma važan faktor koji se ovom prilikom ne sme zanemariti svakako predstavlja i prevodiočevo poimanje sveta, te način na koji on percipira rodne uloge u društvu. Pored toga, uloga lektora i njegov uticaj u procesu predstavljaju bitan aspekt, koji se svakako mora uzeti u obzir. Reč je o aspektima koji nesumnjivo predstavljaju pogodno pitanje za neka buduća istraživanja, ali kao što smo prethodno istakli, prevazilaze okvire ove teze.

Književnost za decu poput romana o Hariju Poteru, ali i bajki i drugih avanturističkih romana, oduvek je obilovala rodni ideologijama i stereotipni predstavljanjem rodni odnosa (Taylor, 2003; Baker-Sperry i Grauerholz, 2003; Crab i Bielawski, 1994; Kortenhau s i Demarest, 1993; Rosandić i Vidanović, 1987), što je čini važni i uvek aktuelni pitanjem u sociolingvističkim istraživanjima jezika i roda. Očekujemo da će uočene sličnosti i razlike u poimanju rodno-jezičkih odnosa, stereotipa i rodni ideologija predstavljati značajno saznanje a teza koristan izvor budućim istraživanja slične vrste. Uzevši u obzir sve okolnosti koje okružuju sam fenomen romana o čarobnjaku i njegovom odrastanju, koji čini sedam knjiga od kojih svaka prati po jednu godinu njegovog boravka u Hogvortsu, bitno je istaći da je reč o literaturi koja je najveću popularnost stekla kod mlađe čitalačke publike tj. dečje populacije, zatim publike koju čine mladi različitih uzrasta kao i odrasle publike. Osim činjenice da je reč o veoma popularnom romanu kojim je autorka stekla svetsku slavu i koje je prevedeno na više od deset svetskih jezika, kada je reč o Velikoj Britaniji iz koje sama autorka i potiče, romanu se takođe pripisuje i velik uspeh u poboljšanju čitalačke prakse kod dece, a posebno dečaka. Postoje spekulacije o tome da je svemu prethodila strategija izdavača koji su od autorke zatražili da prvu knjigu romana potpiše inicijalima, kako bi se izbeglo da dečaci odbiju da čitaju roman čiji je autor žena.

2. Teorijsko-metodološki okvir

2.1. Sociolingvistika, jezik i rod, kulturni modeli, kritička analiza diskursa i traduktologija

U teorijskom i u metodološkom okviru ovaj rad je koncipiran na temeljima istraživanja jezika i roda iz perspektive kritičke analize diskursa. Reč je o naučnoj disciplini koja je savremena i koja na osnovana lingvistike kritički pristupa svim vidovima diskursa koji su neminovno uslovljeni jezikom tj. govorom, pisanim ili govornim. U vezi sa analizom kojom ćemo se u ovoj tezi baviti, možemo reći da je pre svega reč o onom vidu analize diskursa koji za cilj ima da identifikuje i otkrije različite rodne predrasude, pokušaje favorizovanja muškog pola u odnosu na ženski, i prikaz ženskog položaja u društvu kao podređenog i inferiornog, kakvim bi deca trebala da ga spoznaju, usvoje i eventualno primene u toku svog sazrevanja. U smislu nepravda i socijalnih nejednakosti, uključujući i rodne, kritička analiza za van Dajka (van Dijk, 1993: 252) predstavlja analizu koja se bavi „proučavanjem odnosa između diskursa, moći i dominacije, kao i nepravde i socijalne nejednakosti koje iz tog odnosa proizilaze. “To bi drugim rečima značilo da istraživanja u okviru kritičke analize diskursa „tragaju za ideološkim značenjem jezičkih izbora govornika, kao i za određenim obrascima u distribuciji njihovih izbora“ (van Dijk, 2001 prema Kuzmanović-Jovanović, 2013: 31).

Značaj i sve veća popularnost ove savremene analitičke discipline leži u tome što ona za razliku od drugih disciplina o svojim stavovima otvoreno govori i veoma je društveno angažovana. Naime, njena uloga je da dobijene rezultate i podatke svojih analiza učini vidljivim, javno ih kritikuje i na taj način pokuša da napravi prostora za promene na bolje. U smislu rodno-jezičkih nejednakosti u diskursu, na analizi diskursa je da jezičke i sve ostale strukture obojene rodnom nejednakošću uoči, identifikuje i ukaže na potrebu za promenama u smislu zamene i upotrebe politički korektnih i prihvatljivih. Stoga, kritička analiza predstavlja i odgovarajući okvir i polazište za mnoga feministička istraživanja jezika.

Tradicionalna definicija sociolingvistike je da je to „lingvistička naučna disciplina koja se bavi proučavanjima odnosa jezika i društva tj. jezika kao društvenog i kulturnog fenomena“ (Trudgill, 1974: 32). Smatra se relativno mladom lingvističkom disciplinom koja istraživanjima u oblasti jezika unutar različitih govornih zajednica i varijacijama unutar njih, pristupa na interdisciplinarni način (Filipović, 2009: 16). Pitanja odnosa i interakcije između jezika i kulture zauzimala su značajno mesto u različitim naučnim disciplinama, pa je takav slučaj i u sociolingvistici. Ukoliko jezike i njihove govornike posmatramo iz perspektive različitosti kao nosioce relevantnih kultura, možemo zaključiti da se i poimanje sveta i kulture razlikuje u različitim jezicima i u različitim društvima. Tako Filipović navodi da je još „Humbolt koga mnogi smatraju začetnikom lingvističke nauke, primetio varijabilnost jezika koja je uslovljena kulturnim modelima društvenih zajednica koje se služe različitim jezicima“ (Humbolt prema Filipović, 2009: 110). Pritom pominje i koncept kulturnih modela koji po njenom mišljenju predstavlja „skup znanja kojim se mi kao pojedinci orijentišemo u svetu u kome odrastamo, sazrevamo i živimo“ (Filipović 2009: 110). Potom dodaje da je reč o „sistemu znanja koje mnogi autori definišu kao kulturu i u antropologiji i kognitivnoj lingvistici ih označavaju terminom *kulturni model*“ (Riley, 2006 prema Filipović, 2009: 110). Teorijska osnova istraživanja u ovoj disertaciji počiva na sociolingvističkim istraživanjima jezika i roda, kako onih koja se danas prema rečima Mirijam Majerhof i Dženet Holms već mogu smatrati „klasicima“ (Meyerhoff & Holmes, 2004: 2), a to su: Tannen (1993), Lakoff (1975), Cameron (1998), Eckert & McConnell-Ginnet (1998), Wodak (1997), tako i na istraživanjima novijeg datuma kojima su se bavile Talbot (2000), Buchtoltz (2003), Livia (2003), Philips (2003), kao i onih istraživanja koja se bave rodnim identitetom i rodnom ideologijom (Hall & Buchtoltz, 1995; Coates, 1996; Butler, 1990; Cameron, J., 2001; Lazar, 2007).

U okviru lingvističkih istraživanja dvadesetog veka pol je svrstan među društvene varijable kao što su socijalni status, starost, nacionalnost, etnička pripadnost, religija, klasa i region. Tako je u kvantitativnim istraživanjima prestižnih i stigmatizovanih varijacija jezika (Labov, 1963; Trudgill, 1972; Milroy, 1978) pol postao faktor koji je značajno uticao na upotrebu jezika.

2.2. Jezik i rod

Studije roda i pola u sociolingvistici i analizi diskursa započele su sedamdestih godina prošlog veka. Uglavnom su ispitivana dva vida jezičkog ponašanja: jezičko ponašanje muškaraca i jezičko ponašanje žena na fonološkom nivou (Labov, 1963; Trudgil, 1972 i drugi) i interakcija (konverzacijski stilovi) između muškaraca i žena u diskursu (Tannen, 1990; Eckert & McConnell-Ginet, 1992 ; Holmes, 1996 ; Eckert, 1989. i drugi).

U ranim šezdesetim paralelno sa terminom *rasizam* razvio se i termin *seksizam* koji je ukazao na postojanje diskriminacije unutar socijalnog sistema i to na osnovu polne pripadnosti (Wodak, 1997: 18). Ukazavši na istaknutu binarnu poddelu na dva roda i to muški - koji je norma, i ženski - koji je *onaj drugi*, koja je bila prisutna u većini zapadnoevropskih društava, žene su uz pomoć termina seksizam po prvi put istupile i definisale sebe kao socijalnu grupu ali i društvenu manjinu. Paralelno sa tim, u lingvistici se formira feministička lingvistika čije učenje karakterišu kritika nauke i androcentričnog stava u okviru tradicionalne nauke. U svojim stavovima feministička lingvistika se u određenoj meri slaže i poklapa sa kritičkom lingvistikom i kritičkom analizom diskursa. U vezi sa tim kao i samim odnosom jezika i roda, Vodakova pominje tri osnovna aspekta koje izdvaja Marlis Hellindžer (Hellinger, Marlis 1990: 12 prema Wodak, 1997: 8) po kojima se feministička lingvistika ipak razlikuje od svih ostalih disciplina:

1. Feministička lingvistika postavlja muško i žensko lingvističko ponašanje i lingvističke fenomene vezane za jezička obeležja muškaraca i žena, u centar svojih razmatranja.
2. Feministička lingvistika tumači asimetrije vezane za govornike u polju jezičkog sistema i upotrebe jezika kao pokazatelje lingvističke diskriminacije žena (seksizam) i direktno ih povezuje sa socijalnim diskriminacijama.
3. Feministička lingvistika ne prihvata fenomene kakvi jesu, već traga za alternativama zarad očuvanja principa lingvističkog jednakog tretiranja muškaraca i žena.

Prvom lingvističkom studijom koja je zaista na pravi način ponudila uvid u pitanje odnosa jezika i roda, smatra se knjiga Robin Lakoff (1975) pod nazivom *Jezik i mesto žene* (*Language in woman's place*). Reč je o studiji koja je po prvi put kombinovala teorijske pretpostavke i metode antropologije, psihologije, komunikologije, sociolingvistike i drugih

oblasti. Na taj način otvoreno je potpuno novo interdisciplinarno polje istraživanja, danas poznato kao „rodne studije“ (*“gender studies”*).

Istraživanja jezika i roda do današnjih dana prošla su kroz tri faze. Već u periodu 70-ih godina, u prvoj fazi razvoja izučavanja roda poznatoj kao „teorija dominacije“, prepoznata je potreba za razlikovanjem biološke kategorije pola i društvene kategorije roda. Tako je sintagma „jezik i pol“ (*“language and sex”*) zamjenjena sintagmom „jezik i rod“ (*“language and gender”*). Biološko diferenciranje polova bilo je polazište svih istraživanja za varijacionističke sociolingviste sa Vilijamom Labovom (William Labov) kao glavnim predstavnikom. U svojim istraživanjima koja su od nemerljivog značaja za razvoj sociolingvistike Labov, tvorac prve sociolingvističke istraživačke metode i termina „govorna zajednica“ (*“speech community”*), ali i ostali varijacionisti, služili su se kvantitativnom istraživačkom metodom. U centru pažnje bilo je pitanje razlike u govoru muškaraca i žena i u kojoj meri su one prisutne na fonetskom, na morfološkom i na sintaksičkom nivou. Varijacionistička sociolingvistika se prevashodno bavila uspostavljanjem veza između jezičkih i društvenih varijacija (Filipović, 2009: 17), a rod je posmatran kao deo socijalnih faktora. Smatrajući da svaki član tzv. *govorne zajednice* ima iste pretpostavke u upotrebi različitih govornih varijabli, a koje su u skladu sa socio-kulturnim kontekstom (Filipović, 2009: 17), Labov je svojim istraživanjem pod nazivom *Martha's Vineyard* (1963) načinio prekretnicu u daljim sociolingvističkim istraživanjima, ističući da sociolingvistička istraživanja moraju biti tretirana kroz skup svih lingvističkih i ekstralingvističkih faktora.

Period „teorije dominacije“ obeležili su i radovi Pitera Tradgila (Peter Trudgil, 1972) poput istraživanja u Norviču². Prema Tradgilu nestandardni jezički varijetet za muškarce predstavlja pripadanje grupi jer ispunjava uslove solidarnosti sa ostalim članovima i predstavlja vrednosti date grupe, kao npr. *muževnost*. Međutim, kada su žene u pitanju i njihova upotreba standardnih jezičkih varijeteta, Tradgil to objašnjava kao posledicu ženskog položaja u društvu. Taj je položaj svakako manje stabilan i siguran nego onaj koji imaju muškarci, pa je vrlo verovatno da je ženama bitno da svoj status i položaj osiguraju na svaki način, u ovom slučaju lingvistički. Još jedno istraživanje jeste zajednički projekat Lesli i Džejmisa Milroja (Lesley i James Milroy, 1978) koji su na grupi radnika u Belfastu istraživali uticaj roda na nastanak jezičkih varijabli. Kao važan zaključak istakli su da je proces globalizacije kod muškaraca i žena uslovljen polom, a ne socijalnim razlikama. Pomenuta

² O ovome više u Trudgil, P. (1972) *Sex, covert prestige and linguistic change in the urban British English of Norwich*. Cambridge: Cambridge, University Press.

istraživanja Labova, Tradgila i Milroja svakako se razlikuju u mnogo aspekata, ali se sva nesumnjivo podudaraju u jednom, a to je metodologija. Sva pomenuta istraživanja su kvantitativna, tj. različite varijable se definišu i posmatraju u odnosu na postojeće socijalne parametre.

Teoriju dominacije je tokom 80-ih godina dvadesetog veka zamenila teorija različitosti (Filipović, 2009: 129). U osnovi ove teorije je stav da muškarci i žene govore različitim dijalektima, ali da žena ovog puta konačno bude posmatrana u nešto ravnopravnijem položaju u odnosu na muškarca. U ovom periodu razlike u govoru muškaraca i žena smatraju se posledicom različite socijalizacije dečaka i devojčica od najranije mladosti. Razlike u komunikativnim obrascima muškaraca i žena jasno su vidljive, te su mnogi istraživači bili skloni generalizaciji. Preovlađuje verovanje da su žene u komunikaciji sklonije zajedništvu, kooperaciji i podršci; sa druge strane, muškarci se odlikuju takmičarskim stavom i potrebom da svoj stav nametnu ostatku grupe. S tim u vezi, Debra Tanen u svom istraživanju različitih podgrupa govorne zajednice beleži i da su te razlike uočljive i u fizičkom stavu koji dečaci i devojčice zauzimaju tokom razgovora (Tannen, 1990 prema Filipović, 2008: 130). Do sličnih zaključaka došla je i Penelopi Ekert (Eckert, 1989) u svom istraživanju dvaju adolescentskih grupa u jednoj školi u Detroitu. Ona navodi da je istina da devojčice svoj status u grupi grade svim raspoloživim resursima, pa i lingvističkim. Sve to je posledica nedostatka moći, koju za razliku od njih, dečaci imaju. Samim tim oni su u prednosti u odnosu na devojčice. Ipak, Ekert odbacuje svaku generalizaciju i etiketiranje kao kontraproaktivne i nazadne. Takođe, u svojim kasnijim istraživanjima Tannen a potom i mnogi drugi istraživači, uočavaju da zapravo nijedan komunikacijski obrazac ne mora da bude u direktnoj vezi sa rodom. Ovo shvatanje posebno postaje jasno pojavom tzv. „delatne zajednice“ (“community of practice”) koju prvi put pominju Ekert i MekKonel-Ginet (Eckert i McConnel-Ginnet, 1992). Pojava delatne zajednice dovela je do prekretnice u studijama jezika i roda, čime dolazimo do treće faze u razvoju istraživanja - korelacija između jezika i roda.

Bitna razlika koju je donela ova nova faza pod nazivom „teorija performativnosti“ jeste shvatanje roda. Naime, on se sada smatra kontinuumom po kome se mogu kretati razni stepeni muškosti ili ženskosti. Shodno ovoj teoriji, moderna istraživanja odnosa jezika i roda tretiraju rod kao socijalni konstrukt definišući ga kao „dinamičku kategoriju koju svi mi izgrađujemo tokom celog života“ (Filipović, 2009: 131).

Delatna zajednica kako je Ekert i MekKonel-Ginet (1992) definišu, predstavlja „grupu čiji članovi zajedno delaju zarad postizanja zajedničkog cilja“. Novo u vezi sa ovim

konceptom jeste to da je sada u centru pažnje lingvističko ponašanje članova zajednice i kvalitet te interakcije. Njihov zajednički podvig posmatra se u kontinuitetu i u redovnim intervalima, što ga znatno razlikuje od koncepta govorne zajednice.

Koristeći se ovim novim konceptom, istraživači i istraživačice³ dolaze do značajnih rezultata. Holms i Mejerhof (Holmes i Mayerhoff, 1999) u svom zajedničkom radu *Theories and methodologies in the new language and gender research* („Teorije i metodologije u novim istraživanjima jezika i roda“) bliže određuju koncept delatne zajednice i njegov značaj kao paradigme koja je sociolingvistička istraživanja odvela mnogo dalje. Sličan stav zastupa i Viktoria Bergval u svom radu *Toward a comprehensive theory of language and gender* (1999). Pored isticanja važnosti delatne zajednice Bergval odlazi i korak dalje, napominjući potrebu za iznalaženjem unapređenijih koncepata od delatne zajednice, koji bi istraživanja jezika i roda odvele mnogo dalje.

Zajedničko za istraživanja skorijeg datuma, jeste novo poimanje roda i njegovog uticaja na jezik. Boravak istraživača na terenu je veoma zastupljen, te su brojne studije upravo koncentrisane na istraživanje u okviru delatnih zajednica. Dženi Češir (Jenny Cheshire, 2000) u svom radu *Narratives and gender in adolescent friendship networks* („Narativi i rod u zajednici adolescenata“) kritikuje bilo kakvu generalizaciju. Iako komunikacijski šablon postoji, autorka kritikuje svaku generalizaciju kada su komunikacijski obrazac muškaraca i žena u pitanju. Kao zaključak svog rada iznosi sposobnost oba pola da se koriste svim raspoloživim komunikativnim sistemima, i to u zavisnosti od konteksta. Sličan stav u svojoj knjizi *Language and gender* („Jezik i rod“) zastupa i Meri Talbot (Mary Talbot, 2010). Ona navodi da je viđenje da su muško i žensko dve razdvojene kategorije uglavnom tačno, ali i da ne mora biti, uzevši u obzir transeksualnost, homoseksualnost i slično.

U anglofonom svetu je od 70-ih godina dvadesetog veka do danas, prošavši kroz tri faze razvoja, poimanje koncepta roda u jeziku i njegovog uticaja na nastanak jezičkih varijabli znatno uznepredovalo u korist žene. Empirijska sociolingvistička istraživanja znatno su doprinela tome da ženski rod u jeziku postane vidljiviji. Tome su nesumnjivo doprinele „feminističke lingvistkinje“ među kojima su Debra Kameron, Kejt Svift, Kejsi Miler, Dejl Spender (Deborah Cameron, Kate Swift, Casey Miller, Dale Spender) i mnoge druge koje su u zajedničkoj knjizi *A handbook of nonsexist writing* (1980) („Priručnik za neseksističko pisanje“) ukazale na seksizam u engleskom jeziku (prema Vlahović, 2003: 73-87).

³ Kao autorka teze koja se između ostalog bavi i rodno osetljivim jezikom, takvim jezikom ću upućivati i na svoje izvore korišćene pri izradi ove teze.

Kategorije pola i roda (eng. *sex and gender*) zauzimaju značajno mesto u istraživanjima odnosa jezika i roda, analizi diskursa, kritičkoj analizi diskursa, feminističkoj kritici kako književnoj tako i kulturnoj, ali i u mnogim drugim naučnim disciplinama. Definišući kategoriju roda i njenu ulogu u književnoj kritici, Vladislava Gordić-Petković ističe da se rod može definisati i kao „dodatak društvenih komponenti biološkim razlikama, uključujući tu razlike u obrazovanju muškaraca i žena, razlike u ekonomskom statusu, u društvenim mogućnostima koje im se pružaju da steknu obrazovanje, moć ili status, kao i razlike u očekivanjima, kriterijumima i zahtevima koje društvo, tradicija i kultura postavljaju pred muškarca i ženu“ (Gordić-Petković, V. u Milojević-Markov, 2011: 397). Sa pomenutim pogledima na rod i položaj muškarca i žene u društveno-kulturnom okruženju slažu se i stavovi koje Debra Tanen (Deborah Tannen) izražava u knjizi pod nazivom *You just don't understand*. Započinjući priču o razlikama u upotrebi jezika od strane žena i muškaraca Tanen ističe da i pored toga što odrastu u istom okruženju i komšiluku, ili kako ona kaže „u istom bloku, čak i istoj kući, dečaci i devojčice odrastaju u svetu različitih reči“ (Tannen, 1994: 18-19). Kao veoma važnu činjenicu ona ističe da su rodne razlike utkane u jeziku, te da su reči koje su svima nama raspoložive da njima opisujemo i pričamo o ženama i o muškarcima, zapravo potpuno različite reči. U nastavku Tanen navodi da je najštetnija činjenica što i mi svakim svojim pokretom koji je društveno određen i rodno obeležen, sami ispoljavamo svoju rodnost i pospešujemo rodnu nejednakost. U nastavku navodi da je rod kategorija koja neće nestati i citira Goffmana (Goffman) koji rod definiše kao „jednu od najdublje ukorenjenih odlika čoveka“ (Goffman, prema Tannen, 1994: 144). Svojim ponašanjem mi zapravo proizvodimo muževnost i ženstvenost, sve vreme verujući da se ponašamo normalno, ali zapravo zapostavljajući činjenicu da smisao za normalno nije isti za muškarca i za ženu.

Moglo bi se zaključiti da je od velike važnosti razvijanje kritičkog stava i pogleda na ovu pomenutu bogatu i veoma obilnu literaturu u oblasti istraživanja jezika i roda. Pored svih kontradiktornih pristupa, pretpostavki i rezultata, sve tvrdnje o muškarcima i o ženama i o njihovim različitim jezičkim obrazcima, u različitim situacijama i uslovima, pod uticajem različitih teorija o rodu, moraju biti sagledani veoma pažljivo. Brzina kojom se rodne studije razvijaju i njihova zastupljenost u društvenim naukama dovoljan su pokazatelj značaja i popularnosti istraživanja u ovoj oblasti.

2.3. Kritička analiza diskursa kao pristup istraživanjima jezika i roda

Kritička analiza diskursa (eng. *Critical discourse analysis*) svoj sadašnji status i oblik poprimila je zahvaljujući Normanu Faircloughu (Fairclough, 1989, 1995, Chouliaraki i Fairclough, 1999), Van Dajku (Teun van Dijk, 1993) i Rut Vodak (RuthWodak, 1989; 1999), pod uticajem njihovih istraživanja i zalaganja za razvoj ove oblasti. Kritička analiza diskursa, spajanjem marksističkih i post-strukturalističkih teorija o jeziku, predstavlja „pristup jeziku kao glavnoj pokretačkoj sili proizvodnje i širenja ideologije, tj. sistema verovanja koji biva prihvaćen kao zdravorazumski“ (Buchtolz, u Mayerhoff i Holmes, 1999: 56) Ona se bavi „proučavanjem odnosa između diskursa, moći i dominacije, kao i nepravde i socijalne nejednakosti koje iz tog odnosa proizilaze“ (van Dijk, 1993: 252). Kritička analiza diskursa je zapravo „onaj vid analize diskursa koji nastoji da identifikuje i utvrdi pretpostavke i skrivene (često političke) predrasude u određenom tekstu“ (Trudgill, 2003: 31). Za van Dajka (van Dijk, 1993: 252-280) kritička analiza diskursa se prevashodno bavi i motivisana je gorućim društvenim problemima, nastojeći da ih bolje razume kroz analizu diskursa. Opšte posmatrano ona nije zainteresovana samo za probleme koji proizilaze iz društvene nepravde, nejednakosti i moći, već često i za razotkrivanje suptilne, prikrivene uloge koju diskurs ima u konstruisanju i održanju nepravde, nejednakosti i dominacije. Jedno od istraživanja koje se u analizi rukovodi kritičkom analizom jeste istraživanje Rut Vodak koja se bavila jezikom žena u Evropskom Parlamentu. U vezi sa tim, Vodak dodaje da „kritička analiza ima za cilj da otkrije veze između jezika, moći i ideologije, opisujući način na koji se moć i dominacija proizvode i reprodukuju u društvenoj praksi posredstvom diskurzivnih struktura u interakciji“ (Wodak prema Holmes i Mayerhoff, 2003: 13). U vezi sa tim Kameron dodaje da je reč o interesovanju kritičke analize za tzv. *skrivenu agendu diskursa* pri čemu naturalizovanje tih pojava najčešće služi interesima jednih, a pritom idući na uštrb interesa drugih (Cameron, 2001: 123). Meri Buchtolz (Mary Buchtolz) smatra da „tekstovi koji predstavljaju predmet interesovanja kritičke analize diskursa pripadaju onoj vrsti tekstova koji ohrabruju prihvatanje nejednake raspodele moći kao prirodnu i neizbežnu pojavu, a možda čak i kao ispravnu i dobru“ (Buchtolz prema Holmes i Mayerhoff, 2003: 5). Van Dajk (1993: 352) podseća da je kritička analiza diskursa imala svoje dvojnike u kritičkoj sociolingvistici, u psihologiji i u društvenim naukama, od kojih neke datiraju još iz ranih 70-ih. Takođe, dodaje da se neka načela kritičke analize mogu naći u kritičkoj teoriji Frankfurtske škole pre Drugog Svetskog

rata, kao i to da je moguće kritičku analizu smatrati odgovorom na društvene i nekritičke paradigme 60-ih i 70-ih.

Norman Ferklafl (1995) reč „critical“ u nazivu kritička analiza diskursa objašnjava kao veze koje mogu biti skrivene od ljudi, kao što su na primer veze između jezika, moći i ideologije. Kritička analiza diskursa bavi se i pitanjima moći i hegemonije, iz kojih neizostavno proizilazi nejednakost. Bilo da je reč o pitanjima nejednakosti ili ugnjetavanja žena od strane muškaraca, crnaca od strane belaca, etničkih manjina od strane većinskog stanovništva, kritička analiza diskursa nastoji da analizom i kritikom razotkrije pomenute pojave i doprinese njihovom umanjenju ili potpunom otklanjanju. S tim u vezi Ferklafl ističe da se kritička analiza mora fokusirati i na one diskurzivne strategije koje opravdavaju kontrolu i na bilo koji drugi način nameću takav društveni poredak i u njemu odnose nejednakosti kao prirodne (Fairclough, 1995).

Rebeka Rodžers (Rebecca Rogers, 2002) kritičku analizu diskursa definiše kao „diskurzivno-analitički okvir koji posebnu pažnju poklanja lingvističkoj strukturi i kombinuje je sa društvenom teorijom i analizom“. Ona ističe da etnografski element kritičke analize, kao i njeno nastojanje da lingvističku analizu smesti u odgovarajući socijalni kontekst, rasvetljuje način na koji ljudi poimaju svoju realnost i položaj u društvu (Rogers, 2002: 257). Meri Buhtolc objašnjava da kao „sinteza Marksističkih i post-strukturalističkih teorija o jeziku, kritička analiza diskursa predstavlja pristup jeziku kao primarnoj snazi u proizvodnji i reprodukciji ideologije, stvaranju sistema verovanja koji potom postaju zdravorazumni“ (Buchtolz, 2003: 54). Kada je reč o posebnim problemima kojima se kritička analiza diskursa bavi, Buhtolc ističe da je to „identifikovanje onih suprotnosti koje se tiču značenja i efekata teksta i onoga što bi tekst trebao da znači“ (Buchtolz, 2003 : 57-59). Reč je o sistemima verovanja koji su kritičkoj analizi posebno važni iz razloga što se njima netolerantnost i nejednaki odnosi moći žele prikazati i nametnuti kao prirodna pojava i nešto što je neizbežno, pa čak i dobro, i sa čim je potrebno složiti se. Kao takvi se mogu navesti marginalizacija etničkih manjina, rasna nejednakost, podređen položaj žena i dece, upotreba medija u korist dominacije javnim diskursom i slično. O pojmovima koji su u centru interesovanja kritičke analize govore i Majerhof i Holms, navodeći da kritička analiza diskursa nastoji da otkrije veze između jezika, moći i ideologije, opisujući proizvodnju i širenje dominacije u društvenoj praksi posredstvom interakcijskih diskurzivnih struktura (Meyerhoff i Holmes, 2003: 13).

Kritička analiza diskursa jezik vidi kao deo društvene prakse (Fairclough i Wodak, 1997: 5). Osnove i principe kritičke analize jasno oslikava jedna od definicija često citirana od

stane raznih autora, po kojoj kritička analiza jezik posmatra (upotrebu jezika u pisanju i u govoru) kao oblik ili vid društvene prakse. Opis diskursa kao društvene prakse podrazumeva dijalektički odnos između određenog diskurzivnog događaja i situacije, institucija i društvenih struktura. One oblikuju diskurzivni događaj ali i on oblikuje njih. Zapravo, diskurs je društveno sačinjen ali i uslovljen - on čini situacije, predmete znanja, kao i društvene identitete i odnose među ljudima i grupama ljudi. On je konstitutivan u smislu da pomaže održanju i reprodukciji društvenog *status quo* položaja, ali i u smislu da doprinosi njegovoj transformaciji. S obzirom na to da je diskurs tako društveno uslovljen, to doprinosi porastu pitanja moći u društvu. Diskurzivne prakse mogu imati ogroman ideološki uticaj, odnosno, one „mogu doprineti nastanku nejednakih odnosa moći između (na primer) društvenih klasa, žena i muškaraca, i etničkih / kulturnih većina i manjina, predstavljajući stvari i pojave na način koji utiče na određeno pozicioniranje ljudi u društvu“ (Fairclough i Wodak, 1997: 258).

Kada je reč o istraživanjima u oblasti odnosa jezika i roda u okviru kritičke analize diskursa se ulažu napor da se istraživanja jezika i roda koncentrišu u većoj meri na pisani diskurs (Buchtoltz, 2003: 57). Takođe, zanimljiv je podatak (Sunderland i Litosseliti, 2002: 19) da se znatan broj autorki i autora izraženog feminističkog stava u oblasti lingvističkih istraživanja, odnosa jezika i roda, oslanja upravo na principe i metodologiju kritičke analize diskursa. Jedna od najproduktivnijih autorki u ovoj oblasti svakako je i Meri Talbot (Mary Talbot) koja se svojim istraživanjima u velikoj meri bavila analizom novinskih članaka i fikcije. Centralni argument njenih analiza jeste da zapravo većina tekstova čitaocima obećava jedno, a zapravo nudi nešto sasvim drugačije. Takve su analiza magazina za tinejdžerke (Talbot, 1995), Britanskog tabloida (Talbot, 2000) i navodne prijave seksualnog uznemiravanja. Ona kritikuje licemerje u navodnom saosećanju sa žrtvama, a sa druge strane promovisanju podređenog položaja žene u društvu kao poželjnoj pojavi (Talbot, 1997; 2000). U svojim istraživanjima Talbot je istakla da otkrivanje kontradiktornosti između onoga što neki tekstovi obećavaju i onoga što zapravo nude, jeste i treba da bude u centru interesovanja kritičke analize.

2.3.1. Ferklafov model kritičke analize diskursa

Rut Vodak (Wodak, 1997: 7 prema Sunderland i Litosselliti, 2002) navodi da se mnoge sugestije i osnovne pretpostavke feminističke lingvistike povezuju i preklapaju sa principima kritičke lingvistike i kritičke analize diskursa, ističući značaj Ferklafovog okvira za sva dalja istraživanja koja se na bilo koji način oslanjaju na kritičku analizu diskursa.

Za ovakvu analizu Norman Ferklaf (Fairclough, 1995) je koncipirao trodimenzionalni okvir. Kada je reč o lingvističkoj analizi on smatra da se ona odvija kroz tri komunikativna događaja (*communicative events*) i to:

1. Diskurs kao tekst
2. Diskurs kao komunikativna praksa
3. Diskurs kao društvena praksa

Prvi nivo lingvističke analize koji predlaže Ferklaf podrazumeva analizu formalnih karakteristika teksta (vokabular, struktura, gramatika, kohezija i sl.), dok se druga dva nivoa odnose na proizvodnju, upotrebu, distribuciju i ideološke efekte datog diskursa na određeno društvo (Fairclough, 1995: 187-193). Pridajući značaj prvom nivou predložene trodimenzionalne analize, tj. tekstualnoj analizi koja je lingvističko-deskriptivne prirode, Ferklaf ističe da formalna analiza teksta predstavlja preduslov za uspešnu i sveobuhvatnu analizu diskursa. Analiza teksta nesumnjivo može pružiti uvid u to kako lingvistički izbori mogu oslikati određenu ideologiju i stav u datom tekstu. Lingvistička analiza teksta može identifikovati jezičke strukture koje predstavljaju predmet analize, ali kako ističe Lakić (Lakić, 2009: 101) od neizmerne je važnosti da se upravo te relevantne i interesantne jezičke strukture na uspešan način stave u odgovarajući društveni kontekst.

Kada je reč o istraživanjima u oblasti odnosa jezika i roda i primeni principa i metoda kritičke analize, osim toga da postoji izuzetan broj istraživača i istraživačica koji se u svojim istraživanjima oslanjaju na kritičku analizu (Sunderland, 2006, 2011; Lazar, 2007; Caldas-Coulthard i Iedema, 2008; Van Leeuwen, 2008) veoma je važno istaći povezanost i prožimanje kritičke analize diskursa i feminističke lingvistike i feminizma uopšte. Buhtolc sa tim u vezi ističe da i feministička lingvistika i feministička kritička analiza diskursa u centar svojih istraživanja stavljaju rod i rodnu ideologiju. Ona smatra da kritička analiza diskursa predstavlja veoma posebnu diskurzivnu analizu koja se sve više bavi pisanim jezikom u kome su upravo rod, rodna ideologija i odnosi moći dominantne odlike takvog diskursa

(Buchtolz, 2003: 57-58). Feministička kritička analiza sa fokusom na društvenu jednakost i transformacije roda po rečima Mišel Lazar „predstavlja značajan doprinos porastu literature feminističkog diskursa, a posebno u oblasti jezika i roda“ (Lazar, M. 2007: 142). U nastavku dodaje da je „cilj feminističke kritičke analize da ukaže na kompleksne rodne pretpostavke, predrasude i hegemonске odnose moći; one su proizvedene, prikrivene, komentarisane i dovedene u pitanje u različitim kontekstima i zajednicama“ (Lazar, 2007: 144).

Kao politički i kritički nastrojenu ka analizi roda, feminističku kritičku analizu diskursa sa izrazitim nastojanjem za „demistifikovanjem međuodnosa roda, moći i ideologije u diskursu“ (Lazar, 2007: 144), moguće je jednako primeniti kako za analizu govornog tako i pisanog diskursa. U vezi sa tim Sanderlend (Sunderland, 2006: 83) ističe da se „feministička kritika fokusira na otkrivanje načina na koji se rodne uloge reflektuju u tekstu, kako se dominacija i submisivnost oslikavaju u tekstu, ili kako se uopšte rodne uloge razvijaju u tekstu“ (Sunderland, 2006: 5-6). U nastavku daje objašnjenje feminističke kritike koju navodi Lois Tajson (Lois Tyson) u kome ističe da se „feministička kritika zanima za načine na koji književnost (ali i ostale kulturne tvorevine) pospešuju ili narušavaju političko, društveno ili psihološko tlačenje žena“ (Tyson, Lois prema Sunderland, 2006: 8). I pored brojnih i različitih polazišta i gledišta u feminističkoj kritici, Tajson razmatra uzroke zbog kojih se stavovi autorki često ne smatraju iniverzalnim i sumira stavke zajedničke za sve pravce :

- Žene su od strane patrijarhalnog društva ugnjetavane ekonomski, politički, socijalno i psihološki; patrijarhalna ideologija je glavni krivac za takav položaj žena.
- U svakom domenu gde je prisutan patrijarhat, žena je druga: ona je marginalizovana, definisana samo po svom razlikovanju od muških normi i vrednosti.
- Sva zapadnjačka (Anglo-Evropska) civilizacija je duboko ukorenjena u patrijarhalnoj ideologiji, kao na primer u Biblijskom opisu Eve kao izvoru greha i smrti na zamlji.
- Dok biologija određuje naš pol (muški ili ženski), kultura definiše naš rod.
- Svaka feministička aktivnost, uključujući feminističku teoriju i književnu kritiku, za svoj osnovni cilj ima da menja svet podsticanjem rodne jednakosti.
- Pitanja roda igraju ulogu u svakom aspektu ljudske produktivnosti i iskustva, uključujući produktivnost i iskustvo u književnosti, bilo da smo ih svesni ili ne.

Kao istaknute autorke i autori u oblasti istraživanja jezika i roda koje u svojim istraživanjima koriste kritičku analizu diskursa mogu se navesti Talbot (Talbot), Kameron (Cameron), Vodak (Wodak), Koats (Coates), Benke (Benke) i druge.

Sličnost i zajednički stavovi feminističke lingvistike i kritičke analize diskursa po pitanjima nejednakosti i diskriminacije, opravdavaju oslanjanje na postulate kritičke analize diskursa u istraživanjima jezika, roda i diskursa. Za potrebe ove teze i analizu ženskog lingvističkog obrasca u književnosti, oslonićemo se na postulate kritičke analize diskursa i teorije prevođenja.

Jedna od dominantnijih formi kritike koja je vezana sa kritičkom analizom diskursa i istraživanjima u okviru ove oblasti, svakako je kritika ideologije, smatra Ferklaf (1985: 12). S tim u vezi on ističe da je moguće razlikovati tri vrste kritike koje su bitne za kritičku analizu i to: ideološku, retoričku i strategijsku. Ideološka kritika se fokusira na uticaj i efekte semiotike, na društvene odnose moći u individualnim tekstovima i u govoru, dok druge dve prevazilaze okvire ove teze, te se stoga njima nećemo baviti.

2.4. Jezičke i rodne ideologije

Termin *ideologija* je u svakodnevnom diskursu veoma često moguće čuti. Mnoštvo knjiga i članaka napisano je na temu različitih ideologija, s obzirom na to da je pojam ideologije osmišljen i prvi put pomenut od strane francuskog filozofa de Trejsija (de Tracy) krajem 18-og veka (van Dijk, 1998: 5). Diskutujući na temu jezičke, rodne i svake druge ideologije, Kameron (Cameron, 2003 u Mayerhoff i Holmes, 2003) ideologiju definiše kao „uverenja ili sisteme verovanja (kao što su komunizam, feminizam, rasizam...) koji su najčešće vezani za sisteme verovanja za koje govornik smatra da su posledica zavedenosti“ (Cameron, 2003: 448). Radnu definiciju ideologije daje i van Dijk (van Dijk, 1998: 7) navodeći da je „ideologija skup fundamentalnih uverenja grupe i njenih članova“. Definiciju jezičkih ideologija daje i Filipović ističući da su to „sistemske, mentalne i (često implicitne) strukture koje govornicima omogućavaju da razumeju, primenjuju i/ili menjaju jezičke konvencije svoje društvene / kulturne zajednice“ (Filipović, 2009: 12). U nastavku ona zaključuje da se „ideologije baziraju na kulturnim modelima koji variraju od jedne do druge društvene zajednice, ali ih svaka bez izuzetka poseduje“ (Filipović, 2009: 20). Ideja o tome kako muškarci a kako žene koriste jezik i kako bi u idealnom smislu to trebalo da čine, bila je i ostala tema mnogih diskusija o upotrebi jezika. Radovi koji se bave tom temom napisani su

na mnogim jezicima i u različitim istorijskim periodima. Teoretičari i autori su nastojali da pronađu odgovore na pitanja o upotrebi jezika u različitim situacijama, kulturama, istopolnim i mešovitim grupama i slično. Svi oni su po stavovima oslikavali vreme u kom su bili napisani i obilovali ideologijama, jezičkim i rodnim, prikazujući stanje u tadašnjoj lingvističkoj i društvenoj praksi. Isto pitanje postavlja se i danas, tj. na koji način postojeće ideologije oslikavaju i time informišu društvenu i jezičku praksu o pravom stanju stvari, odnosu i razlikama u obrascima lingvističkog ponašanja muškaraca i žena.

Predstave o jeziku nije moguće odvojiti od predstava o onima koji taj jezik proizvode, bilo u pisanom ili u usmenom obliku. O ovakvom stavu piše Kameron i citira Rejmonda Vilijamsa (Raymond Williams) koji smatra da su „predstave o jeziku istovremeno i uvek i predstave o ljudima u svetu“ (Williams, prema Cameron, 2003: 449). Ona pritom ističe da je poznavanje predstava o jeziku veoma bitno za bilo kakva dublja istraživanja i nastojanja da se pronikne u prirodu odnosa jezika i roda. Sličnog stava je i Suzan Gal koja smatra da su ideje o tome šta je u jeziku poželjno „sistematski povezane sa ostalim delovima kulturnog diskursa kao što su priroda osobe, moći i poželjnih moralnih načela“ (Gal, 1995: 171).

Kako i jezik, tako i rod, kao socijalni konstrukt danas predstavlja prilično promenljivu i na neki način sve manje definisanu kategoriju nego što je to bilo ranije. Na ovo je uticalo i sve veće interesovanje istraživača u oblasti jezika i roda ka sve raznovrsnijoj upotrebi jezika među muškarcima i ženama, kao i ka rodu kao nečemu što se uvežbava tokom čitavog života, a ne fiksnoj kategoriji. Pod uticajem mnoštva ideologija i sve češćeg pominjanja tendencije slabljenja identita moglo bi se reći da u današnje vreme, različiti konteksti omogućavaju govornicima, bilo da su muškarci ili žene, široki izbor i opcije rodnog ali i jezičkog identiteta (Swann prema Sunderland i Litosseliti, 2002: 47). Sa tim u vezi Talbot još dodaje da su „rodni stereotipi blisko povezani sa i da podržavaju rodne ideologije. Ukoliko bismo ih posmatrali kao ideološke preporuke ponašanja, onda bi određeni pojedinci morali da posegnu za stereotipnim ulogama koje se od njih očekuju“ (Talbot, prema Mayerhoff i Holmes, 2003: 472). Stereotipe i njihovu ograničenost razmatrala je i Debra Kameron:

„Na osnovama rodnih uloga, naturalizovane norme i očekivanja o određenim lingvističkim obrascima ponašanja nametnuti su ljudima. Postoji jaka tendencija za rodnim stereotipiziranjima. Kreiranje stereotipa ima tendenciju da umanji i uopšti; stereotipizirati nekoga znači tumačiti njegovo ponašanje, ličnost i ostalo na osnovu skupa propisanih zdravorazumskih odlika koje se mogu primeniti na grupe u celosti

(npr. Italijani su temperamentni, Afro-amerikanci su dobri sportisti i sl.)“ (Cameron, 1988: 8 prema Mayerhoff i Holmes, 2003: 468).

2.5. Diskurs i ideologija

Društvene prakse i odlike društva kao što su upotreba jezika i diskurs pod znatnim su uticajem ideologija. Van Dijk (1998: 9) smatra da smo od najranijih dana detinjstva izloženi različitim ideologijama kroz usvajanje znanja o svetu oko nas, najpre od roditelja i vršnjaka u školi, a zatim i kroz sve ostale sadržaje poput televizije i radija, preko obilja diskursa koji se odlikuju bogatstvom različitih ideologija. Razne društvene i naučne oblasti izvor su najraznovrsijih ideologija u mnoštvu tekstova i govornog jezika. U vezi sa tim, istraživanja odnosa roda i jezika u diskursu svakako teže i tome da obrate posebnu pažnju na diskurzivnu dimenziju ideologija. Jedan od važnih zadataka takvih istraživanja jeste da otkriju „na koji način jezička i rodna ideologija bivaju predstavljene u diskursu, kako utiču na društvo i kako u njemu bivaju reprodukovane“ (VanDijk, 1998: 9). S tim u vezi Meri Buhtolc ističe da sama ideologija zapravo i jeste stvorena u diskursu (Buchtolz, 2003: 57-58). Definisanjem diskursa tu je vezu lako uvideti, s obzirom da ne postoji diskurs koji je neutralan, već je svaki nosilac određene ideologije, sistema verovanja ili kao što navodi Kuzmanović-Jovanović citirajući Koats, „diskurs je sistem izjava koje povezuje zajedničko značenje i vrednosti“ (Coates, 2004: 216 prema Kuzmanović-Jovanović, 2013: 33). On predstavlja „institucionalizovane oblike govora i pisma koji se na poseban način odnose ka različitim oblastima društveno-kulturnih aktivnosti“ (Hatim i Mason, 1997: 144). Usled pristupa različitim diskursima svi mi usvajamo različita znanja o društvu i o svetu koji nas okružuje, ali i definišemo svoj identitet i usvajamo određenu ideologiju koju ćemo predstavljati u svojim lingvističkim i drugim kontaktima. To nas čini učesnicima u kreiranju diskursa, ali i akterima u slučaju kritike određenih vrsta diskursa.

Diskurzivna dimenzija ideologije poput one koja je u ovom radu od velikog značaja, ali i sve druge ideologije, bližim istraživanjima mogu da ponude važne odgovore na pitanje kako ideologija svakodnevno utiče na diskurs i kroz njega utiče na izgradnju stereotipa i stavova kod svih koji su tom diskursu izloženi. U konkretnom slučaju rodnih ideologija, one nesumnjivo kroz diskurs deluju na izgradnju stavova o rodnoj, o jezičkoj i o svakoj drugoj

neravnoteži, što vodi ka daljem istraživanju uloge diskursa u reprodukciji te ideologije u društvu. Definišući ideologiju u odnosu na značaj koji ona ima u lingvistici, Hatim i Mejson navode da nju čine „prećutno usvajanje uverenja i sistemi vrednosti koji su zajednički za određene društvene grupe“ (Hatim i Mason, 1997: 144).

Kada je reč o ideologiji i književnosti za decu, veoma je važno naznačiti da se na neki način svi pisani tekstovi mogu smatrati „ideološki“ obojenim (Sunderland, 2011: 72). Takođe, potrebno je istaći da se pod pojmom *ideologija* za potrebe ove teze smatra *sistem vrednosti* koji se deci kao čitalačkoj publici nudi na prikriven ili očigledan način. U slučaju književnosti za decu ili tačnije dečje fikcije koja je predmet naše analize, njeno interesovanje je često usmereno, po rečima Džejn Sanderlend na „jasno-ideološke institucije braka, porodice, religije, ravnosti, obrazovanja i prijateljstva“ (2011: 72). U nastavku ona objašnjava da većina istraživanja roda u fikciji za decu iziskuje istraživanje društvenih i tekstualnih odnosa dominacije, koji mogu podrazumevati beleženje konzervativnih ideologija kao i onih drugih, rodno progresivnih. S tim u vezi Džon Stivens ističe da dela fikcije „u realnom svetu predstavljaju svoje imaginarne verzije društvenih odnosa, te da su veoma ideološki-obojene“ (Stephens, John, 1992: 67 prema Sunderland, 2011: 74). S obzirom da je reč o publici koju čine uglavnom deca različitog uzrasta, njihovo odupiranje datoj ideologiji nešto je teže nego što je to slučaj sa odraslom čitalačkom publikom (Sunderland, 2011). U zaključku Sanderlend (2011) ističe da „društveno-edukativna uloga koja se povezuje sa fikcijom za decu, kako onom starijom tako i modernom, može biti u velikoj meri i posebno ideološki obojena, a posebno imajući u vidu da autori u tom slučaju zauzimaju moćan odnos u odnosu na publiku kojoj je namenjena njihova književnost“ (Sunderland, 2011: 73).

2.6. Pojam ženskog jezika

Robin Lejkof (Robin Lakoff) je 1975. godine u svojoj knjizi *Language and woman's place* istakla da se nedostatak moći i marginalizovanost žena ogleda i u njihovom jeziku, tj. da se oslikavaju u jeziku kojim se od njih očekuje da govore ali i u načinu na koji se o njima govori. Kao feministkinja 70-ih godina dvadesetog veka, Lejkof je u svojoj predstavi ženskog lingvističkog obrazca sledila viđenje danas prepoznato pod nazivom „model deficita“. Ovaj model je ženske lingvističke odlike oslikavao kao faktor koji je žene činio nepodobnim

kandidatima za javne govornike, te im je pripisivan nedostatak lingvističkog, a samim tim i drugog autoriteta i odgovornosti (Cameron, 1995: 454).

Mnoštvo komercijalizovanih predstava o ženama i o ženskom jeziku još od sredine 70-ih godina, u najvećoj meri prikazivale su ženu kao lingvistički inferiornu u odnosu na muškarca (Cameron, 1995). Iz tog su razloga feministkinje 70-ih godina dvadesetog veka nasledile jasno inferioran prikaz žene i njenog jezika kao devijantnog u odnosu na muški koji je predstavljao normu (Cameron, 1995: 454). Tako je započela žestoka kampanja feministkinja sa jasnom porukom da žene nisu „*prirodno slabe*“ niti „*jezički popustljive*“ (Cameron, 1995: 255). Nasuprot tome, isticano je da su žene od malih nogu izložene unapred određenoj ženstvenoj socijalizaciji, te da su „deo seksističkog društva koje sistemski stremi ka održanju žena na podređenom i inferiornom položaju“ (Cameron, 1995: 256). Međutim, i pored pomenutih problema feministkinje su žustro krenule u rešavanje problema sa mnoštvom ponuđenih rešenja, poput onih o unapređenju ženskog lingvističkog obrazca. Ženama je sugerisano da usvoje alternativne i bolje načine lingvističkog ponašanja. Dvadeseti vek u tom smislu kroz obilje televizijskih sadržaja, priručnika za samopomoć i raznih *talk-show* emisija, sugerise ženama kako da svoj jezik unaprede u cilju da i jezički i na svaki drugi način budu ozbiljno shvaćene. Kao strategije koje će im pomoći u tome, Kameron (Cameron, 1995) navodi pojedinosti koje su im predlagane, a ona ih sve sumira kao napore da njihov jezik zapravo bude što više nalik onome kojim se služe muškarci. Kao takve navodi „visinu glasa, naglu iznenadnu intonaciju, veoma ekspanzivan govor tela, dozvoljavanje samim sebi da u sred govora budu prekinute, nametanje komandi u formi pitanja, dodavanje upitnih fraza izjavnim rečenicama i upotreba deklarativa sa rastućom intonacijom“ (Cameron, 1995: 454). Ovakve strategije ona vidi kao preporuku ženskom delu populacije da stremi dostizanju u to vreme popularnog, lingvističkog stereotipa muškarca.

Nekih četrdeset godina kasnije situacija i pozicioniranje žena u društvu izmenilo se srazmerno sa kulturnim miljeima različitih zemalja. Radovi i istraživanja na tu temu danas se uglavnom odlikuju progresivnošću ideja i pogleda na rodne odlike i razlike. U komentarisanoj i anotiranoj reizdanju knjige *Language in woman's place* (2004) Lejkof je dodala da „kada je reč o razlikama između jezika muškaraca i žena, razlog za njih su zapravo uvek bile ideologija i moć, a u manjoj meri određene jezičke odlike zapravo uvek bilo reči o ideologiji i moći, a manje o određenim jezičkim odlikama“ (Lakoff, 1973 prema Edwards, 2009: 137). Ako to zaista jeste tako, svedoci smo promena u kojima prednjače skandinavske zemlje, dok one koje se odlikuju patrijarhalnim nasleđem zaostaju. U vezi sa tim Kameron

(Cameron, prema Edwards, 2009: 139) dodaje da „problem nastaje usled nejednakog odnosa moći“.

O odnosu jezika i roda znalo se još mnogo pre nego što je prepoznata potreba za istraživanjima njihovog odnosa. Kako navodi Sanderlend (Sunderland, 2004: 2) reč je o preskriptivnim idejama o tome kako bi žene i muškarci trebalo da govore, kao i o narodnoj lingvistici i idejama o tome kako oni to zapravo čine. Sa tim u vezi je važno pomenuti da razlike u lingvističkom obrascu dečaka i devojčica napominju mnogi teoretičari (Eckert, 1989; Tannen, 1990; Cameron, 1995; Wodak, 1997; Talbot, 2010 i drugi) i to kao posledicu različitog kulturološkog, ideološkog, društvenog pa i lingvističkog vaspitavanja i usmeravanja. Koltard (Coulthard i Iedema, 2008: 144) sa tim u vezi napominje da pored svega ostalog, „lingvističko ispoljavanje identiteta počinje od malih nogu“. Ona smatra da i dečaci i devojčice od malih nogu prate i ugledaju se na jezički obrazac staratelja koji su istog pola kao oni, te da svojim lingvističkim ponašanjem i mimikom veoma verno prate obrazac na koji se ugledaju“. Zanimljivo je i da se Koltard u svom radu osvrće i na knjigu *Language in Woman's place* kritikujući njene metode, ali ipak ne sporeći značaj jezičkih stereotipa koje je ona izdvojila, u psihološkom smislu.

Zanimljiv je podatak koji nudi Džejn Sanderlend (Jane Sunderland, 2006: 5) napominjući da je još Jaspersen 1922. godine u svojoj monografiji pod naslovom *Jezik: Njegova priroda, razvoj i poreklo*, jednom od poglavlja dao naslov *Žena* (eng. *Woman*) a koje, kako ističe Sanderlend, nije bilo praćeno onim pod nazivom *Muškarac*, i u kome je Jaspersen naveo više tvrdnji o razlikama u jeziku prouzrokovanih rodom. U pomenutim tvrdnjama koje našle su se i one da žene češće od muškaraca započinju da govore pre nego što su smislile šta zapravo žele da kažu, što obično rezultira iznenadnim prekidima. Takođe, Jaspersen tvrdi da žene poseduju siromašniji vokabular, da se za njih vezuje upotreba određenih prideva karakterističnih samo za žene, da u poređenju sa muškarcima tvore manje složenih rečenica i sl. (Jaspersen, 1922: 251 prema Sunderland, 2006: 5-6). Wodakova u vezi sa tim napominje da je „rodno obojen jezik u kulturnom smislu vezan i istorijski lociran u društveno-kulturnoj praksi, te je za nju od krucijalnog značaja poznavanje govornih društava različitih kultura i jezika kako bi se otkrili procesi izgradnje ženskih i muških diskurzivnih oblika ponašanja“ (Wodak, 1997: 230). Džejn Sanderlend u vezi sa istraživanjima razlika između govora žena i muškaraca kao veoma bitnim za sociolingvistiku, pominje tzv. „polno-preferirajuću ili odgovarajuću upotrebu jezika, zabeleženu u fonetici, leksici, intonaciji, sintaksi i ostalim interakcijskim tendencijama žena i muškaraca“ (Sunderland, 2006: 6).

Baveći se tom temom Pauels (Pauwels, A. prema Holmes i Mayerhoff, 2003: 550) ističe da je u većini dosadašnje popularne akademske i naučne literature koja je u svom centru interesovanja imala odnos jezika i roda moguće uočiti stereotip o muškarcima kao veštim i moćnim govornicima, nemarkiranim i onim koji se smatraju normom, dok je za žene uvek važno da se u svom jezičkom ponašanju odlikuju nesigurnošću i podređenošću. U vezi sa tim istaknute teoretičarke jezika i roda Vodak, Kameron i Tanen (Wodak, Cameron, Tannen) podsećaju da je dihotomija po pitanju lingvistikog ponašanja muškaraca i žena uvek postojala i da i danas postoji u određenoj meri. Ranija istraživanja opisivala su muškarce kao dominantne i sklone nadmetanju, dok je za žene isticano da su podređene i spremne za saradnju. Ovakvi stereotipi, doduše u nešto manjoj meri, prisutni su i u današnje vreme.

Kao što smo prethodno pomenuli, lingvističke odlike tzv. *ženskog jezika* prva je detaljno klasifikovala i ponudila Robin Lejkof u svojoj studiji iz 1975. godine pod nazivom *Language in woman's place*. Sa stanovišta feminističke lingvistike Lejkof je imala nameru da objavljivanjem ove knjige stane u odbranu žena i ponudi bolji uvid u odlike njihovog lingvističkog obrasca. Danas joj se zamera što je to činila predstavljajući žene kroz prizmu jezičkog i rodnog stereotipa koji je u to vreme bio opšte poznat. Knjiga *Language in woman's place* je prva te vrste i njen značaj je posebno u tome što je uticala na sva kasnija istraživanja jezika i roda. Tada pionirska studija u velikoj meri je utrla put budućim istraživanjima, a sama autorka u anotiranom reizdanju iz 2004. godine ističe da i pored današnjeg poboljšanog položaja žene u društvu, njene zastupljenosti u javnom diskursu, njenog jezika i onog kojim se o njoj govori, nejednakost i dalje postoji. Lejkof smatra da stvari jesu izmenjene u određenoj meri, ali ne u potpunosti. Kao lingvistkinja sa jedne strane, autorka je u ovom istraživanju nastojala da dokaže da se rod kao kategorija reflektuje u jeziku, dok je kao feministkinja sa druge strane nastojala da dokaže da se nejednakost polova takođe ogleda i u jeziku. Stoga je Lejkof (Lakoff, 1975: 43) identifikovala odlike ženskog govora, tj. leksička sredstva čiji izbor i učestalost variraju, ponekada i izostanu, što po njenom mišljenju predstavlja bitne karakteristike jezika kojim govore žene. Ono što monografiju *Language and woman's place* čini prvom takve vrste jeste još i to što je u njoj pored pitanja seksizma u jeziku, ona po prvi put ponudila i viđenje koje se tiče rodnih razlika u upotrebi jezika. Pored svih ranije spekulisanih razlika u govoru muškaraca i žena i njihovih komunikativnih osobina, Lejkof je ponudila i detaljan pregled odlika tzv. *ženskog jezika*. Zanimljivo i vredno pomena jeste to što Lejkof za svoje navode nije obezbedila (mnogi teoretičari roda i jezika smatraju da ih nije ni imala) dokaze, već su navođenje i klasifikacija tzv. ženskih jezičkih karakteristika

proistekle iz njene introspekcije. Pišući o tome i sama Lejkof ističe da su njene tvrdnje proizvod njenog ličnog iskustva i doživljaja ženske jezičke potlačenosti (Lakoff, 1975: 43) U svakom slučaju, izdanje knjige *Language in woman's place* dočekalo je i svoje revidirano i anotirano izdanje, uz komentare same autorke i drugih teoretičara roda dvadeset i devet godina od nastanka knjige. Bez obzira što se neki od njih sa kritikom osvrću na knjigu, nesumnjivo je da je ova knjiga u vreme u kome je nastala predstavljala veoma smeo i pionirski poduhvat. O tome svedoči i citiranost Lejkofove u skoro svim knjigama i člancima na temu roda, jezika i rodnih stereotipa.

U navodnom „ispravnom jeziku“ žena, nesigurnost je osnovna i poželjna odlika. Takozvani „ženski jezik“ ispoljava se na svim nivoima gramatike engleskog jezika (Lakoff, 1975: 43) Baveći se istraživanjima jezika kod žena danas, autori poput Sanderlend (2004, 2011) i Edwards (2009) takođe razlikuju karakteristike ženskog govora i u najvećoj meri potvrđuju tvrdnje koje je Lejkof iznela još 1975. godine, s tom razlikom što se za objašnjenje toga radije odlučuju za odlike kao što su iskrena želja za podrškom, razumevanjem i saradnjom, nego za nedostatkom pouzdanja. Šire posmatrano, sasvim je jasno da i muškarci i žene jezik mogu koristiti iz različitih pobuda i za različite društvene svrhe, što bi se moglo objasniti njihovom „različitom socijalizacijom od dana ranog detinjstva“ (Edwards, 2009: 137).

Govoreći o odlikama ženskog jezika, Lejkof je istakla da je reč o parametrima koji su u manjoj ili većoj meri prisutni u jeziku žena i koji uglavnom nisu bili prisutni ili se na njih retko nailazilo u jeziku muškaraca. U nastavku će biti reči o pomenutim parametrima kako ih je ustanovila Robin Lejkof a kasnije dopunili i revidirali i drugi autori.

2.6.1. Odlike „ženskog jezika“

Odlike tzv. „ženskog jezika“ i osnovne karakteristike ženskog lingvističkog obrasca, prvi put je klasifikovala i kao takve publikovala Lejkof u svojoj monografiji *Language in Woman's place*. Sa tačke gledišta koja odlikuje tadašnji talas u razvoju rodnih teorija i istraživanja u oblasti jezika i roda tj. sa stanovišta teorije deficita, model koji je ona ponudila davao je uvid u ženski jezički obrazac na način koji muško-žensku rodnu dihotomiju uzima zdravo za gotovo. U godinama koje su usledile i donosile pomake u teoriji ali i u metodologiji istraživanja jezika i roda, jezički obrazac po modelu Robin Lejkof je nadograđivan i

kristalisan, ali i kritikovan zbog načina na koji je predstavila ženu i njen lingvistički obrazac. Kritika upućivana teoretičarima ovog razdoblja u razvoju rodniha teorija uglavnom je počinjala komentarama da su „imali tendenciju da umesto da izučavaju i nastoje da spoznaju činjenice o rodu, oni ih reprodukuju“ (Speer and Stokoe, 2011: 4). Jasno je da studije o rodno-specifičnom jezičkom ponašanju često jesu ono što im autori pripisuju na osnovu sopstvenog subjektivnog uverenja i stava po pitanju rodniha teorija, na osnovu implicitnih pretpostavki o rodu i jeziku, te na osnovu uzoraka koje su ispitali. To je u velikoj meri rezultiralo prikazivanjem ženskog jezika kao konzervativnog, popustljivog usled njihove saosećajnosti sa ostalima, solidarosti, nesigurnosti, kao i time što su žene pokretači jezičkih varijacija u smeru naviše kada je reč o prestižu. Razlog za ovakvo stanje za Debru Kameron predstavlja „osećaj otuđenosti od jezika koji je bio prisutan kod žena, ali ne zbog jezičkog sistema kao takvog, već usled njihove isključenosti iz određenih jezičkih praksi u kojima su oduvek dominirali muškarci“ (Cameron, 1992 prema Sunderland i Littoselliti, 2002: 46). Za razliku od njih „jezik muškaraca je odraz njihove čvrstoće, konkurentnosti, kompetentnosti, nezavisnosti, hijerarhije, kontrole i nedostatka osećajnosti“ (Eckert i McConnell-Ginet, 1992: 90).

Devedesete godine dvadesetog veka donele su izmene i pomake u načinu teoretisanja u oblasti jezika i roda, ali i u pogledu osnovnih pitanja koja su teoretičari imali pred sobom i načinu na koji su im pristupali. Tako Kraford (Crawford, 1995: 18 prema Speer i Stokoe, 2011: 5) smatra da bi usvajanje novog okvira u istraživanjima, nalik onom konstrukcionističkom, rezultiralo i promenom osnovnih pitanja i načina na koji bi se tim pitanjima pristupalo. U oblasti istraživanja jezika i roda akcenat je na „rodnoj ideologiji i identitetu, te načinu na koji se one *konstruišu* u jeziku“ (Stokoe i Speer, 2011: 5). Osnovna razlika u orijentaciji po pitanju kategorije roda predstavlja tretiranje roda kao ostalih kategorija identiteta. Sada se smatra da „rod kao i ostale kategorije nastaje“ a ne predstavlja determinantu koja već postoji i kao takva utiče i određuje tok lingvističkog ili bilo kog drugog procesa“ (Buchtolz i Hall, 2005: 588 prema Speer i Stokoe, 2011: 6). U prilog tome da se rod smatra društvenom kategorijom koja se izgrađuje tokom života, ide i sam nastanak fraze „*doing gender*“ čiji su tvorci West i Zimmerman a koja se tumači i koja ukazuje na to da je „rod društvena tvorevina i postignuće“ (West i Zimmerman, 1987 u Stokoe i Speer, 2011: 5).

Na temu odlika ženskog govornog obrasca pišu i Eckert i McConnell-Ginet (Eckert i McConnell-Ginet, 2003) navodeći značaj odlika ženskog jezika koje je prva izdvojila Lejkof. I pored dosta osporavanja i činjenice da u osnovi njene predstave zapravo stoji *nemoć* koja proizilazi iz položaja žene u društvu, njen prikaz odlika ženskog jezika predstavlja

ujedno i događaj koji je lansirao i motivisao svaki dalji razvoj studija jezika i roda (McConnell i Eckert, 2003: 158). U današnje vreme je veoma lako kritikovati Lejkof i njenu predstavu o ženskom jeziku, ali je bitno naglasiti da je svojim idejama preusmerila pažnju naučnih istraživanja na jezička sredstva koja mogu biti ključna za izražavanje rodnog identiteta u diskursu, pritom naglasivši da je svaka generalizacija nemoguća (Lakoff, 1975).

Za potrebe ove disertacije beležićemo ona jezička sredstva koja Lejkof navodi kao odlike ženskog jezika, ali i teoretičari posle nje (Eckert i McConnell, 2003; Edwards, 2009) nadovezujući se na njenu klasifikaciju. Važno je istaći da je reč o u velikoj meri stereotipiziranim odlikama ženskog jezika, što u današnje vreme prilično objašnjava razlog brojnih kritika na račun Lejkofove. Reč je o tome da mnoge od odlika identifikovanih od strane Lejkofove, nisu na realan način prikazale razlike između govora žena i muškaraca. Naime, i sama Robin Lejkof objasnila je u anotiranom izdanju knjige iz 2004, da se njena podela i klasifikacija zapravo uvek više ticala ideologije i moći, a manje ograničavala na same odlike i karakteristike jezika. U korpusu koji smo odabrali za analiziranje u okviru ove teze, posebno ćemo obratiti pažnju na jezička sredstva u govoru ženskih likova koja su identifikovana od strane najpre Robin Lejkof i teoretičara koji su se nadovezivali na njenu podelu. Takođe, u odlike ženskog govora ćemo uvrstiti i ona jezička sredstva koja smatramo veoma bitnim odlikama jezika koji je kao književno delo fikcije prethodno osmišljen i dodeljen ženskim likovima. Neke od prisutnih odlika, kao što smo već istakli, predstavljaju stereotipizirane odlike tzv. *ženskog jezika*. U vezi sa tim Džon Edvards (Edwards, 2009: 137) ističe da istraživanja rodnih razlika u jeziku novijeg datuma, ukazuju na to da su neke od odlika ženskog jezika, ljubaznost, gramatička preciznost i ostalo, rezultat iskrene želje za saradnjom, a mnogo manje posledica nedostatka moći, nesigurnosti i nedostatka puzdanja. Svakako, konkretne razloge moguće je tumačiti isključivo u kontekstu.

1. Boje su veoma značajan pokazatelj roda. Kaldas-Koltard i Van Leuven (Caldas-Coulthard and Van Leeuwen prema Sunderland i Litosseliti, 2002: 101) ističu značaj boja u oslikavanju rodnog identiteta i pominju stereotipno i opšte poznato razlikovanje roze boje za devojčice i plave boje za dečake. Žene su u stanju da veoma precizno razlikuju nijanse boja, što nije sklonost muškaraca. U engleskom jeziku bi to bile nijanse poput *magenta*, *mauve* ili *taupe* (Lakoff, 1975; Edwards, 2009). Ovu osobinu Lejkof objašnjava kao posledicu činjenice da razlikovanje finih nijansi boja ne spada u

sferu interesovanja muškaraca, te je stoga ona na raspolaganju ženama, umetnicima i dizajnerima enterijera.

2. Razlike u govoru muškaraca i žena nalazimo u upotrebi izraza ili reči za koje neki gramatičari tvrde da su „beznačajne“. Međutim, Robin Lejkof se sa ovom tvrdnjom ne slaže (Lakoff, 1975: 44) ističući da su „takvi izrazi daleko od besmislenih jer definišu društveni kontekst datog iskaza, odnos između onih koji te izraze upotrebljavaju i njihovih sagovornika, kao i stav prema onome što kazuju“. Za potrebe ove teze mi ćemo takve izraze i fraze beležiti kao *emotional phrases* ili *emotivne fraze*, koje žene upotrebljavaju kako bi svoju emociju u određenom jezičkom činu i kontekstu istakle što vernije. Negirajući stav nekih gramatičara da su ovi izrazi besmisleni upravo iz razloga što su oni „jači“ izrazi rezervisani za upotrebu od strane muškaraca i suprotno tome, oni „slabiji“ namenjeni ženama, Lejkof primećuje nejednakost u samoj činjenici da je muškarcima tolerisano da upotrebom „jačih“ izraza (*eng. hell etc.*) izražavaju svoje emocije, ma kakve one bile. U vezi sa tim ona navodi:

„Svakako je upotreba različitih reči od strane muškaraca i žena naučena karakteristika, koja na taj način prosto oslikava (ne)lingvističke razlike i ponovo ukazuje na nejednakost koja je prisutna u tretiranju muškaraca i onom što se od njih očekuje u društvu, i sa druge strane tretmana koje u društvu imaju žene“ (Lakoff, 1975: 45).

3. Upotreba prideva koji osim svog bukvalnog značenja imaju i drugo značenje koje izražava nečije divljenje ka nečemu, a određeni broj takvih prisutan je u upotrebi od strane žena. Reč je o pridevima koji izražavaju emociju ali ih često karakterišu i kao tzv. *prazne prideve* (Lakoff, 1975; Edwards, 2009; Eckert i McConnel, 2008). Takvi su pridevi *adorable, charming, sweet, lovely i divine*. Međutim, određeni broj prideva je neutralan kada je reč o polu govornika. Takvi su *cool, great, terrific i neat*. Upotreba ovih prideva od strane žena sasvim je moguća, dok je malo verovatno da će muškarci posegnuti za upotrebom prideva uglavnom prisutnih u ženskom vokabularu. Po mišljenju Robin Lejkof ove reči nisu u osnovi *ženstvene*, već signaliziraju pojmove poput „neučestovanja“ i „odsustva moći“. Iz tog razloga ove reči mogu upotrebljavati „sve one grupe koje su poput žena, koje ne poseduju moć i koje ne učestvuju“ (Lakoff, 1975: 47).
4. Sledeća odlika se za razliku od prethodnih koja se tiču leksike odnosi na sintaksu i pravilo formiranja upitnih fraza (*eng. tag-questions*). Naravno, upitna fraza predstavlja

po svojoj upotrebi i sintaksičkom obliku nešto između iskaza i *yes-no* pitanja. Lejkof ističe da je u pitanju iskaz koji je manje deklarativan ali ipak više pouzdan od *yes-no* pitanja. S obzirom na višestruku funkciju upitnih fraza, od kojih su neke traženje potvrde od stane sagovornika, nesigurnost u ono što se kazuje i traženje odgovora, način da se započne konverzacija ili ljubazan način da se nešto zatraži, odlika svih pomenutih varijanti jeste i veoma dobar način da se „ogradi“ u procesu konverzacije. Iz tog razloga upitne fraze jesu sredstvo za kojim pripadnice ženskog pola često posežu. Zanimljiv detalj u vezi sa upotrebom upitnih fraza jeste i tendencija žena da na mestima gde se očekuje oblik deklarativa njihova intonacija postaje takva da ima prizvuk pitanja, kao i rastuća intonacija u slučaju izjavne rečenice. Za slučajeve kada ženski govornik nije upućen u nešto ili o nečemu nešto ne zna, te zaista ovom konstrukcijom od svojih sagovornika traži odgovor, Lejkof ističe da su direktna posledica davne prošlosti žena i njihove potpune izopštenosti iz konverzacijskih tokova dominantnog muškog sveta. Međutim, kasnija istraživanja dodatno su spekulisala o ulozi upitnih fraza u konverzacijskom procesu, kako žena tako i muškaraca. Tako je Dženet Holms (Janet Holmes, 1984 prema Sunderland i Litoselliti, 2002: 45) svojom analizom upitnih fraza istakla da su analize upitnih fraza i njihova uloga u istraživanjima jezika i roda, prilično kontroverzne, te da su i kasnije analize koje su usledile posle one koju je uradila Robin Lejkof, prilično protivurečne.

5. Upotreba različitih formi ograda (*eng. hedges*). U vezi sa upotrebom ograda u jeziku žena, Lejkof ističe da je ona u „velikoj meri legitimna“ (Lakoff, 1975: 79), sudeći po čestoj upotrebi izraza kao što su *well, kind of, you know, probably* i sličnih. Razlog za upotrebu ovakvih Lejkofova vidi u tome što su oni odlični prenosioci značenja u kojima govornica nije sigurna u vezi sa onim što želi da kaže, ili iz razloga što nije u mogućnosti da garantuje tačnost onoga što je izrekla. Zapravo, ovaj način ophođenja omogućava da se izrazi nesigurnost u sopstvene reči. U rečenici poput „*Well, I've got a dentist appointment then*”⁴ ispoljena je indirektnost usled ustezanja ili nevoljnosti da se prethodo dogovoreni sastanak desi u određeno vreme, te se može protumačiti i kao očekivanje od druge strane da predloži alternativni termin sastanka. Drugi razlog, po mišljenju Lejkofove takođe blizak ženskom načinu izražavanja, jeste ljubaznost i funkcija ograda da ublaži iskaz koji može imati neprijatan ili ne baš prijateljski prizvuk (1975: 79). Takav je slučaj sa iskazom „*John is sorta short*” kojim jedna

⁴ Primer iz Eckert i McConnell-Ginnet (2003: 158)

prijateljica drugoj saopštava, pažljivo i nastojeći da je ne uvredi, da je svesna da je dotični Džon prilično nizak, dosta niži od nje, skrećući joj na taj način pažnju na pitanje „Kako bi izgledalo kada bi izašla sa njim, toliko nižim od sebe?“ Takođe, usko povezano sa funkcijom koju imaju ograde mogu imati i takozvani pojačivači (*eng. boosters and intensifiers*) poput izraza *so*. Ovaj izraz Lejkof navodi kao više upotrebljavan u govoru žena nego muškaraca. Razlog za upotrebu *so* Lejkof (1975: 80) vidi u mogućnosti da se postigne dvolično značenje, da se izmanipuliše i na neki način izvuče iz pravog značenja onoga što se želi reći. Sve ovo je zapravo u funkciji prikrivanja pravog intenziteta onoga što se kazuje. Kao primer Lejkof (1975: 81) navodi da se umesto rečenice “*I like him very much*” koja jasno izražava jačinu nečijih osećanja, može upotrebiti rečenica “*I like him so much*” koja jačinu pomenutih osećanja uspešno prikriva. Zbog svega navedenog, ove odlike ćemo posmatrati i beležiti pod jednim terminom tj. kao *ograde*.

6. Hiper-korekcija gramatike. Po viđenju Robin Lejkof, ženski jezik ne sme biti grub. Zapravo, to je ono što od njih društvo očekuje i čemu ih uče od malih nogu. Stoga, češći su slučajevi da dečaci još u ranijem uzrastu izbace iz izgovora -g, nego što će to biti slučaj kod devojčica („goin’, singin’”) (Lakoff, 1975: 81) S obzirom na to da je pomenutu odliku uglavnom moguće posmatrati i zabeležiti u govornom jeziku, u slučaju ove teze mi ćemo se koncentrisati na različite *modalne konstrukcije* i *imperativ* kao gramatičke oblike koji mogu biti nosioci različitih funkcija, i na taj način značajno obeležiti jezički obrazac. S obzirom da se fokusiramo na jezički obrazac koji je autorka dodelila ženskim likovima u romanu, mišljenja smo da pomenuti gramatički oblici znatno doprinose karakterizaciji ženskih likova, te da mogu poslužiti u svrhu izražavanja rodosti u romanu.
7. Konvencionalna ljubaznost i upotreba uljudnih izraza. U pitanju je činjenica da se od žena u svakom slučaju očekuje da budu ljubaznije i uljudnije od muškaraca, da u svakoj situaciji znaju šta treba da kažu, za razliku od muškaraca kojima se ispadi raznih vrsta tolerišu i manje uzimaju za zlo. Žena u svakom slučaju treba da koristi izraze poput *thank you* i *please* i poštuje kulturne konvencije društva (Lakoff, 1975: 81). U svojoj ljubaznosti posebno nastoje da izraze poštovanje ka sagovorniku tj. onome kome su ti izrazi upućeni, te upotreba ovakvih izraza ne samo da označava njihovu ženstvenost već i zrelost i prefinjenost koje su u moralnom smislu poželjne osobine žena.

8. Upotreba eufemizama (*eng. euphemisms*) ili nastojanje da se izbegnu izrazi koji spadaju u vulgarne ili taboo, te pribegavanje parafraziranju i okolišanju.
9. Nemogućnost žena da pričaju šale ili nedostatak humora. Zapravo, postojalo je mišljenje da žene nemaju smisla za humor i u pokušaju da ispričaju šalu promaše redosled i upropaste poentu. Naravno, kao što i sama Robin Lejkof ističe (1975: 82), nijedna od pomenutih stavki nije konačna i nikako se ne sme generalizovati. Iz tog razloga, ovu stavku ćemo označiti kao humor i ironiju, za koju smo u slučaju romana ustanovili da je često sastavni deo humora.
10. Kao još jedna od osobina ili karakteristika češće pripisivana ženama nego muškarcima, empatija ili saosećanje se od strane nekih teoretičara jezika i roda pominje i kao deo i odlika je jezičkog ponašanja žena (Edwards, 2009: 140; Holmes, 1996; Eckert & McConnel-Ginet, 1992). U ovoj tezi, ona je uvrštena u odlike jezičkog obrasca ženskih likova u romanu koje ćemo beležiti.
11. Iako je u današnje vreme granica među polovima i ulogama polova u društvu prilično izbledela, tradicionalna rodna dihotomija nesumnjivo i dalje postoji. Težište istraživanja u oblasti odnosa jezika i roda pomera se iz dana u dan, s nekadašnjeg kako muškarci a kako žene govore, do trenutnog koje lingvističke resurse ljudi imaju u ponudi i koje upotrebljavaju kako bi sebe prikazali kao određeni tip muškarca ili žene, i u kojim situacijama. S tim u vezi Ekert i MekKonel-Ginet ističu i promenu pitanja „na koji način se o ženama govori” na pitanje poput „koji oblici i vrste lingvističke prakse predstavljaju podršku određenim rodnim ideologijama i stereotipima“ (Eckert i McConell, 2003: 5). Iz tog razloga smo kao još jednu od odlika ženskog govornog obrazca u romanu izdvojili odliku koju ćemo za potrebe ove teze označiti kao *naglašavanje*. Nju smo prepoznali kao još jedan od načina žena da postojećim lingvističkim resursima pokušaju da istaknu svoj stav i steknu određeni status u društvu.
12. Još jednu veoma bitnu odliku u jeziku ženskih karaktera u romanu moramo pomenuti, a reč je o *direktivima*. S obzirom da je u pitanju odlika koja je prepoznata u engleskom jeziku, mi ćemo je kao takvu i posmatrali u analizi odabranog korpusa, vodeći računa o korpusu koji čini prevod romana. S tim u vezi, u svom viđenju rodnih odnosa u Hogvortsu Sanderlendova pominje da su uloge često dodeljene na taj način da određeni karakteri imaju „pravo, dužnost ili potrebu da izdaju naredbe ili ohrabrenja za delovanje ostalima, da postavljaju pitanja itd“ (Sunderland, 2011: 67). Time dolazimo do veoma bitne odlike jezičke kompetencije koja se naziva Teorija govornih

činova (*Speech act theory*) koja počiva na osnovama koje je Džon Ostin predstavio još 1955. godine (John Austin, 1955). Njegove ideje je proširio i uključio u lingvističku teoriju Džon Serl (John Searle) sakupivši i objavivši 1962. godine Ostinova predavanja u knjizi pod nazivom *How to do things with words*.

Teoriju govornih činova danas mnogi teoretičari svrstavaju u sam vrh lingvističke kompetencije, a za potrebe ove teze pomenućemo samo osnovne principe na kojima ova teorija počiva, s obzirom da je reč o tematici koja prevazilazi okvire ove teze. Objašnjavajući principe teorije govornih činova, Debra Šifrin (Deborah Schiffrin, 1994: 49-51) navodi Ostinovo isticanje da je za uviđanje aspekata na kojima počivaju govorni činovi važno razlikovati tzv. konstative i performative (*constatives and performatives*). Za razliku od performativa čija je propozicija deo izvođenja neke radnje, konstativi su deklarativni iskazi. Performativi su izrazi koji se odlikuju sposobnošću da pod određenim jezičkim i situacionim uslovima vrše određenu radnju. Na osnovama Ostinovog rada, Džon Serl je otišao par koraka dalje u klasifikaciji vrsta govornih činova. Predložio je pet osnovnih tipova ilokucionih činova među kojima su i direktivi, koji zapravo predstavljaju „iskaze izrečene naredbom, komandom, molbom, zahtevom i pitanjem i to sa ciljem da sagovornik/slušalac nešto učini“ (*“utterances used to get the hearer to do something via acts like ordering, commanding, begging, requesting and asking”*) (John, Searle prema Schiffrin, Deborah, 1994: 49-51). Za potrebe ove teze posmatraćemo samo direktive koji kao vrsta performativa bilo u obliku pitanja (u engleskom su to tag-questions i interrogatives), komandi ili molbi, po mišljenju Džejn Sanderlend „mogu otkriti mnogo toga o prirodi odnosa među karakterima u romanu“ (Sunderland, 2011: 67).

2.6.2. Jezik o ženama

Narodne poslovice u raznim jezicima zabeležile su ideje koje veoma jasno oslikavaju stereotip o ženskom jeziku kao nesuvislom, često posvećenom trivijalnim temama i prepunom kitnjastih izraza. Sa tim u vezi je Dženifer Koats zabeležila znatan broj poslovice iz raznih jezika uključujući i engleski jezik (Coates, 1993: 16 prema Sunderland, 2006: 2):

- „A woman’s tongue wags like a lamb’s tail.” (English proverb)⁵
- „Many women, many words, many geese, many turds.” (English proverb)⁶

Na sličan način i poslovice zabeležene u srpskom jeziku oslikavaju ženu, a prikupio ih je u raznim delovima zemlje i zabeležio Vuk Stefanović Karadžić (Vuk Karadžić, *Srpske narodne poslovice*, 1969: 102). Neke od njih su:

- „Žena se uzda u plač a lupež u laž.” (Srpska poslovica⁷)
- „Žene su da zbore a ljudi da tvore.” (Srpska poslovica⁸)
- „Žena će samo onu tajnu sačuvati koju ne zna.” (Srpska poslovica⁹)
- „Ženu i izderanu kapu lasno je steći.” (Srpska poslovica¹⁰)

Sudeći po broju poslovice u raznim jezicima, u ovom slučaju engleskom i srpskom jeziku, vežno je posmatrati ih i tumačiti u širem društvenom kontekstu koji u slučaju oba jezika govori o očekivanim i (ne)poželjnim odlikama ženskog jezika. Takođe, važno je istaći da su žene oduvek predstavljale glavne mete u slučaju ideološkog diskursa, koji je Debra Kameron (1995) označila frazom „verbalna higijena“ (eng. *verbal hygiene*) koja za ima cilj da utiče na upotrebu jezika čineći da on bude u skladu sa idealizovanim i poželjnim predstavama o ženama i povinuje se u tom smislu upravo takvim pretpostavkama o ženskom jezičkom obrascu (Cameron, Deborah, 1995 prema Mayerhoff i Holmes, 2003: 448). Sa tim u vezi, ona dodaje da je najveći deo feminističke kritike na račun jezičkih ideologija od sredine 70-ih godina bio usmeren na ideju koja je prožimala većinu opšteprihvaćenih predstava o ženskom jeziku, a to je da su „žene lingvistički inferiorne u odnosu na muškarce“ (Cameron, 1995 prema Mayerhoff i Holmes, 2003: 453).

O lingvističkoj podređenosti žena pisala je i Sanderlend ističući da „jezik o ženama zahteva objekat čija seksualna priroda zahteva eufemizam, i čija je društvena uloga u direktnoj zavisnosti od muškarca“ (Sunderland, 2006: 3). U nastavku citira Spender (Spender, 1980, prema Sunderland, 2006: 4) koja je u svojoj knjizi *Man made language* navela dokaze iz prošlosti o promovisanju seksizma u engleskom jeziku od strane gramatičara. Neki od takvih primera su da muški termin treba uvek da prethodi ženskom (Wilson, 1553 prema Spender, 1980) kao na primer *husband and wife*. Jedan od razloga za to je što je muški rod

⁵ Coates, 1993: 16 prema Sunderland, 2006: 2

⁶ Ibid.

⁷ Zabeležio Vuk S. Karadžić, 1849 u: *Srpske narodne poslovice* 1969: 102, Prosveta: Beograd

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

vredniji (značajniji) od ženskog (Poole, 1646 prema Spender, 1980). Na istu temu piše i Edwards citirajući Suzan Romejn koja sumira da „jezik i oslikava i konstruiše ženski status, često joj dodeljujući inferioran položaj i predstavljajući je u nepovoljnom svetlu“ (Romaine, 1999: 291 prema Edwards, 2009: 141). Na istu temu pisala je i Kameron koja je istakla da su napori za izmenom seksističkog jezika dragoceni i da bi pokušaji za izmenu jezika i simptoma, svakako mogli da daju pozitivne rezultate (Cameron, 1992 prema Edwards, 2009: 141).

2.7. Traduktologija

Od velikog je značaja istaći da ćemo se za potrebe analize u ovoj disertaciji pored kritičke analize diskursa oslanjati i na postulate teorije prevođenja tj. traduktologije. S obzirom da korpus našeg istraživanja čine originalna književnost na engleskom jeziku i prevodna na srpskom jeziku, potrebno je obratiti pažnju na potencijalne razlike koje proizilaze iz samog procesa prevođenja.

Traduktologija kao disciplina proučava kognitivni proces koji se odnosi na sve vidove usmenog, pismenog (znakovnog), kao i prevođenja izraza sa jednog na drugi jezik. Najda je teoriju prevođenja definisao na sledeći način: „Prevođenje je reprodukovanje u jeziku u cilju najbližeg prirodnog ekvivalenta poruke na izvornom jeziku, prvo u pogledu značenja a drugo u pogledu stila“ (Nida, 1975 : 95).

Kao i u svim drugim naučnim disciplinama i u teoriji prevođenja se tokom razvoja discipline diferenciralo više pogleda na sam proces i način teoretisanja o njemu. Tako je moguće izdvojiti tri koncepcije koje su sa različitih stanovišta i ciljeva definisale proces prevođenja. To su lingvistička, u koju spada definicija koju daje Barhudarov: „Prevođenje je proces ponovnog stvaranja govorne tvorevine na jednom jeziku u govornu tvorevinu na drugom jeziku uz očuvanje neizmenjenog plana sadržaja.“ (Barhudarov, 1975: 11). U filološke bi se mogla svrstati sledeća definicija koja se posebno odnosi na književno prevođenje:

„Književno prevođenje ima za obavezu da se u prevodu sredstvima kojima raspolaze jezik na koji se prevodi, u celini i pojedinostima ostvari smisaoni, sadržajni i žanrovsko-stilski ekvivalent originala, u kome bi forma i sadržina u jeziku prevoda činila isto dijalektičko jedinstvo koje predstavlja original“ (Stojnić, 1980 : 910).

Prevođenjem kod nas se u velikoj meri bavio Vladimir Ivir, definišući ga kroz prizmu komunikacijske koncepcije na sledeći način: „Čin prevođenja se sastoji u pretvaranju poruke (misli, osećaja, želje, naredbe) prethodno izražene jednim jezikom u jednakovrednu poruku izraženu nekim drugim jezikom“ (Ivir, 1978 : 9).

Među teoretičarima prevođenja svakako treba pomenuti Pitera Njumarka (Peter Newmark, 1991, 1993), Monu Bejker (Mona Baker, 1992), Bazila Hatima i Iana Mejsona (Basil Hatim i Ian Mejson, 1997, 1999), a kod nas su to Boris Hlebec (2009), Mladen Jovanović (2007) i drugi.

Kada je reč o ovoj doktorskoj tezi i njenom oslanjanju na postulate teorije prevođenja, ono na šta je posebno važno obratiti pažnju jeste prevođenje kulturnih koncepata i ideologije. Pored mogućih problema u procesu prevođenja koji mogu biti različite prirode, od (ne)ekvivalencije na nivou reči, (ne)ekvivalencije iznad nivoa reči i gramatičkih razlika, od posebne je važnosti prevodiocev pristup prevođenju kulturno specifičnih pojmova i ideologije. Njumark (Newmark, 1993, 1991) u vezi sa tim skreće pažnju na jednu od zaključnih polemika koje nude Hatim i Mejson, ostavljajući otvoreno pitanje „da li će konzument prevedenog dela moći da primi i shvati ideologiju koja mu se signalizira, tj. hoće li ona imati uticaja u prevodu kao što ima u originalnom tekstu“ (Hatim i Mason, 1989 prema Newmark, 1993: 44). Drugim rečima, postavlja se pitanje hoće li društvena, ideološka i svaka druga svrha biti prenesena i shvaćena i u prevodu. Shodno tome, Hatim i Mejson zaključuju da „tekstovi stoga mogu biti smatrani nosiocima ideološkog značenja, faktora koji ih čini posebno osetljivim u promenama društveno-kulturnih normi“ (Hatim i Mason, 1997: 127). Iz tog razloga oni ističu da je važno napraviti razliku i između 1. Ideologije prevođenja i 2. Prevođenja ideologije (Hatim i Mason, 1997: 127). U prvom slučaju prevodilac deluje u društvenom kontekstu i postaje deo tog konteksta. U tom smislu se prevođenje samo po sebi može smatrati ideološkom aktivnošću. Sa druge strane, postavlja se pitanje šta se dešava sa ideologijom teksta autora ili autorke u procesu prevođenja. Uticaj na to ima stepen medijacije prevodioca, tj. u kojoj meri prevodioci intervišu u procesu transfera sadržaja sa jednog na drugi jezik (Hatim i Mason, 1997).

Posebnu pažnju treba obratiti i na odnos prevođenja i roda. U vezi sa tim Livia ističe da „u tom procesu prevodioci deluje dvojako, kao tumači originalnog teksta i kao vodiči koji nas upoznaju sa kulturom u kojoj je tekst nastao“ (Livia, A. prema Holmes i Mayerhoff, 2003: 154). U slučaju da se poimanje rodnih odnosa i očekivanja u vezi sa tim bitno razlikuju u jeziku izvoru i jeziku cilju, na prevodiocima je da taj problem prevaziđu. Livia ističe da ukoliko „dva jezika rod *beleže* na različite načine, prevodilac ima obavezu da osmisli sistem kojim će prevazići te razlike. U svojoj dvojakoj ulozi kao lingvistički tumači i kulturni vodiči, prevodioci moraju odlučiti kada i šta će naturalizovati, šta objasniti a šta prevesti tako što će ga predstaviti egzotičnim “ (Livia, Ana prema Holmes i Mayerhoff, 2003: 154).

Kada je reč o književnom delu poput romana o Hariju Poteru, izvorom osnovnih teškoća pri ovoj vrsti pismenog prevođenja najčešće se smatra zahtev da se misaona sadržina originala prenosi u neodvojivom spletu sa jezičkim izrazom slikovnog i emocionalnog sadržaja originala. Zadatak koji se stavlja pred prevodioce u svakom slučaju smatra se veoma komplikovanim i zahtevnim, te se u traganju za najboljim mogućim prevodom i težnjom za ostvarenjem što višeg stepena prevodne ekvivalencije pribegava različitim strategijama.

Uloga koju prevodioci i lektori imaju u procesu i ishodu prevođenja, u koju ovom prilikom nećemo zalaziti jer ona prevazilazi okvire ove teze, svakako je odlučujuća i veoma značajna. Iako je reč o veoma važnom i malo istraženom uticaju na krajnji rezultat prevoda, on svakako ostaje jedno od potencijalnih pitanja za neka dalja istraživanja u oblasti prevođenja i roda.

3. Analiza i interpretacija govora ženskih likova i naracije o njima u kontekstu rodni ideologija

3.1. Korpus

Kao što smo to prethodno i naveli, predmet analize u ovom radu predstavlja korpus od četrnaest knjiga, a čini ih sedam delova romana o čarobnjaku Hariju Poteru autorke J.K. Roling u originalu, tj. na engleskom jeziku, i istih sedam knjiga koje su na srpski jezik preveli Vesna i Draško Roganović. To su sledeće knjige:

1. *Harry Potter and the sorcerer's stone*
2. *Harry Potter and the chamber of secrets*
3. *Harry Potter and the prizoner of Azkaban*
4. *Harry Potter and the goblet of fire*
5. *Harry Potter and the order of the Phoenix*
6. *Harry Potter and the half-blood prince*
7. *Harry Potter and the deathly hallows*

Knjige prevedene na srpski jezik nose sledeće naslove:

1. *Hari Poter i kamen mudrosti*
2. *Hari Poter i dvorana tajni*
3. *Hari Poter i zatvorenik iz Askabana*
4. *Hari Poter i vatreni pehar*
5. *Hari Poter i red feniksa*
6. *Hari Poter i polukrvni princ*
7. *Hari Poter i relikvije smrti*

Primere koje smo odabrali kao korpus beležićemo naizmenično, najpre u originalu na engleskom jeziku, a odmah zatim i na srpskom. S obzirom da roman čini sedam knjiga, primere u engleskom jeziku beležićemo najpre brojem, potom slovom koje će označiti da je reč o primeru iz engleske verzije romana, pored toga brojevima od 1 do 7, kako bismo označili o kojoj od sedam knjiga je reč, i konačno, brojem stranice u knjizi. Tako ćemo na engleskom označiti kao Primer 1 (E1, 93) i odmah zatim Primer 1 (S1, 87) da označimo primer u prevodu na srpski.

Korpus koji je odabran za analizu u ovoj disertaciji mogao bi se svrstati u književnost za decu, mada je ovaj termin prilično širok, posebno kada je reč o serijalu knjiga o junaku kao što je Hari Poter, koji predstavlja tipičan primer da književnost za decu veoma rado čitaju odrasli i svi oni koji vole romane koji obiluju fantastičnim avanturama. Sa tim u vezi Džejn Sanderlend (2011: 3) navodi moguću klasifikaciju književnosti za decu na žanrove kao što su avantura, školske priče, fantazije, romantične tinejdžerske romane i priče, horore i slično. Jasno je da pomenute kategorije nisu striktno, te je serijal o Hariju Poteru u isto vreme i „školska priča i fantastični roman“ (Sunderland, 2011: 3). Planetarni uspeh romana o dečaku čarobnjaku i njegovim fantastičnim avanturama autorki knjige doneo je svetsku slavu, a svih sedam delova je ekranizovano i predstavlja pravi hit u bioskopima širom sveta. Sve ovo veoma jasno svedoči o uticaju koji je fenomen zvan Hari Poter ostavio na generacije dece, tinejdžera, adolescenata i odraslih širom sveta. Još jedan od važnih razloga koji ovaj roman čine odličnim korpusom za analizu diskurzive konstrukcije roda i rodne ideologije, jeste po rečima Sanderlend „to što je Hari Poter pravi primer romana-fikcije koji uvek ima potencijala da bude progresivan u izražavanju rodnosti (roda) na neki način, a tradicionalan na drugi“ (Sunderland, 2011: 9). U nastavku Sanderlend ističe značaj definisanja fantastične književnosti kao takve, tj. da je veoma bitno razlikovati je od „realistične fikcije“, te citira Grejs Grin (Grace Green, 2007: 13 prema Sunderland, 2011: 52) koja smatra da je „fantazija delo fikcije u kome su magija i natprirodna dešavanja od centralnog značaja za zaplet i koja nikada ne bi mogla predstavljati istinitu realnost“.

Za početak vredi istaći da se većina rodni istraživanja na korpusu književnosti za decu prevashodno odnosila i zanimala za sadržaj, kao na primer uloge i radnje muških i ženskih likova, šta jedni rade a drugi ne, i obratno. Međutim, veoma je malo onih koji su posebnu pažnju usmerili na karakterizaciju i na to „kako su karakteri tj. likovi u knjizi i njihovi postupci lingvistički prikazani“ (Sunderland, 2011: 63). Poželjan spoj u tom smislu, predstavljaju kombinacija analize sadržaja i lingvističke analize, iz razloga što se, po rečima

Džejn Sanderlend, lingvistička analiza pokazala kao posebno uspešna u feminističkim istraživanjima dečje književnosti (fikcije). I pored činjenice da je književnost za decu danas dostigla znatan pomak kada je reč o tradicionalnim rodnim ulogama i stereotipima, seksizam i pritisci na ženski rod i dalje su sveprisutni u različitim kulturnim kontekstima (Mills, 2008; Sunderland, 2011). U cilju otkrivanja i identifikovanja takvih manje vidljivih delova teksta, lingvistička analiza i obraćanje pažnje na jezik, koji u fikciji sačinjavaju dijalozi i narativni deo, od velikog su značaja. Ono što je bitno za ovu disertaciju i analizu u njoj jeste oslanjanje na kritičku analizu diskursa, koja doduše za predmet svojih istraživanja uglavnom bira tzv. ne-fikciju, kao što su na primer novinski članci, ali „iskorak u svet fikcije predstavlja više nego dobrodošao poduhvat“, smatra Sanderlend (2011).

Usko vezano za analizu koja će uslediti, a što je veoma važno istaći, svakako jeste podatak koji daje Sanderlend (2011: 67), a to je činjenica da u romanu-fikciji postoje dva načina konstruisanja roda, i to 1. karakterizacija i u skladu sa njom 2. različite tačke gledišta izražene kroz junake u romanu. S obzirom da je poimanje likova u romanu od strane čitalaca, u ovom slučaju dece različitog uzrasta, ali i starijih, prevashodno veoma individualna manifestacija (svako na svoj način poima karaktere u romanu) i nešto što prevazilazi okvire i mogućnosti ove disertacije, mi ćemo se u našoj analizi pre svega fokusirati na način na koji autorka lingvistički konstruiše likove, tj. za jezik ženskih karaktera u romanu i jezik o njima. Posebna pažnja će biti usmerena na dijaloge i one delove dijaloga koji pripadaju ženskim likovima u knjizi.

Kao što je već u ovoj tezi i naznačeno, u analizi serijala Hari Potter oslanjaćemo se na Ferklafov okvir iz 1992. (Fairclough, 1992) „koji je moguće primeniti na sve pisane tekstove“ (Sunderland, 2011). Reč je o okviru koji se odnosi na društvenu praksu, diskurzivnu (distribucija, proizvodnja i konzumiranje) praksu i tekst. Za potrebe ove teze i usled njene ograničenosti u smislu istraživanja, naša analiza oslanjaće se najpre na tekstualni nivo, uz pominjanje do sada najbitnijih i poznatih detalja u vezi sa serijalom Hari Potter, a koji se odnose na druga dva nivoa Ferklafovog okvira i koji predstavljaju činjenice od značaja za književni fenomen kakav je roman Hari Potter.

Istraživanja koja su za predmet imala proslavljeno delo Džoane Roling koje joj je donelo svetsku slavu mogla bi se podeliti na ona koja su ga analizirala sa tačke gledišta čitalačke publike i uspeha koji je knjiga imala kod pre svega „dečaka“ kao čitalaca (Sunderland, 2011: 191). Posmatrana je kroz uspeh kod dečje čitalačke publike (Blake, 2002), mlađe odrasle (Seelinger, 2001) i odrasle publike (Gupta, 2003; Tucker, 1999). Veoma je

zanimljiv podatak koji navodi Sanderlend (2011: 191) a tiče se problema koji je decenijama unazad u Velikoj Britaniji istican. Reč je o problemu koji se tiče dečaka na osnovnom i srednjem nivou obrazovanja, i njihove nedovoljne zainteresovanosti za čitanje u poređenju sa devojčicama. Uticaj koji je roman o Hari Poteru imao na pomenuti problem, danas oko deceniju kasnije, od neizmerne je važnosti. Kao fenomen kakav je postao *Hari Potter* je rezultirao i doprineo promeni zabrinjavajućih podataka koji su govorili o tome koliko dečaci ne žele da čitaju. Zanimljiv podatak nudi Sanderlend (2011) a tiče se „odbijanja dečaka da čitaju bilo šta čiji je glavni junak devojčica, ali odlaze i mnogo dalje, te isto tako, ne žele da čitaju bilo šta što je izašlo iz pera ženskog pisca“ (2011: 190). To je bio i razlog usled koga je Džoana Roling u dogovoru sa svojim Bloomsbury izdavačem pristala da knjigu potpiše sa J.K.Rawling, kako bi se smanjila mogućnost da dečaci zaobiđu knjigu iz razloga što je delo ženskog autora. U vezi sa tim, Džulija Ekelšajer dodaje kako je postojala mogućnost da je i Roling bila pod uticajem tadašnje izdavačke politike, koja je potencirala da „dečaci ne čitaju, a svakako ne o devojčicama“ (Eckelshire, 2002: 87 prema Sunderland, 2011: 191). Danas, oko deceniju kasnije, ovo se definitivno pokazalo kao ispravan potez, ako se uzmu u obzir pozitivni rezultati koji je popularnost Harija Potera imala na opismenjavanje dece uopšte i poboljšanje predašnjeg stanja koje se tiče čitalačke prakse kod dečaka. Neke škole u Velikoj Britaniji su kao obavezan kurikulum časova iz opismenjavanja, uključile i roman o Hari Poteru (Moss, 2007; Rowan et al, 2002; Millard, 1997 prema Sunderland, Jane 2011: 193).

Kada je reč o popularnosti romana u Srbiji može se reći da o tome svedoči činjenica da se odlomak romana našao u našim čitankama za osnovnu školu. U istraživanju pod nazivom „Rod u čitankama i nastavi srpskog jezika u osnovnoj školi“ koje su sproveli Stefanović Jelena i Saša Glamočak, među mnogim odgovorima na koje je odgovaralo oko 600 učenica i učenika osnovnih škola u Srbiji, svakako su za nas zanimljivi oni koji svedoče o popularnosti romana *Hari Potter* kod nas. Naime, jedan od analiziranih udžbenika bila je i čitanka za peti razred osnovne škole autorki Ljiljane Bajić i Zone Mrkalj, u kojoj se kao jedini tekst, od ukupno 62, potpisan od strane autorke, našao odlomak iz romana o Hariju Poteru. Još jedan podatak koji je za nas značajan tiče se odgovora đaka na pitanje o omiljenim junacima iz književnih dela koja su činila obavezan kurikulum nastave iz srpskog jezika i književnosti, i koja su bila ponuđena u čitanci za peti razred. Kao polazište za svoje istraživanje iz 2008. godine Jelena Stefanović i Saša Glamočak poslali su od definicije koja govori o značaju i uticaju čitanki u nastavi jezika: „Udžbenik je često najvažnije didaktičko sredstvo koje se koristi u nastavi pa je, u skladu sa tim, i njegov uticaj veći. Budući da

udžbenici imaju pretenziju da prenose kulturne modele, rodni stereotipi koje oni nude mogu predstavljati osnovu za socijalizaciju ličnosti i za diskriminatorske prakse i održavanje neravnopravnog položaja žena u društvu.“ (Jelena Stefanović i Saša Glamočak, 2008: 7). U pomenutim čitankama za 5. razred među mnoštvom zanimljivih podataka do kojih se došlo ovim istraživanjem, svakako je i taj da se u 58% slučajeva muškarci pojavljuju kao glavni likovi, dok taj broj za žene glavne junakinje iznosi svega 15%. Među pomenutim omiljenim muškim junacima iz romana na listi omiljenih našao se i Hari Poter, što je svakako od značaja i svedoči o recepciji i popularnosti ovog romana i kod nas. Pored još nekih istraživanja u našem regionu koja su pokazala da su žene u udžbenicima marginalizovane, tako je i ovo istraživanje dvoje autora dokazalo da gotovo u svakom od analiziranih aspekata postoje stereotipi kojima se promoviše patrijarhalni model pozicije žene u društvu.

3.2. Diskurzivna konstrukcija rodne ideologije u romanu *Hari Poter*

Veoma je važno istaći činjenične podatke vezane za vreme u kome je čitav serijal o dečaku-čarobnjaku nastao. Sedam knjiga u periodu od jedne decenije nastajalo je usled društvenih promena koje su se svakako odražavale i na rodne uloge. Te uloge su oslikavane i u književosti koja je u tom periodu nastajala. Kako Džejn Sanderlend ističe (Sunderland, 2011: 193) bez obzira na promene u društvu, rodni stereotipi raznih vrsta i dalje su konstantno i iznova beleženi i dokumentovani u književnosti za decu dvadesetog i dvadeset prvog veka. Takav je slučaj i sa romanom o Hari Poteru. Sanderlend (2011) pritom navodi istraživanja koja su se posebno osvrtna na različite problematike u romanu (npr. Pugh i Wallace, 2006; Mayes-Elma, 2006; Blake, 2002; Eccleshire, 2002). Promene su svakako primetne i evidentirane, posebno ako uzmemo u obzir činjenicu da Hogvorts škola za čarobnjake „dozvoljava jednakost i omogućava jednake mogućnosti za sve, nezavisno od njihovog pola“ (Eccleshire, 2002 prema Sunderland, 2011: 193). Međutim, to svakako ne znači da rodna stereotipizacija i disbalans nisu i dalje prisutni, čega su svesni i kritičari.

Kada je reč o rodu i traganju za rodnim stereotipima u načinu na koji su okarakterisani likovi u knjigama o Hariju Poteru, kao i jeziku koji je upotrebljen za njihovu karakterizaciju i upućivanje na njih, treba istaći da je ovo delo fikcije čiji su junaci i junakinje tvorevine autorke i njenog ličnog uticaja na prikaz rodni odnosa. To svakako ne mora da znači da je autorka u svakom momentu ciljano mislila na rodne uloge kao takve, ali je sasvim jasno da se

karakterizacija junaka u svakom delu fikcije odvija pod uticajem čitavog spektra različitih shvatanja o rodnim konstrukcijama. Bilo da je reč o autoru ili o autorki, karakterizacija likova u fikciji odvija se pod uticajem trenutnih tendencija i u zavisnosti od pristupa diskursu koji obiluje rodnim predstavama, različitim agendama izdavača, ili sa druge strane, ličnim stavovima i iskustvima autora i autorki po pitanju roda, ili njihove upoznatosti sa trenutnim istraživanjima diskurzivne konstrukcije roda u književnosti i fikciji za decu (Sunderland, 2011). Džejn Sanderlend (2011) pominje nekoliko istraživanja koja su se svaka na svoj način bavila pitanjima konstrukcije rodne nejednakosti u serijalu o Hariju Poteru. Zabeleženo je mnoštvo negativnih zapažanja po pitanju rodnih ideologija i odnosa nejednakosti među polovima. Iz toga razloga, veoma je značajno pomenuti neke od bitnih tema koje prožimaju ovaj roman, pored pitanja koje je za našu tezu od najvećeg značaja, a to su konstrukcija rodnih stereotipa i ideologija u romanu. Tako je zabeleženo da su društveni poredak i položaj, pripadnost „čistokrvno-čarobnjačkim porodicama“ i kritika takve diskriminacije neke od centralnih tema i pitanja kojima je Rolingova pridala veliki značaj. Međutim, kada je reč o rodnim odnosima predstavljenim u romanu zbog kojih je Rolingova nemalo puta kritikovana, stvari stoje prilično drugačije. I pored zabeleženih 35 muških i 29 ženskih likova u celom serijalu, pomenuta istraživanja slažu se da je „prikaz rodnih odnosa manje progresivan“ u poređenju sa ostalim pomenutim osnovnim temama u romanu. (Sunderland, 2011: 205)

Kako mnogi koji su se ovom temom bavili ističu (Mayes-Elma, 2006; Heilman, 2003; Zipes, 2001; Schoefer, 2003) a među njima i Sanderlend, „pitanje nije jesu li ženski likovi predstavljeni i prisutni, već kako i na koj način“ (Sunderland, 2011: 205). U vezi sa tim, zabeleženo je mnoštvo negativnih primedbi u pomenutim analizama. Tako na primer, u poređenju sa temama bogatstva i rasne pripadnosti, Ekelšajer (Eccleshire, 2006: 83 prema Sunderland, 2011: 206) napominje „da pitanja rodnih razlika i sličnosti nisu razmotrena i prikazana na tako otvoren i očigledan način“. Pju i Volas (Pugh & Wallace, 2006: 269 prema Sunderland, 2011: 205) ističu da su „uloge ženskih likova u knjigama o Poteru potčinjene muškim likovima na taj način što se ženske uloge u trima društvenim institucijama – Ministarstvu Magije, uškoli i porodici, blatantno ili očigledno tradicionalne“.

Kao što je prethodno i napomenuto, iz tog razloga ćemo se posebno fokusirati na odlike ženskog govornog obrazca u romanu, za koji Džejn Sanderlend ističe da je „ne samo primer tradicionalanog rodnog diskursa, već i tradicionalan diskurs rodnih razlika“ (Sunderland, 2011: 72). Ideja o muškarcima i o ženama, odnosno o dečacima i o devojčicama

kao različitim, koji u skladu sa tim i rade različite stvari, veoma je jasno izražena i prisutna. Ipak, treba istaći da, kao i u svakom drugom diskursu, bilo kakva generalizacija nije moguća, te da je nemoguće tvrditi da je diskurs rodni razlika jedini prisutan u ovom romanu.

3.3. Lingvistički obrazac ženskih likova

3.3.1. Hari Poter i kamen mudrosti

Autorka Džoana Roling nas u prvoj knjizi pod nazivom *Hari Poter i kamen mudrosti* (*Harry Potter and the Sorcerer's stone*) upoznaje sa glavnim junakom predstavljajući ga u kući rođaka, za koje se slobodo može reći da su prilično nesrećni što im je zapala nezahvalna dužnost da se staraju o Hariju posle smrti njegovih roditelja. U istoj knjizi na obostrano zadovoljstvo i Harija i njegovih rođaka, on dobija poziv za početak školovanja u Hogvortsu, istoj školi čarobnjaštva koju su svojevremeno pohađali njegovi majka i otac.

U ovom delu koji nas tek uvodi u svet čarobnjaštva i magije ne nalazimo značajan broj ženskih likova koji se ističu na neki poseban način. Izdvajaju se Hermiona Grejndžer, najbolja drugarica i Harijeva i Ronova saputnica u skoro svim fantastičnim i rizičnim avanturama; profesorka Mek Gonagal, veoma autoritativna i mudra žena i Moli Vizli, majka Rona Vizlija, Harijevog najboljeg prijatelja i vernog pratioca u nastavku romana. Za potrebe ovog istraživanja i ove teze posvetićemo se analizi njihovog lingvističkog obrasca, zastupljenosti u prvom delu romana, kao i načinu na koji su predstavljene i na koji o njima govori narator. Za te potrebe ćemo izdvajati one delove i dijaloge čije su učesnice pomenuti ženski likovi u sedam knjiga, koliko ih ukupno čini roman u originalu, i njihovom prevodu na srpski jezik. Posebnu pažnju ćemo obratiti na propagiranje tradicionalnog rodno poretka i „tekstualnog predstavljanja muških i ženskih karaktera kao pripadnika dveju različitih socijalnih grupa” (Sunderland, 2011: 208).

3.3.1.1. Moli Vizli

Moli Vizli (Molly Weasley) je majka Rona Vizlija i upoznajemo je u šestom poglavlju prve knjige pod nazivom "Putovanje sa perona devet i tri četvrtine" (*The journey from platform nine and three-quarters*) u sceni kada svoja četiri sina prati u Hogvorts i na terminalu železničke stanice upoznaje Harija, koji se učtivo obratio za pomoć. S obzirom da predstavlja majčinsku figuru u njenom govoru odmah primećujemo dosta topline, srdačnosti, ljubaznosti, majčinske brige ali i strogosti:

Primer 1 (E1, 93)

"Excuse me," Harry said to the plump woman. "Hello, dear," she said. "First time at Hogwarts? Ron's new, too." "Yes," said Harry. "The thing is-the thing is, I don't know how to -" "How to get on to the platform?" she said kindly, and Harry nodded. "Not to worry," she said. "All you have to do is walk straight at the barrier between platforms nine and ten. Don't stop and don't be scared you'll crash into it, that's very important. Best do it at a bit of a run if you're nervous. Go on, go now before Ron."

Primer 1 (S1, 84)

„Izvinite“ – reče Hari punačkoj ženi. „Zdravo, dušo“ – reče ona. „Prvi put si na Hogvortsu? I Ron je nov, takođe.“ „Da“ – odgovori Hari. „Problem je - problem je što ne znam kako da...“ „Kako da dođeš do perona?“ – reče ona ljubazno, a Hari klimnu glavom. „Ne brini“ – reče. „Samo idi pravo do pregrade između devetog i desetog perona. Ne zaustavljaj se i nemoj da se prepadneš ako se sudariš s njom, to je vrlo važno. Najbolje da to uradiš u trku, ako si nervozan. Idi sada, pođi ispred Rona.“

Važno je istaći značaj *karakterizacije* u analizi književnosti za decu. U vezi sa tim, Džejn Sanderlend navodi podelu na *direktnu definiciju* i *indirektno predstavljanje* kao dve strategije koje autori često koriste u procesu karakterizacije. (Rimmon-Kenan, 1983 prema Sunderland, 2011: 68). U prethodno navedenim delovima iz knjige, a kada je u pitanju gospođa Vizli, nailazimo na indirektno predstavljanje karaktera kroz radnje, opis spoljašnjosti tj. izgleda, ili jezika. U slučaju gospođe Vizli imamo primer karakterizacije kroz jezik, kako naratora o njoj (*she said this kindly...*), tako i njenog (*hello dear, not to worry, all you have to*

do...). Ne manje bitna je i direktna definicija koja se odnosi na ono što jedan karakter kaže drugom, o trećem, ili narator o nekom od likova i slično. Ovakva vrsta karakterizacije, po mišljenju Džejn Sanderlend, posebno je prisutna u dečjoj književnosti i bajkama (Sunderland, 2011: 69).

U nastavku ćemo jezička sredstva iz navedenih primera razvrstavati u tabele, radi bolje preglednosti. Nazive jezičkih sredstava navodićemo na srpskom jeziku, bilo da je reč o tabeli koja prikazuje primer na engleskom ili srpskom jeziku.

U sledećem primeru primećujemo promenu odnosa gospođe Vizli prema jednom od svojih sinova, koji pominje Harija i njegov ožiljak koji je zadobio od čarobnjaka Voldemorta, zaslužnog za smrt njegovih roditelja. Čuvši to, mala Džini sa znatiželjom moli majku da je pusti u voz da vidi Harija. Ona sa prekorom i puno strogosti upozorava sina da ne podseća Harija na taj nesrećni događaj:

Primer 2 (E1, 97)

“Oh Mum, can I go on the train and see him, mum, oh please...” “You’ve already seen him, Ginny, and the poor boy isn’t something you goggle at in the zoo. Is he really, Fred? How do you know? Poor dear- no wonder he was alone. I wondered. He was ever so polite when he asked to get on to the platform. I forbid you to ask him Fred. No, don’t you dare. As though he needs reminding of that on his first day at school.”

Primer 2 (S1, 87)

„O, mama, mogu li da uđem u voz da ga vidim, molim te, mamice...” „Već si ga videla, Džini, a siroti dečak nije zaslužio da se bulji u njega kao u zoološkom vrtu. Je li to tačno, Fred? Otkud znaš? Jadničak, nije ni čudo što je bio sam. Meni je to bilo čudno. A bio je tako učtiv kada je pitao kako da dođe do perona. Zabranjujem ti da ga to pitaš, Frede. Da se nisi usudio. Samo mu još treba da ga na to podsećate prvog dana u školi.“

Na samom kraju knjige u poglavlju sedamnaest pod nazivom „Čovek sa dva lica“ (*The man with two faces*) ponovo susrećemo Moli Vizli koja sečekuje sinove pred raspust:

Primer 3 (E1, 308)

“Busy year?” she said. “Very”, said Harry. Thanks for the fudge and the jumper, Mrs Weasley”. “Oh, it was nothing, dear”.

Primer 3 (S1, 264)

„Naporna godina?“ – upita gospođan Vizli. „Veoma“ – reče Hari. „Hvala na torti i džemperu, gospođo Vizli“. „Oh, nije to ništa, dušo“.

Ako napravimo paralelu sa tekstom koji je preveden na srpski jezik, nailazimo na ekvivalentne termine, koji su i u smislu lingvističke karakterizacije ovog ženskog lika u romanu slični.

Moli Vizli	Ljubazne fraze	Empatija	Imperativ	Modalnost
Primer 1 (E1)	Hello dear; Not to worry...		Go on, go now before Ron; Don't stop and don't be scared...	All you have to do is walk straight at the barrier between platforms nine and ten...
Primer 1 (S1)	Zdravo dušo... ; Ne brini.....		Samo idi pravo do pregrade između devetog i desetog perona... Idi sada, pođi ispred Rona...Ne zaustavljaj se i nemoj da se prepadneš	Najbolje da to uradiš u trku, ako si nervozan...

Primer 2 (E1)		Poor dear...	I forbid you! No, don't you dare!	
Primer 2 (S1)		Jadničak...	Zabranjujem ti da ga to pitaš, Frede! Da se nisi usudio!	
Primer 3 (E1)	Oh, It was nothing, dear...			
Primer 3 (S1)	Oh, nije to ništa dušo...			

Tabela 1: Jezička sredstva zabeležena u lingvističkom obrascu ženskog karaktera Moli Vizli u prvoj knjizi na engleskom i na srpskom jeziku

3.3.1.2. Hermiona Grendžer

U prvoj knjizi upoznajemo jednu od tri glavna aktera u romanu, inteligentnu, brzu, oštru na jeziku i pronicljivu Hermionu. Za razliku od Harija i Rona, Hermiona od samog početka o sebi odaje sliku prave “štreberke” koja više od svega poštuje autoritete i školska pravila.

Na samom početku u sceni kada se u vozu prvi put susreću Hari, Hermiona i Ron, narator je predstavlja kao pričalicu koja, stiče se utisak, ne ume da se zaustavi, a i veoma je direktna i raspoložena za šefovanje. Upravo ovom odlikom (*eng. bossiness*) Hermionin lik biće odlikovan i praćen u dobrom delu romana, i detaljno analiziran i istican od strane mnogih autora koji su se bavili analizom i kritikom ovog romana sa različitih stanovišta (Heilman, 2003; Tucker, 1999; Pugh & Wallace, 2006). Ipak, njena inteligencija, snalažljivost i mudrost kada je najpotrebnije, kao i mogućnost da uspešno koristi magiju, odmah se izdvajaju kao njene karakteristike i prednosti u odnosu na ostale, pa i u odnosu na Harija i Rona.

Takva reputacija postaje nam jasna pri prvom pominjanju Hermione:

Primer 4 (E1, 116 – 117)

“Has anyone seen a toad? Neville’s lost one,” she said. She had a bossy sort of voice, lots of bushy brown hair and rather large front teeth. “Are you sure that’s a real spell?”-said the girl. “Well, it’s not very good, is it? I’ve tried a few simple spells just for practice and it’s all worked for me. Nobody in my family’s magic at all, but I was ever so pleased, of course I mean, it’s the very best school of witchcraft there is, I’ve heard. I’ve learnt all our set of books by heart, of course, I just hope it will be enough- I’m Hermione Granger, by the way, who are you?”

Primer 4 (S1, 94)

„Da li je neko video žapca? Nevil je izgubio.“ – reče. Imala je zapovednički glas, gomilu razbarušene smeđe kose i velike prednje zube. „Šta je, izvodiš čarolije? Da vidimo. Jesi li siguran da su to prave čini?“ – upita ona. „Očigledno ne deluju, zar ne? Ja sam pokušala da izvedem nekoliko najjednostavnijih čini, tek da ih isprobam, i sve su mi uspele. Niko u mojoj porodici nema veze sa magijom, svi su se iznenadili kada sam dobila pismo s pozivom, ali sam ja bila presrećna, dabome, to je najbolja moguća škola za vradžbine. Kada sam čula - naučila sam napamet sve što piše u udžbenicima sa spiska, nadam se da je to dovoljno - ja sam Hermiona Grendžer, uzgred budi rečeno, a ko ste vi?“ Sve je to izgovorila brzo, u jednom dahu.

Primer 5 (E1, 118)

“Goodness, didn’t you know, I’d have found out everything if it was me,” said Hermione. “Do either of you know what house you’ll be in? I’ve been asking around and I hope I’m in Gryffindor, it sounds by far the best, I hear Dumbledore himself was one, but I suppose Ravenclaw wouldn’t be too bad... Anyway, we better go and look for Neville’s toad. You two had better change, you know, I expect we’ll be there soon. You better hurry up and put your robes on. I’ve been up the front to ask the driver and he says we’re nearly there. You haven’t been fighting, have you? You’ll be in trouble before we even get there.”

Primer 5 (S1,98)

„Zaboga, zar nisi znao, ja bih iskopala sve što piše, da sam ja u pitanju“ – reče Hermiona. „Znate li uopšte u kojoj ćete kući biti smešteni? Raspitivala sam se i nadam se da ću biti u Grifindoru, to mi zvuči najbolje, čujem da je i sam Dambldor bio u njoj, ali ne bi ni Revenklo bio loš... Ipak, bolje da odemo i potražimo Nevilovog žapca. A vi se presvucite, uskoro stižemo.“ „Bolje požurite i obucite odore, upravo sam išla da pitam mašinovođu i on kaže da samo što nismo stigli. Niste se tukli, zar ne? Inače ćete se naći u nevolji i pre nego što stignete.“

Hermiona Grendžer	Humor	Eufemizmi	Ograde	Upitne fraze	Ljubazne fraze	Emotivne fraze	Modalnost
Primer 4 (E1)			Of course I just hope	Well, it's not very good, is it?			
Primer 4 (S1)			Nadam se; Uzgred budi rečeno	Očigledno ne deluju, zar ne?			
Primer 5 (E1)			I hope; I suppose;	You haven't been fighting, have you?			We better go, you two had better change; You better hurry up...
Primer 5 (S1)				Niste se tukli, zar ne?			Bolje požurite ...

Primer 6 (E1)			I hope	You don't use your eyes, any of you, do you?	Now, if you don't mind, I'm going to bed.		We could all have been killed...or worse, expelled!
Primer 6 (S1)				Zar nemate oči?	Ako nemate ništa protiv...		Mogli smo svi da budemo mrtvi....
Primer 7 (E1)			So, I suppose				
Primer 7 (S1)			Dakle, vi mislite...				
Primer 9 (E1)	Just as long as we're not wiping you off the pitch..						
Primer 9 (S1)	Ukoliko tebi ne presedne..						
Primer 10 (E1)			Well, I mean to say...				You could have been killed!
Primer 10 (S1)			Dobro, hoću da kažem...				Mogli su da te ubiju!
Primer 11 (E1)		I know he's not very nice...				That's terrible! Oh, Harry, be careful!	
Primer 11		Znam da				To je	

(S1)		nije baš ljubazan...				užasno! Oh, Hari, budi oprezan!	
------	--	----------------------	--	--	--	---------------------------------------	--

Tabela 2: Jezička sredstva koja oslikavaju Hermionin lingvistički obrazac u prvoj knjizi na engleskom i na srpskom jeziku

Posmatrajući tabelu 3 možemo zaključiti da Hermionin jezički obrazac obiluje ogradama, što u slučaju jezičkog obrasca žena, Lejkofova (1975) pominje kao „legitimno sredstvo u nastojanju da u svakom trenutku budu i ostanu ljubazne“ (Lakoff, 1975: 79). S obzirom da su ovo odlike koje je patrijarhalno vaspitanje nametalo pre svega ženskoj deci, ovu odliku svakako možemo smatrati i društveno konstruisanom. Takođe, ograde su veoma prisutne u različitim diskursima, poput političkog na primer, u funkciji obezbeđivanja prostora za jezički manevar kada govornik/-ca nije u potpunosti siguran/-na u ono što želi da kaže, ili im je potrebna doza rezerve za to što kazuju. Upitne fraze su često deo jezika kojim Hermiona govori, što svakako odgovara njenom profilu sveznalice. Ne vezujući ih isključivo za tzv. *model deficita*, moglo bi se reći da su upitne fraze česta jezička forma koja odlikuje kako ženski tako i muški govor, uz različite nijanse značenja. U slučaju Hermione Grendžer, upitna fraza koju smo prvu zabeležili oslikava njenu samouverenost i hvalisavost. Kada je reč o još jednoj odlici koju Lejkofova ističe a to je upotreba hiper-korektnih (eng. *hyper-correctness*, Lakoff, 1975) gramatičkih oblika i vođenje računa o ispravnosti jezika, beležimo i modalne oblike *we better go* i *you two had better change*. Njima je označen Hermionin lični stav o trenutnim prilikama o kojima i sama govori, opet je pozicionirajući kao mudriju, intuitivniju i samosvesniju u odnosu na Harija i Rona. Takođe, u njenom “nadmenom“ ponašanju u svakom momentu je moguće uočiti uljudnost i empatiju, mada u određenim momentima obavijene ironijom. Njena reputacija sveznalice i samosvesno ponašanje često stupaju u prvi plan, u rečenicama kojima su izražene kritike ka određenim postupcima dečaka, koji ih iz jedne avanture i nezgode vode u drugu. Tako u poglavlju devet pod nazivom “Ponoćni dvoboj” (*The midnight duel*) beležimo jednu od takvih situacija:

Primer 6 (E1, 122)

Hermione had got both her breath and her bad temper back again. “You don’t use your eyes, any of you, do you?”- she snapped. “Didn’t you see what it was standing on? No, not the floor. It was standing on a trapdoor. It’s obviously guarding something. I hope you’re pleased with yourselves. We could all have been killed – or worse, expelled. Now, if you don’t mind, I’m going to bed.”

Primer 6 (S1, 141)

Hermioni se istovremeno povrati i njen dah i njen pakostan karakter. „Zar nemate oči?“ – prosikta ona. „Zar niste videli na čemu je ono stajalo? Ne, ne na podu. Stajalo je na poklopcu od nekakvog prolaza. Očito je da nekoga čuva. Nadam se da ste zadovoljni sobom. Mogli smo svi da budemo mrtvi - ili još gore, isključeni. Sada, ako nemate ništa protiv, idem u krevet.“

Njeno *šefovanje* i *zvocanje* za Harija i Rona predstavljaju popriličnu smetnju, na početku ih dodatno odbijajući od Hermione. U poglavlju 10 pod nazivom „Noć veštica“ (eng. Halloween) nailazimo na još jedan od takvih primera:

Primer 7 (E1, 178)

Hermione was now refusing to speak to Harry and Ron, but she was such a bossy-know-it-all that they saw this as an added bonus. “So I suppose you think that’s a reward for breaking rules?”-came an angry voice from just behind them. Hermione was stomping up the stairs looking disapprovingly at the package in Harry’s hand. Hermione walked away with her nose in the air.

Primer 7 (S1,143)

Hermiona sada više nije htela ni da razgovara sa Ronom i Harijem, ali pošto je bila takav davež od sveznalice, ovo im se činilo dodatnim dobitkom. „Dakle, vi mislite da je to nagrada za kršenje pravila?“ reče jedan ljutiti glas tik iza njih. Hermiona je tapkala nogama uz stepenice gledajući s negodovanjem paket u Harijevoj ruci. ...Hermiona odmaršira dalje digavši nos.

Iz prethodno navedenih redova uočljiva je naracija koja Hermionu, u skladu sa njenim ophođenjem prema drugima, u ovom slučaju pre svega Hariju i Ronu, prikazuje kao „zapovednu sveznalicu“. Kao takva, u Hogvortsu nije na početku stekla mnogo prijatelja, pa među njima na početku nisi bili ni Hari ni Ron. Tome svedoče i Ronove reči:

Primer 8 (E1, 185)

“It’s no wonder no one can stand her”, Ron said to Harry as they pushed their way into the crowded corridor. “She’s a nightmare, honestly.”

Primer 8 (S1,150)

„Nije čudo što je niko ne podnosi“ – reče Ron Hariju dok su se probijali kroz prepun hodnik. „Ona je prava noćna mora, zbilja.“

Ipak, kao što to primećuje i Sanderlend (Sunderland, 2011: 192) Hermiona jeste na početku prikazana kao ne baš pozitivan ženski karakter, ali kako radnja romana odmiče, postaje jasno da je Rolingova nju zapravo predstavila kao „drugačiju“, ako je uporedimo sa ostalim ženskim likovima u romanu. U vezi sa tom njenom odlikom Sanderlend ističe: “It should be said however that Hermione is in many ways unique among the girl students, and as such may be something of an exception that proves the rule.” (Sunderland, 2011: 193)

U prilog tome govori i Harijevo iznenađenje kada je u prolazu video Hermionu uplakanu zbog Ronovih reči u vezi sa njom, ne očekujući da je uopšte moguće rasplakati Hermionu Grendžer.

Prikazana kao pričalica i u prevodu na srpski jezik, Hermiona u tom pogledu zadovoljava jezički obrazac žena, za koje se uglavnom isticalo da svoj status u društvu i pripadanje određenoj grupi uglavnom postižu svim raspoloživim lingvističkim resursima (Cheshire, 2000; Eckert, 1989 i drugi). Ipak, neophodno je istaći da i pored jezika koji se u određenim situacijama može posmatrati kao njeno glavno oružje, Hermiona kao karakter zaista ima mnogo toga čime se može pohvaliti i izvojiti od svih ostalih, ne samo ženskih, već i muških likova. Njena mudrost i inteligencija u sprezi sa lingvističkim resursima, u nastavku romana biće njena prednost i veliki dodatak svim budućim avanturama koje će doživeti zajedno sa Harijem i Ronom. Iako to na početku ne deluje tako i njeno „zvocanje“ nervira Harija i Rona, ona uporno i odlučno uspeva da u svom “šefovanju” istraje. Narator ove njene

odlike jasno izražava komentarima za koje u srpskoj verziji možemo primetiti da su naglašeni u prilično negativnom kontekstu. Kao i u engleskoj verziji u primeru 6 E1 naracija uz upotrebu glagola poput *siktati* (eng. *hissed*) upotrebljena da dočara način na koji je Hermiona govorila, samu situaciju prikazuje kao pakostan i negativan čin, karakterističan za „zle žene“. Glagol upotrebljen u engleskoj verziji je *snapped* koji može da znači *izderati se, ošinuti*)¹¹. Neretko smo svedoci da se za žene upotrebi epitet *zmija*, kako bi se što bolje okarakterisala žena koja je zlobna, opasna i pakosna, te shodno tome takve žene ne govore, već *sikću*. Ukoliko bi smo pokušali da zamislimo situaciju u kojoj bi muškarac bio okarakterisan ovim glagolom (npr. *On prosikta*) nije teško primetiti retkost ili potpuno odsustvo takvih primera. Stoga, to donekle objašnjava i zašto su se prevodioci u Primeru 6 (S1) opredelili upravo za izraz *siktati*, u srpskoj kulturi i jeziku često povezivanim sa osobama ženskog pola. Poruka koja je posredstvom jezičkih sredstava u Hermioninom govoru i naraciji o njoj poslata čitateljicama i čitaocima, bilo da je reč o engleskoj ili o srpskoj verziji, te odabir glagola koji je upotrebljen u tu svrhu, nesumnjivo utiču na izgradnju negativnog stereotipa o ženi.

Primer 9 (E1, 221)

“I’ll show them . . . it’ll really wipe the smiles off their faces if we win.” “Just as long as we’re not wiping you off the field,” said Hermione.

Primer 9 (S1, 190)

„Pokazaću im - presešće im kada mi pobedimo“ reče Hari. „Ukoliko tebi ne presedne“ reče Hermiona.

Primer 10 (E1, 184)

“Well”- Hermione burst – If that’s what he’s done – I mean to say – That’s terrible! You could have been killed!”

Primer 10 (S1, 159)

„Dobro - prasnu Hermiona - ukoliko je to učinio - hoću da kažem - to je strašno - mogli su da te ubiju!“

¹¹ Izvor: Landau, S. (ed.) (1987). Webster illustrated contemporary dictionary. Encyclopedic edition. FBC: Chicago.

Primer 11 (E1, 183)

“No — he wouldn’t,” she said. “I know he’s not very nice, but he wouldn’t try and steal something Dumbledore was keeping safe.”

Primer 11 (S1, 159)

„Ne, ne bi on to uradio“ – reče ona. „Znam da nije baš ljubazan, ali ne bi nikad pokušao da ukrade nešto što Dambldor čuva na sigurnom.“

U poglavlju 13 pod nazivom Nikolas Flamel, nailazimo na scenu u kojoj Hari i pored velikog straha i treme, saopštava Hermioni i Ronu da se neće predati i da će svakako igrati u meču Kvidiča bez obzira na saznanje da utakmicu planira da sudi profesor Snejp, koji se nije ni trudio da sakrije animozitet prema Hariju. Shvativši da bi tako ostavio tim na cedilu Hari i pored opasnosti koja je vrebala, odlučuje da se ne povuče. Tu nailazimo na suprotnost pretpostavci i jednoj od odlika “ženskog jezika” koju je izdvajala Lejkof, a to je da žene nisu posebno šaljive i da pričanje viceva i šala nisu karakteristike njihovog jezika. S tim da Hermiona nije zabavna ili šaljiva slaže se i Kristina Šefer (Christine Schoefer, 2000 u Sunderland, 2011: 195). Međutim, način na koji je autorka u ovoj sceni upotrebila šalu koju je dodelila Hermioninom liku, ne slaže se sa pomenutim. Na Harijeve reči kako će njegov tim pokazati šta zna i da će on po svaku cenu igrati „pa neka Sliterincima presedne“, Hermiona je provukla manje-više ironičnu šalu, rečima – „Ukoliko tebi ne presedne...“

Mišljenja smo da gore navedena šala Hermionin karakter približava muškim junacima i njihovim nestašlucima, prožetim šaljivim dijalozima i humorom, čineći je približno jednakom. U vezi sa odnosom jednakost/nejednakost među njima, Sanderlend (2011: 194) smatra da Hermionin lik nije potrebno porediti sa Harijevim. S bzirom da su i Hermiona i Ron oboje najbolji prijatelji glavnog junaka i na neki način njegovi „pomoćnici“ (eng. *side-kicks*) čije avanture i odrastanje i jesu centralna tema u romanu, opravdano je i moguće praviti poređenja između njih dvoje, ali je posve nepotrebno porediti njihove likove sa likom Harija Potera.

3.3.1.3. Minerva Mek Gonagal

Treći zapaženi ženski lik u prvoj knjizi nesumnjivo je profesorka Mek Gonagal, zamenica upravnika Dambldora, dostojanstvena, veoma stroga i autoritativna žena. U svojoj kritici predstavljanja ženskih likova u romanu, mnogi autori (Meyes-Elma, 2006; Blake, 2002; Schoefer, 2000) a među njima i Džejn Sanderlend (2011) ističu prisustvo tradicionalne rodne reprezentacije u romanu Hari Poter, napominjući da nijedan od predstavljenih profesora, muških ili ženskih, ne može biti mudar kao profesor Dambldor, pa čak ni profesorka Mek Gonagal (Sunderland, 2011: 205). Ipak, u prvim scenama u kojima nas autorka upoznaje sa profesorkom Mek Gonagal, nailazimo na veoma jak i po prvim utiscima, moćan ženski lik. Profesorku Mek Gonagal susrećemo u poglavlju 7 pod nazivom “Šešir koji razvrstava” (The sorting hat):

Primer 12 (E1, 126)

The door swung open at once. A tall, black-haired witch in emerald-green robes stood there. She had a very stern face and Harry’s first thought was that this was not someone to cross.

Primer 12 (S1, 102)

Vrata se odjednom rastvoriše. Na njima je stajala visoka, crnokosa veštica u smaragdno zelenoj odori. Imala je vrlo ozbiljno lice i Harijeve prva pomisao bila je da treba izbegavati susret sa njom.

Primer 13 (E1, 126)

“Welcome to Hogwarts,” said Professor McGonagall. “The start of term banquet will begin shortly, but before you take your seats in the Great Hall, you will be sorted into your houses. The Sorting is a very important ceremony because, while you are here, your house will be something like your family within Hogwarts. You will have classes with the rest of your house, sleep in your house dormitory and spend free time in your house common room. The four houses are called Gryffindor, Hufflepuff, Ravenclaw and Slytherin. Each house has its own noble history and each has produced outstanding witches and wizards. While you are at Hogwarts, your triumphs will earn

your house points, while any rule-breaking will lose house points. At the end of the year, the house with the most points is awarded the House Cup, great honour. I hope each of you will be a credit to whichever house becomes yours. The Sorting Ceremony will take place in a few minutes in front of the rest of the school. I suggest you all smarten yourselves up as much as you can while you are waiting. I shall return when we are ready for you”, said Professor McGonagall. “Please wait quietly.”

Primer 13 (S1,102)

„Dobrodošli u Hogvorts“ – reče profesorka Mek Gonagal. „Uskoro će početi prijemni banquet, ali pre nego što zauzmete mesta u Velikoj sali razvrstaćemo vas po kućama u kojima ćete biti smešteni. Razvrstavanje je vrlo važna ceremonija pošto će vam, dok ste ovde u Hogvortsu, kuća biti poput porodice. Bićete u istom razredu sa ostalima iz vaše kuće, spavaćete u zajedničkoj spavaonici i provoditi slobodno vreme u zajedničkoj sobi u vašoj kući. Nazivi kuća su Grifindor, Haflpaf, Revenklo i Sliterin. Svaka kuća ima prošlost kojom se ponosi i svaka je iškolovala istaknute veštice i čarobnjake. Dok ste na Hogvortsu, svaka vaša pobeda donosi poene vašoj kući, dok svako kršenje pravila oduzima poene kući kojoj pripadate. Na kraju godine, kuća sa najviše poena osvaja pehar kuće, što je velika čast. Nadam se da će svako od vas doprineti ugledu kuće, bez obzira kojoj bude pripadao. Ceremonija razvrstavanja počeeće za nekoliko minuta pred ostalim pitomcima škole. Nadam se da ćete se truditi da budete što sređeniji dok budete čekali da vas razvrstaju.“

U prethodno navedenom obraćanju profesorke Mek Gonagal primećujemo veoma autoritativno i formalno obraćanje novopridošlim studentima, te otud i prisustvo veoma formalnog tona i gramatički veoma preciznog i ispravnog govora. Iz njenog obraćanja i naracije o njoj, kao i utiscima studenata i samog Harija, uviđamo o kakvoj ženi je reč. Iz nje govore mudrost i iskustvo, strogost, moć i autoritet. Njen jezički obrazac odlikuju uljudne fraze, poneka ograda i dosta preciznih gramatičkih konstrukcija. U poglavlju 8 pod nazivom “Majstor napitaka” (The potions master) studenti prisustvuju njenom prvom času, te još jednom imaju prilike da se uvere u njenu strogost:

Primer 14 (E1, 147)

Professor McGonagall was again different. Harry had been quite right to think she wasn't a teacher to cross. Strict and clever, she gave them a talking-to the moment they had sat down in her first class. "Transfiguration is some of the most complex and dangerous magic you will learn at Hogwarts," she said. "Anyone messing around in my class will leave and not come back. You have been warned."

Primer 14 (S1, 118)

Profesorka Mek Gonagal bila je nešto sasvim drugo. Hari je bio potpuno u pravu kada je mislio da ona nije profesor kojem se treba zamerati. Stroga i pametna, očitala im je lekciju čim su došli na njen prvi čas. „Preobražavanje je možda najsloženija i najopasnija od svih magija koju ćete naučiti na Hogvortsu“ - reče ona. „Ko god se bude glupirao i izmotavao na mojim časovima, moraće da izađe i više neće moći da se vrati. Upozorila sam vas.“

U primeru 11 S1 zapažamo da je pasivna konstrukcija iz romana na engleskom u srpskom jeziku prevedena aktivnom, a razlog za to je što se u srpskom jeziku, za razliku od engleskog jezika, mnogo manje upotrebljava pasiv i prevod aktivnom rečenicom zvuči mnogo prirodnije i u duhu srpskog jezika. U ovom primeru konkretno, aktivna rečenica koja glasi „Upozorila sam vas” samo dodatno pojačava ozbiljnost i autoritativnost pomenutog ženskog karaktera, što možemo protumačiti kao dodatni razlog da čitaoci ovaj karakter sagledaju kao jaku i ženu ravnopravnu sa svojim muškim kolegama, barem u ovoj fazi romana. Sa druge strane, verzija na engleskom sadrži izraz *You have been warned* što u slučaju engleskog jezika definitivno doprinosi prizvuku moći onome ko ovakvu rečenicu kazuje. Neka istraživanja odnosa roda i jezika potvrdila su ulogu pasiva kao još jednu moguću „seksističku” stranu engleskog jezika (Weatherall, 2002: 30). Razlog za to je čest uticaj rodnih stereotipa na primenu pasiva u engleskom jeziku u cilju isticanja ili umanjenja agenture bilo izvršioca radnje ili objekta nad kojim se radnja vrši, u zavisnosti od toga da li je reč o muškoj ili o ženskoj osobi.

Pored strahopoštovanja koje je pri prvom susretu sa profesorkom Mek Gonagal Hari osetio, u društvu Hermione i Nevila koji je pokušao da ih upozori, uspeli su da upadnu u još jednu nevolju, oglušivši se strogo o pravila škole i time jako naljutivši Profesorku Mek Gonagal. Usled toga, u njenom jeziku primećujemo povećan broj imperativnih konstrukcija i

emotivnih fraza, uglavnom onih sa negativnom konotacijom. U poglavlju 15 pod nazivom „Zabranjena šuma“ (The forbidden forest) srećemo je u raspoloženju velike ljutnje i razočaranosti u četvero studenata, koji su se oglušili o stroga pravila Hogvortsa:

Primer 15 (E1, 264)

“I would never have believed it of any of you. Mr Filch says you were up in the astronomy tower. It’s one o’clock in the morning. Explain yourselves.” I think I’ve got a good idea of what’s been going on,” said Professor McGonagall. “It doesn’t take a genius to work it out. You fed Draco Malfoy some cock-and-bull story about a dragon, trying to get him out of bed and into the trouble. I’ve already caught him. I suppose you think it’s funny that Longbottom here heard the story and believed it, too?”

Primer 15 (S1, 210)

„Ne bih nikada poverovala ništa slično ni za jedno od vas. Gospodin Filč kaže da ste bili gore, u astronomskoj kuli. Sada je jedan sat izjutra. Objasnite mi to. “ – „Mislim da znam šta se dešava“ – reče profesorka Mek Gonagal. – „Ne treba biti genije da bi se to otkrilo. Napunili ste glavu Draku Malfoju nekakvim budalastim pričama o zmaju, da biste ga izvukli iz kreveta i uvalili u nevolju. Već sam ga uhvatila. Mislite da je mnogo smešno to što je i Longbotom čuo tu priču i poverovao u nju?“

Primer 16 (E1, 264)

“I’m disgusted,” said Professor McGonagall. “Four students out of bed in one night! I’ve never heard of such a thing before! You, Miss Granger, I thought you had more sense. As for you, Mr Potter, I thought Gryffindor meant more to you than this. All three of you will receive detentions – yes, you too, Mr Longbottom, nothing gives you the right to walk around school at night, especially these days, it’s very dangerous- and fifty points will be taken from Gryffindor. Fifty points each”, said Professor McGonagall, breathing heavily through her long pointed nose.

Primer 16 (S1,210)

„Zgrožena sam“ – reče profesorka Mek Gonagal. „Četiri studenta izvan svojih kreveta u jednoj noći! Nikad dosad nisam čula za tako nešto! Vi, gospođice Grendžer, mislila sam da imate više pameti. A vi, gospodine Poter, mislila sam da vam Grifindor više

znači. Svo troje ćete morati na kaznenu nastavu, da, vi takođe, gospodine Longbotom, ništa vam ne daje za pravo da šetate po školi noću, naročito ovih dana, to je vrlo opasno - a od Grifindora ćemo oduzeti pedeset poena.“

Primer 17 (E1, 264)

“Don’t tell me what I can and can’t do, Potter. Now go back to bed, all of you. I’ve never been more ashamed of Gryffindor students.”

Primer 17 (S1,210)

„Nećete mi vi govoriti šta mogu, a šta ne, Poteru. Sada natrag u krevet, svi. Nikad se nisam više stidela zbog Grifindorskih studenata.“

Profesorka Mek Gonagal	Ograde	Ljubazne frazе	Imperativ	Modalnost	Emotivne frazе
Primer 13(E1)	I hope each of you... I suggest...	Thank you, Hagrid.. Welcome to Hogwards; Please wait quietly		I shall return when we are ready ...	
Primer 13 (S1)	Nadam se da će svako od vas...	Hvala Hagride Dobrodošli.. Molim vas...	Sačekajte mirno..	Vratiću se čim budemo spremni za vas...(Futur)	
Primer 14(E1)		You have been warned...		Anyone messing around in my class will leave and not come back	
Primer 14		Upozorila sam		...moraće da	

(S1)		vas...		izade i više neće moći da se vrati.	
Primer 15(E1)	I think I've got a good idea... I suppose...		Explain yourselves!		
Primer 15 (S1)	Mislim da znam šta se dešava		Objasnite mi to!		
Primer 16(E1)				All three of you will receive detentions	I'm disgusted!
Primer 16 (S1)				Svo troje ćete morati na kaznenu nastavu	Zgrožena sam;
Primer 17(E1)			Don't tell me what I can and can't do. Now, go back to bed, all of you.		I've never been more ashamed...
Primer 17 (S1)			Nećete mi vi govoriti šta mogu a šta ne, Poteru! Sada natrag u krevet, svi!		Nikad se nisam više stidela...

Tabela 3. Jezička sredstva u govoru profesorke Mek Gonagal u prvoj knjizi na engleskom i na srpskom jeziku

Poređenjem zabeleženih jezičkih sredstava u engleskom i srpskom jeziku uglavnom primećujemo dosta imperativnih i modalnih konstrukcija upotrebljenih da izraze „naredbu i obavezu”, i u prevodu na srpski jezik stvaraju nam sliku o profesorki Mek Gonagal kao veoma gardoj i strogoj ženi. Glagol *morati* koji su prevodioci upotrebili u rečenici „Svo troje ćete morati na kaznenu nastavu“ (*All three of you will receive detentions*) svojim modalnim značenjem koje u ovom kontekstu označava obavezu i naredbu, dodatno pojačava utisak i dočarava ozbiljnost profesorkinih reči ljutnje i posledice koje će iz tih reči proizaći. Time su dokazane Harijeve pretpostavke i strepnje u vezi sa tim da profesorka Mek Gonagal nije neko sa kim se treba šaliti. Sa druge strane, reč je o momentu koji je moguće tumačiti i na drugačiji način i to kao njenu potrebu da svoj „princip ženske popustljivosti“ sakrije iza iskaza koji predstavljaju školska načela i silu zakona izvan nje same. Kada je reč o profesorki Mek Gonagal, njenu popustljivost nije bilo moguće uočiti mnogo puta, ali ona ipak postoji posebno kada je o Hariju reč. Ta njena osobina posebno dolazi do izražaja na kraju romana u trenucima kada svi udruženim snagama kreću u borbu protiv Voldemora. S obzirom na to da se prevođenje smatra do određene mere subjektivnim procesom, tako i izbor leksike zavisi od napora prevodioca da postigne prevodnu ekvivalenciju i da prevod bude što verniji, te od stepena profesionalnosti prevodioca. Kada je reč o književnom prevođenju, ne mogu se izostaviti ni afiniteti ka ovoj vrsti prevođenja i kreativnost prevodioca kao važni faktori koji utiču na ishod prevoda. Potom primećujemo dve emotivne fraze, jednako negativne u originalu i prevodu. One nam u jeziku preozbiljne profesorke svedoče o nesvakidašnjosti situacije sa kojom se susrela, gotovo nepojmljivoj neposlušnosti studenata, a u odnosu na njenu strogu reputaciju. Nezamislivo je da se neko od đaka drznuo i usudio na tako ozbiljne prekršaje i pored činjenice da je profesorka Mek Gonagal upravnica njihove kuće. Takođe, ove dve emotivne fraze, mada negativne po svom karakteru, odudaraju od njenog govornog obrasca potpuno lišenog bilo kakve emotivnosti ili pokazivanja emocija u javnosti. U prvi mah, govor Mek Gonagalove i sve u vezi sa njom, upućuje na zaključak da je reč o posebnom i netipičnom ženskom karakteru.

Zaključak

U prikazanim tabelama i u gore navedenom uočavamo uglavnom u jednakoj meri zabeležene odlike jezika, tj. jezičkih sredstava upotrebljenih u govoru ženskih likova kojima je dat značajan prostor u prvoj knjizi romana, kako u engleskom jeziku tako i u prevodu na srpski jezik. S obzirom na to da je reč o prvoj knjizi serijala od sedam knjiga, autorka nas tek

uvodi u čarobni svet Hogvorts, poredak i hijerarhiju koji u njemu vladaju, međusobne odnose, a među njima svakako i rodne odnose. Jedna od poznatijih analiza koja se bavila fenomenom romana o Hari Poteru jeste ona koju je 2006. objavila Mayes-Elma, i u svojoj analizi prve knjige ona zapaža sledeće:

“It reflects a notion of power dynamics between men and women that is characterised by give and take, change and interplay. Agency here is not static; it is held at times by both women and men. Questioning, empowerment, and resistance do occur . . .” (Meyes-Elma, 2006: 105 u Sunderland, 2011: 193)¹²

U vezi sa tim možemo dodati da roman u celosti ima velik broj ženskih likova, od kojih su neki značajniji i prisutni u većoj meri, dok drugi to nisu. Očekujemo da će se u nastavku naše analize u ostalih šest knjiga, pred nama otvoriti čitava lepeza rodno-obeležanih, stereotipnih i ideološko značajnih momenata u jeziku ženskih likova i jeziku o njima, koji su kao takvi znatno uticali na izgradnju rodno ideološkog stava kod dece i čitalačke publike uopšte, koja u slučaju ovog romana obuhvata mlade različitog uzrasta.

3.3.2. *Hari Poter i dvorana tajni*

U ovom odeljku ćemo se baviti analizom jezičkog obrazca ženskih likova u drugoj knjizi romana pod nazivom *Hari Poter i dvorana tajni* (*Harry Potter and the Chamber of Secrets*). U nastavku romana avanture za Harija i njegove prijatelje se nastavljaju, broj likova u romanu raste, uz aktivnije učešće kako muških tako i nekih ženskih karaktera. Iz tog razloga smo izdvojili delove koji pripadaju ženskim karakterima prisutnim u drugoj knjizi i oslikavaju njihovo lingvističko ponašanje.

¹² „Prva knjiga oslikava ideju odnosa moći između muškaraca i žena koja se odlikuje davanjem i uzimanjem, promenama i uzajamnim dejstvom. Uticaj i dejstvo ovde nisu statični već su u određenim momentima prisutni i kod muškaraca i kod žena. Preispitivanje, osnaživanje i odupiranje se dešavaju...” (Autorka prevoda svih citata u tezi je Jelena Babić-Antić)

3.3.2.1. Moli Vizli

U prethodnom delu smo objasnili da je Moli Vizli majka Rona Vizlija, najboljeg Harijevog prijatelja. U drugoj knjizi je susrećemo nešto češće nego u prvoj, te smo i nešto veći broj primera uspeli da izdvojimo iz romana na engleskom kao i na srpskom jeziku.

Primer 18 (E2, 33)

“So,” she said. “Have you any idea how worried I’ve been?” said Mrs. Weasley in a deadly whisper. “Beds empty! No note! Car gone — could have crashed — out of my mind with worry — did you care? — never, as long as I’ve lived — you wait until your father gets home, we never had trouble like this from Bill or Charlie or Percy —”. “YOU COULD DO WITH TAKING A LEAF OUT OF PERCY’S BOOK!” yelled Mrs. Weasley, prodding a finger in Fred’s chest. “You could have died, you could have been seen, you could have lost your father his job —”.

Primer 18 (S2, 30)

„Dakle“, reče ona. „Imate li ikakvu predstavu koliko sam brinula“, reče gospođa Vizli, smrtno ozbiljnim šapatom. „Prazni kreveti! Nema poruke! Nema kola ... Mogli ste da se slupate... Izludela od briga... nikada u životu mi se nije ... čekajte samo da vam dođe otac, nikad nismo imali ovakvih problema sa Bilom ili Čarlijem ili Persijem...“ „TI BI MOGAO MALO DA SE UGLEDAŠ NA PERSIJA!“, viknu gospođa Vizli, upirući prst u Fredove grudi. „Mogli ste da poginete, mogli su da vas vide, otac je mogao da izgubi posao zbog vas...“

Gospođa Vizli	Ograde	Gramatika/Modalnost	Imperativ
Primer 18 (E2)	So...	...could have crashed; you could do with taking a leaf...; you could have died; you could have been seen;	You wait until your father gets home...

		you could have lost your father his job...	
Primer 18 (S2)	Dakle...	...mogli ste da se slupate; ti bi mogao malo da se ugledaš...; mogli ste da poginete; mogli su da vas vide; otac je mogao da izgubi posao zbog vas...	Čekajte samo da vam dode otac...

Tabela 4. Jezički obrazac gospođe Vizli u originalu i prevodu na srpski jezik

Primer 19 (E2, 34)

Mrs. Weasley was clattering around, cooking breakfast a little haphazardly, throwing dirty looks at her sons as she threw sausages into the frying pan.. Every now and then she muttered things like “don’t know what you were thinking of,” and “never would have believed it.” “I don’t blame you, dear,” she assured Harry, tipping eight or nine sausages onto his plate.

Primer 19 (S2, 31)

Gospođa Vizli je kloparala okolo, spremajući doručak pomalo nasumice, bacajući ljutite poglede na svoje sinove dok je stavljala kobasice u tiganj. S vremena na vreme bi promumlala nešto kao „ne znam na šta ste mislili“ i „nikad ne bih poverovala“. „Ne krivim tebe, dušo“, uveravala je Harija, svalivši mu u tanjir osam od devet kobasica.

Primer 20 (E2, 34)

“Arthur and I have been worried about you, too. Just last night we were saying we’d come and get you ourselves if you hadn’t written back to Ron by Friday. But really” (she was now adding three fried eggs to his plate), “flying an illegal car halfway across the country — anyone could have seen you —”

Primer 20 (S2, 31)

„Artur i ja smo takođe bili zabrinuti za tebe. Baš smo sinoć pričali kako ćemo sami otići po tebe ako ne odgovoriš Ronu do petka. Ali stvarno“(sada je dodavala tri pržena

jaja u njegov tanjir), „preleteti u zabranjenim kolima preko zemlje - svako je mogao da vas vidi...”

Primer 21 (E2, 34)

“You keep your mouth closed while you’re eating!” Mrs. Weasley snapped.

Primer 21 (S2, 31)

„Ti zatvori usta dok jedeš!“, obrecnu se gospođa Vizli.

Gospođa Vizli	Modalnost	Imperativ	Ljubazne fraze
Primeri 19, 20 i 21 (E2)	never would have believed it; anyone could have seen you....	You keep your mouth closed!	I don't blame you, dear...
Primeri 19, 20 i 21 (S2)	nikad ne bih poverovala... ; svako je mogao da vas vidi...	Ti zatvori usta dok jedeš!	Ne krivim tebe, dušo...

Tabela 5. Jezički obrazac gospođe Vizli u originalu i u prevodu na srpski jezik

Primer 22 (E2, 36)

“Oh, he is marvelous,” she said. “He knows his household pests, all right, it’s a wonderful book. . . .” – “Don’t be so ridiculous, Fred,” said Mrs. Weasley, her cheeks rather pink.

Primer 22 (S2, 33)

„Oh, on je divan“, reče, „vala baš se razume u kućnu gamad, ovo je fantastična knjiga...“ – „Ne budi blesav, Frede“, reče gospođa Vizli, pocrveneвши.

Primer 23 (E2, 39)

“Yes, Arthur, cars,” said Mrs. Weasley, her eyes flashing. “Imagine a wizard buying a rusty old car and telling his wife all he wanted to do with it was take it apart to see how it worked, while really he was enchanting it to make it fly.” – “Arthur Weasley,

you made sure there was a loophole when you wrote that law!” shouted Mrs. Weasley. “Just so you could carry on tinkering with all that Muggle rubbish in your shed! And for your information, Harry arrived this morning in the car you weren’t intending to fly!”— “Your sons flew that car to Harry’s house and back last night!” shouted Mrs. Weasley. “What have you got to say about that, eh?”

Primer 23 (S2, 35)

„Da Arture, kola“, reče gospođa Vizli, sevajući očima. „Zamisli čarobnjaka koji je kupio stara zardala kola i rekao svojoj ženi da namerava samo da ih rasklopi, da vidi kako rade, dok je zapravo hteo da ih začara da lete.“ – „Arture Vizliju, sam si se postarao da postoji rupa u zakonu, kada si ga napisao!“, viknu gospođa Vizli. „Samo da bi mogao da nastaviš da čačkaš oko svog tog normalskog đubreta koje držiš u svojoj šupi! A za tvoju informaciju, Hari je jutros stigao kolima kojima ti nisi nameravao da letiš!“ – „Tvoji sinovi su prošle noći leteli do Harijeve kuće i natrag!“, viknu gospođa Vizli. „Šta imaš da kažeš na to, a?“

Primer 24 (E2, 48)

“You must speak clearly, dear,” Mrs. Weasley told Harry as George dipped his hand into the flowerpot. —“And be sure to get out at the right grate. . . .” “Well, there are an awful lot of wizard fires to choose from, you know, but as long as you’ve spoken clearly —” “He’ll be fine, Molly, don’t fuss,” said Mr. Weasley, helping himself to Floo powder, too. “But, dear, if he got lost, how would we ever explain to his aunt and uncle?”

Primer 24 (S2, 41)

„Moraš da govoriš jasno, dušo“, reče gospođa Vizli Hariju, dok je Džordž uvlačio ruku u saksiju. „I pazi da izađeš kroz pravu rešetku...“ „Pa, imaš da biraš između mnogo čarobnjačkih vatri, znaš, ali dokle god budeš jasno govorio...“ „Biće sve u redu sa njim Moli, ne paniči“, reče gospodin Vizli, i sam se posluživši flu-praškom. „Ali dragi, ako se izgubi, kako ćemo to objasniti njegovoj tetki i teći?“

Primer 25 (E2, 88)

“— STEALING THE CAR, I WOULDN’T HAVE BEEN SURPRISED IF THEY’D EXPELLED YOU, YOU WAIT TILL I GET HOLD OF YOU, I DON’T SUPPOSE YOU STOPPED TO THINK WHAT YOUR FATHER AND I WENT THROUGH

WHEN WE SAW IT WAS GONE —” Mrs. Weasley’s yells, a hundred times louder than usual, made the plates and spoons rattle on the table, and echoed deafeningly off the stone walls. “— “LETTER FROM DUMBLEDORE LAST NIGHT, I THOUGHT YOUR FATHER WOULD DIE OF SHAME, WE DIDN’T BRING YOU UP TO BEHAVE LIKE THIS, YOU AND HARRY COULD BOTH HAVE DIED —” “— ABSOLUTELY DISGUSTED — YOUR FATHER’S FACING AN INQUIRY AT WORK, IT’S ENTIRELY YOUR FAULT AND IF YOU PUT ANOTHER TOE OUT OF LINE WE’LL BRING YOU STRAIGHT BACK HOME.”

Primer 25 (S2, 71)

„UKRASTI KOLA, NE BIH SE IZNENADILA DA SU TE IZBACILI, SAMO ČEKAJ DA TE SE DOČEPAM, PRETPOSTAVLJAM DA SE NISI NI ZAPITAO KROZ ŠTA SMO PROŠLI TVOJ OTAC I JA KAD SMO VIDELI DA NEMA KOLA.“ Od vike gospođe Vizli, sto puta glasnije nego obično, podrhtavali su tanjiri i kašike na stolu, a kameni zidovi su zaglušujuće odzvanjali. – „PISMO OD DAMBLDORA, MISLILA SAM DA ĆE TI OTAC UMRETI OD SRAMOTE. NISMO TE VASPITALI DA SE TAKO PONAŠAŠ, TI I HARI STE MOGLI DA POGINETE...“ – „POTPUNO ZGROŽENI, TVOG OCA ČEKA ISTRAGA NA POSLU, ISKLJUČIVO TVOJOM KRIVICOM I AKO NAPRAVIŠ JOŠ JEDNU GLUPOST DOVEŠĆEMO TE PRAVO KUĆI.“

Gospođa Vizli	Modalnost	Imperativ	Ograde	Prazni pridevi	Emotivne fraze
Primer 22 (E2)			Oh, ...	Marvelous; wonderful,	
Primer 22 (S2)			Oh...	Divan; fantastična	
Primer 24 (E2)	You must speak clearly, dear...;		Well..., you know...; But...		
Primer 24 (S2)	Moraš da govoriš jasno,		Pa, znaš...; Ali...		

	dušo...;				
Primer 25 (E2)	I wouldn't have been surprised...; You and Harry could both have died...;	You wait till i get hold of you...	I don't suppose...		Absolutely disgusted
Primer 25 (S2)	Ne bih se iznenadila...; Ti i Hari ste mogli da poginete...	Samo čekaj da te se dočepam...	Pretpostavljam da se nisi ni zapitao...		Potpuno zgroženi

Tabela 6. Jezički obrazac gospođe Vizli u originalu i u prevodu na srpski jezik

Kao što je i zabeleženo primerima i prikazima jezičkih sredstava u tabelama, jezik Moli Vizli u primerima 18, 19, 20, 21, 24 i 25 u najvećoj meri odlikuje mnoštvo modalnih konstrukcija i imperativa. Imajući na umu da Rolingova radnju druge knjige započinje prilično avanturistički, Harijevim i Ronovim impresivnim dolaskom u Hogvorts u letećem automobilu „normalske“ proizvodnje, začaranom i u potpunosti ilegalnom, ovakvo raspoloženje gospođe Vizli nije iznenađenje.

Odlika koju najpre primećujemo i u prvoj knjizi romana i dalje ostaje dominantna, tj. prikaz Moli Vizli kao majčinske figure koja neprestano brine o svoje sedmoro dece. I dalje je susrećemo najčešće u stereotipnim radnjama pripreme doručka, ručka i večere, praćenju dece u školu i dočekivanju iz škole, ispraćanju i čekanju muža sa posla i brizi o svima njima. Dobrobit njene dece, ali i muža, njoj su na prvom mestu. Smestivši je u domen doma i privatnog, Rolingova je nesumnjivo marginalizovala i udaljila iz domena javnog, oslikavši je prevashodno kao majčinsku figuru sa decom i suprugom kao osnovnim životnim preokupacijama.

U primeru 18 je gospođa Vizli ljuta i uznemirena. Nov nestašluk Rona i negove braće, odlazak letećim kolima u Privet drajv ulicu kako bi doveli Harija u Jazbinu, izazvao je bujicu ljutih reči, kritika i pretnji od gospođe Vizli. Primećujemo nešto više prošlih modalnih

konstrukcija sa prošlim oblikom glagola *can, could have*. Upućeni su sa ciljem da ukažu na potencijalnu opasnost, rizike i posledice o kojima dečaci u avanturističkim trenucima nisu razmišljali. U primeru 18 takođe beležimo i imperativnu konstrukciju *you wait until your father gets home* upućenu dečacima kao pretnju, koja nam dodatno ukazuje na majčinski autoritet gospođe Vizli, ali moglo bi se приметiti, istovremeno i nedostatak moći. Njena pretnja suprugovim dolaskom kući ukazuje na potrebu za podrškom u važnim trenucima sankcionisanja dečjih nestašluka. Stiče se utisak da njen autoritet nije dovoljan, te joj je potrebna podrška u vidu muške supružničke autoritativne figure. Kako bi naglasila njenu ljutnju i vikanje, Rolingova upotrebljava para-lingvističke elemente, u konkretnom slučaju velika slova (YOU COULD DO WITH TAKING A LEAF OUT OF PERCY'S BOOK!) u trenutku kada prekorno predlaže Ronu da se ugleda na brata. Njena ljutnja se nastavlja i u primerima 19, 20 i 21 u kojima je i dalje vidimo usplahirenu, kako besno i neskoncentrisano sprema hranu, nasumice puni tanjire velikim količinama hrane i sama za sebe *gundā* i *mumla* o dečaćkim nesmotrenim postupcima. Ipak, i u tim trenucima uspeva da ostane brižna i ljubazna prema Hariju, želeći mu dobrodošlicu i uvek ističući zabrinutost svog supruga najpre, a zatim i sopstvenu za njegovu dobrobit.

U primeru 22 gospođu Vizli nalazimo u nešto boljem raspoloženju. U Dijagon aleji u toku kupovine knjiga za novu školsku godinu, nailaze na promociju knjige čuvenog profesora Lokharta, uglađenog i prepotentnog kvazi-junaka i borca protiv mračnih sila, koji je sve svoje „*podvige*“ opisao u autobiografskoj knjizi. Uglavnom omiljen kod ženske populacije, uživa i velike simpatije gospođe Vizli koju susrećemo usplahirenu i porumenelu od stida, kada pridevima *divan* i *fantastična* knjiga opisuje Lokharta i njegovu knjigu. U primeru 23 vidimo je kao ženu koja „*zvoca i gundā*“ optužujući muža za tajno skupljanje „*normalskog đubreta*“ koje je Arturu Vizliju predstavljalo posebno zadovoljstvo. S tim u vezi, ona pominje i njegovu krivicu u incidentu sa letećim autom, koji je krišom od nje začarao, ne misleći na moguće posledice. Ljutnju uz dosta modalnih konstrukcija, imperativa ali i po kojom ogradom, beležimo u primerima 24 i 25. Ronovo i Harijevo kašnjenje na voz za Hogvorts i letenje u autu u njoj je izazvalo lavinu besa. Zvučno pismo koje stiže u Hogvorts, u celosti je autorka ostavila u velikim slovima kako bi vernije dočarala efekat vikanja, toliko glasnog da je cela sala mogla da čuje strašan bes u glasu gospođe Vizli. Primetno je, a to je moguće videti u mnogim momentima u romanu, da je Rolingova ovaj način naglašavanja besa ili drugih odlika, uglavnom primenila kako bi istakla odlike u govoru ženskih karaktera. Osim u slučaju zvučnog pisma upućenog Petuniji od strane Damblдора, nismo zabeležili druge primere

obeležavanja ovakvih momenata u govoru muških likova. U primeru 25 pomenuto vikanje gospođe Vizli sadrži imperativne pretnje i modalne konstrukcije, uglavnom da izraze njenu razočaranost. Ponovo primećujemo stavljanje supruga u prvi plan (*I thought your father would die of shame; your father's facing an inquiry at work...*). Činjenica je da je gospođa Vizli domaćica, što donekle i opravdava njene stavove, s obzirom da se sav njen svet vrti oko suprugovog posla u Ministarstvu i dešavanja u društvenom životu i školovanju njihove dece. Time je Rolingova rodnu podelu uloga i poslova u porodici kao stubu društva prikazala na osnovama tradicionalne rodne ideologije. Ako svemu ovome dodamo i veoma jak uticaj paralingvističkih elemenata u cilju naglašavanja njenog tona i vikanja, stiće se utisak da je izraz ljutnje u govoru žene nešto što je društveno neprihvatljivo te ga je neophodno etiketirati i obeležiti. Prikazane i izdvojene modalne oblike u jeziku gospođe Vizli, takođe je moguće protumačiti i kao deo njenih „očajničkih“ napora da se u očima svoje dece postavi kao autoritativna i jednaka suprugu. Modalnim iskazima upotrebljenim u tu svrhu, zapravo je sa druge strane jasno predstavljena i njena nemoć u pojedinim situacijama kada nestašluci dečaka eskaliraju i lako je primetiti da njena ljutnja i pretnje ne mogu bitno uticati na promenu situacije ili ponašanje dečaka.

Ako pomenute primere uporedimo sa njihovim srpskim prevodom može se primetiti da bitnih razlika zapravo nema. Utisak koji stičemo o rodnim ulogama u porodici Vizli čitajući navedene primere, na engleskom i srpskom jeziku, u suštini se ne razlikuje. Prevod na srpski jezik u ovim primerima u istoj meri nam predstavlja rodnu ideologiju kroz radnje i jezik koji je autorka dodelila gospođi Vizli.

3.3.2.2. Džini Vizli (Jenny Weasley)

Džini Vizli je sestra Rona Vizlija, Harijevog najboljeg druga. U drugoj knjizi Džini postaje nešto prisutniji ženski lik, iako na relativno pasivan način. Ona biva iskorišćena od strane glavnog negativnog lika, zlog čarobnjaka Voldemora, koji je odgovoran za smrt Harijevih roditelja. Voldemorova namera je bila da se preko nje približi Hariju i dovrši nezavršeni posao, tj. ubije ga kao i njegove roditelje. Kao veoma sramežljiva devojčica, Džini u Harijevom prisustvu postaje još stidljivija. Na strani 61 četvrtog poglavlja, beležimo trenutak kada je Džini prvi put progovorila u Harijevom prisustvu, želeći da ga odbrani od malicioznog Malfoja, učenika iz kuće Sliterin:

Primer 26 (E2, 61)

“Leave him alone, he didn’t want all that!” said Ginny. It was the first time she had spoken in front of Harry.

Primer 26 (S2, 51)

„Ostavi ga na miru, nije on to tražio!“, reče Džini. To je bio prvi put da je progovorila pred Harijem.

U sledećoj situaciji nailazimo na Džini posle celog nemilog događaja, kada je bila oteta od strane čudovišnog baziliska i provela duže vremena bez svesti, dok se Hari za to vreme obračunavao sa Tomom Ridlom putem koga je Voldemor nameravao da ponovo ojača svoje moći i uzdigne se posle mnogo godina skrivanja:

Primer 27 (E2, 323)

“Harry — oh, Harry — I tried to tell you at b-breakfast, but I c-couldn’t say it in front of Percy — it was me, Harry — but I — I s-swear I d-didn’t mean to — R-Riddle made me, he t-took me over — and — how did you kill that — that thing? W-where’s Riddle? The last thing I r-remember is him coming out of the diary —” “I’m going to be expelled!” Ginny wept as Harry helped her awkwardly to her feet. “I’ve looked forward to coming to Hogwarts ever since B-Bill came and n-now I’ll have to leave and — w-what’ll Mum and Dad say?”

Primer 27 (S2, 252)

„Hari, o, Hari, pokušala sam da vam kažem za d- doručkom, ali n-nisam mogla da kažem pred Persijem. To sam bila ja, Hari - ali ja - ja, k-kunem se n-nisam htela - R-Ridl me je naterao, on me je z-zaposeo i - kako si ubio tu - tu stvar? G-gde je Ridl? Posledenje čega se sećam je da je izašao iz dnevnika... Izbaciće me iz škole!“ – plakala je Džini dok joj je Hari trapavo pomagao da ustane na noge. „Jedva sam čekala da dođem na Hogvorts, još otkako je B-Bil krenuo, a s-sada ću morati da odem...š-šta će reći mama i tata?“

Primer 28 (E2, 341)

“You won’t tease him, will you?” she added anxiously.

Primer 28 (S2, 266)

„Nećete ga zadirživati, jel' da?“, dodade ona zabrinuto.

Džini Vizli	Imperativ	Emotivne fraze	Upitne fraze
Primer 26 (E2)	Leave him alone!		
Primer 26 (S2)	Ostavi ga na miru, nije on to tražio!		
Primer 27 (E2)		Hari, o, Hari! I swear I didn't mean to!	
Primer 27 (S2)		Hari, O, Hari, kunem se da nisam htela!	
Primer 28 (E2)			You won't tease him, will you?
Primer 28 (S2)			Nećete ga zadirživati, jel' da?

Tabela 7. Jezički obrazac Džini Vizli na engleskom i u prevodu na srpski jezik

Obrativši pažnju na jezik Džini Vizli u pomenutim primerima, kao prvo iznenađenje primećujemo upotrebu imperativa u primeru 26 (*Leave him alone!*) kao nečega što se najmanje moglo očekivati od sramežljive i tihe devojčice. Tom se prilikom na iznenađenje svih prisutnih ona stavlja u Harijevu odbranu, čime nam autorka po prvi put daje nagoveštaj da se ispod spoljašnjosti u vidu krhke ridokose devojčice, ipak krije nešto više. S obzirom na to da je do tog trenutka i nismo sretali u trenucima u kojima govori, a posebno ne u Harijevom prisustvu, u njenom jezičkom obrascu trenutno možemo primetiti da se odlikuje nesigurnošću (upotreba upitnih fraza u cilju traženja potvrde “*You won't tease him, will you?*“), emotivnim frazama kojima je kroz suze pravdala svoju umešanost u stravični incident sa Voldemorom, kao i jednom neočekivanom imperativnom konstrukcijom. U primeru 27 kako u originalu, tako i u prevodu, crticama je označeno njeno mucanje. Zbog šoka i stresa koji je doživela kada ju je Voldemor oteo i iskoristio da se dočepa Harija, probudivši se iz nesvesnog stanja, Džini je izmorena i preplašena. Ako tome dodamo činjenicu da u Harijevom prisustvu najčešće nije bila u stanju da govori, već bi najčešće potpuno zanemela, možemo primetiti da je Rolingova ovim putem istakla u prvi plan sve pomenuto, dodavši njenom govoru mucanje. Time je

stereotipno oslikala devojčicu (ženu) kojoj je svojstveno po samoj biološkoj prirodi da bude uplašena, stidljiva u prisustvu muškarca kojem se divi i kojoj je neophodna muška zaštita i trenutak u kome će je junak spasiti direktne opasnosti. Istakavši u prvi plan Harijevu hrabrost kao pozitivnu osobinu i njenu plašljivost kao negativnu odliku, Rolingova je još jednom doprinela promovisanju patrijarhalnog odnosa kao najpoželjnijeg, ne ukazujući na mogućnost drugačijeg koncepta. Nismo primetili ni zabeležili razlike u originalnim primerima na engleskom jeziku i njihovim ekvivalentnim prevodima na srpski jezik, te nema razloga za sumnju da je bilo koja od pomenutih poruka drugačije prenesena ili izostavljena u prevodu na srpski jezik.

3.3.2.3. Minerva Mek Gonagal

U strogost i autoritet profesorke Mek Gonagal uverili smo se još u prvoj knjizi, te i u drugoj knjizi kao i u nastavku romana profesorka ostaje veoma izražen i značajan ženski karakter. Kako njeni postupci i jezički obrazac, tako i naracija o njoj potvrđuju značaj i ozbiljnost kao jednog od najznačajnijih ženskih karaktera u romanu:

Primer 29 (E2, 80)

If Snape had gone to fetch Professor McGonagall, head of Gryffindor House, they were hardly any better off. She might be fairer than Snape, but she was still extremely strict. Ten minutes later, Snape returned, and sure enough it was Professor McGonagall who accompanied him. Harry had seen Professor McGonagall angry on several occasions, but either he had forgotten just how thin her mouth could go, or he had never seen her this angry before. She raised her wand the moment she entered; Harry and Ron both flinched, but she merely pointed it at the empty fireplace, where flames suddenly erupted.

Primer 29 (S2, 65)

Ako je Snejp otišao po profesorku Mek Gonagal, glavešinu Grifindorske kuće, neće se bolje provesti. Ona je možda bila pravičnija od Snejpa, ali je ipak bila izuzetno stroga. Snejp se vratio posle deset minuta, baš u pratnji profesorke Mek Gonagal. Hari je nekoliko puta video profesorku Mek Gonagal ljutu, ali, ili je zaboravio koliko mogu

da se istanje njena usta, ili je nikad nije video ovoliko ljutu. Ona podiže svoj čarobni štap čim je ušla. Hari i Ron ustuknuše, ali ona ga samo uperi ka praznom kaminu, u kome odjednom buknu vatra.

U ovom primeru autorka detaljnije daje uvid u karakter profesorke Mek Gonagal, ovoga puta ističući njenu strogost, mereći je pri tom sa jezivošću koju je profesor Snejp budio u Hariju prilikom svakog susreta. Ipak, napominje njenu pravičnost kao izrazitu karakternu crtu koja nikako nije umanjivala njenu strogost.

Primer 30 (E2, 80)

“Sit,” she said, and they both backed into chairs by the fire. “Explain,” she said, her glasses glinting ominously.

Primer 30 (S2, 65)

„Sedite“, reče i obojica sedošu u stolice pored vatre idući unatraske. „Objasnite“, nastavi ona, sa pretećim sjajem na naočarima.

Primer 31 (E2, 82)

“You’d better get along to the hospital wing, Weasley, you’re bleeding”?

Primer 31 (S2, 66)

„Bolje pođi do bolničkog krila, Vizli, krvariš.“

Primer 32 (E2, 83)

“You will eat in here and then go straight up to your dormitory,” she said. “I must also return to the feast.”

Primer 32 (S2, 67)

„Ješćete ovde, a onda pravo u spavaonicu“, završi ona. „I ja moram da se vratim na gozbu.“

Primer 33 (E2, 118)

Professor McGonagall was walking toward them, looking stern. “You will both do your detentions this evening.” “What’re we doing, Professor?” said Ron, nervously suppressing a burp. “You will be polishing the silver in the trophy room with Mr.

Filch,” said Professor McGonagall. “And no magic, Weasley — elbow grease.” And you, Potter, will be helping Professor Lockhart answer his fan mail,” said Professor McGonagall.

Primer 33 (S2, 94)

Ka njima je išla profesorka Mek Gonagal, delujući strogo. „Večeras ćete obojica odslužiti kaznu. Ti ćeš glancati srebro u sobi sa trofejima sa gospodinom Filčom“, reče profesorka Mek Gonagal. „I bez čarolija, Vizli - da se sija.“ „A ti ćeš, Poteru, pomagati profesoru Lokhartu da odgovori na pisma obožavatelja“, reče profesorka Mek Gonagal.

Profesorka Mek Gonagal	Imperativ	Modalnost
Primer 30 (E2)	Sit! Explain!	
Primer 30 (S2)	Sedite! Objasnite!	
Primer 31 (E2)		You'd better get along...
Primer 31 (S2)		Bolje pođi do bolničkog krila...
Primer 32 (E2)		You will eat in here...
Primer 32 (S2)		Ješćete ovde...
Primer 33 (E2)		You will both do your detentions this evening...; You will be polishing...; And you will be helping...;
Primer 33 (S2)		Večeras ćete obojica... ; Ti ćeš glancati...; ti ćeš pomagati...

Tabela 8. Jezički obrazac Profesorke Mek Gonagal u primerima na engleskom i prevodu na srpski jezik

U primerima 30, 31, 32 i 33, kako na engleskom jeziku tako i u prevodu, u jezičkom obrascu profesorke Mek Gonagal beležimo najviše modalnih konstrukcija (*you will eat in here, you will both do your detentions ...*) koje im profesorka upućuje kažnjavajući ih zbog nestašluka, kao i onu u primeru 31 (*You'd better get along...*) kada autoritativnim savetom upućuje Vizlija u bolničko krilo, pri čemu je moguće primetiti i njenu odgovornost i brižnost prema studentima, kao retko vidljivu emociju pored kasnije veoma primetne empatije kada je njen karakter u pitanju. Takođe, zabeležili smo i imperativnu konstrukciju (*sit, explain*) kojom im ljuta profesorka daje mogućnost da objasne svoje postupke.

U jeku nemilih događaja koji potresaju Hogvorts i koji čini se izmiču kontroli, dešava se i napad na dvoje učenika koji potom ostaju skamenjeni. Ovaj nemili događaj pogađa sve u školi, pa svakako i profesorku Mek Gonagal koja se na sledeći način obratila svim studentima koji samo što su se okupili na igralištu za kvidič:

Primer 34 (E2, 256)

“This match has been canceled,” Professor McGonagall called through the megaphone, addressing the packed stadium. “All students are to make their way back to the House common rooms, where their Heads of Houses will give them further information. As quickly as you can, please!” “Potter, I think you’d better come with me. . . .” “Yes, perhaps you’d better come, too, Weasley. . . .” “This will be a bit of a shock,” said Professor McGonagall in a surprisingly gentle voice as they approached the infirmary. “There has been another attack . . . another double attack.”

Primer 34 (S2, 200)

„Ova utakmica je otkazana“, reče profesorka Mek Gonagal kroz megafon, obraćajući se krcatom stadionu. „Svi učenici moraju da se vrate u dnevni boravak svojih kuća, gde će im starešine dati dalja obaveštenja. Pođite što brže možete, moliću!“ „Poteru, mislim da je bolje da pođeš sa mnom...“ „Da, možda je bolje da i ti pođeš, Vizli. Ovo će biti priličan šok“, reče profesorka Mek Gonagal iznenađujuće nežnim glasom, dok su prilazili bolničkom krilu. „Dogodio se još jedan napad... još jedan dupli napad.“

Primer 35 (E2, 257)

“All students will return to their House common rooms by six o’clock in the evening. No student is to leave the dormitories after that time. You will be escorted to each

lesson by a teacher. No student is to use the bathroom unaccompanied by a teacher. All further Quidditch training and matches are to be postponed. There will be no more evening activities.”

Primer 35 (S2, 201)

„Svi učenici će se vraćati u dnevni boravak svoje kuće do šest sati uveče. Nijedan učenik ne sme da napusti spavaonicu posle tog vremena. Na svako predavanje će vas pratiti neko od nastavnika. Svi dalji kvidički treninzi i utakmice su odloženi. Više neće biti večernjih aktivnosti.“

Nevolje kulminiraju onoga trenutka kada učenica Džini Vizli biva oteta od strane baziliska i odvučena u Dvoranu tajni. Neposredno pre toga, profesorka Mek Gonagal je dozvolila Hariju i Ronu da posete Hermionu koja je kao žrtva prethodnog misterioznog napada ležala skamenjena u bolničkom krilu. Profesorka Mek Gonagal obratila se svim prisutnima:

Primer 36 (E2, 289)

“Of course,” she said, and Harry, amazed, saw a tear glistening in her beady eye. “Of course, I realize this has all been hardest on the friends of those who have been . . . I quite understand. Yes Potter, of course you may visit Miss Granger. I will inform Professor Binns where you’ve gone. Tell Madam Pomfrey I have given my permission.”

Primer 36 (S2, 225)

„Naravno“ reče ona, i Hari, zapanjen, vide kako suza blista u njenom prodornom oku. „Naravno, shvatam da sve ovo najteže pada prijateljima onih koji su ...potpuno vas razumem. Da, Poteru, naravno da možete da posetite gospođicu Grendžer. Ja ću obavestiti profesora Binsa gde ste otišli. Recite madam Pomfri da imate moju dozvolu.“

Konačno, posle neverovatnog događaja koji se odigrao u Dvorani tajni u kome je Hari uspeo da spasi Džini sigurne smrti, kao i da izbegne svoju i još jednom se odbrani od Voldemorta, Mek Gonagalova je reagovala sledećim rečima:

Primer 37 (E2, 330)

“Right,” said Professor McGonagall crisply, also moving to the door. “I’ll leave you to deal with Potter and Weasley, shall I?”

Primer 37 (S2, 258)

„U redu“, reče profesorka Mek Gonagal veselo, takođe se krećući ka vratima.
„Ostaviću vas da se pozabavite sa Poterom i Vizlijem, onda.“

Profesorka MekGonagal	Empatija	Imperativ	Ljubazne frazе	Modalnost	Upitne fraze
Primer 34 (E2)			As quickly as you can, please! This will be a bit of a shock...	All students are to make... Potter, I think you’d better come with me...Perhaps you’d better come too, Weasley...	
Primer 34 (S2)			Podite što brže možete, moliću! Ovo će biti priličan šok...	Svi učenici moraju da se vrate... Poteru, mislim da je bolje da pođeš sa mnom...; Pa, možda je bolje da i ti pođeš, Vizli...	
Primer 35 (E2)				All students will return...; No student is to leave... you	

				will be escorted...	
Primer 35 (S2)				Svi učenici će se vraćati...; Nijedan učenik ne sme.. Na svako predavanje će vas pratiti...	
Primer 36 (E2)	Of course, I realize this has all been hardest on the friends of those who have been . . I quite understand...	Tell madam Pomfrey...		Of course you may visit ...	
Primer 36 (S2)	Naravno, shvatam da sve ovo najteže pada prijateljima... Potpuno vas razumem...	Recite madam Pomfri...		Naravno da možete da posetite...	
Primer 37 (E2)					I'll leave you to deal with Potter and Weasley, shall I?
Primer 37 (S2)					Ostaviću vas da se pozabavite Poterom i

					Vizlijem, onda...
--	--	--	--	--	----------------------

Tabela 9. Jezički obrazac profesorke Mek Gonagal na engleskom i u prevodu na srpski jezik

U primerima 34, 35 i 36 beležimo najviše imperativa i direktiva (*all students are to make, no student is to leave, you will be escorted, tell madam Pomfrey...*). Bitne razlike u engleskim i srpskim primerima ne primećujemo, izuzev u primeru 34 na srpskom jeziku gde imamo izraz *svi studenti moraju da se vrate* koji smo zabeležili kao oblik direktiva u engleskom jeziku, ali bi takođe mogao biti zabeležen i kao modalna konstrukcija. Takođe, u primerima 34 E i 34S beležimo ljubazne izraze koje Mek Gonagalova upućuje učenicima, u ovom slučaju Ronu i Hariju, nastojeći da ublaži šok zbog duplog napada na Hermionu i Džini Vizli. U istom primeru izdvajamo i modalnu konstrukciju *Potter, I think you'd better come with me...* (Poteru, mislim da je bolje da pođeš sa mnom...). Odmerenim modalnim konstrukcijama ona je nastojala da na što taktičniji način studentima saopšti vesti o novim napadima. U primeru 36 nailazi se na rečenice pune razmevanja za šok i bol prijatelja onih koji su napadnuti. Mek Gonagalova je svoju empatiju pokazala i suzom u uglu prodornog oka, pokazavši na taj način osećajnost koju Hari nije mogao ni da nasluti. **S obzirom na to da je reč o veoma šokantnim dešavanjima, modalne konstrukcije u njenom jeziku upotrebljene autoritativno da studentima da uputstva kako da postupaju u novonastalim opasnim okolnostima, takođe se mogu shvatiti i kao izraz njene zabrinutosti i prinude da teška srca studentima saopšti strašne vesti. Upitnu frazu (*question tag*) beležimo u primeru 37 koja u određenoj meri izražava njeno oklevanje da ostavi svoje studente, zabrinuta zbog svega što im se desilo.**

Ono što je posebno važno istaći kada je karakter profesorke Mek Gonagal u pitanju jeste način na koji je Rolvingova izabrala da je okarakteriše. Građeci hijerarhiju u Hogvortsu, autorka je pošla od upravnika Dambldora, profesorke Mek Gonagal kao njegove zamenice i tek potom profesora Snejpa. Ona se ujedno i kao prva predstavica čarobnjačkog osoblja predstavlja studentima. Od samog početka autorka kroz Harijeve impresije o njoj jasno predstavlja hladnu i rezervisanu osobu, što uviđamo i u većini primera koji se tiču njenog jezičkog obrasca. Tumačeći njen jezički obrazac u kontekstu možemo primetiti da je građen po uzoru na govorni obrazac muških karaktera u romanu, u velikoj meri lišen bilo kakvih emocija. Kao osoba ona je prilično bezlična u smislu otkrivanja bilo kakvih ličnih pojedinosti

i detalja iz privatnog života van Hogvortsu. Stavivši je u sam vrh hijerarhije u zamku, Rolingova je učinila gotovo ravnopravnom Dambldoru, što je u jednom momentu i opravdano njegovom odlukom da Mek Gonagalovu postavi za svoju zamenicu. Sve ovo moguće je tumačiti na još jedan način. Stiče se utisak da je jedini način koji je autorka pronašla kao mogućnost da ženski lik učini ravnopravnim sa muškim likovima, bilo to da pomenuti ženski karakter u najvećoj mogućoj meri liši ženskih obeležja i dodeli joj jezički obrazac nalik onome koji je karakterističan za muške likove. Nestereotipnim prikazom njenog lika, autorka je sa jedne strane učinila ravnopravnom muškim likovima i poštedela marginalizacije, dok sa druge strane shvatamo da je način na koji je to postigla u priličnoj meri diskriminatoran u odnosu na žene.

Jedna od implikacija koje sve pomenuto može imati na čitalačku publiku, tj. decu različitog uzrasta, može biti nejasna slika o tome šta je to što je potrebno da bi muškarci i žene bili ravnopravni. Takođe, ostaje nejasno da li je postizanje ravnopravnosti u javnoj sferi moguće isključivo dodeljivanjem muškog jezičkog obrasca ženskom liku. Lik profesorke Mek Gonagal u potpunosti je smešten u sferu javnog, rame uz rame sa muškim likovima, a lišen privatne sfere i obeležja koja bi mogla da daju bilo kakav nagoveštaj o njenim ženskim odlikama.

3.3.2.4. Hermiona Grendžer

Hermiona Grendžer je bez sumnje najistaknutiji ženski lik u romanu, veoma specifična i različita od svih ostalih ženskih karaktera u knjizi. Takođe, najveći broj dijaloga u drugoj knjizi, ima upravo nju za jednu od učesnica, uvek spremnu da prokomentariše ili iskritikuje Harijevo i Ronovo nesmotreno ponašanje:

Primer 38 (E2, 84)

“There you are! Where have you been? The most ridiculous rumors — someone said you’d been expelled for crashing a flying car —” “You’re not telling me you did fly here?” said Hermione, sounding almost as severe as Professor McGonagall.

Primer 38 (S2, 68)

„Tu ste! Gde ste bili? Naokolo kolaju tako glupe glasine - neko je rekao da ste izbačeni jer ste se slupali u letećim kolima.“ „Nećete mi valjda reći da ste zaista doleteli ovamo?“, upita Hermiona, zvučeći strogo skoro koliko i profesorka Mek Gonagal.

Poznata kao sveznalica među ostalim studentima, uvek ima spreman odgovor na svako pitanje. U stalnom neslaganju sa ostalima po pitanju profesora Lokharta koji je u Hogvorts došao te školske godine da predaje odbranu od mračnih veština, hvalisavca koji se razmeće svojim navodnim junačkim podvizima u borbi protiv mračnih sila i brojem svojih autobiografskih objavljenih knjiga koje o tim podvizima svedoče, Hermiona je koristila svaku priliku da stane u njegovu odbranu. Iz tog razloga je sa Harijem i Ronom često dolazila u sukob, s obzirom na to da su oni od samog početka naslutili da je profesor Lokhart varalica i prevarant, što je na kraju i potvrđeno. U njihovim neslaganjima i zadirivanjima na relaciji muško-žensko, veoma je lako primetiti delovanje rodnih predrasuda:

Primer 39 (E2, 95)

“What’ve we got this afternoon?” said Harry, hastily changing the subject. “Defense Against the Dark Arts,” said Hermione at once. “Why,” demanded Ron, seizing her schedule, “have you outlined all Lockhart’s lessons in little hearts?” Hermione snatched the schedule back, blushing furiously.

Primer 39 (S2, 77)

„Šta imamo posle podne?“, upita Hari, brzo menjajući temu. „Odbranu od mračnih veština“, uzvratila Hermiona kao iz topa. „Zašto si“, upita Ron, zgrabivši njen raspored, „uokvirila sve Lokhartove časove malim srcima?“ Hermiona mu istrže raspored iz šaka i pocrvene od besa.

Hermioninu posebnost uočavamo na svakom koraku i u svakoj njenom postupku, što je potvrđeno i u naraciji o njoj i u komentarima od strane drugih likova:

Primer 40 (E2, 116)

“An’ they haven’t invented a spell our Hermione can’ do,” said Hagrid proudly, making Hermione go a brilliant shade of magenta.

Primer 40 (S2, 92)

„A, još nisu izmislili čin koju naša Hermiona ne mož’ da baci“, reče Hagrid ponosno, a Hermiona poprimi sjajnocrvenkastu nijansu u licu.

U stalnom nastojanju da otkriju istinu o Dvorani tajni i čudovištu koje opseđa Hogvorts, Hermiona je veoma uporna i za istinom traga čitajući sve što uspe da pronađe u biblioteci:

Primer 41 (E2, 158)

“Who can it be, though?” she said in a quiet voice, as though continuing a conversation they had just been having. “Who’d want to frighten all the Squibs and Muggle-borns out of Hogwarts?” “Well,” said Hermione cautiously, “I suppose it’s possible. . . .” “There might be a way,” said Hermione slowly, dropping her voice still further with a quick glance across the room at Percy. “Of course, it would be difficult. And dangerous, very dangerous. We’d be breaking about fifty school rules, I expect —” “All right,” said Hermione coldly. “What we’d need to do is to get inside the Slytherin common room and ask Malfoy a few questions without him realizing it’s us.”- “All we’d need would be some Polyjuice Potion.” “Snape mentioned it in class a few weeks ago” — “It transforms you into somebody else. Think about it! We could change into three of the Slytherins. No one would know it was us. Malfoy would probably tell us anything. He’s probably boasting about it in the Slytherin common room right now, if only we could hear him.”

Primer 41 (S2, 125)

„Mada, ko bi to mogao da bude?“, upita Hermiona tihim glasom, kao da nastavlja neki razgovor koji su upravo vodili. „Ko bi hteo da izbaci sve Poruge i decu normalskog porekla iz Hogvortsa?“ – „Možda postoji način“, reče Hermiona polako, još više

stišavši glas i brzo bacivši pogled preko sobe ka Persiju. „Naravno, bilo bi teško. I opasno, vrlo opasno. Prekršili bismo oko pedesetak školskih pravila, rekla bih.“ – „Dobro“, složi se Hermiona hladno. „Trebalo da uđemo u sliterinski dnevni boravak i pitamo Melfoja par pitanja, a da ne shvati da smo to mi.“ – „Samo nam treba malo višesokovnog napitka. On te pretvara u nekog drugog. Razmislite samo! Mogli bismo da se pretvorimo u tri Sliterinca. Niko ne bi imao pojma da smo to mi. Melfoj bi nam najverovatnije štošta rekao. Verovatno se ovog trenutka hvali kako je on Sliterinov naslednik u svom dnevnom boravku, samo da možemo da ga čujemo...“

Primer 42 (E2, 165)

Hermione continued as though she hadn't heard him. "We don't have to worry about that yet, though, because we add those bits last. . . ." "Well, if you two are going to chicken out, fine," she said. There were bright pink patches on her cheeks and her eyes were brighter than usual. "I don't want to break rules, you know. I think threatening Muggle-borns is far worse than brewing up a difficult potion. But if you don't want to find out if it's Malfoy, I'll go straight to Madam Pince now and hand the book back in —" "Well, since the fluxweed has got to be picked at the full moon and the lacewings have got to be stewed for twenty-one days . . . I'd say it'd be ready in about a month, if we can get all the ingredients."

Primer 42 (S2,130)

Hermiona je nastavila kao da ništa nije čula. „Ne moramo još da brinemo o tome, te stvari se dodaju poslednje...“ „Pa, ako ćete vas dvojica da budete kukavice, u redu“, reče ona. Na obrazima joj se pojavio svetloružičasti pečati, a oči su joj bile sjajnije nego inače. „Ja neću da kršim pravila, da znate. Ali ja mislim da su pretnje deci normalskog porekla mnogo gori prestup od kuvanja teškog napitka. Ali ako vi nećete da otkrijete da li je to Melfoj, idem pravo kod Madam Pins, da joj vratim knjigu...“ „Pa, židak korov mora da se ubere kad je pun mesec, a muve čipkastih krila moraju da se krčkaju dvadeset i jedan dan ... rekla bih da će biti gotovo za otprilike mesec dana, ako nabavimo sve sastojke.“

Primer 43 (E2, 186)

"What we need," said Hermione briskly as Thursday afternoon's double Potions lesson loomed nearer, "is a diversion. Then one of us can sneak into Snape's office and take what we need." Harry and Ron looked at her nervously. "I think I'd better do

the actual stealing,” Hermione continued in a matter-of-fact tone. “You two will be expelled if you get into any more trouble, and I’ve got a clean record. So all you need to do is cause enough mayhem to keep Snape busy for five minutes or so.”

Primer 43 (S2, 146)

„Ono što treba“, reče Hermiona odsečno, dok se bližio dvočas napitaka četvrtkom popodne, „je diverzija. Onda neko od nas može da se ušunja u Snejpov kabinet i uzme sve što nam je potrebno.“ Hari i Ron je nervozno pogledaše. „Mislim da bi najbolje bilo da ja obavim samu krađu“, nastavi Hermiona. „Vas dvojica ćete biti izbačeni ako upadnete u još neku nevolju, a ja imam čist dosije. Stoga vi samo treba da izazovete dovoljno štete i zbrke da zadržite Snejpa u poslu makar pet minuta.“

Hermiona Grendžer	Ograde	Modalnost	Imperativ
Primer 41 (E2)	Well...; I suppose...; Of course...; I expect	There might be a way...; If only we could hear him... We could change...No one would know..Malfoy would probably tell...	Think about it!!
Primer 41 (S2)	Mada...; Možda...; Naravno...; Rekla bih...	Možda postoji način...; Samo da možemo da ga čujemo... Mogli bismo da se pretvorimo... Niko ne bi znao... Malfoj bi nam verovatno rekao...	Razmislite samo!
Primer 42 (E2)	Well...; If we get....	The fluxweed has to be picked...., the lacewings have to be stewed...; I would say...	
Primer 42 (S2)	Pa... Ako nabavimo...	Pa, židak korov mora da se ubere...; muve	

		moraju da se krčkaju...; rekla bih...	
Primer 43 (E2)	So...	One of us can sneak...; I think I'd better do...; All you need to do...	
Primer 43 (S2)	Pa...	Neko od nas može da se ušunja...; Mislim da bi najbolje bilo... Stoga, vi samo treba...	

Tabela 10. Jezički obrazac Hermione Grendžer u primerima na engleskom i na srpskom jeziku

U primerima 38, 39 i 40 nailazimo na slučaj karakterizacije Hermioninog lika uglavom putem komentara drugih likova o njoj. U primeru 38 njenu odsečnu ozbiljnost i sa nevericom praćenje glasine o Harijevom i Ronovom dolasku u Hogvorts u letećim kolima, autorka poredi sa ozbiljnošću profesorke Mek Gonagal. U primeru 39 beležimo tipično nerazumevanje na relaciji muško-žensko, u momentima kada Ron zadirkuje Hermionu zbog njene fasciniranosti profesorom Lokhartom a ona postidena i pocrvenela odlazi. Postidenu je ponovo susrećemo u primeru 40, kada je Hagrid velikodušno hvali i veliča njeno umeće bacanja čini. Zanimljiva je metafora kojom je Rolingova dočarala njen stid u tom trenutku, rekavši da je *Hermiona poprimila sjajnocrvenkastu boju u licu* (eng. *Making Hermione go a brilliant shade of magenta*). Treba istaći da je još Lejkofova (1975) izdvojila kao osobenost ženskog jezika prefinjenost za boje, tj. poznavanje termina koji se tiču posebnih nijansi boja, u najvećem broju slučajeva nepoznatih muškarcima, koje stoga nisu ni predstavljale deo njihovog vokabulara. S obzirom da je ovaj roman izašao iz pera autorke, upotreba ovakvih termina ne iznenađuje. Izraz *magenta* nalazimo u Oksfordovom rečniku kao termin sa sredine 19. veka nastao po mestu u severnoj Italiji u kome se 1859. godine odigrala bitka, malo pre nego je otkrivena crvena boja kao takva.¹³ U Longmanovom rečniku objašnjenje termina *magenta* glasi *deep purple red*¹⁴. Za prevod na srpski prevodioci su odabrali *sjajnocrvenkastu nijansu*, te nama samo ostaje da izabrani termin prihvatimo kao konsenzus dvoje prevodilaca po pitanju odabira odgovarajućeg termina.

¹³ Oxford Online Dictionary, sajtu pristupljeno 27.12. 2015. u 16:30h.

¹⁴ Longman Contemporary English Dictionary, pristupljeno sajtu 27.12.2015. u 17h.

U primerima 41, 42 i 43 dok je planirala način na koji da uđu u kuću Sliterinaca, kao Hermionin jezički obrazac beležimo upotrebu ograda (*well, I suppose, I expect...*), mnoštvo modalnih konstrukcija koje se uglavnom odnose na sam plan i njegovu izvodljivost i moguće rizike (*there might be a way, one of us can sneak, the lacewings have to be stewed...*) kao i jedan imperativ čija je funkcija dodatno motivisanje Harija i Rona (*think about it!*). U primeru 43 i pored realnog rizika od izbacivanja iz škole i drugih loših scenarija, i sama odlučuje da kršenje školskih pravila preuzme na sebe, kako bi izbegli bilo kakvu mogućnost da Hari i Ron ponovo upadnu u nevolju. Tom prilikom im modalnim oblicima daje konstrukcije koje sa jedne strane odgovaraju njenom приметnom “naređivačkom” karakteru, ali su sa druge strane i odraz njene popustljivosti kada su njih dvojica u pitanju.

Sva pomenuta jezička sredstva posmatrana u celini upućuju na jezik koji se odlikuje promišljenošću. U trenucima planiranja, ona upotrebljava mnoštvo ograda iz razloga što je reč o inicijalnom osmišljanju, te ni sama nije sigurna u određene detalje. Modalne konstrukcije takođe doprinose izražavanju njenog ličnog stava po pitanju plana koji je smišljala. Sve skupa, ograde i modalnost doprinose „učtivosti” koja predstavlja odliku dobrog dela njenog govornog obrasca, kao i nadobudnosti i samouverenosti kao odlikama koje su je u većini slučajeva izdvojile od ostalih, pa često i Harija i Rona.

3.3.2.5. Profesorka Spraut

Profesorku Spraut susrećemo na časovima, kada studente u zelenoj bašti uči presađivanju mandragora, lekovitih biljaka koje su im bile neophodne za spravljanje posebnog napitka za oživljavanje skamenjenih žrtava u Hogvortsu.

Primer 44 (E2, 89)

Professor Sprout was a squat little witch who wore a patched hat over her flyaway hair; there was usually a large amount of earth on her clothes and her fingernails would have made Aunt Petunia faint.

Primer 44 (S2, 72)

Profesorka Spraut je bila zdepasta mala veštica koja je nosila zakrpljen šešir na lepršavoj kosi; na njenoj odeći je obično bilo dosta zemlje, a tetka Petunija bi se onesvestila kad bi videla njene nokte.

Primer 45 (E2, 92)

“Excellent. Ten points to Gryffindor,” said Professor Sprout. “The Mandrake forms an essential part of most antidotes. It is also, however, dangerous. Who can tell me why?”
“Precisely. Take another ten points,” said Professor Sprout. “Now, the Mandrakes we have here are still very young.” — “Everyone take a pair of earmuffs,” said Professor Sprout. “When I tell you to put them on, make sure your ears are completely covered,” said Professor Sprout. “When it is safe to remove them, I will give you the thumbs-up. Right — earmuffs on.”

Primer 45 (S2, 74)

„Odlično. Deset poena za Grifindor“, reče profesorka Spraut. „Mandragora je važan sastojak većine protivotrova. Ona je, međutim, i opasna. Ko može da mi kaže zašto?“
„Tačno tako. Evo još deset poena“, reče profesorka Spraut. „Obratite pažnju, mandragore koje imamo ovde su još veoma mlade.“ – „Neka svako uzme par mufova za uši“, reče profesorka Spraut. „Kada vam kažem da ih stavite, proverite da li su vam uši potpuno pokrivenne“, nastavi profesorka Spraut. „Kada bude bezbedno da ih skinete, pokazaću vam znak odobravanja palcem. U redu - mufove za uši gore.“

Profesorka Spraut	Pridevi	Direktivi
Primer 45 (E2)	Excellent!	Make sure your ears are... Everyone, take a pair of earmuffs...All right, earmuffs on!
Primer 45 (S2)	Odlično!	Proverite da li su vam uši... Neka svako uzme par mufova za uši... U redu - mufove za uši gore!

Tabela 11. Jezički obrazac profesorke Spraut na engleskom i u prevodu na srpski jezik

Jezički obrazac profesorke Spraut veoma je precizan iz razloga što je uglavnom srećemo u staklenoj bašti u kojoj studentima praktično objašnjava svojstva i upotrebu različitih biljaka i ostalih čudnih čarobnjačkih bića, kao i u pripremi posebnih napitaka i eliksira. Uputstva i objašnjenja koja daje studentima, kao i pohvale za dobro urađen eksperiment, čine da njen jezik sadrži prideve (*excellent*) i imperative ili direktive (*make sure... everyone, take a pair of earmuffs...*). Kao jednu od sporednih ženskih likova autorka je profesorku Spraut smestila u javnu sferu, te je viđamo jedino u toku nastave. Kao sporednu i prilično bezličnu, Rolingova joj je poverila jezički obrazac koji je u velikoj meri poslovan i neutralan, te je moguće zaključiti da ovaj ženski lik ne spada u eksplicitno rodno obeležene.

3.3.2.6. Jecajuća Mirta

Pored mnogo čudnih i zanimljivih detalja prisutnih u Hogvortsu, posebnu zanimljivost čine duhovi koji obitavaju po hodnicima i odajama dvora, pokretne slike koje su zadužene za čuvanje šifri svake od četiri studentske kuće i razne druge odlike čarobnjačkog sveta. Jedna od takvih stanovnica je i Jecajuća Mirta koja boravi u toaletu za devojčice i predstavlja tragičnu figuru duha devojčice koja stalno plače nad svojom sudbinom i preranom smrću. Istražujući misterije Dvorane tajni, Hari, Ron i Hermiona mnoge tragove i detalje koji su ih vodili bliže ka istini, saznaju upravo zahvaljujući Mirti, za koju se ispostavilo da je prva žrtva čudovišta iz Dvorane tajni, kada je pre oko pedeset godina škola bila zatvorena usled tragičnog događaja.

Kako bi saznali što više o Dvorani tajni u trenutku kada je nestala Džini Vizli, Hari i Ron odlaze u ženski toalet kako bi od nje saznali šta joj se tačno desilo i način na koji se njen život okončao:

Primer 46 (E2, 299)

“Ooooh, it was dreadful,” she said with relish. “It happened right in here. I died in this very stall. I remember it so well. I’d hidden because Olive Hornby was teasing me about my glasses. The door was locked, and I was crying, and then I heard somebody come in. They said something funny. A different language, I think it must have been.

Anyway, what really got me was that it was a boy speaking. So I unlocked the door, to tell him to go and use his own toilet, and then —” Myrtle swelled importantly, her face shining. “I died.”

Primer 46 (S2, 234)

„Oooo, bilo je strašno“, reče sa zadovoljstvom. „Desilo se baš ovde. Umrla sam baš u ovom separeu. Sećam se kao da je juče bilo. Sakrila sam se ovde jer me je Olivija Hornbi zadirkivala za naočare. Vrata su bila zaključana, i ja sam plakala, a onda sam čula kako neko ulazi. Rekao je nešto smešno. Mislim da je bilo na nekom drugom jeziku. U svakom slučaju, ono što me je zaista iznerviralo jeste što je to govorio neki dečak. Zato sam otključala vrata da mu kažem da ide u svoj toalet, a onda...“ Mirta se značajno isprsi ozarenog lica, „sam umrla.“

Jecajuća Mirta	Pridevi	Modalnost
Primer 46 (E2)	Dreadful	It must have been...
Primer 46 (S2)	Strašno	Mislim da je bilo...

Tabela 12. Jezički obrazac Jecajuće Mirte na engleskom i u prevodu na srpski jezik

Lik Jecajuće Mirte zanimljiv je zbog činjenice da je reč o duhu preminule devojčice, nekadašnje učenice Hogvortsa koja je umrla u ženskom toaletu i sada i dalje obitava u njemu. Autorka nas u drugom delu romana upozna je sa detaljem koji se tiče njene smrti. Ona je zapravo pre mnogo godina bila prva žrtva baziliska, namamljena od strane Toma Ridla, tj. mladog Voldemora, videla je u kupatilu odraz baziliska i preminula. Karakteristično u vezi sa njom je upravo to što je i za života bila ista, plačljiva i teatralna, pa je iz tog razloga bila predmet poruge ostalih studenata. Kao duhu, Rolingova joj je podarila iste osobine i u velikoj meri rodno obeležila nazivom Jecajuća Mirta, posebno ako se uzme u obzir činjenica da nema nijednog karaktera, posebno ne muškog, koji jeca. Dodelivši joj stereotipne karakteristike razmežene devojčice za života, a potom i kao duhu, Rolingova je istakla njene tipično „ženske osobine“, ali u negativnom smislu. Ona je i kao duh nastavila da bude razmažena, pomalo histerična, teatralna i stalno uplakana nad svojom sudbinom, te i u smrti predstavlja predmet poruge i učenici se uglavnom trude da izbegnu susret sa njom.

Predstavivši nju kao *jecajuću*, a potom i druge ženske likove kao plačljive ili kikitave, Rolingova je usvojila negativni i degradirajući stereotip koji implicira da su žene po pravilu takve.

3.3.3. Hari Potter i zatvorenik iz Azkabana

Građu za korpus koju smo izdvojili iz trećeg nastavka serijala o Hariju Poteru pod nazivom *Hari Potter i zatvorenik iz Azkabana* (*Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*) čine odlomci govora ženskih karaktera, onih već poznatih poput Hermione, profesorke Mek Gonagal i Moli Vizli, ali i nekih novih koje se pojavljuju u ovom delu romana.

3.3.3.1. Moli Vizli

Primer 47 (E3, 62)

“Hello, Harry, dear. I suppose you’ve heard our exciting news?” She pointed to the brand-new silver badge on Percy’s chest. “Second Head Boy in the family!” she said, swelling with pride.”

Primer 47 (S3, 50)

„Zdravo, Hari, dragi moj, nadam se da si čuo uzbudljive vesti?“ – pokaza na novu srebrnu značku na Persijevim grudima. – „Drugi glavešina dečaka u porodici!“ – reče ona ponosno.

Primer 48 (E3, 65)

“Arthur, the truth would terrify him!” said Mrs. Weasley shrilly. “Do you really want to send Harry back to school with that hanging over him? For heaven’s sake, he’s happy not knowing!”

Primer 48 (S3, 52)

„Arture, istina bi ga prestrašila! – reče gospođa Vizli povišenim tonom. „Zar zbilja želiš da pošalješ Harija natrag u školu sa tim opterećenjem? Tako mi nebesa, srećan je što to ne zna!“

Primer 49 (E3,70)

Madam Weasley was telling Hermione and Ginny about a love potion she'd made as a young girl. All three of them were rather giggly. “

Primer 49 (S3,55)

Gospođa Vizli je pričala Hermioni i Džini o ljubavnom napitku koji je napravila kad je bila devojka. Sve tri su se kikitale.

Primer 50 (E3, 72)

“Do take care, won't you, Harry?” she said as she straightened up, her eyes oddly bright. Then she opened her enormous handbag and said, “I've made you all sandwiches. . . . Here you are, Ron . . . no, they're not corned beef. . . . Fred? Where's Fred? Here you are, dear. . . .”

Primer 50 (S3, 57)

„Molim te, pazi se, hoćeš li, Hari?“ – reče dok se uspravljala, neobično svetlih očiju. Zatim otvori svoju ogromnu torbicu: „Napravila sam svima sendviče... Evo tebi, Ron...ne, nisu sa usoljenom govedinom...Fred? Gde je Fred? Evo ti, dušice...“

Gospođa Vizli	Ljubazne fraze	Ograde	Empatija	Upitne fraze
Primer 47 (E3)	Hello, Harry, dear...	I suppose...		
Primer 47 (S3)	Zdravo, Hari, dragi moj...	Nadam se...		
Primer 48 (E3)			..the truth would terrify him!For Heaven's sake, he's happy not knowing.	
Primer 48 (S3)			..istina bi ga prestravila! Tako mi nebesa, srećan je što ne zna...	

Primer 50 (E3)	Here you are, dear...			Do take care, won't you, Harry?
Primer 50 (S3)	Evo ti, dušice...			Molim te, pazi se, hoćeš li, Hari?

Tabela 13. Jezički obrazac Moli Vizli na engleskom i u prevodu na srpski jezik

Moli Vizli i dalje ostaje ženski lik sa najjače izraženim materinskim karakteristikama, dobrodušna, požrtvovana i uvek u nastojanju da zbrine sve oko sebe, a zbog previše obaveza koje preuzima na sebe često i histerična. U primerima 47, 48 i 50 izdvajamo dosta ljubaznih fraza (*Hallo, Harry, dear..., Here you are dear...*) kojima nam autorka uvek dodatno stavlja do znanja koliko je Hari drag gospođi Vizli, koja kao požrtvovana majka ne pravi razliku između svoje dece i njega, prigrlivši ga kao sopstvenog sina. Strepeći za njega i žaleći ga neizmerno zbog gubitka roditelja, ona neprestano saoseća sa njim, kao u primeru 48 (*the truth would terrify him..., for heaven's sake, he's happy not knowing...*), ali i u primeru 50 gde upitnom frazom želi da dobije neku vrstu potvrde ili garancije da će Hari dobro paziti na sebe i da će sa njim sve biti u redu (*Do take care, won't you, Harry?*). U primeru 47 moguće je zapaziti, nimalo neočekivano, majčinsko zadovoljstvo i ponos zbog uspeha jednog od sinova, u ovom slučaju Persija. Iako u vezi sa tim uglavnom pratimo Ronova osećanja vezana za tretman koji on uživa od svoje majke, moguće je primetiti da Džini, iako jedina i najmlađa devojčica među braćom, nema poseban tretman i njeni se uspesi ne veličaju poput uspeha ambiciozne braće. Sa druge strane, kada je porodica na okupu, gospođa Vizli uglavnom uposli Džini da joj pomaže u kuhinji, a dečaci najčešće dobijaju kaznena zaduženja.

S tim u vezi možemo istaći da poruka koju autorka na taj način šalje čitaocima i čitateljicama predstavlja pravilo i normu da je ženama mesto u kuhinji, dok se kazneni zadaci dečaka ne smatraju zaduženjima koja po prirodi stvari sledeju dečake. Ovakav stereotip nesumnjivo doprinosi izgradnji stava o muško-ženskoj podeli poslova kod dece, učeći ih da je patrijarhalno shvatanje uloga polova u društvu jedino poželjno i ispravno.

3.3.3.2. Minerva Mek Gonagal

Primer 51 (E3, 109)

“Really, what has got into you all today?” said Professor McGonagall, turning back into herself with a faint pop, and staring around at them all. “Not that it matters, but that’s the first time my transformation’s not got applause from a class.” “Ah, of course,” said Professor McGonagall, suddenly frowning. “There is no need to say any more, Miss Granger. Tell me, which of you will be dying this year?” “I see,” said Professor McGonagall, fixing Harry with her beady eyes. “Then you should know, Potter, that Sibyll Trelawney has predicted the death of one student a year since she arrived at this school. None of them has died yet. Seeing death omens is her favorite way of greeting a new class. If it were not for the fact that I never speak ill of my colleagues —”

Primer 51 (S3, 82)

„Stvarno, šta vam je danas?“ – upita profesorka Mek Gonagal, ponovo se preobrazivši u sebe uz nečujno *pop*, zagledajući ih redom. „Nije da mi je stalo, ali po prvi put, moj preobražaj nije dobio aplauz.“ „Da, svakako“ – reče profesorka Mek Gonagal, iznenadivši se i namrštivši. „Ništa ne moraš da mi pričaš, gospođice Grendžer. Reci mi, ko će od vas umirati ove godine?“ „Shvatam“ – reče profesorka Mek Gonagal fiksirajući Harija svojim okruglastim očima. „Onda treba da znaš Poteru, da Sibil Trilejni od kako je u ovoj školi, svake godine proriče smrt nekom od učenika. Niko dosad nije umro. Predskazivanje smrti je njen omiljeni način da pozdravi novi razred. Ali, da ne ispadne da ogovaram kolege...“

Minerva Mek Gonagal	Ograde	Modalnost
Primer 51 (E3)	Really... Not than it matters...Oh, of course... I see...	Then, you should know, Potter...
Primer 51 (S3)	Stvarno... Nije da mi je stalo... Da, svakako... Shvatam...	Onda, treba da znaš, Poteru...

Tabela 14. Jezički obrazac Minerve Mek Gonagal u primerima na engleskom i prevodu na srpski jezik

Kao što smo prethodno i primetili, jezik profesorke Mek Gonagal poseduje notu uzvišenosti i dostojanstva, crte koje ujedno krasi i njen karakter. Odmerena i striktna u svakom momentu, njeno obraćanje studentima je profesionalno. Iako je i sama čarobnica i upravnica kuće Grifindor u školi čarobnjaštva, može se reći da je prilično realna, što u navedenom primeru i uviđamo iz njenog komentara o običaju profesorke Trilejni da svake godine nekome od učenika predvidi smrt. Sa određenom dozom ironije, ona komentariše ovaj običaj svoje koleginice, ogrativši se da ni u kom slučaju ne želi da zvuči kao da ogovara. Suzdržanim i veoma odmerenim rečima u navedenom primeru u kome beležimo ograde i modalnost, još jednom je prikazala onaj govorni obrazac o kome smo diskutovali u primerima iz prethodnog dela romana. Ograđivanjem od tračarenja i suvišnih komentara, autorka Mek Gonagalovu ponovo izdvaja, gradeći diskurs koji je, kako smo već videli, po uzoru na muški. Moguće je pretpostaviti da je u ovom slučaju Rolvingova mislila na društveno konstruisanu i stereotipno-nametanu odliku ženskom jeziku, a koja se tiče sklonosti žena da pričaju o trivijalnim temama i tračare. Ipak, nemoguće je ne zapitati se koliko je to u današnje vreme odlika koja bi se isključivo mogla pripisati ženama.

Ovaj i svi ostali primeri lingvističkog ponašanja profesorke Mek Gonagal do kraja nam upotpunjuju sliku koju stičemo o njoj kao posebnom karakteru u romanu, jedinstvenom i dostojanstvenom do kraja.

3.3.3.3. Hermiona Grendžer

Primer 52 (E3, 60)

“You bought that monster?” said Ron, his mouth hanging open. “He’s gorgeous, isn’t he?” said Hermione, glowing.

Primer 52 (S3, 48)

„Kupila si to čudovište?“ – reče Ron, zinuviši u čudu. „Baš je cakan, zar ne?“ – upita Hermiona sijajući od sreće.

Primer 53 (E3,61)

“Poor Crookshanks, that witch said he’d been in there for ages; no one wanted him.”

Primer 53 (S3, 49)

„Jadan Krukšenks, ta veštica mi reče da je kod nje već godinama, niko ga nije hteo.“

Primer 54 (E3, 215)

“Don’t be silly,” said Hermione in a panicky voice. “Harry doesn’t want to kill anyone, do you, Harry?” “Harry, please,” said Hermione, her eyes now shining with tears, “please be sensible. Black did a terrible, terrible thing, but d-don’t put yourself in danger, it’s what Black wants. . . . Oh, Harry, you’d be playing right into Black’s hands if you went looking for him. Your mum and dad wouldn’t want you to get hurt, would they? They’d never want you to go looking for Black!”

Primer 54 (S3, 154)

„Ne budi smešan“ – reče Hermiona panično. „Hari neće nikoga da ubije, zar ne, Hari?“ “Hari, molim te“ – reče Hermiona, a suze joj zasijaše u očima – „molim te budi razuman“. Blek je učinio nešto strašno, užasno, ali n-nemoj da sebe dovodiš u opasnost, to je upravo ono što Blek želi... O, Hari, pašćeš pravo u Blekove ruke ako ga budeš tražio. Tvoji mama i tata ne bi želeli da stradaš, zar ne? Oni nikada ne bi dozvolili da juriš Bleka!“

Hermiona	Upitne fraze	Empatija
Primer 52 (E3)	He's gorgeous, isn't he?	
Primer 52 (S3)	Baš je cakan, zar ne?	
Primer 53 (E3)		Poor Crookshanks...no one wanted him...
Primer 53(S3)		Jadni Krukšenks... niko ga nije hteo...
Primer 54 (E3)	Harry doesn't want to kill anyone, do you, Harry? Your mom and dad wouldn't want you to get hurt, would they?	Oh, Harry, Harry, please, please be sensible... Don't put yourself in danger...
Primer 54 (S3)	Hari neće nikoga da ubije, zar ne, Hari? Tvoji mama i tata ne	O, Hari, Hari, molim te, molim te budi razuman... Nemoj da

	bi želeli da stradaš, zar ne?	sebe dovodiš u opasnost...
--	-------------------------------	----------------------------

Tabela 15. Hermionin jezički obrazac u primerima na engleskom i na srpskom jeziku

U primerima 52, 53 i 54 u kojima smo izvojili Hermionin jezički obrazac beležimo mnogo primera empatije za druge (*poor Crookshanks..., Oh, Harry, please be sensible... Don't put yourself in danger...*) i pokušaja da na pomalo nesiguran način upitnim frazama i retoričkim pitanjima ubedi Harija da ne čini ništa nepromišljeno. Uplašena za njegovu sigurnost i uz manjak sigurnosti, ona na svaki mogući način nastoji da ga ubedi da bude pažljiv i makar u nekoj meri joj da garancije za to. Nastojeći da ga odvрати od nepromišljenih postupaka, Hermiona poseže i za emotivnim momentima pominjući njegove roditelje (*Harry doesn't want to kill anyone, do you Harry? Your mom and dad wouldn't want you to get hurt, would they?*).

Ovakvim diskursom i pratećim komentarima koji Hermionin govor određuju komentarima poput „*in a panicky voice*“ (*paničnim glasom*), autorka još jednom, kao i u mnoštvu drugih slučajeva, isticanjem stereotipnih odlika pristupa izgradnji jezičkog obrasca ženskih likova. Ni Hermiona nije toga pošteđena. Naprotiv, prepoznamo je po mnoštvu primera saosećanja sa drugima, „tipično ženskim“ reakcijama u nekim momentima, pričljivošću i znatiželjom, koju su mnogi bili skloni da tumače kao „žensko brbljanje“. Sve to uz mnoštvo upitnih fraza i pored sve mudrosti koju je posedovala, često je bilo znak njene ranjivosti i nesigurnosti. Ovakva slika dečjoj čitalačkoj publici šalje stereotipnu i diskriminišuću poruku iz koje se saznaje da je, bez obzira na visoki stepen njene mudrosti i snalažljivosti, Hermiona ipak samo devojčica sa svim slabostima ženskog pola.

3.3.3.4. Madam Pomfri

Madam Pomfri je negovateljica u bolničkom krilu Hogvortsu koju susrećemo još u prvom delu romana. Kao učesnik u najrazličitijim avanturama i nestašlucima, Hari od samog početka serijala boravi prilično često u bolničkom krilu, pa je takav slučaj i u trećem nastavku. Ovu brižnu i relativno tihu gospođu sada susrećemo u nešto drugačijem raspoloženju, usled gužve i komešanja nastalih u bolničkom krilu posle burnih dešavanja unutar tajnog prolaza ispod mlatarajuće vrbe.

Primer 55 (E3, 390)

“Minister! Professor!” said Madam Pomfrey angrily. “I must insist that you leave. Potter is my patient, and he should not be distressed!” “Now, please, Minister, these children need care. Please leave —” “For heaven’s sake!” said Madam Pomfrey hysterically. “Is this a hospital wing or not? Headmaster, I must insist —”

Primer 55 (S3, 279)

„Ministre! Professore!“ – reče Madam Pomfri ljutito. „Insistiram da smesta odete. Poter je moj pacijent i ne sme da se uznemirava! „Molim vas, ministre, ovoj deci je potrebna nega. Molim vas da pođete“. „Tako mi nebesa!“ – reče Madam Pomfri histerično. „Da li je ovo bolničko krilo ili nije? Direktore, insistiram...“

Madam Pomfri	Modalnost	Empatija	Ljubazne fraze	Imperativ
Primer 55 (E3)	I must insist that you leave... ; ...he should not be distressed...	Now, please, Minister, these children need care...	Please leave.. For heaven's sake!	
Primer 55 (S3)	Poter je moj pacijent i ne sme da se uznemirava!	Molim vas, ministre, ovoj deci je potrebna nega...	Molim vas da pođete... Tako mi nebesa!	Insistiram da smesta odete...

Tabela 16. Jezički obrazac madam Pomfri u primerima na engleskom i na srpskom jezuku

U prethodnom primeru koji pokazuje jezičko ponašanje madam Pomfri, primećujemo njenu uznemirenost zbog pometnje koja je nastala u bolničkom krilu, usled koje je ona primorana da reaguje. U primeru na engleskom jeziku njeno obraćanje ministru (*I must insist that you leave...*) zabeležili smo kao modalnu konstrukciju, dok u prevodu na srpski jezik beležimo nešto drugačiji prizvuk, tj. imperativno obraćanje (*Insistiram da smesta odete...*) za koje smatramo da je sasvim u redu i u duhu atmosfere koja je opisana u sceni. Međutim, nastojeći da nikoga ne uvredi ona u svakom momentu ostaje ljubazna (*Please leave...*). I u

originalu i u prevodu dobijamo sliku o madam Pomfri i njenom postupku kao potpuno etički opravdanom i profesionalnom. Takođe, beležimo empatiju koja svakako proizilazi i iz same prirode posla koju madam Pomfri obavlja u Hogvortsu (*Now, please Minister, these children need care...*). Ipak, Rolingova i ovom prilikom ne odstupa od stereotipnog obeležavanja ženskih likova, pa njen diskurs obeležava komentarem „*hysterically*“ („histerično“). Nemoguće je ne primetiti nedostatak komentara koji diskurs muških likova bliže određuju kao *histeričan*. Upotrebom crtica koje označavaju pauze u njenom govoru, autorka je označila njeno oklevanje i oprez prilikom obraćanja ministru i ostalima koji su ometali njen posao. Pomenutim elementima je njenom govoru sa jedne strane obezbeđena nota ljubaznosti, ali sa druge strane i moguć znak nesigurnosti i nedostatka moći, te oklevanja da se direktno obrati ministru u strahu od posledica, ukoliko bi se njen postupak shvatio kao neprimeren. **Ipak, modalnom konstrukcijom u originalnom primeru je prevashodno prikazana njena profesionalnost i etika koji joj nalažu da pravovremeno reaguje za dobrobit pacijenata. Sa te strane, ona je bila primorana da odreaguje na taj način.** Poruka koju bi čitateljke i čitatelji mogli da izvuku iz ovakvog načina predstavljanja ženskog govora madam Pomfri, nesumnjivo upućuje na nedostatak autoriteta i prave moći u društvu moćnih muškaraca, kao i na podređenost dotičnog ženskog karaktera u odnosu na muške.

3.3.3.5. Profesorka Trilejni

Profesorku Trilejni prvi put susrećemo u trećoj knjizi u trenutku kada Hari, Hermiona i Ron pored ostalih predmeta izaberu i njen, tj. predskazivanje ili kako ona ima običaj da kaže „prefinjena vešina predskazivanja” za koju ni neki od najčuvenijih čarobnjaka nemaju dara. Ono što u vezi sa njom primećujemo jeste da u čarobnjačkom svetu, samom po sebi čudnom, profesorku Trilejni većina čarobnica i čarobnjaka smatra veoma čudnom i posebnom.

Primer 56 (E3, 102)

Professor Trelawney moved into the firelight, and they saw that she was very thin; her large glasses magnified her eyes to several times their natural size, and she was draped in a gauzy spangled shawl. Innumerable chains and beads hung around her spindly neck, and her arms and hands were encrusted with bangles and rings.

Primer 56 (S3, 77)

Kad profesorku Trilejni obasja svetost vatre, videše da je vrlo mršava; velike naočari su joj nekoliko puta uvećavale oči i bila je ogrnuta šalom od gaze sa šljokicama. Oko njenog koščatog vrata visili su brojni lančići i perle, a ruke su joj bile nakićene narukvicama i prstenjem.

Primer 57 (E3, 229)

“Certainly I knew, Minerva,” she said quietly. “But one does not parade the fact that one is All-Knowing. I frequently act as though I am not possessed of the Inner Eye, so as not to make others nervous.”

Primer 57 (S3,166)

„Svakako, Minerva“ – reče mirno. „Ali, niko se ne razmeće činjenicom da je sveznajući. Često se ponašam kao da ne posedujem unutrašnje oko, da ne bih druge pravila nervoznim.“

Primer 58 (E3, 298)

“I am sorry to say that from the moment you have arrived in this class, my dear, it has been apparent that you do not have what the noble art of Divination requires. Indeed, I don’t remember ever meeting a student whose mind was so hopelessly mundane.”

Primer 58 (S3, 214)

„Žao mi je što moram da kažem da je još od trenutka kada si ti došla na moje časove, draga, bilo jasno da nemaš u sebi ni trunke od onoga što plemenita veština predskazivanja iziskuje. Zbilja, ne sećam se da sam ikad srela učenika čiji je duh tako beznadežno ovozemaljski.“

Profesorka Trilejni	Ograde	Ljubazne fraze
Primer 57 (E3)	Certainly...	
Primer 57(S3)	Svakako...	
Primer 58 (E3)		I am sorry to say...
Primer 58 (S3)		Žao mi je što moram da

		kežem...
--	--	----------

Tabela 17. Jezički obrazac profesorke Trilejni

Iz navedenih primera moguće je primetiti da je autorka profesorku Trilejni opisala kao mršavu i ekstravagantno odevenu, okićenu ogrlicama, narukvicama i prstenjem. U svojoj posebnosti ona deluje i prilično nadmeno, što nam postaje jasno i iz načina na koji se obraća studentima, kao na primer Hermioni u primeru broj 58 ili profesorki Mek Gonagal u primeru 57. Slika koju stičemo o njoj ne razlikuje se u originalnim primerima i u njihovom prevodu na srpski jezik. Njenim pandanom među muškim karakterima, može se smatrati profesor Lokhart, ali isključivo po negativnim osobinama koje je autorka istakla, poput egocentričnosti, narcisoidnosti, nadmenosti i stila koji bi se mogao objediniti terminom *kič*.

U liku zanesenjakinje Trijelni i njenom govoru koji u mnogim momentima podseća na besmisleno „naklapanje” koje nije prisutno niti primetno kod ijednog od muških likova, prednjači stereotip „*brbljive žene*”. Za ovakav stereotip Džejn Sanderlend kao dokaz izdvaja englesku poslovicu koja svedoči o postojanju takvog uverenja kada je reč o govoru žena: “A woman’s tongue wags like a lamb’s tail” (Sunderland, 2006: 2)¹⁵

3.3.3.6. Madam Rozmerta

Madam Rozmerta je vlasnica krčme „Tri metle” (*Three brooms*) u Hogsmidu, čarobnjačkom mestu u koje studenti Hogvortsu uz pristanak staratelja odlaze na izlet. Usled nedostatka pismenog odobrenja od ujaka Vernona, Hari nije mogao da ide na izlet, pa je to učinio uz pomoć nevidljivog ogrtača. Sakriven pod stolom u društvu Hermione i Rona, načuo je poverljivi razgovor koji su vodili ministar Fadž, profesorka Mek Gonagal, Hagrid i madam Rozmerta.

Primer 59 (E3, 209)

“But, what do you think he’s broken out to do?” said Madam Rosmerta. “Good gracious, Minister, he isn’t trying to rejoin You-Know-Who, is he?”

¹⁵ „Ženski jezik mlatara kao jagnjeći rep“ (prevod autorka J.Babić-Antić)

Primer 59 (S3, 152)

„Ali, kako je uspeo da pobjegne?“, upita Madam Rozmerta. „Bože dragi, ministre, neće valjda da se pridruži Znate-već-kome?“

Madam Rozmerta	Ljubazne fraze	Upitne fraze
Primer 59 (E3)	Good gracious....	...Minister, he isn't trying to rejoin You-Know-Who, is he?
Primer 59 (S3)	Bože dragi...	...ministre, neće valjda da se pridruži Znate-već-kome?

Tabela 18. Jezički obrazac madam Rozmerte

Jedan od sporednih ženskih likova je i madam Rozmerta, kao što smo već videli, vlasnica krčme u Hogsmidu. Pored toga što saznajemo da je reč o srdačnoj gospođi, iz razgovora u kome je i ona učesnica, primećujemo da je radoznala. U situaciji u kojoj je cela zemlja u strahu zbog bekstva ozloglašnog Sirijusa Bleka iz Azkabana, očekivano je i uplašena. Svoj strah i zapanjenost izražava ljubaznom emotivnom frazom (*good gracious...*), dok upitnom frazom kao da traži reči utehe od svojih sagovornika. Svoje najcrnje slutnje i strah izrazila je upitnom frazom, nadajući se da će od ministra dobiti odričan odgovor. Ovakvom upotrebom upitne fraze, kako navodi i Lejkofova (1975: 50) u svojoj monografiji, na tipično ženski ljubazan i bojažljiv način, madam Rozmerta je nenametljivo zatražila ohrabrenje i utehu u rečima drugih. Reč je o jeziku karakterističnom za ženu koju odlikuje nedostatak moći i potreba za zaštitom. Time je autorka još jednom prigrllila stereotip po kome je žena nemoćna i podređena u odnosu na muškarca. Zanimljivo u vezi sa tim, jeste što je još davne 1975. godine pišući o tome, i sama Robin Lejkof pozelela da takav stereotip bude zaboravljen i prevaziđen mnogo godina kasnije. Svedoci smo toga, kao i sva čitalačka publika, da je i četrdeset godina kasnije, taj stereotip i dalje veoma živ i sveprisutan.

3.3.4. Hari Poter i vatreni pehar

3.3.4.1. Moli Vizli

Primer 60 (E4, 58)

“We’re eating out in the garden,” she said when they came in. “There’s just not room for eleven people in here. Could you take the plates outside, girls? Bill and Charlie are setting up the tables. Knives and forks, please, you two,” she said to Ron and Harry, pointing her wand a little more vigorously than she had intended at a pile of potatoes in the sink, which shot out of their skins so fast that they ricocheted off the walls and ceiling. “Oh for heaven’s sake,” she snapped, now directing her wand at a dustpan, which hopped off the sideboard and started skating across the floor, scooping up the potatoes. “Those two!” she burst out savagely, now pulling pots and pans out of a cupboard, and Harry knew she meant Fred and George. “I don’t know what’s going to happen to them, I really don’t. No ambition, unless you count making as much trouble as they possibly can. . . .” Mrs. Weasley slammed a large copper saucepan down on the kitchen table and began to wave her wand around inside it. A creamy sauce poured from the wand tip as she stirred.

Primer 60 (S4, 39)

„Ješćemo u bašti” – reče dok su ulazili. „Ovde jednostavno nema dovoljno mesta za jedanaestoro ljudi. Možete li izneti tanjire, devojke? Bil i Čarli postavljaju stolove. Noževe i viljuške, vas dvojica, molim vas” – reče Ronu i Hariju, uperivši štapić na gomilu krompira u sudoperi, koji poiskakaše iz svojih kora tako brzo, da se odbiše o zidove i plafon. „Oh, za ime boga” – obrecnu se ona, uperivši namah štapić ka đubravniku, koji poskoči i poče da se kliza po podu, sakupljajući krompire. „Njih dvojica!” – prasnu ona divljački, izvlačeći pri tom šerpe i tiganje iz kredenca, a Hari je znao da misli na Freda i Džordža. „Ne znam šta će biti sa njima, zaista ne znam. Nemaju nikakve ambicije, izuzev da prave što više nevolja... Ona tresnu o sto velikim bakrenim tiganjem i poče da maše rukom po njemu. Dok je mešala, sa vrha štapa cureo je žitki sos.

Primer 61 (E4, 64)

“Look at the time,” Mrs. Weasley said suddenly, checking her wristwatch. “You really should be in bed, the whole lot of you — you’ll be up at the crack of dawn to get to the Cup. Harry, if you leave your school list out, I’ll get your things for you tomorrow in Diagon Alley. I’m getting everyone else’s. There might not be time after the World Cup, the match went on for five days last time.”

Primer 61 (S4,43)

„Pogledaj samo koliko je sati“ – reče gospođa Vizli iznenada, proveravajući svoj ručni sat. Zaista bi trebalo da budete u krevetu, svi vi, ustaćete u cik zore da biste stigli na prvenstvo. Hari, ako mi ostaviš spisak školskih potreština, kupiću ti ih sutra u Dijagon-aleji. Kupovaću svima ostalima. Možda ne bude vremena za to posle svetskog prvenstva, poslednji put utakmica je trajala pet dana.“

Primer 62 (E4, 152)

“Your father hasn’t had to go into the office on weekends since the days of You-Know-Who,” she said. “They’re working him far too hard. His dinner’s going to be ruined if he doesn’t come home soon.” “Well, Father feels he’s got to make up for his mistake at the match, doesn’t he?” said Percy. “If truth be told, he was a tad unwise to make a public statement without clearing it with his Head of Department first —” “Don’t you dare blame your father for what that wretched Skeeter woman wrote!” said Mrs. Weasley, flaring up at once.

Primer 62 (S4, 93)

„Vaš otac nije morao da ide u kancelariju vikendom još od dana Znate-već-koga“, reče. „Teraju ga da radi isuviše naporno. Večera će mu biti upropašćena ukoliko uskoro ne dođe kući.“ „Pa, otac oseća da treba da se iskupi za svoju grešku sa utakmice, zar ne?“ – reče Persi. „Istini za volju, bilo je malčice budalasto davati takve izjave za javnost bez prethodnog konsultovanja sa svojim šefom odseka.“. „Da se nisi usudio da kriviš svoga oca za ono što je ta bezobzirna žena, Skiterova, napisala!“ – reče gospođa Vizli besno.

Moli Vizli	Ljubazne fraze	Modalnost	Empatija
------------	----------------	-----------	----------

Primer 60 (E4)	Knives and forks, please, you two.	Could you take the plates outside, girls?	
Primer 60 (S4)	Noževе i viljuške, vas dvojica, molim vas.	Možete li izneti tanjire, devojke?	
Primer 61 (E4)		You really should be in bed, the whole lot of you.	
Primer 61 (S4)		Zaista bi trebalo da ste u krevetu, svi vi...	
Primer 62 (E4)		Don't you dare blame your father...	They're working him far too hard...His dinner is going to be ruined...
Primer 62 (S4)		Da se nisi usudio da kriviš svog oca...	Teraju ga da radi suviše naporno...Večera će mu biti upropašćena...

Tabela 19. Jezički obrazac Moli Vizli

U jezičkom obrascu gospođe Vizli u trećem delu romana pod nazivom *Hari Potter i vatreni pehar* (*Harry Potter and the goblet of fire*) u navedenim primerima izdvajamo ljubazne fraze zabeležene u primeru 60, za koje možemo primetiti da su skoro uvek upućene devojčicama, u ovom slučaju Hermioni i Džini, zatim Hariju, dok su njeni ispadi ljutnje, besa i nervoze uvek vezani za problematične članove porodice Vizli, blizance Freda i Džordža, Rona i ponekad gospodina Vizlija. U primeru 61 beležimo modalnu konstrukciju (*you really should be in bed...*) u funkciji majčinskog saveta i preporuke upućene svoj deci, koja u ranim jutarnjim časovima odlaze na svetsko prvenstvo u kvidiču. Sa druge strane, u primeru 62 nalazimo modalnu konstrukciju (*don't you dare blame your father...*) koju upućuje sinu Persiju, u vidu preteće opomene i zabrane, opet u cilju odbrane autoriteta i ugleda gospodina Vizlija kao oca na čelu porodice i kao predstavnika ministarstva. Empatiju i brigu koju u njenom jeziku neprestano nalazimo, u primeru 62 opet izražava ka svom suprugu, glavi porodice, žaleći ga zbog činjenice da ga u ministarstvu preterano iskorištavaju usled čega stalno radi prekovremeno i nema vremena ni za pristojan obrok. Njena slika brižne žene-domačice kojoj su svi ostali na

prvom mestu, iz dela u deo postaje sve jača i izraženija. Ovim postupkom smeštanja gospođe Vizli u sferu privatnog, što iz dela u deo romana postaje sve izraženije, autorka je čitateljicama i čitaocima predočila sliku koja im jasno sugeriše i upućuje na mesto koje žena treba da zauzima. Požrtvovana i od neizmerne koristi za članove svoje porodice, ona je sebi na poslednjem mestu, te je njena uloga ili mišljenje u potpunosti nevažno u sferi javnog. Ona je stub i oslonac svim ukućanima, deci u školovanju i podrška suprugu u napredovanju u karijeri, što je zapravo i češći slučaj u današnje vreme. Neretko se dešava da je uloga žene u kući i privatnoj sferi i jedino mesto njene moguće dominacije. U slučaju gospođe Vizli, a često i u realnom životu, ženina „glavna reč“ i dominacija postoje u kuhinji i u ostalim pratećim pojavama vezanim za vođenje domaćinstva i vaspitavanje dece, ali tu i prestaju. Njen značaj i uticaj izvan pomenutih pojava apsolutno ne postoje. Na taj način, stereotip žene čija uloga i značaj izvan domena porodice ne funkcioniše, postaje preovlađujuća slika i poruka koju će čitateljke i čitaoci usvojiti nakon čitanja romana.

3.3.4.2. Hermiona Grendžer

Primer 63 (E4, 138-139)

“But she was frightened!” Hermione burst out angrily, glaring at Mr. Crouch. “Your elf’s scared of heights, and those wizards in masks were levitating people! You can’t blame her for wanting to get out of their way!” “The way they were treating her!” said Hermione furiously. “Mr. Diggory, calling her ‘elf’ all the time . . . and Mr. Crouch! He knows she didn’t do it and he’s still going to sack her! He didn’t care how frightened she’d been, or how upset she was — it was like she wasn’t even human!”

Primer 63 (S4, 86)

„Ali ona se uplašila!“ – besno vrisnu Hermiona, ljutito gledajući u gospodina Čučnja. „Vaš vilenjak se boji visine, a oni čarobnjaci pod maskama su levitali ljude! Ne možete da je krivite što je želela da im se skloni sa puta!“ „Kako se samo ophode prema njoj!“ – reče Hermiona ljutito. „Gospodin Digori joj se sve vreme obraća sa ‘vilenjače’... i gospodin Čučanj! Zna da ona to nije uradila i opet će da je šutne! Ne tiče ga se koliko je bila uplašena, ili uznemirena - kao da nije ljudsko biće!“

Primer 64 (E4,150)

“Come and have a game of Quidditch in the orchard, Harry,” said Ron. “Come on — three on three, Bill and Charlie and Fred and George will play. . . . You can try out the Wronski Feint. . . .” “Ron,” said Hermione, in an I-don’t-think-you’re-being-very sensitive sort of voice, “Harry doesn’t want to play Quidditch right now. . . . He’s worried, and he’s tired. . . . We all need to go to bed. . . .” “Yeah, I want to play Quidditch,” said Harry suddenly. “Hang on, I’ll get my Firebolt.” Hermione left the room, muttering something that sounded very much like “Boys.”

Primer 64 (S4, 92)

„Hajdemo na partiju kvidiča u vrtu, Hari“ – reče Ron. „Hajde, tri na tri, Bil, Čarli i Džordž će igrati... možeš da isprobaš Vronski fintu... „Ron“ – reče Hermiona, naoko bezbrižnim tonom – „Hari ne želi da igra kvidič sada... zabrinut je i umoran... svi bi trebali da idemo u krevet ...“ „Naravno da želim da igram kvidič“ – reče Hari naglo. „Sačekaj da uzmem svoju Vatredu strelu.“ Hermiona napusti sobu, mrmljajući nešto što je zvučalo kao *dečaci*.

Primer 65 (E4,252-253)

“She’s a veela!” he said hoarsely to Harry. “Of course she isn’t!” said Hermione tartly. “I don’t see anyone else gaping at her like an idiot!” But she wasn’t entirely right about that. As the girl crossed the Hall, many boys’ heads turned, and some of them seemed to have become temporarily speechless, just like Ron. “When you’ve both put your eyes back in,” said Hermione briskly, “you’ll be able to see who’s just arrived.”

Primer 65 (S4,153)

„Ona je vila!“ – reče on promuklo Hariju. „Naravno da nije!“ – reče Hermiona zajedljivo. „Ne vidim da iko drugi bulji u nju kao idiot!“ Ali nije bila sasvim u pravu u vezi sa tim. Dok je devojčica prolazila kroz salu mnoge dečaćke glave su se okretale, a neke od njih bi nakratko zanemele, baš kao Ron. „Kada vam se obojici oči vrate natrag u duplje“, primeti Hermiona oštro, „moći ćete da vidite ko je upravo stigao.“

Primer 66 (E4,358-359)

“Harry, you were brilliant!” Hermione said squeakily. There were fingernail marks on her face where she had been clutching it in fear. “You were amazing! You really were!” Hermione burst into tears. “There’s nothing to cry about!” Harry told her,

bewildered. “You two are so stupid!” she shouted, stamping her foot on the ground, tears splashing down her front. Then, before either of them could stop her, she had given both of them a hug and dashed away, now positively howling. “

Primer 66 (S4,216)

„Hari, bio si sjajan!“ – procijuka Hermiona. Na licu su joj se ocrtavali tragovi noktiju, na mestima gde se držala za glavu od straha i brige. „Bio si neverovatan! Zaista jesi!“ Hermiona briznu u plač. „Nema razloga za plač!“ – reče joj Hari, unezveren. „Vas dvojica ste tako glupi!“ – povika ona, udarajući nogom o zemlju, dok su joj se suze slivale niz lice. Onda, pre nego što je ijedan mogao da je zaustavi, obojicu ih zagli, i otrča napolje, ridajući.

Primer 67 (E4,395)

“Oh I see,” Hermione said, bristling. “So basically, you’re going to take the best-looking girl who’ll have you, even if she’s completely horrible?” “Er — yeah, that sounds about right,” said Ron. “I’m going to bed,” Hermione snapped, and she swept off toward the girls’ staircase without another word.

Primer 67 (S4,238)

„Oh, vidim“ – reče Hermiona, kipteći od besa. „U osnovi, uzećeš najzgodniju moguću devojku koja bi te htela, čak iako je užasnog karaktera?“ „Ovaj, da...rekao bih da je tako“ – reče Ron. „Idem u krevet“ – obrecnu se Hermiona, i bez reči se uputi ka stepenicama za devojčice.

Hermiona	Empatija	Ograde	Humor i ironija	Pridevi
Primer 63 (E4)	But she was frightened! The way they were treating her...He didn't care how frightened she'd been or how upset she was...			

Primer 63 (S4)	Ali ona se uplašila! Kako se samo ophode prema njoj... Ne tiče ga se koliko je bila uplašena, ili uznemirena...			
Primer 64 (E4)	Harry doesn't want to play Quidich right now, he's worried and he's tired...			
Primer 64 (S4)	Hari ne želi da igra kvidič sada... zabrinut je i umoran			
Primer 65 (E4)			When you've both put your eyes back in, you'll be able to see...	
Primer 65 (S4)			Kad vam se obojici vrate oči nazad u duplje, moći ćete da vidite ko je upravo stigao.	
Primer 66 (E4)				Briliant!!! Amazing!
Primer 66 (S4)				Sjajan!!! Neverovatan!
Primer 67 (E4)		Oh, I see...		
Primer 67 (S4)		Oh, vidim...		

Primer 68 (E4)			Oh well spotted... Just because it's taken you three years to notice, Ron, doesn't mean no one else has spotted I'm a girl!"	
Primer 68 (S4)			Oh, sjajno si to uočio... To što je tebi trebalo tri godine da primetiš, Rone, ne znači da niko drugi nije primetio da sam ja devojka!	

Tabela 20. Hermionin jezički obrazac u primerima na engleskom i na srpskom jeziku

U primeru 63 u najvećoj meri do izražaja dolaze Hermionina empatija i saosećajnost sa patnjama drugih. Te osobine ona posebno ispoljava stavom prema vilenjacima i promovisanjem stava da im se treba dati sloboda i potpuna nezavisnost od ljudi. Na incidentu koji se dogodio na svetskom prvenstvu u kvidiču, vilenjakinju su optužili za krađu čarobnjačkog štapića i bacanje čini, i od njenog vlasnika gospodina Čučnja se očekuje i podrazumeva da će je otpustiti. Tretman koji je vilenjakinja imala od prisutnih vređao je i ljutio Hermionu, te se ona glasno pobunila protiv toga mnoštvom izjava koje jasno oslikavaju njeno neslaganje sa nemilošću u kojoj se našla vilenjakinja. Brigu za dobrobit drugih izrazila je i u primeru 64, vodeći računa o Hariju i prebacujući Ronu za bezosećajnost koju je iskazao pozvavši Harija da igraju kvidič u bašti (*Harry doesn't want to play now, he's worried and he's tired...*). Ipak, razlika između njene percepcije i percepcije dečaka dolazi do izražaja i ne obazirući se na njen komentar, Hari pristaje. Svojim komentarom „dečaci“ ona ove razlike i potvrđuje. U primeru 65 vidimo je malo ljubomornu i zajedljivu, jer svi dečaci, a posebno Ron i Hari, što njoj najviše i smeta, ne mogu da skinu pogled sa Fler Delaker, prelepe vile

koja je učesnica takmičenja čarobnjačkih škola koje se održavalo u Hogvortsu, na kom je i Hari učestvovao. Ironijom koja zvuči prilično humoristično (when you've both put your eyes back in...) skrenula im je pažnju sa Fler, na nešto drugo što je za njih u tom trenutku trebalo da predstavlja posebnu važnost. U primeru 66 beležimo prideve (*brilliant, amazing*) koje je izgovorila u posebnim momentima ushićenosti, što zbog Harijevog uspeha na takmičenju, to i zbog konačnog trenutka kada su se Hari i Ron pomirili posle duge svađe i posle dugo vremena. Njene suze, naravno, dečaci nisu mogli da shvate. U istom primeru u naraciji o njoj nailazimo na prilog *squeakily*¹⁶ upotrebljenom da dočara način i ton kojim je Hermiona govorila u momentu jake uzbuđenosti. Termin koji su prevodioci upotrebili u istom primeru je glagol *procijuka*, insinuirajući na izrazito visok ton kojim najčešće mogu govoriti žene ili deca. Nesumnjivo je reč o naraciji koja je odabrana da na stereotipan način doprinese etiketiranju odlika ženskog jezika i žena uopšte.

Još jedan primer nerazumevanja među devojkama i dečacima usled različitog pogleda na stvari, nalazimo u primeru 67, koji se tiče biranja partnerki za odlazak na bal. Način na koji je Ron to činio, mada ne baš snalažljiv i uspešan u odnosu sa devojkama, zasnivao se na pronalaženju što zgodnije moguće pratilje, nezavisno od toga kakva je osoba. Za Hermionu je takav rezon nedopustiv i izaziva gnušanje. Iza svega toga naravno, postoji i doza ljubomore koja među njima dvoma već neko vreme postoji.

Primer 68 (E4,400)

But Ron was staring at Hermione as though suddenly seeing her in a whole new light. "Hermione, Neville's right — you are a girl. . . ." "Oh well spotted," she said acidly. "Well — you can come with one of us!" "No, I can't," snapped Hermione. "Oh come on," he said impatiently, "we need partners, we're going to look really stupid if we haven't got any, everyone else has . . ." "I can't come with you," said Hermione, now blushing, "because I'm already going with someone." "No, you're not!" said Ron. "You just said that to get rid of Neville!" "Oh did I?" said Hermione, and her eyes flashed dangerously. "Just because it's taken you three years to notice, Ron, doesn't mean no one else has spotted I'm a girl!" Ron stared at her. Then he grinned again. "Okay, okay, we know you're a girl," he said. "That do? Will you come now?" "I've already told you!" Hermione said very angrily. "I'm going with someone else!" And

¹⁶ To squeak- v.i. – To make a thin, sharp, penetrating sound. (Webster Contemporary Dictionary, 1975: 714)

she stormed off toward the girls' dormitories again. "She's lying," said Ron flatly, watching her go. "She's not," said Ginny quietly.

Primer 68 (S4, 241)

Ali Ron je zurio u Hermionu kao da je vidi u potpuno novom svjetlu. „Hermiona, Nevil je u pravu - ti jesi devojka...“ „Oh, sjajno si to uočio“, reče ona otrovno. „Pa, možeš da pođeš sa jednim od nas dvojice!“ – „Ne, ne mogu“ – obrecnu se Hermiona. „Oh, hajde“ – reče on nestrpljivo – „potrebne su nam partnerke, izgledaćemo stvarno glupo ako ih ne budemo imali, svi drugi ih imaju...“ „Ne, ne mogu da idem sa vama“ – reče Hermiona, sada već porumenevši – „pošto već idem sa nekim.“ „Ne, ne ideš!“ – reče Ron. „To si rekla samo da bi se otarasila Nevila!“ „Oh, jesam li?“ – reče Hermiona, i oči joj besno sevnuše. – „To što je tebi trebalo tri godine da primetiš, Rone, ne znači da niko drugi nije primetio da sam ja devojka!“ Ron je zurio u nju, zatim se ponovo isceri. „Okej, okej, znamo da si devojka“ – reče on. „Je l' sad u redu? Hoćeš li sada poći sa nama?“ „Već sam ti rekla!“ – reče Hermiona, ljutito. „Idem sa nekim drugim!“ I ona se opet besno zaputi ka ženskim spavaonicama. „Laže“ – reče Ron izričito, gledajući je kako odlazi. „Ne laže“ – reče Džini tiho.

Primer 68 izdvojili smo kao veoma indikativan primer kada je reč o načinu na koji su prikazani muško-ženski odnosi u romanu. Već poodrasli i zainteresovaniji za suprotan pol, junaci se hvataju u koštac sa potpuno novim momentima u svojim tinejdžerskim životima u Hogvortsu. Toplo-hladan odnos između Hermione i Rona ovde je kulminirao. Očekujući da će ona za njih dvojicu uvek biti dostupna, šaljivo joj priznaje da njena transformacija i smanjeni zubi, jer su mnogi smatrali da su njeni prethodni preveliki, ipak upućuju na zaključak da je ona devojka. Njeno odbijanje i saopštenje da je to nemoguće jer već ima pratioca, kao i da je ipak bilo onih koji je posmatraju kao devojku, za šta je njemu bilo potrebno tri godine da shvati, Ron ne shvata ozbiljno i negira. Njena ljutnja i ironičnost ne jenjavaju i ona ljutito odlazi, ostavivši Rona u stanju neverice i negacije.

Uzevši u obzir sve odlike Hermioninog jezičkog obrasca i jezička sredstva koja smo u njemu izdvojili, naraciju o njoj i situacije u koje je Rolingova smešta, a sada posebno one koje uključuju i Rona, moguće je primetiti dejstvo rodnih stereotipa pod uticajem kojih će i čitateljke i čitaoci dobrim delom graditi svoje stavove o muško-ženskim odnosima uopšte.

3.3.4.3. Rita Skiter

Primer 69 (E4,303)

Her hair was set in elaborate and curiously rigid curls that contrasted oddly with her heavy-jawed face. She wore jeweled spectacles. The thick fingers clutching her crocodile-skin handbag ended in two-inch nails, painted crimson. “I wonder if I could have a little word with Harry before we start?” she said to Bagman, but still gazing fixedly at Harry. “The youngest champion, you know . . . to add a bit of color?”

Primer 69 (S4, 183)

Kosa joj je bila nameštena u složene i čudnovato krute kovrdže, koje su bile u čudnom kontrastu sa njenim licem i širokom bradom. Nosila je naočare optočene draguljima. Debeli prsti, kojima je čvrsto stezala svoju torbicu od krokodilske kože, završavali su se noktima od četiri santimetara, lakiranim u krv crvenu boju. „Da li bih mogla da malo popričam sa Harijem pre nego što počnemo?“ – reče ona Torbaru, i dalje fiksirajući Harija pogledom. „Sa najmlađim šampionom, znaš... da dodamo malo kolorita tekstu?“

Primer 70 (E4,450)

Rita Skeeter had just entered. She was wearing banana-yellow robes today; her long nails were painted shocking pink, and she was accompanied by her paunchy photographer. “Sit down, you silly little girl, and don’t talk about things you don’t understand,” said Rita Skeeter coldly, her eyes hardening as they fell on Hermione. “I know things about Ludo Bagman that would make your hair curl . . . not that it needs it —” she added, eyeing Hermione’s bushy hair.

Primer 70 (S4,271)

Rita Skiter je upravo ušla. Danas je nosila bananažutu odoru; dugi nokti su joj bili obojeni u šokantno roze, a pratio ju je dežmekasti fotograf. „Sedi dole, šašava klinko, i ne pričaj o stvarima koje ne razumeš“ – reče Rita Skiter hladno, dok joj se pogled skamenio na Hermioni. „Ja znam stvari o Ludo Torbaru od kojih bi ti se kosa ukovrdžala...Mada, izgleda da ti to nije potrebno“ – dodade ona, prešavši pogledom preko Hermionine žbunaste kose.

Primer 71 (E4,512)

“Harry Potter thought he had found solace in his steady girlfriend at Hogwarts, Muggle-born Hermione Granger. Little did he know that he would shortly be suffering yet another emotional blow in a life already littered with personal loss. Miss Granger, a plain but ambitious girl, seems to have a taste for famous wizards that Harry alone cannot satisfy. Since the arrival at Hogwarts of Viktor Krum, Bulgarian Seeker and hero of the last World Quidditch Cup, Miss Granger has been toying with both boys’ affections. Krum, who is openly smitten with the devious Miss Granger, has already invited her to visit him in Bulgaria over the summer holidays, and insists that he has “never felt this way about any other girl.” However, it might not be Miss Granger’s doubtful natural charms that have captured these unfortunate boys’ interest. “She’s really ugly,” says Pansy Parkinson, a pretty and vivacious fourth-year student, “but she’d be well up to making a Love Potion, she’s quite brainy. I think that’s how she’s doing it.” Love Potions are, of course, banned at Hogwarts, and no doubt Albus Dumbledore will want to investigate these claims. In the meantime, Harry Potter’s well-wishers must hope that, next time, he bestows his heart on a worthier candidate.”

Primer 71 (S4,307)

„Hari Poter je mislio da je utehu pronašao u svojoj stalnoj devojci na Hogvortsu, devojčici normalskog porekla, Hermioni Grendžer. Nije ni slutio da će uskoro pretrpeti još jedan emocionalni udarac u životu već prepunom ličnih gubitaka. Gospođica Grendžer, obična ali ambiciozna devojčica, izgleda da ima istančan ukus za poznate čarobnjake, koji je samo Hari mogao da zadovolji. Međutim otkako je na Hogvorts došao Viktor Krum, bugarski tragač i heroj poslednjeg Svetskog prvenstva u kvidiču, gospođica Grendžer se poigrava sa dečaćkim emocijama. Krum, koji ne krije svoja osećanja prema prevrtljivoj gospođici Grendžer, već ju je pozvao da ga poseti u Bugarskoj tokom letnjeg raspusta, i insistira da „nikada dosad nije ovako nešto osećao ni prema jednoj drugoj devojčici“. Ipak, izgleda da prirodni šarm gospođice Grendžer nije ono što je zaintrigiralo ove nesrećne dečake. „Ona je zbilja ružna“ – kaže Pensi Parkinson, lepa i živahna učenica četvrte godine. „Ali moguće je da je napravila ljubavni napitak, pošto je prava sveznalica. Mislim da to tako uspeva.“ Ljubavni napici cu, naravno, zabranjeni na Hogvortsu, i bez sumnje bi Albus Dambldor trebalo da ispita ove tvrdnje. U međuvremenu, oni koji žele sve najbolje Hariju Poteru, mogu

se jedino nadati da će, sledeći put, on svoje srce pokloniti nekoj vrednijoj kandidatkinji.“

Kada je reč o Riti Skiter, jednoj od nekoliko negativnih ženskih karaktera u romanu, možemo primetiti da je veoma vična u istraživačkom novinarstvu, kao i da su reči izašle iz njenog pera mnogima zapečatile sudbinu. Britkog jezika i željna uspeha u karijeri, njena kitnjasta spoljašnjost čini je još odbojnijim ženskim likom. U primeru 69 njena rečenica *Youngest champion, you know...to add a bit of colour...* upućuje na njenu neprestanu potragu za pričom i senzacionalizmom, ne štedeći nikoga ko joj se nađe na putu. U primeru 70 u rečenici *Sit down you silly little girl... and don't talk...* primećujemo njenu odsečnost i imperativnu drskost u obraćanju drugima, dok u primeru 71 imamo potpunu potvrdu njene zlobnosti, beskrupuloznosti i zajedljivosti. Ovog puta su se Hermiona i Hari našli na njenoj meti i osetili svu otrovnost njenog zlonamernog pera.

Rita Skiter	Modalnost	Imperativ	Humor i ironija
Primer 69 (E4)	I wonder if I could have a little word with Harry before we start?		
Primer 69 (S4)	Da li bih mogla da malo popričam sa Harijem pre nego što počnemo?		
Primer 70 (E4)		Sit down, you silly little girl, and don't talk about things you don't understand...	I know things about Ludo Bagman that would make your hair curl . . . not that it needs it...
Primer 70 (S4)		Sedi dole, šašava klinko, i ne pričaj o stvarima koje ne razumeš...	Ja znam stvari o Ludom Torbaru od kojih bi ti se kosa ukovrdžala...mada, izgleda da ti to nije potrebno...

Tabela 21. Jezički obrazac Rite Skiter na engleskom i u prevodu na srpski jezik

Pogledom na lik Rite Skiter i kasnije Dolores Ambridž, izgleda kao da jedino izrazito negativni ženski karakteri mogu istovremeno da budu i primeri moćnih žena, naravno, sa izuzetkom profesorke Mek Gonagal. Nemoguće je ne primetiti da je autorka u cilju karakterizacije ova dva ženska lika posegla za izrazito negativnim rodnim stereotipom, koji upućuje na zaključak da jedino beskrupulozne i zle žene, zajedljivog i često „otrovnog“ jezika, bez moralnih skrupula, mogu da steknu moć i uspeh. Ovakav način predstavljanja žena koje su uspešne i moćne, nesumnjivo može doprineti izgradnji pogrešne i jednostrane slike kod čitateljki i čitalaca.

3.3.4.4 Čo Čeng

Primer 72 (E4, 388)

Girls giggling and whispering in the corridors, girls shrieking with laughter as boys passed them, girls excitedly comparing notes on what they were going to wear on Christmas night. . . . “Why do they have to move in packs?” Harry asked Ron as a dozen or so girls walked past them, sniggering and staring at Harry. “How’re you supposed to get one on their own to ask them?” “Lasso one?” Ron suggested. “Got any idea who you’re going to try?” Harry didn’t answer. He knew perfectly well whom he’d like to ask, but working up the nerve was something else. . . . Cho was a year older than he was; she was very pretty; she was a very good Quidditch player, and she was also very popular.

Primer 72 (S4,234)

Devojčice su se kikitale i šaputale po hodnicima, devojke su vrištale od smeha dok su dečaci prolazili pored njih, devojčice su upoređivale beleške o tome šta će obući na božićno veče... „Zašto moraju da se kreću u čoporima?“ – Hari upita Rona, dok je tuce devojaka prolazilo pored njih, smejujući se i gledajući u Harija. „Kako onda da izdvojiš neku nasamo kako bi je pitao?“ „Lasom?“ – predloži Ron. „Imaš li neku ideju koga ćeš pozvati?“ Hari mu ne odgovori. Savršeno dobro je znao koga bi voleo

da pita, ali skupiti hrabrost za to je bilo nešto sasvim drugo... Čo je bila godinu starija od njega; bila je vrlo lepa; bila je izvrstan igrač kvidiča, i uz to je bila vrlo popularna.

Primer 73 (E4, 396)

Giggling should be made illegal, Harry thought furiously, as all the girls around Cho started doing it. She didn't, though. She said, "Okay," and followed him out of earshot of her classmates. Harry turned to look at her and his stomach gave a weird lurch as though he had missed a step going downstairs.

Primer 73 (S4, 239)

Kikotanje bi trebalo zakonom zabraniti, mislio je besno Hari, kada su sve devojčice oko Čo to počele da rade. Ona, pak, nije. Rekla je „Okej“ – i pošla za njim tamo gde je njene drugarice ne mogu čuti. Hari se okrenu da je pogleda i stomak mu se naglo uskomeša, kao da je preskočio koji stepenik pri silaženju niz stepenice.

Tenzije na relaciji dečaci-devojčice rastu, bar je tako za Harija i Rona kojima su relacije sa devojčicama u potpunosti strane. Rovingova opisuje okupljanja devojčica koje se kreću u velikim grupama i kikoću, čime u velikoj meri doprinose još većoj prestravljenosti dečaka u odnosu sa njima. Za njih je potpuna nepoznanica kako sa nekom od njih stupiti u kontakt, s obzirom na činjenicu da su uvek okružene mnoštvom drugarica koje se smejuje, šapuću i kikoću. Na Harijevo pitanje kako to učiniti, Ronov odgovor „Lasom?“ ukazuje na potpunu zbunjenost dečaka po pitanju komunikacije sa devojčicama, kao jedne od faza u njihovom emotivnom sazrevanju koje radnja romana prati.

Ako obratimo pažnju na primere 72 i 73, kako na engleskom jeziku tako i u prevodu, nailazimo na sliku iz školskih hodnika, sagledanu očima koje u prvi plan ističu različitu socijalizaciju devojčica i dečaka. Zanimljivo je da autorka ne pominje dečake koji se kikoću i smejuje, niti vrište i vode trivijalne razgovore poput onih na temu *šta obući*. Sve to opisuje devojčice koje se, pored svega toga, u očima dečaka kreću *u čoporima*. Za sve to vreme, ništa slično pomenutom ne opisuje u ponašanju i u dnevnoj rutini dečaka. Oni su zauzeti mnogo važnijim problemima poput spasavanja sveta, junačkih podviga i odmeravanja snaga u kvidiču. S druge strane, iako zainteresovani za ostvarivanje kontakta sa devojčicama, dečaci ne pokušavaju da na sebe skrenu pažnju *kikotanjem i smejuljenjem*, niti pak kretanjem *u čoporima*. Ovako smešan i neprimeren vid ponašanja rezervisan je za devojčice. U

međuvremenu, dečaci koji sve to posmatraju sa čuđenjem i neodobravanjem, problem prilaska i upoznavanja sa nekom od njih sasvim prirodno rešili bi uz pomoć *lasoa*.

Sudeći po svemu rečenom, implikacije koje ovakav prikaz interakcije među devojkicama i dečacima može imati na čitalačku publiku, jesu rodna podeljenost, isticanje u prvi plan negativnih osobina koje opisuju ponašanje devojkica, i sa druge strane, opravdanost stava među muškom populacijom koji na kretanje devojkica gledaju kao na kretanje čopora i potrebom da se jedinke iz njega izdvajaju *lasoom*. Ovakvim odnosom degradira se ženska populacija u celini i šalje iskrivljena slika o interakciji među polovima. Ugledanje na ovakvu vrstu interakcije nesumnjivo bi uticala na izradnju obrasca ponašanja koji bi se zasnivao na nejednakosti, polnoj diskriminaciji i degradiranju žene i njenog mesta u društvu.

3.3.4.5. Minerva Mek Gonagal

Primer 74 (E4,348)

“You’re to go in here with the other champions,” said Professor McGonagall, in a rather shaky sort of voice, “and wait for your turn, Potter. Mr. Bagman is in there . . . he’ll be telling you the — the procedure. . . . Good luck.”

Primer 74 (S4,211)

„Ući ćeš unutra sa ostalim šampionima“ – reče profesorka MekGonagal, drhturavim glasom, „i sačekaćeš svoj red, Poteru. Gospodin Torbar je unutra... on će vas uputiti u... u proceduru... srećno.“

Profesorka MekGonagal	Direktivi / Imperativ (srb.)	Ljubazne fraze
Primer 74 (E4)	You’re to go in... and wait for your turn...	Good luck
Primer 74 (S4)	Ući ćeš unutra ... i sačekaćeš svoj red...	Srećno

Tabela 22. Jezički obrazac profesorke Mek Gonagal

U primeru 74 u skladu sa njenom autoritativnom ličnošću, profesorka Mek Gonagal naizgled hladno upućuje Harija u tok takmičenja, međutim drhtanje u glasu ukazuje na njenu zabrinutost i empatiju ka Hariju zbog situacije u kojoj se našao. I pored krute i rigidne fasade, Rolingova je takvim prikazom Mek Gonagalove naglasila njenu ljudskost i dobrodušnu toplinu, još jednom je svrstavši među visoko moralne i karakterne likove u romanu.

3.3.4.6. Fler Delaker

Primer 75 (E4,404)

The house-elves down in the kitchen were outdoing themselves with a series of rich, warming stews and savory puddings, and only Fleur Delacour seemed to be able to find anything to complain about. “It is too ’eavy, all zis ’Ogwarts food,” they heard her saying grumpily as they left the Great Hall behind her one evening (Ron skulking behind Harry, keen not to be spotted by Fleur). “I will not fit into my dress robes!”

Primer 75 (S4,243)

Kućni vilenjaci u podzemnim kuhinjama prevazišli su sebe u pravljenju bogatih, toplih čorbi i pikantnih pudinga, samo je, činilo se, Fler Delaker stalno nešto prigovarala. „Prefiše je teška ofa žogvortska hrana“ – čuli su je kako gundā, dok su jedne večeri napuštali Veliku salu prolazeći tik iza nje (Ron pogrbljen, krijući se iza Harija, pazeći da ga Fler ne vidi). – „Neć’ moći da uđem u sfoju sfečanu odoru!“

Fler Delaker	Modalnost
Primer 75 (E4)	I will not fit into my dress robes!
Primer 75 (S4)	Neć’ moći da uđem u sfoju sfečanu odoru!

Tabela 23. Jezički obrazac Fler Delaker na engleskom i u prevodu na srpski jezik

U navedenom primeru prelepu vilu Fler Delaker imamo prilike da vidimo kao izbirljivu razmaženu princezu, jedinu kojoj hrana u Hogvortsu nije po volji, i pored sveg zalaganja i truda svih kućnih vilenjaka u kuhinji zamka. S obzirom na to da nismo primetili postojanje takvih muških karaktera, može se reći da ni Rolingova nije odolela stereotipu *razmažene princeze*. Prelepa Francuskinja kojoj ni znanje engleskog jezika nije bilo na zavidnom nivou, pleni svojim izgledom ali uglavnom iritira svojim govornim engleskim jezikom, odajući utisak razmažene i iritantne praznoglavice zainteresovane samo za svoj izgled, iako to zapravo nije slučaj. Isticanje njene lepote u prvi plan, kao i negativnih osobina poput razmaženosti, probirljivosti i dobro poznate ženske sklonosti ka trivijama i temama poput *šta obući* i *suvišnoj kilaži*, još jednom nam svedoči o neizbežnom etiketiranju žene od strane same autorke.

3.3.5. *Hari Potter i red feniksa*

3.3.5.1. Tetka Petunija

Jedan od ženskih karaktera koji se epizodno pojavljuje u četvrtom delu romana *Hari Potter i red feniksa* (*Harry Potter and the Order of the Phoenix*) i kojoj nije dato mnogo jezičkog prostora, ali koji svakako treba pomenuti, jeste tetka Petunija. Reč je o ženskom karakteru koji je autorka predstavila kao još jednu domaćicu u senci svog supruga Vernona. Njih dvoje i sin Dadli su normalna porodica koja je prilično nerado preuzela starateljstvo nad Harijem u trenutku kada je ostao siročić, uz obećanje da će tako činiti do trenutka kada on bude napunio 18 godina. Petunija se i za vreme dok je njena sestra Lili bila živa užasavala njenog načina života i svega što ima veze sa čarobnjaštvom. U podmaklim momentima u romanu autorka nas vraćanjem u njihovo detinjstvo i odrastanje upoznaje sa ljubavlju među sestrama i razlogom za takvo Petunijino ponašanje. Reč je o tome da ona nije imala dara kao njena sestra Lili i nije joj bilo dozvoljeno da za sestrom krene u školu za čarobnjake. Teško se pomirivši sa sestrinim stradanjem, ona je morala da pristane na staranje o njenom detetu dok ne postane punoletno.

U primeru 76 primećujemo njenu snishodljivost i inferiornost u odnosu na supruga Vernona. U trenutku kada je on odlučio da izbace Harija iz kuće, a ona nije imala mnogo uticaja i moći da se odupre njegovoj odluci, adresirano na nju u njihov dom stiže zvučno pismo. Užasnuta prizorom i znajući o čemu je reč, ona je bojažljivo gledala u supruga, pogledom se izvinjavajući i tražeći njegov oprostaj.

Primer 76 (E5, 31)

Aunt Petunia looked quite appalled with herself. She glanced at Uncle Vernon in fearful apology, then lowered her hand slightly to reveal her horsey teeth.

Primer 76 (S5, 34)

Tetka Petunija je delovala zgrožena sama sobom. Bacila je pogled ka teći Vernonu, kao uplašeno izvinjenje, a zatim je neznatno spustila šaku sa usta, kako bi otkrila svoje konjske zube.

U primeru 77 nalazimo na još jedan primer njene zavisnosti od supruga i njene potpune podređenosti, koja je išla do te mere da je sve drugo bilo negirano i nevažno, kao da ne postoji, osim sveta u kome je ona živela sa njim i sinom Dadlijem.

Primer 77 (E5, 38)

The furious pretense that Aunt Petunia had maintained all Harry's life — that there was no magic and no world other than the world she inhabited with Uncle Vernon — seemed to have fallen away.

Primer 77 (S5, 39)

Gnevna fasada koju je tetka Petunija održavala čitavog svog života – da magija ne postoji, baš kao nijedan drugi svet osim onog u kome ona živi – činilo se da je iznenada spala.

Primer 78 (E5, 40 – 41)

“Let go of it, Petunia!” roared Uncle Vernon. “Don't touch it, it could be dangerous!” “It's addressed to me,” said Aunt Petunia in a shaking voice. “It's addressed to me, Vernon, look! Mrs. Petunia Dursley, The Kitchen, Number Four, Privet Drive —”

Primer 78 (S5, 41)

„Pusti to, Petunija!“ – zagrme teča Vernon. „Ne diraj ga, može da bude opasno!“
„Adresirano je na mene, Vernone, vidi! Gospođa Petunija Darsli, kuhinja, Šimširova ulica broj četiri...“

Činjenica koja je zapanjila sve prisutne i na trenutak učinila da i za Harija u kući Darslijevih na trenutak stvari poprime potpuno drugačiji oblik, jeste momenat kada je u kuću stiglo glasovno pismo a tetka Petunija priznala da zna o čemu je reč. Po prvi put Petuniju vidimo u situaciji u kojoj dešavanja direktno zavise od nje i obećanja, to jest obaveze koju je posle smrti sestre preuzela na sebe, obećavši Dambldoru da će Hari biti na sigurnom, u njihovom domu, do momenta kada bude postao punoletan. Njen suprug Vernon bio je upoznat sa time, ali je odgovornost zapravo bila na njoj. Upozorivši Vernona na dogovor koji je sklopila sa Albusom Dambldorom, podsetila ga je da su u obavezi da pružaju utočište Hariju do trenutka kada postane punoletan i da ga pre toga nikako ne mogu izbaciti. Šaljivi detalj adresiranja pisma na nju sa naznačenom adresom *kuhinja*, doprinosi stereotipu žene domaćice kojoj je mesto nigde drugo do u kuhinji. Već smo pomenuli da je reč o pismu koje je Dambldor uputio Petuniji, a vikanje koje po njegovom otvaranju odjekuje kućom, autorka je označila velikim slovima. Pomenutu strategiju već smo videli u primeru 25 koji se odnosi na govor Moli Vizli. Sada je međutim pismo upućeno Petuniji, i Dambldorova opomena u nameri da zaštiti Harija izražena istim paralingvističkim sredstvom.

Znajući da u našoj kulturi nezaposlena majka - domaćica ne predstavlja retkost, susret sa ovim stereotipnim prikazom u liku tetka Petunije nije stran našoj čitalačkoj publici. Stoga, usvajanje ovog stereotipa o ženi koja je u potpunosti zavisna od supruga i čije mišljenje se u retkim momentima smatra relevantnim, zapravo je u dobroj meri u skladu sa realnim uslovima u kojima čitateljke i čitaoci u našem društvu odrastaju.

Tetka Petunija	Imperativ
Primer 78 (E5)	It's addressed to me, Vernon, look!
Primer 78 (S5)	Adresirano je na mene, Vernone, vidi!

Tabela 24. Jezički obrazac tetka Petunije u engleskom i prevodu na srpski jezik

3.3.5.2. Moli Vizli

Primer 79 (E5, 89)

“What’s wrong, Harry, is that you are not your father, however much you might look like him!” said Mrs. Weasley, her eyes still boring into Sirius. “You are still at school and adults responsible for you should not forget it!” “Arthur!” said Mrs. Weasley, rounding on her husband. “Arthur, back me up!”

Primer 79 (S5,86)

„Problem je u tome što ti nisi tvoj otac, Hari, ma koliko ličio na njega!“ – reče gospođa Vizli, još uvek streljajući Sirijusa pogledom. – „Još uvek ideš u školu i odrasli koji su odgovorni za tebe to ne bi trebalo da zaborave!“ „Arture!“, reče gospođa Vizli, „Arture, podrži me!“

Primer 80 (E5, 90)

“Well,” said Mrs. Weasley, breathing deeply and looking around the table for support that did not come, “well . . . I can see I’m going to be overruled. I’ll just say this: Dumbledore must have had his reasons for not wanting Harry to know too much, and speaking as someone who has got Harry’s best interests at heart —” “He’s not your son,” said Sirius quietly. “He’s as good as,” said Mrs. Weasley fiercely. “Who else has he got?” “He’s got me!” “Yes,” said Mrs. Weasley, her lip curling. “The thing is, it’s been rather difficult for you to look after him while you’ve been locked up in Azkaban, hasn’t it?”

Primer 80 (S5,87)

„Pa, stvarno“, reče gospođa Vizli, duboko udišući i osvrćući se po stolu, tražeći podršku koju nije dobijala – „vidim da sam nadglasana. Reći ću vam samo ovo: Dambldor mora da je imao razloge što nije želeo da Hari sazna previše, a ja govorim ovde kao neko ko želi Hariju samo najbolje...“ „On nije tvoj sin“ – reče Sirijus tiho. „Kao da jeste“ – reče gospođa Vizli žustro. „Koga još ima na ovom svetu?“ „Ima mene!“ „Da“, reče gospođa Vizli iskrivivši usnu, „mada, bilo ti je stvarno teško da se brineš o njemu, dok si bio utamničen u Azkabanu, zar ne?“

Moli Vizli	Imperativ	Modalnost	Upitne fraze
Primer 79 (E5)	Arthur, back me up!	You are still at school and adults responsible for you should not forget it!	
Primer 79 (S5)	Arture, podrži me!	Još uvek ideš u školu i odrasli koji su odgovorni za tebe to ne bi trebalo da zaborave!	
Primer 80 (E5)		Dumbldore must have had his reasons...	The thing is, it's been rather difficult for you to look after him while you we've been locked up in Azkaban, hasn't it?
Primer 80 (S5)		Dambldor mora da je imao razloge...	Mada, bilo ti je stvarno teško da se brineš o njemu, bio si utamničen u Askabanu, zar ne?

Tabela 25. Jezički obrazac Moli Vizli na engleskom i u prevodu na srpski jezik.

U primerima 79 i 80 primećujemo iskrenu saosećajnost gospođe Vizli sa svim nevoljama koje su snašle Harija. Ona majčinski i žustro polemiše sa Sirijusom Blekom, njegovim kumom, u vezi sa onim što je najbolje za Harija. U želji koju oboje imaju, a to je da brinu o Hariju, ona biva na neki način nadglasana i naravno, traži podršku gospodina Vizlija. Iako izraženo imperativnom konstrukcijom, reč je o traženju podrške i pomoći. Nedostatak moći čini je u dobroj meri zavisnom od supruga, čime nam Rolingova ponovo oslikava svet kojim dominiraju muškarci, u kojem ima sposobnih žena ali su one gotovo uvek pomagači glavnih muških aktera i za svoj položaj se bore svim raspoloživim lingvističkim resursima.

Njena zajedljiva upitna fraza u primeru 80 upućena („*Mada, bilo ti je stvarno teško da se brineš o njemu, dok si bio utamničen u Azkabanu, zar ne?*“) Sirijusu, ukazuje na to ali i dalje ne predstavlja dovoljnu moć neophodnu da na svoj način sačuva Harija od strahota koje postoje u čarobnjačkom svetu.

3.3.5.3. Hermiona Grendžer

Već u prethodnom delu romana autorka nam predstavlja Hermioninu promućurnost kada su muško-ženski odnosi u pitanju. Ron i Hari joj to i priznaju nekoliko puta, s obzirom na to da su tinejdžerske godine za njih donele i jednu potpunu nepoznanicu, a to je odnos sa devojkama.

Primer 81 (E5, 349)

“And talking about Michael and Ginny . . . what about Cho and you?” “What d’you mean?” said Harry quickly. It was as though boiling water was rising rapidly inside him; a burning sensation that was causing his face to smart in the cold — had he been that obvious? “Well,” said Hermione, smiling slightly, “she just couldn’t keep her eyes off you, could she?” Harry had never before appreciated just how beautiful the village of Hogsmeade was.

Primer 81 (S5, 318)

„Kad smo već kod Majkla i Džini... šta je sa tobom i Čo?“ „Kako to misliš?“, upita Hari brzo. Učini mu se da u njemu odjednom nešto proključa. Osetio je da gori, zbog čega ga je hladnoća peckala po licu – „da li je to zaista bilo toliko očigledno?“ „Pa“, reče Hermiona sa smeškom – „prosto nije mogla da odvoji pogled od tebe, zar ne?“ Hari nikada pre nije toliko cenio lepotu sela Hogsmid.

Primer 82 (E5,459)

“Well, obviously, she’s feeling very sad, because of Cedric dying. Then I expect she’s feeling confused because she liked Cedric and now she likes Harry, and she can’t work out who she likes best. Then she’ll be feeling guilty, thinking it’s an insult to

Cedric's memory to be kissing Harry at all, and she'll be worrying about what everyone else might say about her if she starts going out with Harry. And she probably can't work out what her feelings toward Harry are anyway, because he was the one who was with Cedric when Cedric died, so that's all very mixed up and painful. Oh, and she's afraid she's going to be thrown off the Ravenclaw Quidditch team because she's been flying so badly." A slightly stunned silence greeted the end of this speech, then Ron said, "One person can't feel all that at once, they'd explode." "Just because you've got the emotional range of a teaspoon doesn't mean we all have," said Hermione nastily, picking up her quill again.

Primer 82 (S6,20)

„Pa, očigledno je vrlo tužna zbog Sedrikove smrti. A mislim da je i zbunjena, jer joj se dopadao Sedrik, a sada joj se dopada Hari, pa ne zna koga više voli. Osim toga oseća se krivom, misleći da vređa uspomenu na Sedrika što se ljubi s Harijem, a brinuće se i šta će drugi možda da kažu o njoj ako počne da izlazi sa Harijem. Verovatno ne ume ni da odredi kakva su njena osećanja prema Hariju, jer je on bio sa Sedrikom kada je ovaj poginuo, pa je to zbunjuje i boli. A još se boji da će je izbaciti iz reventklovskog kvidičkog tima jer tako loše leti. "Kraj njenog govora proprati gotovo ošamućujući muk, a onda Ron reče: „Nije moguće da jedna jedina osoba oseća sve to, pukla bi.“ „Samo zato što ti cediš svoje emocije na kašičicu ne mora da znači da to svi ostali radimo“ – reče Hermiona zlobno, i ponovo se lati pera...

Primer 83 (E5, 572-573)

“Well, I'm sorry, but you were a bit tactless.” “Look — you upset Cho when you said you were going to meet me, so she tried to make you jealous. It was her way of trying to find out how much you liked her.” “You should write a book,” Ron told Hermione as he cut up his potatoes, “translating mad things girls do so boys can understand them.”

Primer 83 (S6,121)

„Pa, žao mi je, ali stvarno si bio pomalo netaktičan.“ „Vidi... rastužio si Čo kad si spomenuo da ćeš da se vidiš sa mnom, pa je pokušala da te napravi ljubomornim. To je bio njen način da otkrije koliko joj se sviđaš.“ „Mogla bi da napišeš knjigu“, reče Ron Hermioni dok je seckao krompiriće, „u kojoj bi prevela sve ludosti koje devojke čine, kako bi dečaci mogli lakše da ih razumeju.“

Primer 84 (E5, 575)

“Hermione,” said Harry, shaking his head, “you’re good on feelings and stuff, but you just don’t understand about Quidditch.”

Primer 84 (S6,124)

„Hermiona “ – reče Hari, vrteći glavom – „dobro si upućena u osećanja i slične stvari, ali stvarno pojma nemaš o kvidiču.“

Hermiona	Eufemizam	Upitne fraze	Ograde	Humour
Primer 81 (E5)		She just couldn't keep her eyes off you, could she?	Well...	
Primer 81 (S5)		Prosto nije mogla da odvoji pogled od tebe, zar ne?	Pa...	
Primer 82 (E5)			Well, obviously.. Then I expect...	Just because you've got the emotional range of a teaspoon doesn't mean we all have
Primer 82 (S5)			Pa... Osim toga...	Samo zato što ti cediš svoje emocije na kašičicu ne mora da znači da to svi ostali radimo
Primer 83 (E5)	Well, I'm sorry but you were a bit tactless...			

Primer 83 (S5)	Pa, žao mi je, ali stvarno si bio pomalo netaktičan...			
----------------	---	--	--	--

Tabela 26. Jezički obrazac Hermione Grendžer na engleskom i u prevodu na srpski jezik

U navedenim primerima uviđamo Hermioninu veštinu razumevanja devojačkih osećanja. U primeru 81 upitnom frazom (*She just couldn't keep her eyes off you, could she?*) započinje razgovor sa Harijem uvodeći ga u detaljnu analizu njihovog odnosa, načina na koji se Čo oseća sada posle Sedrikove smrti i činjenice da gaji osećanja prema Hariju. Njena analiza kod dečaka izaziva potpunu zbuñjenost, što Ron i izjavljuje zaključkom da je nemoguće da jedna osoba sve to oseća u istom trenutku. Time nam je autorka u velikoj meri ukazala na razliku u razmišljanju između muškaraca i žena, i kao prigodnu opasku na njegovu površnost u primeru 82 Hermioni dodelila humorističnu, ali zajedljivu opasku (*Just because you've got the emotional range of a teaspoon doesn't mean we all have*). Ipak, kao veoma zrela i uviđavna, ona u nastavku pokušava da uteši Harija i na blag način mu ukaže na greške koje je načinio u komunikaciji sa Čo, koje su rezultirale njenim uplakanim odlaskom sa sastanka. Ne želeći da ga dodatno deprimira, Hermiona mu u primeru 83 eufemizmom objašnjava gde je pogrešio (*Well, I'm sorry but you were a bit tactless...*).

Ako pokušamo da sagledamo sve prethodno navedeno iz ugla čitalačke publike, vodeći se načelima rodniñ teorija i ustanovljenim odlikama tzv. „ženskog jezika”, moguće je naslutiti prijem tj. recepciju pomenutih dešavanja među čitalačkom publikom. Ženski govor u prethodnim primerima dodeljen Hermioni, sa tačke gledišta muškaraca, pre svega Harija i Rona, dočekan je sa potpunom zapanjenošću. Rolingova nam još jednom kroz jezik ženskih likova prikazuje stereotipnu osobinu pripisivanu ženama koja se odnosi na njihovu sklonost da u nedogled pričaju o stvarima koje su za mušku populaciju trivijalne. Ne može se izbeći utisak da, iako iznenađeni i često fascinirani načinom na koji Hermiona sagledava stvari, ipak se dečaci bave mnogo bitnijim stvarima koje se tiču opšte dobrobiti, pa zbog toga nemaju vremena za gubljenje, kao što to čine devojčice, baveći se temama na koje su u stanju da izgube dragoceno vreme.

3.3.5.4. Dolores Ambridž

Bez sumnje najnegativniji ženski lik koji susrećemo u petoj knjizi romana svakako je Dolores Ambridž. Izaslanica iz ministarstva čarobnjaštva biva poslata u Hogvorts gde joj je dodeljena uloga da predaje Odbranu protiv mračnih veština. Ubrzo uviđamo da je njena uloga mnogo ozbiljnija i da se kreće ka preuzimanju upravljanja Hogvortsom.

Primer 85 (E5, 211)

He broke off, looking inquiringly at Professor Umbridge. As she was not much taller standing than sitting, there was a moment when nobody understood why Dumbledore had stopped talking, but then Professor Umbridge said, “Hem, hem,” and it became clear that she had got to her feet and was intending to make a speech. Dumbledore only looked taken aback for a moment, then he sat back down smartly and looked alertly at Professor Umbridge as though he desired nothing better than to listen to her talk. Other members of staff were not as adept at hiding their surprise. Professor Sprout’s eyebrows had disappeared into her flyaway hair, and Professor McGonagall’s mouth was as thin as Harry had ever seen it. No new teacher had ever interrupted Dumbledore before. Many of the students were smirking; this woman obviously did not know how things were done at Hogwarts. “Thank you, Headmaster,” Professor Umbridge simpered, “for those kind words of welcome.”

Primer 85 (S5,193)

Damblodor naglo prekide, upitno gledajući u profesorku Ambridž. Pošto nije bila mnogo viša kad stoji, nego dok sedi, na trenutak niko ne shvati zbog čega je Damblodor prestao da govori. Ali tada profesorka Ambridž pročisti grlo, “ahem, ahem”, i postade jasno da je ustala i da namerava da drži govor. Damblodor je tek na tren delovao zatečen, a onda pametno sede i spremno pogleda u profesorku Ambridž, kao da ga u tom trenutku ništa drugo ne zanima osim njenog govora. Ostali članovi nastavničkog tima nisu bili tako vešti u prikrivanju iznenađenja. Obrve Madam Spraut izgubiše se u njenoj raščerupanoj kosi, a usta profesorke Mek Gonagal, primeti Hari, istanjiše se kao nikad ranije. Nijedan novi profesor nikada nije prekinuo Damblodora. Mnogi učenici su

se zlobno smeškali. Ova žena očito ne zna kakav je red na Hogvortsu. „Hvala, direktore“ – usiljeno se nasmeši profesorka Ambridž, „za ljubazne reči dobrodošlice.“

U prikazanom primeru kojim se predstavlja trenutak dolaska Ambridžove u Hogvorts, po samom njenom ponašanju prema upravniku Dambldoru (prekidanje usred govora), moguće je naslutiti njene zle namere i nevolje koje će njen dolazak izazvati. Svojim postupkom ona se oglušila o hijerarhiju koja u školi postoji, što možemo posmarati i kao nagoveštaj moći koja će u nastavku biti dodeljena ovom negativnom ženskom karakteru. Moguće je primetiti da je autorka postigla karakterizaciju Ambridžove podarivši joj jezički obrazac sa dosta ljubaznih fraza, potom izgledom omanje žene u roze kostimu i na prvi pogled krhke osobe. Međutim, ubrzo postaje jasno da se ispod takve fasade krije veoma moćna i zla ženska osoba. Rolingova je Ambridžovu pozicionirala i okarakterisala kao suprotnost Mek Gonagalovoj. Pored jezičkog obrasca koji je u slučaju Mek Gonagalove izgrađen po uzoru na muški, jezik Ambridžove odlikuje se ljubaznošću, ali iza koje se krilo nešto sasvim suprotno. Oba ženska lika prikazana su kao žene koje su u izvesnoj meri moćne, međutim, ta je moć usmerena na suprotne strane. Dolores Ambridž je surova i zla, nasuprot oličenju pravičnosti i moralnosti kojom se odlikuje Mek Gonagalova. Veoma iritantna i omražena, Ambridžova je očigledno autorki poslužila kao primer moćne ali zle ženske osobe. Odlike njenog govornog obrasca i njene ličnosti, generalno gledano, toliko su negativne da ih se može opisati Japanskom poslovicom koju citira Džejn Sanderlend: “ Three inches of a woman’s tongue can slay a man six feet tall.” (Sunderland, 2006: 3)¹⁷

Dolores Ambridž	Ljubazne fraze
Primer 85 (E5)	Thank you Headmaster... for those kind words of welcome...
Primer 85 (S5)	Hvala, direktore... za ljubazne reči dobrodošlice.

Tabela 27. Jezički obrazac Dolores Ambridž na engleskom i u prevodu na srspski jezik

¹⁷ „Sedam i po centimetara ženskog jezika može pokositi muškarca visokog metar i osamdeset“ (prevod poslovice autorka J.Babić-Antić)

3.3.5.5. Čo Čeng

Harijeva zaljubljenost u Čo traje, ali je bez ikakve promene situacija koje se ne postajednostavljuje. Usled tragičnog stradanja Sedrika Digorija tokom šampionata, okolnosti u vezi sa njom postaju sve komplikovanije. Suviše nevest u odnosu sa devojkama, Hari se ne snalazi ništa bolje, što vidimo u primeru 87 gde sam za sebe kaže kako bi u školi mnogo korisniji predmet bio onaj na kome bi ih učili tajnama funkcionisanja ženskog mozga.

Primer 86 (E5,455-456)

He turned and saw Cho standing in the middle of the room, tears pouring down her face. “Wha — ?” He didn’t know what to do. She was simply standing there, crying silently. “What’s up?” he said feebly. She shook her head and wiped her eyes on her sleeve. “I’m — sorry,” she said thickly. “I suppose . . . it’s just . . . learning all this stuff. . . . It just makes me . . . wonder whether . . . if he’d known it all . . . he’d still be alive. . . .” “Oh don’t go!” said Cho, sounding tearful again. “I’m really sorry to get all upset like this. . . . I didn’t mean to. . . .”

Primer 86 (S6,17)

On se okrenu i vide Čo nasred sobe, lica oblivenog suzama. „Šta...?“, nije znao šta da radi. Samo je stajala tu i nečujno plakala. „Šta se zbiva?“, upita on nemoćno. Ona odmahnu glavom i obrisa oči rukavom. „Žao...mi je“, reče ona nejasnim glasom. – „Mislim... to što... učimo sve ove stvari ... tera me da se ...pitam ... da ih je on znao ... da li bi još uvek bio živ.“ „O, ne idi!“ – reče Čo, kao da će ponovo zasuziti. „Zaista mi je žao što sam se ovako rasplakala... nisam mislila da ... “

Primer 87 (S5, 462)

“That’s what they should teach us here”, he thought, turning over onto his side, “how girls’ brains work . . . it’d be more useful than Divination anyway. . . .”

Primer 87 (S6,23)

„Tome bi trebalo da nas ovde uče“, pomisli, okrećući se postrance, „kako devojkje razmišljaju... u svakom slučaju bi bilo korisnije nego predskazivanje...“

Primer 88 (E5, 560)

“Er . . . listen, d’you want to come with me to the Three Broomsticks at lunchtime? I’m meeting Hermione Granger there.” Cho raised her eyebrows. “You’re meeting Hermione Granger? Today?” “Yeah. Well, she asked me to, so I thought I would. D’you want to come with me? She said it wouldn’t matter if you did.” “Oh . . . well . . . that was nice of her.” But Cho did not sound as though she thought it was nice at all; on the contrary, her tone was cold and all of a sudden she looked rather forbidding.

Primer 88 (S6,110)

„Ovaj... čuj, hoćeš li sa mnom do Tri metle u vreme ručka? Treba da se nađem tamo sa Hermionom Grendžer.“ „Sastaješ se tamo sa Hermionom Grendžer? Danas?“ „Da. Ovaj, zamolila me je, pa sam pomislio da bi trebalo. Hoćeš li sa mnom? Rekla je da joj ne bi smetalo.“ „Oh... pa.. to je baš lepo od nje.“ Ali Čo nije zvučala kao da joj se to imalo dopada. Naprotiv, ton joj je bio hladan i iznenada je delovala prilično odbojno.

Primer 89 (E5,562)

“Oh, you’ll talk to Hermione Granger!” she said shrilly, her face now shining with tears, and several more kissing couples broke apart to stare. “But you won’t talk to me! P-perhaps it would be best if we just . . . just p-paid and you went and met up with Hermione G-Granger, like you obviously want to!” “Go on, leave!” she said, now crying into the napkin. “I don’t know why you asked me out in the first place if you’re going to make arrangements to meet other girls right after me. . . . How many are you meeting after Hermione?” “I’ll see you around, Harry,” she said dramatically, and hiccuping slightly she dashed to the door, wrenched it open, and hurried off into the pouring rain.

Primer 89 (S6,112)

„Sa Hermionom Grendžer znači hoćeš da pričaš o tome!“ – reče ona prodornim glasom, lica sjajnog od suza. Još nekoliko zaljubljenih parova se razdvojiše da bi se zagledali u njih. „A nećeš da pričaš sa mnom! M-možda bi bilo najbolje da... da platimo, pa da odeš da se nađeš sa Hermionom Gredžer, što očigledno i želiš!“ „Hajde, idi!“ – reče ona plačući u salvetu. „Ne znam zašto si me uopšte pozvao da izađemo, ako si imao planove da se odmah posle mene vidiš sa drugim devojkama... sa koliko ćeš ih se još videti posle Hermione?“ „Vidimo se, Hari“ – reče ona dramatično i,

lagano štucajući, pođe ka vratima, besno ih otvori i izjuri na kišu koja je lila kao iz kabla.

Primer 90 (E5, 562) Hari o Čo:

“Women!” he muttered angrily, sloshing down the rain-washed street with his hands in his pockets. “What did she want to talk about Cedric for anyway? Why does she always want to drag up a subject that makes her act like a human hosepipe?”

Primer 90 (S6,113)

„Žene!“ – promrmlja on besno, šljapkajući pokislom ulicom s rukama u džepovima.
„Zašto je uopšte htela da razgovara o Sedriku? Zašto uvek počinje temu od koje se pretvori u ljudsku fontanu?“

Čo Čeng	Ograde	Ljubazne fraze	Imperativ
Primer 86(E 5)	I suppose...I wonder ...	Oh don't go... I'm really sorry... I'm really sorry to get all upset like this. . . . I didn't mean to.	
Primer 86 (S5)	Mislim... Pitam se...	O, ne idi... Zaista mi je žao što sam se ovako rasplakala... nisam mislila da ...	
Primer 88 (E5)		Oh..well.. that was nice of her...	
Primer 88 (S5)		Oh...pa.. to je baš lepo od nje.	
Primer 89 (E5)			Go on, leave!
Primer 89 (S5)			Hajde, idi!

Tabela 28. Jezički obrazac Čo Čeng na engleskom i u prevodu na srpski jezik

Kao što je moguće videti u primerima 86, 88 i 89, osećajnost i ljubomora dominiraju u jeziku čo Čeng. U primeru 86 je vidimo uplakanu i zbunjenu, kada se zbog svoje plačljivosti izvinjava Hariju. Zbunjena i tužna, rastrzana između uspomene i sećanja na Sedrika i osećanja prema Hariju, ona priča nepovezano i kroz suze, čineći da se Hari oseća potpuno zbunjeno i zatečeno. Prekidi u primeru 86 predstavljaju pauze u njenom plačnom govoru, još u jednom primeru ženske slabosti, često predstavljene od strane Rolingove. U primeru 88 njen se ton menja usled naleta ljubomore i ljutnje. Hari je usred sastanka pozvao da sa njim krene da se sastanu sa Hermionom, od toga nema jačeg udarca za devojkju. Od tada se njen jezik menja izražavajući bes, ljutnju i ljubomoru koju nije mogla da sakrije. Najpre ironično (*Oh well, that was nice of her...*) a zatim ne skrivajući ljutnju, njena ljubomora i bes kulminiraju u primeru 89 i ona mu imperativno (*Go on, leave!*) daje do znanja da je gotovo, da je njihov sastanak završen i da je njegovo ponašanje nečuveno i posve neprimereno. U istom primeru njeno ponašanje bliže je određeno naracijom i prilogom *dramatically*¹⁸ (srp.*dramatično*), što doprinosi izgradnji slike o njoj kao “usplahirenoj i pomalo histeričnoj”, dok je Hari zbunjen i zatečen, ali smiren i dostojanstven i u takvoj situaciji. Harijevo loše raspoloženje i ništa manju zbunjenost, posle neuspelog sastanka sa Čo, nalazimo u primeru 90 gde, koračajući mokrom ulicom, promrmlja više za sebe - *žene*. Još jedna osobina koju nikako nije mogao da razume kod devojkica jeste plač. Potpuno zatečen onim što se dogodilo, on se pita zašto je Čo uopšte želela da vodi razgovor o Sedriku, iako i sama dobro zna da ta tema kod nje uvek izazove burne emocije i suze.

Sudeći po prethodno navedenim primerima, postaje jasno da autorka nije oklevala od prikazivanja muško-ženske komunikacije, koja se nekim čudom u većini slučajeva završavala komentarima poput onog „*žene*“. Zaista, postaje očigledno da ishod i poruka većine takvih momenata, koja se šalje čitalačkoj publici, jeste da su zapravo uvek žene te zbog kojih dolazi do nesuglasica, koje prosto podjednako ne mogu da se suzdrže od kikotaanja i od plača, i zbog čijeg neuravnoteženog i hirovitog ponašanja dolazi do prekida u komunikaciji. Uzevši u obzir sve to, moguće je naslutiti uticaj i utisak koji su ovakve predstave rodni odnos imale i ostavile na čitaoce i čitateljke.

¹⁸ Adv. Dramatically- Of,connected with, or like the drama. 2. Vivid, intense, interesting (Webster Contemporary dictionary, 1975: 215)

3.3.5.6. Luna Lavgud

Luna je jedna od devojaka iz Hogvortsa koju nam autorka u petom delu romana predstavlja nešto bliže. Ona je plavokosa i bleđa devojčica, povučena i tiha, koju su mnogi smatrali čudnom i pomalo jezivom. Iz načina na koji je opisana postaje nam prilično jasno zašto je to tako.

Primer 91 (E5,185)

The girl beside the window looked up. She had straggly, waistlength, dirty-blond hair, very pale eyebrows, and protuberant eyes that gave her a permanently surprised look. Harry knew at once why Neville had chosen to pass this compartment by. The girl gave off an aura of distinct dottiness. Perhaps it was the fact that she had stuck her wand behind her left ear for safekeeping, or that she had chosen to wear a necklace of butterbeer caps, or that she was reading a magazine upside down. Her eyes ranged over Neville and came to rest on Harry. She nodded.

Primer 91 (S5,171)

Devojčica pored prozora ih pogleda. Imala je podužu, umršenu, prljavoplavu kosu, veoma blede obrve i prodorne oči koje su joj davale izgled stalne začuđenosti. Hari odmah shvati zašto je Nevil izabrao da zaobiđe ovaj kupe. Devojčica je delovala prilično šašavo. Možda zbog toga što je zadenula svoj čarobni štapić za levo ovo, da se ne izgubi, ili zato što je izabrala da oko vrata nosi ogrlicu od pampura krem-piva, ili pak zbog toga što je čitala neki magazin okrenut naopačke. Ona pogledom pređe preko Nevila i zaustavi se na Hariju. Zatim klimnu glavom.

Primer 92 (E5,189)

“You went to the Yule Ball with Padma Patil,” said a vague voice. “She didn’t enjoy it very much,” Luna informed him. “She doesn’t think you treated her very well, because you wouldn’t dance with her. I don’t think I’d have minded,” she added thoughtfully, “I don’t like dancing very much.”

Primer 92 (S5,174)

„Ti si išao na Božićni bal sa Padmom Patil“ – reče jedan izgubljen glas. „Nije baš mnogo uživala“ – obavesti ga Luna. „Misli da se nisi lepo poneo prema njoj, pošto nisi hteo da igraš sa njom. Osećam da meni to ne bi mnogo smetalo“ – dodade ona zamišljeno. „Ne volim baš da plešem.“

Primer 93 (E5,199)

“It’s all right,” said a dreamy voice from beside Harry as Ron vanished into the coach’s dark interior. “You’re not going mad or anything. I can see them too.” “Can you?” said Harry desperately, turning to Luna. He could see the bat-winged horses reflected in her wide, silvery eyes. “Oh yes,” said Luna, “I’ve been able to see them ever since my first day here. They’ve always pulled the carriages. Don’t worry. You’re just as sane as I am.”

Primer 93 (S5,183)

„U redu je“ – reče sanjivi glas iza Harija, kada Ron nestade u mračnoj unutrašnjosti kočije. „Nisi lud, ili nešto slično. Ja takođe mogu da ih vidim.“ „Možeš li?“ – upita Hari očajno, okrećući se ka Luni. Mogao je da vidi odraz šišmišokrilih konja u njenim raširenim srebrnim očima. „O, da“ – reče Luna. „Mogla sam da ih vidim od mog prvog dana ovde. Uvek su vukli te kočije. Ne brini. Normalan si kao i ja.“

Primer 94 (E5,200)

“I’ll be quite glad if he has,” said Luna. “He isn’t a very good teacher, is he?”

Primer 94 (S5,184)

„Biće mi drago ako je Hagrid otišao“ – reče Luna. „Nije baš dobar nastavnik, jel' da?“

Luna Lavgud	Ljubazne fraze	Eufemizmi	Upitne fraze
Primer 92 (E5)		She didn't enjoy it very much... she doesn't think you treated her very well...	
Primer 92 (S5)		Nije baš mnogo	

		uživala... misli da se nisi lepo poneo prema njoj....	
Primer 93 (E5)	It's all right...you're not going mad or anything... Don't worry... You're just as sane as me...		
Primer 93 (S5)	U redu je... Nisi lud... Normalan si kao i ja...		
Primer 94 (E5)			He isn't a very good teacher, is he?
Primer 94 (S5)			Nije baš dobar nastavnik, jel da?

Tabela 29. Jezički obrazac Lune Lavgud na engleskom i u prevodu na srpski jezik

Iz navedenih primera primećujemo da je Luna uglavnom ljubazna prema svima ali povučena u svojoj posebnosti. Veoma različita i možda ne baš prilagođena i prihvaćena od strane ostalih studenata, prema Hariju ispoljava razumevanje i saosećajnost, što u njemu budi prilično pomešana osećanja. U primeru 93 ga teši saopštavajući mu da je sa njim sve u redu, da je i ona od prvog dana u stanju da vidi konje sa likom šišmiša koje ostali nisu bili u stanju da vide (*don't worry, you're just as sane as me... you're not going mad or anything...*). Naravno ova činjenica je Hariju donekle otežala stvari, jer nije bio siguran treba li da se oseća bolje ili lošije zbog toga što mu ovakva čudakinja kaže da je sa njim sve u redu. U primeru 92 primećujemo da ume da bude i pričljiva, potpuno iznenađujuće delujući na ostale oko sebe. Na Ronovo iznenađenje ona ga prepoznaje i govori mu o njegovom odlasku na bal sa Padmom Patil. Iako neočekivano, ona mu taktično (*she didn't enjoy it very much...*) govori da Padma nije bila zadovoljna tretmanom koji je od njega imala tom prilikom, i dodaje da njoj lično ne bi smetalo jer ni sama ne voli da igra.

Ono što je zanimljivo u vezi sa karakterizacijom lika Lune Lavgud od strane autorke, jeste da je i u njenom liku još jednom uspeła da prikaže „čudakinju“. Svojim izgledom i

ponašanjem još više, ona je dečacima upadljiva samo iz razloga što je čudna, a ne zbog činjenice da je devojčica. S obzirom na to da nije prikazana kao očaravajuća lepotica, preostaje joj uloga čudakinje. Po mišljenju svih prisutnih dečaka ona u svom „čudnom“ govoru govori o još čudnijim temama. Zanimljivo je da nema muških likova koje bi bilo moguće uporediti sa njom. Čak je i plašljivi Nevil, sa žapcem kao kućnim ljubimcem, izbegavao njeno društvo. Sa druge strane, ma koliko ona bila čudna, ipak ni njen lik, kao ni lik Jecajuće Mirte, ne predstavljaju izuzetak po pitanju želje i potrebe da budu u muškom društvu, što je moguće i primetiti u primeru 92. Time je autorka još jednom učvrstila neprikosnovenost i značaj muških likova, pozicionirajući ženske karaktere kao sporedne i prateće u svim bitnim dešavanjima.

3.3.6. *Hari Potter i polukrvni princ*

3.3.6.1. Moli Vizli

Primer 95 (E6,84)

“The Ministry’s littered with Slughorn’s old favorites, he was always good at giving leg ups, but he never had much time for Arthur — didn’t seem to think he was enough of a highflier. Well, that just shows you, even Slughorn makes mistakes. I don’t know whether Ron’s told you in any of his letters — it’s only just happened — but Arthur’s been promoted!” It could not have been clearer that Mrs. Weasley had been bursting to say this.

Primer 95 (S6,79)

„Ministarstvo je puno Pužorogovih starih miljenika, uvek je jedva čekao da nekog pogura, ali nikad nije imao mnogo vremena za Artura, nije mu se činilo da će dovoljno visoko da poleti. Pa, to ti govori da čak i Pužorog pravi greške. Ne znam da li ti je Ron uopšte pisao o tome u svojim pismima... to se tek nedavno dogodilo... ali Artur je unapređen!“

Primer 96 (E6,92)

“Yes, well, your father and I were made for each other, what was the point in waiting?” said Mrs. Weasley. “Whereas Bill and Fleur . . . well . . . what have they really got in common? He’s a hardworking, down-to-earth sort of person, whereas she’s —”

Primer 96 (S6,88)

„Da, ali tvoj otac i ja smo bili stvoreni jedno za drugo, i kakve bi svrhe imalo da smo čekali?“ – reče gospođa Vizli. „Dok Bil i Fler... pa... šta uopšte imaju zajedničko? On je marljiv, realističan tip, dok je ona...“

Moli Vizli	Ograde	Naglašavanje
Primer 95 (E6)	Well...	Arthur’s been promoted!
Primer 95 (S6)	Pa...	Artur je unapređen!
Primer 96 (E6)	Yes...well... Whereas...	He’s hardworking, down-to-earth person..
Primer 96 (S6)	Da...ali... Dok je ona...	On je marljiv, realističan tip...

Tabela 30. Jezički obrazac Moli Vizli na engleskom i u prevodu na srpski jezik

U šestom delu romana pod nazivom *Hari Poter i polukrvni princ (Harry Potter and the Half-Blood Prince)* u primeru 95, Moli Vizli po običaju ima želju da se pohvali uspesima svog supruga, što i sam Hari primećuje, ističući da je bilo očigledno da umire od želje da ispriča o Arturovom unapređenju. Sa druge strane, u primeru 96 zapažamo njenu rezervisanost prema vezi sina Bila i Francuskinje Fler. Hvaleći kvalitete svoga sina i u odsustvu lepih reči za Fler, gospođa Vizli ovde izražava stereotipne osobine mladoženjine majke ili svekrve, u našoj kulturi često poznatom sinonimu za takoreći „zlu ženu“. S tim u vezi, ne primećujemo razliku između prikazanog stereotipa u engleskom i u srpskom društvu,

kao i u jeziku. Hvaleći samo svog sina a kudeći novopridošlu mladu, gospođa Vizli u ovom slučaju definitivno postaje nosilac ove negativne konotacije.

Slika i pojava koja svakako nije neobična u našoj kulturi, zapravo se može smatrati univerzalnom jer predstavlja osobinu blisku mnogim majkama nezavisno od kulture kojoj pripadaju. Time je postignuto još jedno predstavljanje muškarca kao norme, ovog puta isticanjem Bilovih vrlina, dok je sa druge strane Fler opet ostala uskraćena karakterizacije u dubljem smislu, ostavši i dalje samo lepotica. Ova slika „plitke“ lepotice bez istaknutih moralnih vrednosti i vrlina šalje stereotipnu poruku čitateljicama i čitaocima, diskriminišući ženu i povećavajući distancu među polovima.

3.3.6.2. Fler Delaker

Primer 97 (E6, 91)

A young woman was standing in the doorway, a woman of such breathtaking beauty that the room seemed to have become strangely airless. She was tall and willowy with long blonde hair and appeared to emanate a faint, silvery glow. To complete this vision of perfection, she was carrying a heavily laden breakfast tray. “’Arry,” she said in a throaty voice. “Eet ’as been too long!”

Primer 97 (S6,86)

Na vratima je stajala mlada žena, lepote od koje zastaje dah, tako da soba kao da odjednom ostade bez vazduha. Bila je visoka i vitka, duge plave kose, i činilo se da zrači bledim srebrnastim sjajem. Savršenstvo njene lepote dopunjavao je veliki krcati poslužavnik s doručkom.

Primer 98 (E6,91)

“Bill is very busy at ze moment, working very ’ard, and I only work part-time at Gringotts for my Eenglish, so he brought me ’ere for a few days to get to know ’is family properly. I was so pleased to ’ear you would be coming — zere isn’t much to do ’ere, unless you like cooking and chickens! Well — enjoy your breakfast, ’Arry!”

Primer 98 (S6,87)

„Bil je frlo sauzet u ovom trenutku, frlo naporno radi, a ja radim samo pola radnog fremena u Gringotsu zbog mojeg engleskok, pa me je dofeo ofde na nekoliko dana da propisno upoznam njegovu familiju. Bilo mi je mnogo drago kad sam čula da dolasiš... ofde nema mnogo šta da se radi, sem ukoliko ne foliš kufanje i piliće! Pa ... prijatno, ‘Ari!“

Primer 99 (E6,131)

“Bill and I ’ave almost decided on only two bridesmaids, Ginny and Gabrielle will look very sweet togezzzer. I am theenking of dressing zem in pale gold — pink would of course be ’orrible with Ginny’s ’air —”

Primer 99 (S6,120)

„Bil i ja smo otlučili da imamo samo tfe deferuše, Džini i Gabrijela baš slatko isgledaju skupa. Mislim da ih obučem u bledozlatno - roze bi se užasno slagalo s Džininom kosom...“

Fler Delaker	Ljubazne fraze	Boje	Ograde
Primer 98 (E6)	I was so pleased to ‘ear... Well, enjoy your breakfast!		Well...
Primer 98 (S6)	Bilo mi je mnogo drago... Pa, prijatno, Hari!		Pa...
Primer 99 (E6)		Pale gold , pink	
Primer 99 (S6)		Bledozlatno, roze	

Tabela 31. Jezički obrazac Fler Delaker na engleskom i u prevodu na srpski jezik

U navedenim primerima ponovo imamo prilike da se susretnemo sa prelepom Francuskinjom. Njen opis u primeru 97 deluje potpuno bajkovito, prikazujući je kao biće nesvakidašnje lepote, koje gotovo da isijava srebrnkastom svetlošću. Kao što smo već

primetili, u slučaju Fler Delaker, autorka je prigrllila stereotip razmažene princeze od čije lepote je zastajao dah. U primeru 98 i na lošem engleskom jeziku, Fler nam se predstavila kao srdačna i ponosna na svog budućeg supruga, koji puno radi. Ipak, njena nezainteresovanost za kuhinju predstavlja dovoljan razlog da se u gospođi Vizli produbi antipatija prema njoj. U primeru 99 u jeziku karakterističnom za devojke „plitkih“ interesovanja, Fler govori o izboru haljina za deveruše, koristeći nijanse (*pale gold*) kao odliku ženskog jezika. Zanimljivo je da nas i u ovom primeru Rolingova podseća na žensku potrebu za vođenjem besmislenih razgovora o trivijalnim temama. Čitateljke i čitaoci imaju još jednu priliku „da se uvere“ da lepotice zaista nemaju drugih tema osim onih koje se tiču kilaže, garderobe i sličnih trivijalnosti.

3.3.6.3. Hermiona Grendžer

Primer 100 (E6, 229 – 230)

“Hagrid,” said Hermione timidly, when he joined them at the table and started peeling his potatoes with a brutality that suggested that each tuber had done him a great personal wrong, “we really wanted to carry on with Care of Magical Creatures, you know. We did, but none of us could fit it into our schedules! Hagrid!” cried Hermione, leaping up, hurrying around the table the long way to avoid the barrel of maggots, and putting an arm around his shaking shoulders. “What is it?”

Primer 100 (E6, 206)

„Hagride“ – reče Hermiona snebivajući se, kad im se on pridruži za stolom i počeo da ljušti krompire s takvom žestinom kao da mu je svaka krtola lično učinila nešto nažao – „stvarno smo želeli da nastavimo s Brigom o magijskim stvorenjima, znaš. Jesmo, zaista, ali niko od nas nije mogao da ga uskladi sa svojim rasporedom časova! Hagride!“ – vrisnu Hermiona i skoči, žurno obiđe sto u dugačkom luku da bi izbegla bure s larvama i drhtavo mu stavi ruku na rame. „O čemu se radi?“

Primer 101 (S6,279 – 280)

“I think it’s fascinating,” said Hermione earnestly. “It makes absolute sense to know as much about Voldemort as possible. How else will you find out his weaknesses?”

Primer 101 (S6, 249)

„Ja mislim da je to fascinantno“ – reče Hermiona iskreno. „Ima smisla da saznaš što je moguće više o Voldemoru. Kako ćeš inače da otkriješ njegove slabosti?“

Primer 102 (E6,282)

““Slug Club,”” repeated Ron with a sneer worthy of Malfoy. “It’s pathetic. Well, I hope you enjoy your party. Why don’t you try hooking up with McLaggen, then Slughorn can make you King and Queen Slug —” “We’re allowed to bring guests,” said Hermione, who for some reason had turned a bright, boiling scarlet, “and I was going to ask you to come, but if you think it’s that stupid then I won’t bother!”

Primer 102 (S6, 250)

„Klub Pužića“ – ponovi Ron s osmehom dostojnim Melfoja. „To je baš jadno. Pa, nadam se da ćeš uživati na zabavi. Što se ne spandaš s Meklagenom, pa Pužorog može da vas proglasi za kralja i kraljicu pužića...“ „Možemo da povedemo nekog sa sobom“ – reče Hermiona, koja je iz nekog razloga tako pocrvenela da joj je lice postalo svetloskerletno – „a ja sam htela da zamolim tebe da pođeš sa mnom. Ali ako misliš da je to toliko glupo, neću da te gnjavim s tim!“

Primer 103 (E6,300)

“Ron seems to be enjoying the celebrations.” “Er . . . does he?” said Harry. “Don’t pretend you didn’t see him,” said Hermione. “He wasn’t exactly hiding it, was he ?” “He’s at perfect liberty to kiss whomever he likes,” said Hermione, while the librarian, Madam Pince, prowled the shelves behind them. “I really couldn’t care less.” She raised her quill and dotted on it so ferociously that she punctured a hole in her parchment.

Primer 103 (S6,268 – 269)

„Izgleda da Ron baš uživa u proslavi.“ „Ovaj, stvarno?“ – reče Hari. „Ne pretvaraj se da ga nisi video“ – reče Hermiona. „Nije se baš krio, zar ne... Ima pravo da se ljubi s kom god hoće“ – reče Hermiona, dok se bibliotekarka, Madam Pins, šunjala duž polica iza njih. „Nije me ni najmanje briga.“ Podiže pero i tako besomučno dodade tačku na slovo *i* da probi rupu u pergamentu.

Primer 104 (E6,313)

“Yes, I’m meeting Cormac at eight, and we’re —” — we’re going up to the party together. That’s right” - said Hermione sweetly. “The one who almost” — she put a great deal of emphasis on the word — “became Gryffindor Keeper.” ““I like really good Quidditch players,” Hermione corrected her, still smiling. “Well, see you . . . Got to go and get ready for the party. . . .”

Primer 104 (S6, 277)

„Da, nalazim se s Kormakom u osam pa... pa ćemo zajedno da idemo na zabavu. Tako je“, – reče Hermiona slatkim glasom. „Onaj koji je *umalo* - ona naglasi tu reč - postao grifindorski Čuvar. Volim samo stvarno dobre igrače kvidiča“, ispravi je Hermiona, i dalje se smešeci. „Pa, vidimo se ... moram da idem, da se spremim za zabavu...“

Primer 105 (E6,467)

“ Women,” Ron said wisely to Harry, “they’re easily upset.” “And yet,” said Hermione, coming out of her reverie, “I doubt you’d find a woman who sulked for half an hour because Madam Rosmerta didn’t laugh at their joke about the hag, the Healer, and the *Mimulus mimbletonia*.”

Primer 105 (S6,415)

„Žene“, reče Ron mudro Hariju. „Lako se uzrujavaju.“ „A ipak“ – reče Hermiona prenuvši se iz razmišljanja, „ne verujem da bi pronašao *žensko* koje bi se pola sata durilo jer se madam Rozmerta nije nasmejala vicu koji je ispričala o baba-veštici, vidaru i *Mimulus mimbltoniji*.“

Primer 106 (E6, 538)

“I told you there was something wrong with that Prince person,” Hermione said, evidently unable to stop herself. “And I was right, wasn’t I?” “Yeah, very ingenious, Hermione . . .” Maybe she was proud of being half a Prince!” “Listen, Hermione, I can tell it’s not a girl. I can just tell.” “The truth is that you don’t think a girl would have been clever enough,” said Hermione angrily.

Primer 106 (S6,476)

„Rekla sam ti da nešto nije u redu sa tim Princem“ – reče Hermiona očigledno ne mogavši da se obuzda. „I bila sam u pravu, zar ne?“ „Aha, baš genijalno, Hermiona...“

„ali je tako! Možda se ponosila što je napola princ!“ „Slušaj, Hermiona, znam da nije u pitanju devojčica. Prosto znam...“ „Istina je da ti ne veruješ da bi devojčica mogla biti toliko pametna“ – reče Hermiona ljutito.

Hermiona	Upitne fraze	Empatija	Pridevi	Naglašavanje
Primer 100 (E6)		We really wanted to carry on with Care of Magical Creatures, you know; O, Hagrid, what is it?		
Primer 100 (S6)		Stvarno smo želeli da nastavimo s Brigom o magijskim stvorenjima, znaš...O, Hagrid, o čemu se radi?		
Primer 101(E6)			I think it's fascinating!	
Primer 101 (S6)			Ja mislim da je fascinantno!	
Primer 102 (E6)				...and I was going to ask you to come, but if you think it's that stupid then I won't bother!
Primer 102 (S6)				...a ja sam htela da zamolim tebe

				da podeš sa mnom, ali ako misliš da je to toliko glupo, neću da te gnjavim s tim!
Primer 103 (E6)	He wasn't exactly hiding it, was he?			I really couldn't care less!
Primer 103 (S6)	Nije se baš krio, zar ne?			Nije me ni najmanje briga.
Primer 104 (E6)				The one who almost became Gryffindor Keeper!
Primer 104 (S6)				Onaj koji je <i>umalo</i> ...postao Grifindorski čuvar.
Primer 106 (E6)	And I was right, wasn't I?			The truth is that you don't think a girl would have been clever enough!
Primer 106 (S6)	I bila sam u pravu, zar ne?			Istina je da ti ne veruješ da bi devojčica mogla biti toliko pametna!

Tabela 32. Hermionin jezički obrazac na engleskom i u prevodu na srpski jezik

U navedenim primerima koji prikazuju Hermionin jezički obrazac u šestoj knjizi romana primećujemo promenu u odnosu na prethodne delove, u smislu da je i pored silnog truda za nju postalo gotovo nemoguće da sakrije ljubomoru u svom sve napetijem odnosu sa Ronom. U primeru 100 primećujemo njenu stalno prisutnu osobinu i moć saosećanja sa nevoljama drugih. Žaleći zbog činjenice da niko od njih troje u svoj nastavni plan nije uvrstio predmet *Briga o magičnim bićima*, ona pokušava da se izvini Hagridu ali ubrzo shvata da njega brine nešto mnogo više od toga. Kao što smo već pomenuli, u primerima 102, 103, 104 i 105 beležimo Hermionin jezik i ponašanje koje u najvećoj meri biva isprovocirano odnosom sa Ronom. Tako u primeru 102 posle Ronovih ironičnih i podrugljivih izjava povodom žurke na koju je Hermiona trebala da ide, planirajući da pozove i njega, ona gubi strpljenje i posebnim naglašavanjem izjavljuje da se sada neće ni truditi da ga pozove, iako je to prethodno imala na umu. U primeru 103 imamo sličnu situaciju, sada već vidno potrešena i ljubomorna zbog Ronovih javnih izliva nežnosti sa Lavander Braun, Hermiona pokušava da sakrije bes i ljubomoru, ali joj to baš ne polazi za rukom. Upitnom frazom (*he wasn't exactly hiding it, was he?*) i ponovo naglašavanjem da joj je svejedno (*I really couldn't care less!*) Hermiona pokušava da se predstavi kao da joj je svejedno. Primer 104, kao posledicu Ronove avanture sa Lavander, prikazuje Hermionu koja za uzvrat naglašava da odlazi na žurku u pratnji Kormaka, momka koji je umalo postao grifindorski Čuvar u kvidiču, čime pokušava da učini Rona ljubomornim. Primer muško-ženskih različitih pogleda na stvari, nalazimo u primeru 105. U njemu Ron na svoj zajedljiv način komentariše žene i kako ih je lako uzrujati, na šta Hermiona sa još više zajedljivosti komentariše ponašanje njegove devojke Lavander, isticanjem njenog razmaženog ponašanja i želeći da na taj način istakne kako nisu sve žene iste. Sve turbulentniji i napetiji odnos među njima se nastavlja, tako da se i Hermionin jezik u većoj meri odlikuje izlivima ljubomore i besa upućenih Ronu.

Veoma važan momenat po pitanju predstavljanja muško-ženskih stereotipa beležimo u primeru 106. U raspravi koju je već neko vreme vodila sa Harijem zbog knjige koja je od samog trenutka njoj delovala sumnjivo, jer se nije jasno moglo odrediti ko je bio njen pravi vlasnik, Hermiona upitnom frazom (*And I was right, wasn't I?*) naglašava da je od početka bila u pravu tvrdeći da postoji nešto veoma loše u vezi sa tom knjigom. Ipak, Hari ostaje pri svom mišljenju prateći instinkt koji mu je govorio da knjiga nikako nije mogla pripadati devojci. Pogođena njegovom izjavom ona ljutito i razočarano naglašava njegov stav (*The truth is that you don't think a girl would have been clever enough!*) koji možemo okarakterisati kao primer polno diskriminišućeg predstavljanja žena. S bzirom na to da je reč

o knjizi o spravljanju složenih čarobnih napitaka, ovakva izjava govori sama za sebe i upućuje na moguć zaključak da osoba ženskog pola jednostavno nije dorasla ovako složenom zadatku, pa makar to bilo i u svetu čarobnjaka. Ovaj primer i u originalu i u prevodu, predstavlja važan dokaz neravnomernog predstavljanja polova u romanu, kao i postojanja rodne ideologije koja je uglavnom bazirana na stereotipu o ženama i njihovoj inferiornosti u odnosu na muškarce. Implikacije koje ovakva ideologija može imati na čitateljke i čitaoce sa jedne strane može upućivati na rodnu nejednakost kao normalno stanje društva, dok sa druge strane može podstaknuti svest o neopravdanosti bilo kog vida diskriminacije žena.

3.3.6.4. Džini Vizli

Primer 107 (E6, 287-288)

“Right,” said Ginny, tossing her long red hair out of her face and glaring at Ron, “let’s get this straight once and for all. It is none of your business who I go out with or what I do with them, Ron —” Yeah, it is!” said Ron, just as angrily. “D’you think I want people saying my sister’s a —” “A what?” shouted Ginny, drawing her wand. “A what, exactly?” “No, I will not!” yelled Ginny, beside herself. “I’ve seen you with Phlegm, hoping she’ll kiss you on the cheek every time you see her, it’s pathetic! If you went out and got a bit of snogging done yourself, you wouldn’t mind so much that everyone else does it!” “Harry’s snogged Cho Chang!” shouted Ginny, who sounded close to tears now. “And Hermione snogged Viktor Krum, it’s only you who acts like it’s something disgusting, Ron, and that’s because you’ve got about as much experience as a twelve-year-old!”

Primer 107 (S6, 255)

„Tako dakle“ – reče Džini zabacivši dugu riđu kosu s lica i besno gledajući u Rona – „hajde da ovo raščistimo jednom zauvek. Tebe se ne tiče s kim izlazim ili šta s kim radim, Rone...“ „Nego šta nego me se tiče!“ – reče Ron, podjednako razljućen. „Misliš da volim da slušam kako mi drugi govore da je moja sestra...“ „Šta?“ – povika Džini, izvukavši štapić. „Šta to?“ „Ne, neću!“ – vrisnu Džini, sad već van sebe. „Videla sam te s Flegmom, kako očekuješ da te poljubi u obraz svaki put kad je vidiš, što je baš bedno! Kad bi i sam malo izlazio i ljubakao se, ne bi ti toliko smetalo što svi

drugi to rade!“ „Hari se ljubakao s Čo Čeng“ – povika Džini, koja je sada bila na ivici suza. „A Hermiona s Viktorom Krumom, samo se ti ponašaš kao da je to nešto odvratno, Rone, i zato što si neiskusn kao neki dvanaestogodišnjak!“

Primer 108 (E6,300)

“Looking for Ron?” she asked, smirking. “He’s over there, the filthy hypocrite.” Harry looked into the corner she was indicating. There, in full view of the whole room, stood Ron wrapped so closely around Lavender Brown it was hard to tell whose hands were whose. “It looks like he’s eating her face, doesn’t it?” said Ginny dispassionately. “But I suppose he’s got to refine his technique somehow. Good game, Harry.”

Primer 108 (S6,297)

„Tražiš Rona?“ – upita ona zlobno se smeškajući. „Eno ga tamo, prljavi licemer.“ Hari je pogledao u ugao gde mu je pokazala. Tamo je pred celom sobom, stajao Ron, tako tesno pripijen uz Lavander Braun da je bilo teško reći koje su čije ruke. „Izgleda kao da će joj pojesti lice, zar ne?“, reče Džini razočarano. „Ali pretpostavljam da tek treba da usavrši tehniku. Dobro si igrao, Hari.“

Primer 109 (E6,536)

“I told her it’s a Hungarian Horntail,” said Ginny, turning a page of the newspaper idly. “Much more macho.” “Thanks,” said Harry, grinning. “And what did you tell her Ron’s got?” “A Pygmy Puff, but I didn’t say where.” Ron scowled as Hermione rolled around laughing. “

Primer 109 (S6,474)

„Rekla sam joj da je u pitanju mađarski šiljorepi zmaj“ – reče Džini nezainteresovano okrećući stranicu novina. „To zvuči mnogo više mačo.“ „Hvala“ – reče Hari kežeći se. „A šta si joj rekla da je Ron istetovirao?“ „Pigmejsku pufnicu, ali nisam joj rekla gde.“ Ron se mrštio dok se Hermiona valjala po podu od smeha.

Primer 110 (E6,647)

“I never really gave up on you,” she said. “Not really. I always hoped. . . . Hermione told me to get on with life, maybe go out with some other people, relax a bit around you, because I never used to be able to talk if you were in the room, remember? And she thought you might take a bit more notice if I was a bit more — myself.” “But you’ve been too busy saving the Wizarding world,” said Ginny, half laughing. “Well .

.. I can't say I'm surprised. I knew this would happen in the end. I knew you wouldn't be happy unless you were hunting Voldemort. Maybe that's why I like you so much."

Primer 110 (S6,572)

„Nikada nisam stvarno digla ruke od tebe“ – reče ona. „Ne zaista. Uvek sam se nadala... Hermiona mi je rekla da najpre malo upoznam život, da možda prvo izlazim s nekoliko drugih momaka, da se malčice opustim u tvojoj blizini, jer ranije nikada nisam bila u stanju da pričam ako si ti u sobi, sećaš se? A ona je mislila da bi me možda više primećivao kada bih bila malo više...ja.“ „Ali ti si bio previše zauzet spasavanjem čarobnjačkog sveta.“, reče Džini, napola se smejući. „Pa, ne mogu reći da sam iznenađena. Znala sam da će se ovo desiti na kraju. Znala sam da se nećeš osećati srećnim ukoliko ne pođeš u lov na Voldemora. Možda si mi se zato toliko i dopao.“

Džini Vizli	Upitne fraze	Ograde	Humor
Primer 108 (E6)	It looks like he's eating her face, doesn't it?	But I suppose...	
Primer 108 (S6)	Izgleda kao da će joj pojesti lice, zar ne?	Ali, pretpostavljam...	
Primer 109 (E6)			A Pigmy Puff, but I didn't say where...
Primer 109 (S6)			Pigmejsku pufnicu, ali nisam joj rekla gde...
Primer 110 (E6)		Maybe...	
Primer 110 (S6)		Možda...	

Tabela 33. Jezički obrazac Džini Vizli na engleskom i u prevodu na srpski jezik

Tenzije na relaciji muško-žensko postoje i između Rona i njegove sestre Džini, sada odrasle i slobodno rečeno, zrelije od njega. U primeru 107 primećujemo mnogo ljutnje u njenom jeziku, ali i odlučnosti da neke stvari rasčisti sa svojim bratom. Naočigled povučena i

mirna, Džini je odrasla i na iznenađenje mnogih, a posebno Ronovo, postala veoma samosvesna i zrela devojka. Suprotstavivši mu se ona mu otvara oči u vezi sa muško-ženskim odnosima koji postoje svuda oko njega, koje su svi već iskusili, osim njega. Njegov komentar da ne želi da okolo pričaju „kako njegova sestra...“ nailazi kod Džini na poseban otpor. Ona staje u odbranu ženskog pola, želeći da naznači kako po pitanju romantičnih odnosa razlike u tretiranju žene i muškarca ne smeju da postoje. U primeru 108 zabeležili smo upitnu frazu (*It looks like he's eating her face, doesn't it?*) kojom Džini zajedljivo i humoristično skreće pažnju na licemerje svog brata. Želeći da mu se naruga zbog bahatog i licemernog ponašanja, Džini u primeru 109 upućuje šalu na račun Rona kojoj su se svi nasmejali, osim njega. Posebnu zrelost koju primećujemo kod Džini nalazimo u primeru 110, gde na veoma zrelo način govori Hariju o svojim osećanjima, što svakako možemo izdvojiti kao posebnu osobinu koju nismo sreli ni kod jednog od muških karaktera. Džini, koja u prvim delovima knjige od treme nije mogla ni da govori u njegovom prisustvu, sada je odrasla u samouverenu devojku koju nije strah da govori o svojim osećanjima.

Lik Džini Vizli jedini je ženski lik uz Hermionu, koja se ne plaši da stane u odbranu svojih ličnih i uopšte ženskih prava. Moguće je pretpostaviti da je to bio autorkin način da ublaži diskriminaciju rodni poredak naklonjen muškim likovima. Ovakva slika rodni odnosa dospela je pred čitalačku publiku, sa izuzetkom usamljenih likova Hermione i Džini koje sporadično uspevaju da isprovociraju nejednakost rodni odnosa i suprotstave se ženskoj podređenosti.

3.3.6.5. Lavander Braun

Primer 111 (E6,410)

“Is Hermione Granger still visiting him?” Lavender demanded suddenly. “ “Friends, don't make me laugh,” said Lavender scornfully. “She didn't talk to him for weeks after he started going out with me! But I suppose she wants to make up with him now he's all interesting. . . .”

Primer 111 (S6,346)

„Da li ga Hermiona Grejndžer još posećuje?“ – Lavander je iznenada htela da zna.
„Prijatelji, nemoj da me zasmejavaš!“ – reče Lavander prezrivo. „Nedeljama nije

pričala s njim kad je počeo da se zabavlja sa mnom! Ali pretpostavljam da želi da se pomiri s njim, sad kad je postao *interesantan*...”

Rivalstvo među devojkama postalo je prisutno otkad su junaci došli u tinejdžerske godine i otkrili romantične odnose. To beležimo sada i u jeziku Lavander Braun, Ronove prve devojke koja nije ni pokušala da sakrije svoju ljubomoru prema Hermioni. U primeru 111 to smo i pronašli, uz dozu ironije i ženske zlobe, ona zapravo strepi zbog obnovljenog odnosa između Rona i Hermione koji je prilično dugo bio u krizi, usled međusobne ljubomore i nemogućnosti da jedno drugom otkriju svoja osećanja.

Lavander Braun	Ironija	Ograde
Primer 111 (E6)	Friends? Don't make me laugh!	But, I suppose...
Primer 111 (S6)	Prijatelji? Nemoj da me zasmejavaš!	Ali, pretpostavljam..

Tabela 34. Jezički obrazac Lavander Braun na engleskom i u prevodu na srpski jezik

Zanimljiva je razlika između načina na koji je Rolingova predstavila rivalstva među devojkama i ona koja su postojala među dečacima, nastala usled romantičnih odnosa koji posebno dolaze do izražaja u tinejdžerskom uzrastu. Ono što je indikativno za nas u ovoj tezi, jeste činjenica da je čak i ova problematika među muškim likovima predstavljena kao dostojanstvena, časna i gotovo „viteška“. Sa druge strane, sukob među devojčicama ne može se pohvaliti suzdržanošću. Naprotiv, jezički obrazac devojčica u tim momentima odlikuju ispadi besa i ljubomore, kao i ne tako dostojanstven ton.

Čitateljke i čitaoci su sigurno i ovim viđenjem u romanu mogli da se podsete da je usled nedostatka moći i uticaja, ženama neophodno da se lingvističkim resursima bore za položaj i mesto u „muškom svetu.“

3.3.6.6. Jecajuća Mirta

Primer 112 (E6,461)

“Nobody,” said Myrtle, picking moodily at a spot on her chin. “He said he’d come back and see me, but then you said you’d pop in and visit me too” — she gave Harry a reproachful look — “and I haven’t seen you for months and months. I’ve learned not to expect too much from boys.”

Primer 112 (S6,409)

„Nikoga“ – reče Mirta ćudljivo čačkajući bubuljicu na svojoj bradi. „Rekao je da će doći da me poseti, ali i ti si rekao da ćeš svraćati da me posećuješ...“ ona uputi prekoran pogled Hariju – „... a nisam te videla mesecima i mesecima. Naučila sam da ne očekujem mnogo od dečaka.“

Predstave o muško-ženskim odnosima nalazimo čak i u jeziku Jecajuće Mirte, sablasnog duha stradale devojkice koja obitava u ženskom toaletu. Samosažaljevajuća Mirta u svom kratkom životu nije imala vremena da spozna mnoge stvari, ali je uspela da shvati da muškarcima ne treba verovati. Čekajući neke od njih koji su obećali da će doći, pa i samog Harija, rešila je da sebi olakša spoznajom da od muškaraca ne treba mnogo očekivati.

Iako provukavši motiv o muškoj nepouzdanosti, autorka je mnogo puta naglasila mušku superiornost a izopštenost žena iz glavnih dešavanja. Čak je i likom Jecajuće Mirte predstavila stalnu žudnju i nastojanje ženskih likova da budu deo dešavanja čiji su glavni akteri muškarci, ne bi li se izborile za delić njihove pažnje.

Jecajuća Mirta	Naglašavanje
Primer 112 (E6)	He said he’d come back and see me, but then you said you’d pop in and visit me too... I’ve learned not to expect too much from boys.
Primer 112 (S6)	Rekao je da će doći da me poseti, ali i ti si rekao da ćeš svraćati da me posećuješ... Naučila sam

	da ne očekujem mnogo od dečaka.
--	---------------------------------

Tabela 35. Jezički obrazac Jecajuće Mirte na engleskom i u prevodu na srpski jezik

3.3.7. *Hari Potter i relikvije smrti*

3.3.7.1. Hermiona Grendžer

Primer 113 (E7,127)

“Oh, it can’t be a reference to the fact Harry’s a great Seeker, that’s way too obvious,” she said. “There must be a secret message from Dumbledore hidden in the icing!”

Primer 113 (S7,115)

„Oh, to nikako ne bi moglo da bude zato što je Hari sjajan Tragač, to bi bilo previše očigledno“ – reče ona. „Mora da postoji neka tajna poruka od Damblдора skrivena u glazuri!“

Primer 114 (E7,198)

“Harry, Kreacher doesn’t think like that,” said Hermione, wiping her eyes on the back of her hand. “He’s a slave; house-elves are used to bad, even brutal treatment; what Voldemort did to Kreacher wasn’t that far out of the common way. What do wizard wars mean to an elf like Kreacher? He’s loyal to people who are kind to him, and Mrs. Black must have been, and Regulus certainly was, so he served them willingly and parroted their beliefs. I know what you’re going to say,” she went on as Harry began to protest, “that Regulus changed his mind . . . but he doesn’t seem to have explained that to Kreacher, does he? And I think I know why. Kreacher and Regulus’s family were all safer if they kept to the old pure-blood line. Regulus was trying to protect them all.”

Primer 114 (S7,174)

„Hari, Kričer ne razmišlja na taj način“ – reče Hermiona, nadlanicom brišući suze. „On je rob, kućni vilenjaci su navikli na loš, čak i brutalan tretman. Ono što je

Voldemort uradio Kričeru nije bilo toliko daleko od uobičajenog ophođenja. Šta čarobnjački ratovi znače jednom vilenjaku kao što je Kričer? On je odan ljudima koji su dobri prema njemu, a mora da je gospođa Blek bila takva, Regulus svakako jeste, pa ih je on predano služio i kao papagaj ponavljao njihova uverenja. Znam šta ćeš reći“ – nastavi ona kad je Hari krenuo da protestuje – „da se Regulus predomislio... ali čini se da on to nije objasnio Kričeru, zar ne? A mislim da znam i zašto. Kričer i Regulusova porodica bi bili bezbedniji ukoliko bi se držali stare porodične linije Čistokrvnih. Regulus je pokušavao sve njih da zaštiti.“

Primer 115 (E7,213)

“Remus!” whispered Hermione, tears in her eyes. “Don’t say that — how could any child be ashamed of you?”

Primer 115 (S7,186)

„Remuse!“ – šapatom će Hermiona, sa suzama u očima. „Ne govori tako... kako bi se ijedno dete stidelo tebe?“

Primer 116 (E7, 293 – 294)

“Harry caught the fish and I did my best with it! I notice I’m always the one who ends up sorting out the food, because I’m a girl, I suppose!” “You can do the cooking tomorrow, Ron, you can find the ingredients and try and charm them into something worth eating, and I’ll sit here and pull faces and moan and you can see .”

Primer 116 (S7,251)

„ Hari je uhvatio ribu, a ja sam dala sve od sebe da je spremim! Primetila sam da sam uvek ja ta koja na kraju sprema hranu, zato što sam devojka, pretpostavljam! E pa, sutra ti kuvaj, Rone, ti nađi sastojke, uzmi i začaraj sve to u nešto dostojno ručka, a ja ću sedeti ovde, praviti kiselo lice i kukati, pa da vidiš kako će se tebi...“

Primer 117 (E7,352)

“You’re still really angry at me, aren’t you?” said Hermione; he looked up to see fresh tears leaking out of her eyes, and knew that his anger must have shown in his face.

Primer 117 (S7, 299)

„I dalje si strašno ljut na mene, zar ne?“ – reče Hermiona; podigavši pogled prema njoj, on ugleda nov potok suza iz njenih očiju, i shvati da mu se na licu očitava bes.

Primer 118 (E7,622 – 623)

“It was Ron, all Ron’s idea!” said Hermione breathlessly. “Wasn’t it absolutely brilliant? There we were, after you left, and I said to Ron, even if we find the other one, how are we going to get rid of it? We still hadn’t got rid of the cup! And then he thought of it! The basilisk!” “He was amazing.” said Hermione. “Amazing!”

Primer 118 (S7, 519)

„Zahvaljujući Ronu, to je Ronova ideja!“ – reče Hermiona bez daha. „Zar nije genijalno! Bili smo tamo kad si nas ostavio i rekla sam Ronu, čak i ako pronađemo drugi Horkruks, kako ćemo da ga se rešimo? Još uvek se nismo otarasili pehara. A onda se on setio toga. Baziliska! Zar nije genijalno?“ – reče Hermiona. „Bio je fantastičan!“

Hermiona	Naglašavanje	Humor	Pridevi	Upitne fraze	Empatija
Primer 113 (E7)		There must be a secret message from Dumbledore hidden in the icing...			
Primer 113 (S7)		Mora da postoji neka tajna poruka od Dambldora skrivena u glazuri...			
Primer 114 (E7)				...but he doesn't seem to have explained that to Kreacher, does he?	“He’s a slave; house-elves are used to bad, even brutal treatment; What

					Voldemort did to Kreacher wasn't that far out of the common way.
Primer 114 (S7)				..ali čini se da on to nije objasnio Kričeru, zar ne?	On je rob, kućni vilenjaci su navikli na loš, čak i brutalan tretman. Ono što je Voldemor uradio Kričeru nije bilo toliko daleko od uobičajenog ophođenja.
Primer 115 (E7)					Remus, don't say that — how could any child be ashamed of you?
Primer 115 (S7)					Remuse, ne govori tako... kako bi se ijedno dete stidelo tebe?
Primer 116 (E7)	I notice I'm always the one who ends up sorting out the food,				

	because I'm a girl, I suppose!				
Primer 116 (S7)	Primetila sam da sam uvek ja ta koja na kraju sprema hranu, zato što sam devojka, pretpostavljam!				
Primer 117 (E7)				You're still really angry at me, aren't you?	
Primer 117 (S7)				I dalje si strašno ljut na mene, zar ne?	
Primer 118 (E7)			Absolutely brilliant!! He was amazing!!		
Primer 118 (S7)			Zar nije genijalno!!! Bio je fantastičan!		

Tabela 36. Jezički obrazac Hermione Grendžer na engleskom i u prevodu na srpski jezik

U poslednjem, sedmom delu romana pod nazivom *Hari Poter i relikvije smrti* (*Harry Potter and the Deathly Hallows*) Hermiona je i dalje najprisutniji ženski lik. U finalnoj avanturi i odlučujućoj borbi dobra i zla, ona je uz Harija sve vreme, doprinoseći svojom snalažljivošću i mudrošću. Pogođeni smrću Dambldora oni zajedno kreću na odlučujuće putovanje u nepoznato, ne znajući kakve ih strahote u obračunu sa Voldemorom očekuju. Hari, znajući da je to najpre njegova bitka, ne dozvoljava Hermioni i Ronu da krenu sa njim,

ali je bilo nemoguće odvratiti ih. U primeru 113 Hermiona zadržava vedar duh i pozitivan stav, iako uplašena pred odlazak u neizvesno i na ministrov trud da od njih sazna što više o odnosu koji su imali sa preminulim Dambldorom i razlog zašto je baš njima rešio da ostavi određene predmete, ona se šali i ironično dodaje pošalicu (*there must be a secret message from Dumbledore hidden in the icing...*) da se „tajna verovatno krije u glazuri Harijeve rođendanske torte“. U nastavku i usred uzbudljive i zastrašujuće avanture jedno vreme borave u kući Sirijusa Bleka koju je nakon njegove smrti Hari nasledio. Tamo se ponovo susreću sa kućnim vilenjakom Kričerom prema kome Hermiona, kao što se vidi u primeru 114, ispoljava saosećajnost i pored njegovog lošeg odnosa i otvorene mržnje prema svima njima. Saznavši kakvo zlo mu je Voldemor učinio, ona u suzama žali nad Kričerovom sudbinom (*He's a slave; house-elves are used to bad, even brutal treatment; what Voldemort did to Kreacher wasn't that far out of the common way*) i uverava Harija u njegovu nemoć da se odbrani od zlobe i moći čarobnjaka (*...but he doesn't seem to have explained that to Kreacher, does he?*). Svojom osobinom da saoseća sa nevoljama drugih Hermiona i u primeru 115 ispoljava duboko žaljenje i empatiju, ovog puta u razgovoru sa Lupinom. Rastrzan i uplašen od same pomisli da će njegovo dete patiti usled činjenice da mu je otac vukodlak i nositi teret svog oca čitavog života, Lupin predlaže Hariju da im se pridruži na putovanju. Kada kod Harija nailazi na tešku osudu i kritiku, Hermiona u suzama pokušava da smiri napetu situaciju. U primeru 116 duboko u šumi, sakriveni od okoline raznim činima, svo troje borave u šatoru. Hermiona i Hari su zaduženi za nabavljanje i pripremanje hrane, što se nije moglo reći za Rona. U jednoj od konfliktnih situacija usled Ronovog negodovanja jer mu se ne sviđa hrana ili slično, Hermiona ljutito naglašava da joj je dosta da, samo iz razloga što je devojka, sav posao u kuhinji pripadne njoj. Tako beležimo slučaj njene pobune protiv rodne podele poslova na one za žene i one za muškarce. Njenu osetljivost primećujemo i dalje, posebno u trenucima kada je Ron posle ozbiljne svađe sa Harijem rešio da ode, ostavivši Harija i Hermionu da se sami bore sa mračnim silama. U tim danima Hermionu smo najčešće videli u suzama, tihu i zamišljenu.

Odlazak u mestašce u kome je Hari kao beba živeo sa roditeljima i u kome se oni sahranjani, donosi novu stravičnu avanturu i borbu sa Voldemorom, tj. njegovim baziliskom. Pritom Harijev štapić biva uništen, za šta Hermiona ne prestaje da krivi sebe. U suzama u primeru 117 (*you're still really angry at me, are you?*) ona i dalje ne može sebi da oprost krivicu za Harijev veliki gubitak, od čega u velikoj meri zavisi i ishod njihovog putovanja.

U odlučujućoj borbi dobra i zla koja se odigrala u Hogvortsu, posle mnogih strašnih događaja koji su ih na tom putovanju zadesili i pošto im se Ron ponovo priključio, žaleći zbog odluke da ih ikada napusti, Hermiona konačno ispoljava svoja osećanja ka njemu. Usplahirena i uzbuđena zbog inicijative koju je Ron pokazao u potrazi za horkruksima, tj. predmetima koji su sadržavali Voldemorovu dušu kako bi zauvek ostao besmrtnan, ona u primeru 118, koji smo naveli, ne krije svoju oduševljenost i ponos zbog snalažljivosti koju je Ron ispoljio, hvaleći ga i uzvikujući koliko je divan (*He was amazing! Absolutely brilliant!*).

Uz pomoć mnoštva detaljnih opisa u primerima koje smo naveli, moguće je dalje iskristalisati postojeće odnose među glavnim likovima romana, pre svega Hermione, Harija i Rona. Sada već odrasli i prilično zreli, u potpunosti su upućeni jedni na druge u odlučujućoj avanturi. Međutim, kao što samo i navikli u dosadašnjem toku romana, ništa se ne meri sa herojstvom muških likova. Rolingova podseća čitateljke i čitaoce da je Hermiona, i pored sve svoje mudrosti i snalažljivosti, ipak devojka kojoj je potrebna zaštitnička ruka, te je Hari i Ron herojski izbavljaju pošto je bila zatočena i mučena u kući Malfojevih. Prikazujući Hermioninu oduševljenost i ponos zbog Ronove dosetljivosti na kraju romana, podsetila nas je na lik Moli Vizli koja je iako u senci supruga, podjednako ponosna na njegove uspehe.

Nemoguće je ne primetiti autorkinu sklonost ka veličanju svih podviga muških likova, dok su mudrost i snalažljivost ženskih likova uglavnom usputno pomenute. Iako smo je u većem delu romana s pravom smatrali izuzetkom od pravila, Hermionu na kraju romana Rolingova čitalačkoj publici predstavlja u drugačijem svetlu. I pored sve njene mudrosti i elokventnosti, sada je vidimo kao ranjivu devojku, ponosnu i srećnu na svog zaštitnika.

3.3.7.2. Moli Vizli

Primer 119 (E7,88 – 89)

“Well, Harry, while we’ve still got you here, you won’t mind helping with the preparations for Bill and Fleur’s wedding, will you? There’s still so much to do.”

Primer 119 (S7, 82)

„Pa, Hari, sigurno ti neće biti problem da nam malo pomogneš oko priprema Flerinog i Bilovog venčanja dok si još kod nas, zar ne? Ima još toliko toga da se uradi.“

Primer 120 (E7,604)

“You’re underage!” Mrs. Weasley shouted at her daughter as Harry approached. “I won’t permit it! The boys, yes, but you, you’ve got to go home!” “She’s sixteen!” shouted Mrs. Weasley. “She’s not old enough!”

Primer 120 (S7, 504)

„Ti si maloletna!“ – vikala je gospođa Vizli na svoju kćerku dok je Hari prilazio.
 „Neću to da dozvolim! Dečaci da, ali ti, ti ideš kući!“ – „Ona ima šesnaest godina! Nije dovoljno zrela!“

Moli Vizli	Modalnost	Upitne fraze	Naglašavanje	Imperativ
Primer 119 (E7)		Well, Harry, while we’ve still got you here, you won’t mind helping with the preparations for Bill and Fleur’s wedding, will you?	There’s still so much to do.	
Primer 119 (S7)		Pa, Hari, sigurno ti neće biti problem da nam malo pomogneš oko priprema Flerinog i Bilovog venčanja dok si još kod nas, zar ne?	Ima još toliko toga da se uradi!	
Primer 120 (E7)	The boys, yes, but you, you’ve got to go home!”		She’s sixteen! She’s not old enough!	

Primer (S7)	120		Ona ima šesnaest godina! Nije dovoljno zrela!	Dečaci, da, ali ti, ti ideš kući!
----------------	-----	--	---	-----------------------------------

Tabela 37. Jezički obrazac Moli Vizli na engleskom i u prevodu na srpski jezik

Već prepoznatljivi jezički obrazac gospođe Vizli u poslednjoj knjizi romana ostaje uglavnom isti. Uvek ljubazna i brižna prema Hariju, ali prilično nezadovoljna njegovom odlukom da krene na putovanje i u susret konačnom obračunu sa Voldemorom, ona i dalje nastoji da u odnosu prema njemu zadrži pribranost. Pomalo histerična zbog svih priprema oko venčanja Bila i Fler koje će se održati u njihovoj bašti, ona upitnom frazom u primeru 119 (*Well, Harry, while we've still got you here, you won't mind helping with the preparations for Bill and Fleur's wedding, will you?*) na izrazito ljubazan način želi da od njega dobije potvrdu da će pomoći oko priprema.

U primeru 120 sa nešto manje pribranosti ali ipak i dalje dovoljno zdravog razuma ona modalnom frazom (*the boys yes, but you, you've got to go home!*) svojoj kćerki Džini strogo zabranjuje da učestvuje u borbi koja će se odigrati u Hogvortsu. Svoju majčinski iskrenu zabrinutost i pomalo paniku, ona sa druge strane prikriva pomenutim modalnim oblikom koji za cilj ima da spreči Džini u nameri da im se pridruži u borbi.

Ljubaznim obraćanjem Hariju u vidu nenametljivih upitnih fraza i modalnim izrazima koji doprinose njenom tipično „ženskom jezičkom obrascu“, Rolingova do samog kraja u liku Moli Vizli ostaje dosledna u karakterizaciji jednog tipično ženskog lika. Prikazujući je u raznolikim radnjama po kući, u grozničavim pripremanjima venčanja i momentima majčinske požrtvovanosti za svoju decu, ona je čitalačkoj publici verno predstavila stereotip žene-majke i domaćice. Sigurno je da je u velikoj meri Rolingova baš njenim likom doprinela percepciji rodnih odnosa i poželjnog ili nepoželjnog obrasca koji se odnosi na ulogu i mesto žene u društvu. Kakvog je to konkretnog uticaja imalo na čitateljke i čitaoce, predstavlja zasebno pitanje koje može biti istraženo u nekom od budućih istraživanja.

3.3.7.3. Džini Vizli

Primer 121 (E7,116)

He chanced a glance at her. She was not tearful; that was one of the many wonderful things about Ginny, she was rarely weepy. He had sometimes thought that having six brothers must have toughened her up. She took a step closer to him. “So then I thought, I’d like you to have something to remember me by, you know, if you meet some veela when you’re off doing whatever you’re doing. There’s the silver lining I’ve been looking for,” she whispered, and then she was kissing him as she had never kissed him before, and Harry was kissing her back, and it was blissful oblivion, better than firewhisky; she was the only real thing in the world, Ginny, the feel of her, one hand at her back and one in her long, sweetsmelling hair.

Primer 121 (S7,105)

On odluči da rizikuje i da pogleda u nju. Oči joj nisu bile suzne. To je bila jedna od mnogih divnih stvari u vezi sa Džini: retko kad bi se rasplakala. Hari je ponekad mislio da je verovatno očvrsla odrastajući uz šestoricu braće. Ona mu priđe korak bliže. „A onda sam pomislila kako želim da ti dam nešto po čemu ćeš me se sećati, znaš, ako upoznaš neku vilu dok budeš radio to, šta god da jeste.“ „Da budem iskren, mislim da će šanse za zabavljanje s devojkama biti prilično mršave.“ „To je baš sreća u nesreći koju sam priželjkivala“ – prošaputa ona, a sledećeg trenutka ga je ljubila onako kako nikad dotad nije, a Hari joj je uzvratio poljubac i beše to blažen zaborav, bolji od vatroviskija. Ona je bila jedina stvarna na ovome svetu, Džini, njen dodir, dok jednom rukom prelazi preko njenih leđa, a drugom kroz njenu dugu, mirisnu kosu.

Primer 122 (E7,117)

“Yeah, but you go snogging her now and she’s just going to get her hopes up again —”
“She’s not an idiot, she knows it can’t happen, she’s not expecting us to — to end up married, or —”

Primer 122 (S7, 106)

„Da, ali eto sad se ljubakaš s njom i samo ćeš opet da joj uliješ nadu.“ „Ona nije idiot, zna da ništa neće biti od toga, ona ne očekuje da se ... da se venčamo, ili ...“

Primer 123 (E7,605)

“I can’t go home!” Ginny shouted, angry tears sparkling in her eyes. “My whole family’s here, I can’t stand waiting there alone and not knowing and —”“Fine,” she said, staring at the entrance to the tunnel back to the Hog’s Head. “I’ll say good-bye now, then...”

Primer 123 (S7,505)

„Ne mogu kući!“ – povika Džini, a u očima joj zablistаше gnevne suze. „Cela moja porodica je ovde, ne mogu da ostanem sama tamo i čekam, a da ne znam i...dobro – reče zureći ka ulazu u tunel koji vodi do Veprove glave – “sad ću se pozdraviti s vama i ...“

Džini Vizli	Modalnost / Empatija	Humor
Primer 121 (E7)		There’s the silver lining I’ve been looking for..
Primer 121 (S7)		To je baš sreća u nesreći koju sam priželjkivala...
Primer 123 (E7)	I can’t go home! My whole family is here, I can’t stand waiting there alone and not knowing and...	
Primer 123 (S7)	Ne mogu kući! Cela moja porodica je ovde, ne mogu da ostanem sama tamo i čekam, a da ne znam...	

Tabela 38. Jezički obrazac Džini Vizli na engleskom i u prevodu na srpski jezik

U primeru 121 predstavljeno je pozdravljanje Džini i Harija pre njegovog odlaska na putovanje. Iako su prethodno zvanično prekinuli svoju vezu, osećanja među njima su i dalje prisutna. Kao što vidimo, karakterna osobina koja se Hariju jako dopadala kod nje jeste što nije bila plačljiva. Već smo u njegovom odnosu sa Čo videli da je to osobina devojaka sa kojom on nikako nije znao da izađe na kraj. Veoma zrela ali i jaka, Džini u teškim

momentima rastanka čak uspeva i da se našali. Želeći da mu pruži nešto po čemu će je pamtiti čak i ako na svom putu sretno neku prelepu vilu, ona odlučuje da ga poljubi. Na njegov komentar da su male šanse da će u pauzama borbe sa zlim silama imati vremena za zabavljanje, ona dodaje šaljivi komentar (*There's the silver lining I've been looking for*) da je to sreća u nesreći koju je tražila.

Videvši njihov poljubac, Ron negoduje i osuđuje Harija da će je time samo povrediti i uliti joj nadu. Tom prilikom Hari negira takvu mogućnost argumentima da Džini nije od onih koje bi očekivale brak ili nešto slično. Ovom prilikom u primeru 122 imamo prvi nagoveštaj budućih dešavanja, te bajkovitog srećnog završetka u vidu venčanja.

U primeru 123 i u momentima pred odlučujuću borbu, Džini nalazimo pre razočaranu nego uplašenu, i to zbog činjenice da joj nije dozvoljeno da učestvuje, već naređeno da se vrati kući. Gnevna zbog toga ona modalnim konstrukcijama ispoljava empatiju i brigu za svoju porodicu i sve voljene, ističući da ne može da sedi mirno (*I can't go home!*) a da ne zna šta se dešava u Hogvortsu sa svima njima (*My whole family is here, I can't stand waiting there alone and not knowing and...*).

Svu lepotu i posebnost lika Džini Vizli imali smo prilike da uvidimo u svim delovima romana, posebno ako se uzme u obzir da uz lik Hermione Grendžer, ona predstavlja simbol odbrane položaja žene u društvu. Ipak, kako bi doprinela bajkovitom i srećnom završetku, Rovingova roman završava brakom Harija i Džini „nagrađivši“ je tako udajom za nikog drugog, do za heroja lično. Time je čitalačkoj publici poslala bajkovito-stereotipnu poruku o „princu junaku i devojci dovoljno srećnoj da baš nju spase i učini princezom“.

3.3.7.4. Tetka Mjuriel

Primer 124 (E7,141)

“Hmm. Made an excuse, did he? Not as gormless as he looks in press photographs, then. I've just been instructing the bride on how best to wear my tiara,” she shouted at Harry. “Goblin-made, you know, and been in my family for centuries. She's a good-looking girl, but still — French. Well, well, find me a good seat, Ronald, I am a hundred and seven and I ought not to be on my feet too long.”

Primer 124 (S7, 127)

„Hmm. Servirao vam je neki izgovor, je li? Znači da nije toliko tupav kao što izgleda na fotografijama u štampi. Upravo sam podučavala mladu kako da najbolje nosi moju tijaru“ – viknu ona Hariju. „Goblinske je izrade, znaš, i već je vekovima u mojoj porodici. Zgodna je ona devojka, ali ipak... Francuskinja. De, de, Ronalde, nađi mi neko dobro mesto, imam sto sedam godina i ne bi trebalo da dugo stojim na nogama.“

Primer 125 (E7,154 – 155)

“Thought wrong, then, didn’t you, Barry!” said Auntie Muriel, looking delighted at the effect she had produced. “Anyway, how could you expect to know anything about it? It all happened years and years before you were even thought of, my dear, and the truth is that those of us who were alive then never knew what really happened. That’s why I can’t wait to find out what Skeeter’s unearthed! Dumbledore kept that sister of his quiet for a long time!” Why did half of us never even know she existed, until they carried the coffin out of the house and held a funeral for her? Where was saintly Albus while Ariana was locked in the cellar? Off being brilliant at Hogwarts, and never mind what was going on in his own house!” Muriel swigged yet more champagne. The recitation of these old scandals seemed to elate her as much as they horrified Doge.

Primer 125 (S7,137)

„Onda si pogrešno mislio, zar ne, Bari?“ – reče tetka Mjuriel, oduševljena zbog efekta koji je proizvela. „Uostalom, kako bi ti i mogao da znaš bilo šta o tome? To se zbilo mnogo godina pre nego što si ti uopšte bio u planu, dragi moj, a istina je da ni mi koji smo tada bili živi nikad nismo saznali šta se zaista dogodilo. Zato jedva čekam da pročitam šta je to Rita Skiter iskopala! Dambldor je dovoljno dugo krio tu svoju sestru! Zašto polovina nas nije ni znala da je postojala, sve dok nisu izneli njen kovčeg iz kuće i priredili joj sahranu? Gde je bio sveti Albus dok je Arijana čučala zaključana u podrumu? Šepurio se svojom genijalnošću na Hogvortsu, a nije ga bilo briga šta se zbiva u njegovom sopstvenom domu!“ Mjuriel otpi još šampanjca. Kao da ju je verglanje ovih starih skandala ushitilo isto onoliko koliko je Dudža užasnulo.

Tetka Mjuriel	Modalnost	Imperativ	Upitne fraze	Ograde
---------------	-----------	-----------	--------------	--------

Primer 124 (E7)	...I ought no to be on my feet too long...	Find me a good seat, Ronald...	Made an excuse, did he?	Hmm... Well, well... But still... You know...
Primer 124 (S7)	... ne bi trebalo da dugo stojim na nogama...	De, de, Ronalde, nađi mi neko dobro mesto...	Servirao vam je neki izgovor, je li?	Hmm... Ali ipak ... Znaš...
Primer 125 (E7)			Thought wrong, then, didn't you, Barry?	Anyway....
Primer 125 (S7)			Onda si pogrešno mislio, zar ne, Bari?	Uostalom...

Tabela 39. Jezički obrazac tetke Mjuriel na engleskom i u prevodu na srpski jezik

Iz zabeleženih primera jezičkog obrasca tetke Mjuriel primećujemo da je reč o ženskom liku veoma sklonom tračarenju. Način na koji razgovara sa ljudima je drzak, ali ona sebi to daje za pravo jer je najstarija među svim prisutim gostima. Veoma napadna i direktna, u njenom jeziku u primeru 124 beležimo modalne konstrukcije (*I ought not to be on my feet too long...*), imperativno obraćanje drugima (*find me a good seat, Ronald...*), drske upitne fraze kojima želi da zadovolji svoju radoznalost (*made an excuse, did he?*) i dosta ograda kojima ili skreće pažnju na sebe ili umanjuje značaj drugih. U primeru 125 primećujemo njenu nezasitu želju za ogovaranjem i uplitanjem u tuđe živote. Ono što posebno čini njenu strast lošom jeste činjenica da je reč o pokojnom Damblodoru i prevrtanju po njegovom i životu njegove porodice. Informacija da željno iščekuje knjigu Rite Skiter o životu i lažima Albusa Damblodora, jasno nam kazuje o kakvoj osobi je reč. Posebno pogodnim izrazom koji su prevodioci izabrali za prevod „verglanje starih skandala“ i objašnjenjem da je to predstavljalo duševnu hranu za nju, tetku Mjuriel i u originalu i u prevodu čini arhetipnim karakterom koji odlikuju licemerje, tračarenje i želja za senzacionalističkim vestima o životu drugih ljudi, posebno onim negativnim. U vezi sa ovim stavom po pitanju tendencije ka

tračarenjima, Džejn Sanderlend navodi Kinesku poslovicu “Woman’s tongue spreads gossip fast”. (Sunderland, 2006: 3)¹⁹

Posebno je zanimljivo to što u romanu ne nalazimo pandan tetki Mjurijel u bilo kom od muških karaktera. Pomenuta činjenica je veoma indikativna, u smislu da je reč o još jednom dokazu negativne stereotipizacije žena i još jednom primeru rodne ideologije koja čitalačkoj publici poručuje da je negativno predstavljanje i tretman žena sasvim prihvatljiv.

3.3.7.5. Minerva Mek Gonagal

Primer 126 (E7,609)

“He has, to use the common phrase, done a bunk,” replied Professor McGonagall, and a great cheer erupted from the Gryffindors, Hufflepuffs, and Ravenclaws.

Primer 126 (S7,509)

„On je, da upotrebim prost izraz, šmugnuo“ – odgovori profesorka Mek Gonagal uz burno klicanje grifindoraca, haflpafovaca i rejvenkloovaca.

U poslednjem i završnom delu romana profesorku Mek Gonagal, osim toga što već znamo po autoritativnosti i strogosti, takođe upoznajemo i kao požrtvovanu za svoje studente i hrabru u nameri da se Hogvorts i svi koji su za njega vezani, jednom i zasvagda, odbrane od zla Voldemora i njegovih sledbenika. Započevši borbu sa tadašnjim nametnutim upravnikom profesorom Snejpom, posle smrti Albusa Dambldora, Minerva Mek Gonagal i u tako teškim momentima zadržava vedar duh. Snejp beži iz Hogvortsa i pridružuje se Voldemoru, a ona na pitanja studenata svih kuća u dvorcu odgovara pošalicom (*He has, to use the common phrase, done a bunk.*) i dobija ovacije i radosno klicanje svih prisutnih.

Minerva Mek Gonagal	Humor
Primer 126 (E7)	He has, to use the common phrase, done a

¹⁹ „Ženski jezik brzo prenosi tračeve“ (prevod autorka J.Babić-Antić)

	bunk.
Primer 126 (S7)	On je, da upotrebim prost izraz, šmugnuo.

Tabela 40. Jezički obrazac Minerve Mek Gonagal na engleskom i u prevodu na srpski jezik

Likom Minerve Mek Gonagal, rezervisane i gorde profesorke u Hogvortsu, Rolingova je definitivno izašla iz okvira stereotipnog predstavljanja ženskih karaktera u romanu. Kao jedan od najupečatljivijih ženskih likova u romanu, lik Mek Gonagalove poseban je i po tome što je autorka njen karakter i govorni obrazac koji joj je namenila bez sumnje koncipirala po uzoru na obrazac muških karaktera. Odsustvo emotivnog i smeštanje lika profesorke u sferu javnog, bez upliva i najmanjeg detalja iz sfere ličnog, svakako su doprineli da lik Mek Gonagalove zauzme mesto u vrhu Hogvortske hijerarhije. Ono što smatramo posebno simptomatičnim jeste činjenica da je autorka, da bi to postigla, ženskom karakteru morala da dodeli odlike muškog. Zaključak koji bi čitalačka publika, pre svega čitateljke mogle izvući iz pomenutog, upućuje na poželjne kvalitete koje žena treba da poseduje, ukoliko želi da pronađe svoje mesto u svetu kojim dominiraju muškarci.

3.4. Sličnosti i razlike između jezičkih obrazaca ženskih likova u originalu i u prevodu i mogući uticaj na čitalačku publiku u rodno-ideološkom smislu

U prethodnim potpoglavljima smo nastojali da izdvojimo što veći broj ženskih likova i one primere koji su oslikavali njihov jezički obrazac. Kada je reč o predstavljanju ženskog roda u romanu, ono što možemo primetiti je da su neki od primera u tom smislu u većoj meri indikativni, dok to sa nekim drugim primerima nije slučaj. Ženski karakteri su se razvijali kako je radnja romana odmicala, a sa njima i njihov jezički obrazac. Prateći i beležeći jezička sredstva koja smo izdvojili kao često pripisivana ženama, prikupili smo podatke kojima ćemo se u nastavku detaljnije baviti. Takođe, posebno ćemo obratiti pažnju i na to ima li razlike između originala i prevoda romana, kada je reč o stepenu prisutnosti rodnih stereotipa i rodne ideologije.

3.4.1. *Hari Potter i kamen mudrosti*

U prvoj knjizi pod nazivom *Hari Potter i kamen mudrosti* izdvojili smo tri ženska karaktera, koji uz još neke čine i glavne ženske likove u romanu. U pitanju su Moli Vizli, Hermiona Grendžer i Minerva Mek Gonagal. Uz Džini Vizli, koju smo zabeležili u analizi druge knjige, ova četiri ženska karaktera predstavljaju najupečatljivije i najznačajnije ženske likove u romanu, sa najviše jezičkog prostora.

Pogledom na sledeću tabelu moguće je uočiti ona jezička sredstva u govoru ova tri ženska karaktera, koja smo izdvojili u prethodno navedenim primerima na engleskom jeziku.

Jezička sredstva	Moli Vizli	Hermiona	M.Mek Gonagal
Ljubazne fraze	2	1	2
Imperativi	2		3
Direktivi	2		1
Modalnost	1	4	3
Ograde		6	4
Upitne fraze		3	
Empatija	1		
Humor		1	
Eufemizmi		1	
Emotivne fraze		2	2

Tabela 41. Jezički obrasci Moli Vizli, Hermione i MekGonagalove u prvoj knjizi na engleskom jeziku, izraženi brojačno

U prikazanoj tabeli smo izdvojili deset jezičkih sredstava od ukupno trinaest, za kojima smo tragali u primerima koji predstavljaju jezički obrzac ženskih likova u romanu. U slučaju karaktera Moli Vizli, brižne majke riđokosih dečaka i jedne devojčice, u primerima koje smo izdvojili u prvoj knjizi beležimo pet jezičkih sredstava. Ono što primećujemo u njenom jeziku pored brižne i tople naravi, jesu dve ljubazne fraze i jedan primer empatije, svi upućeni Hariju tokom njihovog prvog susreta. Takođe, zebeležena je i jedna modalna konstrukcija. Dve imperativne konstrukcije uputila je svojoj deci, dok dva direktiva beležimo u njenom obraćanju Hariju.

Kada je reč o Hermioni, prvi susret sa njom karakteriše dinamičan i brz jezik, mnoštvo tema i zauzimanje dosta jezičkog prostora. U primerima koje smo izdvojili, njena pričljivost rezultira jezikom koji je bogat modalnim konstrukcijama (3), mnoštvom ograda (7) i upitnih fraza (3), upotrebljenih u nameri da dokaže okolini da je ona u pravu a ne kako bi potražila potvrdu ili podršku. Ovim jezičkim sredstvima je zajedničko to što oslikavaju njenu samouverenost, donekle i nadmenost, mudrost i taktičnost u komuniciranju sa okolinom. Taktično ljubazna (1) i pažljiva (1 eufemizam, 1 emotivna fraza, 1 primer empatije) ali direktna i oštra na jeziku, Hermiona uz određenu dozu humora (1) i ironije, sebe predstavlja kao pričljivu i pomalo napadnu, ali u načelu ljubaznu osobu.

Minervu Mek Gonagal je relativno lako okarakterisati, s obzirom na to da se u njenom slučaju možemo voditi izrekom *što vidiš to i dobiješ*. Strogo izraza lica i gordog stava, ona je upravo onakva kakvom je Hari pri prvom susretu upamtio. Njena autoritativnost sadržana je u njenom ponašanju ali i jeziku. Naizgled rezervisana i hladna, ona je konvencionalno ljubazna (2 emotivne fraze, 2 ljubazne fraze), sudržana (4 ograde) i veoma stroga (3 modalne konstrukcije, 2 imperativa i 2 direktiva), jasno dajući do znanja budućim učenicima šta od njenih časova mogu da očekuju i kako bi trebalo da se ponašaju.

Pomenute primere zabeležili smo i u prevodu na srpski jezik, te naredna tabela daje prikaz pomenutih jezičkih sredstava, ali u prevodu na srpski jezik. Kao što je i moguće naslutiti, određene razlike su prisutne i variraju u zavisnosti od stepena prevodne ekvivalencije, od odabira leksičkih sredstava, kao i razlici u sintaksičkim i u gramatičkim pravilima dva jezika.

Jezička sredstva	Moli Vizli	Hermiona	M.Mek Gonagal
Ljubazne fraze	2	1	2
Empatija	1		2
Imperativ	4		2
Upitne fraze		2	
Ograde		3	2
Eufemizmi		1	
Humor i ironija		1	
Modalnost	1	4	2
Emotivne fraze		2	

Tabela 42. Jezička sredstva Moli Vizli, Hermione i MekGonagalove u prvoj knjizi na srpskom jeziku

Kada pogledamo tabelu br. 42, koja nam nudi brojčani prikaz jezičkih sredstava pronađenih u jeziku tri junakinje u prvoj knjizi romana, potrebno je istaći razlike koje primećujemo u odnosu na tabelu koja se tiče istih primera, ali na engleskom jeziku.

U jeziku Moli Vizli primećujemo razliku u kolonama koje prikazuju broj imperativnih konstrukcija i direktiva. U primerima na engleskom jeziku taj broj prikazuje 2 imperativa i 2 direktiva, dok u primerima na srpskom jeziku nalazimo 4 imperativa. Razlika potiče od toga što u srpskoj gramatici nazivom *imperativ* označavamo zapovest ili neki drugi vid volje govornog lica (zabrana, sugestija, molba...) da onaj kome je takav iskaz upućen prema tome i postupi (Piper i Klajn, 2014: 181).²⁰ Za razliku od engleskog jezika, pojam *direktiva* kao takvog ne nalazimo u srpskoj gramatici. Iz tog razloga u primerima na srpskom jeziku beležimo 4 oblika imperativa. Uz 2 ljubazne fraze, 1 modalnu konstrukciju i 1 primer empatije, govor gospođe Vizli u prvom delu romana čitateljka i čitaocima doprinosi izgradnji slike o majčinskoj figuri - ljubaznoj, toploj i brižnoj. Imperativni oblici, sa druge strane, ukazuju na njenu asertivnost koja se uglavnom primećuje u odnosu sa decom.

Takođe, treba istaći odnos jezičkih oblika u engleskom i srpskom jeziku koji su zabeleženi u Hermioninom govoru. U većini jezičkih sredstava ne beležimo razlike, ali je

²⁰ Izvor P. Piper i I. Klajn (2014). *Normativna gramatika srpskog jezika*, Matica srpska, Novi Sad

svakako bitno navesti one koje postoje. Tako na primer za razliku od 6 ograda zabeleženih u primerima na engleskom jeziku, broj ograda u srpskim primerima je tri. Ovo objašnjavamo pre svega stilskim odlikama prevedenog teksta napominjući da postojanje ovih razlika ni u kom smislu nije promenilo značenje i poruku teksta. Pored sve samouverenosti i nadmenosti koju je moguće odmah primetiti iz njenog ophođenja prema drugima, ograde i upitne fraze takođe doprinose njenoj učtivosti, koja se po rečima Lejkofove (1975: 50) često može postići upotrebom ograda i upitnih fraza: “One aspect of politeness is leaving a decision open, not imposing your mind or views, or claims on anyone else. A tag question is a kind of polite statement, since it does not force agreement or belief on the addressee”.²¹ Zabeležene su 3 upitne fraze u engleskom jeziku, kojima u primerima prevedenim na srpski jezik svojim oblikom odgovaraju dve, iako u srpskom jeziku ne postoji gramatički pojam koji bi u potpunosti bio ekvivalentan pojmu tzv. upitnih fraza (*question tags*) u engleskom jeziku. Tako je treća upitna fraza (*You don't use your eyes, any of you, do you?*) na srpski jezik prevedena pitanjem (*Zar nemate oči?*). Ostale stavke se brojčano poklapaju u engleskim primerima na srpskom jeziku. U primerima na engleskom jeziku takođe smo zabeležili i 4 modalne konstrukcije, predstavili smo ih u tabeli koja brojčano prikazuje jezička sredstva u prevodu, i takođe smo ih nazvali *modalnim* konstrukcijama. Njih je moguće smatrati veoma indikativnim kada je *ženski govor* u pitanju. Kako navodi Livia (2003) jedna od odlika koje karakterišu lingvistički stil žena po mišljenju Sare Mills (Mills, Sarah) uključuje i „obilnu upotrebu epistemičke modalnosti“ (Mills, S. 1995 prema Livia, A. 2003: 144). Modalnost u jeziku moguće je pratiti i u primerima na srpskom jeziku, s obzirom na to da je sistem epistemičke modalnosti prepoznat i u gramatici srpskog jezika sa modalnim glagolima *morati, moći, trebati, smeti, hteti i umeti*.²² U zavisnosti od vrste modalnosti i stepena subjektivnosti ili objektivnosti govornice ili govornika prema samoj propoziciji, mišljenja smo da i modalnost u jeziku može u dobroj meri doprineti izgradnji određenih stavova u kontekstu rodne ideologije. Kada je reč o konkretnom slučaju govora dodeljenog ženskim likovima i prisustvu modalnih iskaza u njemu, kao i mogućim implikacijama koje to može imati na čitalačku publiku u smislu uticaja na izgradnju njihovih rodno-ideoloških stavova, verujemo da uticaj postoji. U zavisnosti od relevantne oblasti značenja modalnosti, tj. da li je reč o stavovima i mišljenjima, govornim činovima, subjektivnosti, neasertivnosti, mogućnosti ili

²¹ „Upitna fraza je vrsta ljubaznog iskaza, s obzirom na to da od onoga kome je upućena ne zahteva slaganje sa, niti nameće verovanje u iskaz“ (prevod autorka J. Babić-Antić)

²² Više o Modalnosti u engleskom i srpskom jeziku videti u I. Trbojević-Milošević (2004). *Modalnost, sud, iskaz*. Epistemička modalnost u engleskom i srpskom jeziku. Čigoja štampa: Beograd.

nužnosti, ona intuitivno može doprineti izgradnji zaključaka i određenih stavova kod čitateljki i čitalaca.

S druge strane, u jeziku Minerve Mek Gonagal beležimo nekoliko razlika u brojčanom prikazu jezičkih sredstava u engleskom i srpskom jeziku. Kao i u prethodnom slučaju sa Hermionom, smatramo da je nepoklapanje broja pronađenih ograda u dva jezika potpuno prirodno. Dok smo u engleskoj verziji zabeležili 4, u slučaju srpske verzije taj broj je 2. Broj ljubaznih fraza u oba slučaja je 2 i razlikuje se u prevodu engleske pasivne konstrukcije (*You have been warned*) srpskom aktivnom rečenicom (*Upozorila sam vas*). Najočiglednija razlika svakako je u broju imperativnih oblika koji je u engleskom 3 (Sit! Explain yourselves! Don't tell me what I can and can't do...) i jednim direktivom (Now, go back to bed, all of you!). U primerima na srpskom jeziku, situacija je nešto drugačija. Broj imperativnih oblika je 2 (Sačekajte mirno; Objasnite mi to), dok pojam direktiva u srpskoj gramatici kao takav nije prepoznat. Broj emotivnih fraza se poklapa i iznosi 2 i u engleskim i u srpskim primerima. Još jedna najčešća razlika svakako se tiče modalnih konstrukcija. Tri zabeležene u engleskom jeziku (I shall return..., Anyone messing ... will leave., All three of you will receive...) naspram dve zabeležene u srpskom jeziku. Naime, prva jasno modalna rečenica u engleskom jeziku u prevodu na srpski jezik glasi *Vratiću se čim budemo spremni za vas*, što je futur u srpskom jeziku i ne sadrži nijedan od glagola koji se u srpskom jeziku smatra modalnim. Druge dve konstrukcije, s obzirom da u srpskoj verziji sadrže glagol *morati* predstavljaju centralne nosioce empistemičke modalnosti. U poređenju sa modalnim glagolima u engleskom jeziku, jasno je da u srpskom jeziku modalni glagoli nisu tako odvojeni i ne mogu se tretirati kao potpuno zaseban gramatički sistem. Ipak, moguće ih je odrediti u smislu vrste i domena modalnosti koju nose.

Sva pomenuta jezička sredstva izdvojena u govoru profesorke Mek Gonagal ukazuju na veoma autoritativnu žensku osobu, rezervisanu, dostojanstvenu i konvencionalno ljubaznu. Sigurno je da je autorka okarakterisala Mek Gonagalovu i dodelila joj specifičan jezički obrazac, putem koga je čitalačka publika već u prvom delu romana mogla da izgradi svoju sliku o njoj, kao netipičnom ženskom karakteru.

Zaključak

Na osnovu prikazanih rezultata analize jezičkog obrasca triju ženskih karaktera u prvoj knjizi romana, moguće je zaključiti da su postojeće razlike između originala i prevoda na

srpski jezik u najvećoj meri posledica gramatičkih, leksičkih, sintaksičkih i stilskih razlika dvaju jezika. Veoma je bitno navesti da pomenute razlike u govoru pomenutih junakinja na engleskom i srpskom jeziku u prvom delu romana, ni na koj način ne uzrokuju nastanak razlika u rodnim predstavama o njima. Često stereotipno prikazane u engleskom jeziku uz komentare naratora koji upućuju na „slabiji“ pol, slika koju je o njima moguće steći, čitajući prevod romana na srpski jezik, nikako nije uskraćena poruke da je reč o ženama, često sporednim naspram muškaraca u bitnim dešavanjima u romanu. Uglavnom predstavljene kao pratnja, one su ipak na marginama glavnih dešavanja u kojima su muškarci po pravilu heroji.

3.4.2. *Hari Poter i dvorana tajni*

U drugoj knjizi smo izdvojili šest ženskih likova i u sledećoj tabeli brojačno prikazujemo odnos jezičkih sredstava pronađenih u govoru svake od njih.

Jezička sredstva	Moli Vizli	Džini Vizli	Hermiona	M.Mek Gonagal	Prof. Spraut	Jecajuća Mirta
Ograde	5		7			
Modalnost	10		11	12		1
Imperativ	3	1	1	3		
Direktiv					3	
Ljubazne fraze	1			2		
Pridevi	2				1	1
Empatija				2		
Upitne fraze		1		1		
Emotivna fraza	2	1				

Tabela 43. Odnos jezičkih sredstava u jeziku pet ženskih likova u drugoj knjizi romana na engleskom jeziku

Pogledom na tabelu 43 primećujemo devet jezičkih sredstava od mogućih trinaest parametara koje smo izdvojili tokom analize. Uz prethodno izdvojene Moli Vizli, Hermionu i Mek Gonagalovu, izdvajamo Džini Vizli, profesorku Spraut i Jecajuću Mirtu.

U jeziku Moli Vizli, koji je sadržan, što se vidi u primerima iz druge knjige, najviše je zabeleženih modalnih konstrukcija, ukupno 10. One uglavnom predstavljaju savete i naredbe upućene deci, a u najvećoj meri problematičnim i nestašnim blizancima Fredu i Džordžu. Uz njih su imperativi (3), u najvećoj meri takođe upućeni deci kao kazna za nestašluk ili kao zabrana, ograde (5), koje često ukazuju na njenu rasejanost usled mnoštva obaveza oko kuće, oko dece i problema koje blizanci prave u Hogvortsu. Njenu nežniju stranu uočavamo često, posebno ako je Hari u blizini, te otud prisustvo ljubaznih (1) i emotivnih fraza (2). Još jedna osobina koja bi se mogla pripisati ženama i njihovom lingvističkom ponašanju, predstavlja upotreba prideva, često nazivanih *praznim*, koje smo u drugoj knjizi u jeziku Moli Vizli zabeležili (2), kada pocrvenevši govori o profesoru Lokhartu, ne uspevajući da sakrije svoje divljenje i stid, podsećajući u tim momentima na stidljivu devojčicu.

Džini Vizli, uočavamo u nastavku romana, veoma je značajan ženski lik, ali na početku je gotovo nečujna, posebno u Harijevoj blizini. U drugoj knjizi romana situacija se menja, pa ona prvi put uspeva da u njegovom prisustvu govori. Otuda, primećujemo svega tri odlike u njenom jeziku, jedna upitna fraza u primeru 28 E2 i S2, kojom nimalo iznenađujuće, uplašeno pokušava da odagna svoje strahove tražeći potvrdu od svojih sagovornika. Tu su zatim jedan primer empatije (1) i imperativna konstrukcija (1) kojom se, na opštu začuđenost ostalih, suprotstavlja Malfoju i brani Harija.

Kada je reč o Hermioni, njena uloga ubrzo postaje jasna i veoma značajna. Sa veoma puno jezičkog prostora, njen jezik je uvek dinamičan i prilično autoritativan. Ujednom trenutku je i sama autorka poredi sa profesorkom Mek Gonagal. Uvek, u želji da mnogo toga da kaže, njen jezik u drugoj knjizi sadrži dosta modalnih konstrukcija (11), u najvećoj meri upućenih Hariju i Ronu, savetodavnih i prekornih. Ovu njenu „naređivačku“ (eng. *bossiness*) osobinu istakli smo i ranije, jer je i od strane nekih drugih autora isticana kao njena najupečatljivija osobina. Za Harija i Rona to je nesumnjivo i njena najiritantnija osobina. Uvek obazriva, uz dosta ograđivanja (7), ona u svakom momentu ostaje trezvena, mudra i prisebna. Pored bogatog znanja koje poseduje, ove osobine i sposobnost za pažljivo planiranje, iznova su iznenađivale Harija i Rona i neretko ih spasavale od upadanja u ozbiljne probleme. Hermiona ispoljava svoju dosetljivost i inventivnost što se može videti i u zabeleženim modalnim konstrukcijama (11), u kojima planira spravljanje čarobnog napitka i

ulazak u kuću sliterinaca, hrabro i uz velike rizike preuzima inicijativu. Karakteristično mudro i taktično, njen jezik je bogat ogradama (7) i u ovim primerima jednom imperativnom konstrukcijom (1) kada Harija i Rona inspiriše za avanturu koja im predstoji, objašnjavajući im korist koju od svog podviga mogu imati.

Profesorka Mek Gonagal, gorda i stroga, svojim jezikom i ophođenjem prema studentima odaje sliku veoma autoritativne osobe. Izrevoltirana Harijevim i Ronovim nestašlucima ona im u vidu imperativa (3) upućuje reči koje se odnose na šansu da objasne svoje postupke, kao i reči koje su mahom obaveze i kazne koje će dečaci morati da odrade posle nastave, u vidu modalnih konstrukcija (12). To ni u kom slučaju ne umanjuje njenu ljudskost i sposobnost da bude brižna prema svojim studentima, što i pokazuje, zabrinuta zbog nemilih događaja, otmice i napada na studente od strane nepoznatog čudovišta. Tom prilikom zabeležili smo ljubazne fraze (2), primere empatije (2) i upitnu frazu (1).

Profesorka Spraut je karakteristična po svom konciznom, kratkom i jasnom načinu davanja instrukcija na časovima botanike, te smo izdvojili oblike direktiva (3) i pridev (1).

Jecajuća Mirta je duh devojčice koja žali nad sopstvenom smrću. Objašnjavajući način na koji je umrla, koji je pomogao Hariju da reši tajnu baziliska i dvorane tajni, upotrebila je jednu modalnu konstrukciju (1) i jedan pridev (1), kojim je objasnila strahotu onoga što joj se dogodilo.

Izdvajanjem jezičkih sredstava u primerima na srpskom jeziku moguće je uočiti razliku u klasifikovanju jezičkih sredstava, pre svega usled postojećih gramatičkih i sintaksičkih razlika između dva jezika.

U slučaju jezičkih sredstava koja smo izdvojili kod Moli Vizli, primećujemo poklapanje u broju svih izdvojenih jezičkih sredstava na oba jezika, osim u slučaju modalnih konstrukcija. U primerima na engleskom jeziku izdvojili smo deset, dok taj broj u primerima na srpskom jeziku iznosi osam. Pogledom na modalne konstrukcije u engleskom i na srpskom jeziku, u tabelama 7, 8 i 9, koje prikazuju jezički obrazac Moli Vizli u drugoj knjizi romana, primećujemo jasno i u prevodu na srpski jezik da je reč o osam modalnih rečenica, dok se dve (*Nikad ne bih poverovala* i *Ne bih se iznenadila*) ne bi mogle svrstati u modalne u srpskom jeziku, s obzirom da u sebi ne sadrže nijedan od modalnih glagola.

U koloni tabela 43 i 44 koje daju prikaz jezičkih sredstava u govoru Džini Vizli na engleskom i na srpskom jeziku, u ovom slučaju primećujemo potpuno slaganje. Jedna imperativna rečenica izdvojena u engleskom jeziku, prevedena je imperativom i u srpskom

jeziku. Zebeležene su jedna emotivna i jedna upitna fraza u engleskom jeziku, koja je u srpskom prevedu veoma slična upitnoj konstrukciji, te smo i samu stavku takođe nazvali *upitnom frazom*.

Ukoliko uporedimo brojeve u tabelama 43 i 44, koje prikazuju odnos jezičkih sredstava pronađenih u govoru Hermione Grendžer u oba jezika, uočavamo uglavnom poklapanje. Po sedam ograda u oba jezika, po jedan imperativni oblik i modalnost u slučaju koje smo primetili najčešće i najveće razlike. Ona je prisutna u oba jezika, ali je neophodno ukazati na te razlike. Reč je o 11 primera modalnih iskaza pronađenih u engleskom i njihovom prevodu na srpski jezik. Ono što je zanimljivo kada su primeri na srpskom jeziku u pitanju, jeste popriličan broj rečenica u potencijalu (*Mogli bismo da se pretvaramo, Niko ne bi znao, Malfoj bi nam verovatno rekao, Rekla bih da..., Mislim da bi najbolje bilo...*), tačnije ukupno pet. U vezi sa tim, kao što navodi Stevanović, valja pomenuti da je u srpskom jeziku „jedan od najizrazitijih slučajeva modalnosti pretpostavka da će se neka radnja (iz)vršiti“ (Stevanović, 1979 prema Trbojević, 2004: 149). U slučaju potencijala može se govoriti o epistemičkoj modalnosti u užem i u širem smislu, te zato Trbojević-Milošević smatra da „epistemičku modalnost u užem smislu izražavaju oni primeri gde je oblik potencijala u harmoničnoj kombinaciji sa nekim drugim sredstvom za epistemičku modalizaciju kao što su modalni adverbii, od kojih su najčešći *možda* i oblik *može biti da + potencijal*, ili potencijal modalnih glagola“ (Trbojević, 2004: 151). Preostalih šest rečenica (*Možda postoji način, Samo da možemo da ga čujemo, Pa, židak korov mora da se ubere, Muve moraju da se krčkaju, Neko od nas može da se ušunja, Stoga, vi samo treba da...*) sve su u prezentu i sve osim prve sadrže oblik prezenta sa veznikom *da* u funkciji dopune glagola *moći, morati* i *trebati*.

U jeziku Minerve Mek Gonagal u drugoj knjizi, u tabelama 43 i 44 koje brojčano prikazuju jezička sredstva izdvojena u engleskom i u srpskom jeziku, takođe uglavnom beležimo poklapanje, izuzev nekih razlika koje treba istaći. U slučaju zabeleženih imperativnih oblika, broj u oba jezika iznosi tri. Takođe, beležimo po dva primera empatije u oba jezika, po dve ljubazne fraze i jednu upitnu frazu na engleskom jeziku, koja u prevodu na srpski jezik zapravo i nema upitni oblik (I shall leave you to deal with Potter and Weasley, shall I? / Ostaviću vas da se pozabavite Poterom i Vizlijem, onda...). Situacija je nešto složenija kada je reč o modalnim konstrukcijama. Naspram zabeleženih dvanaest modalnih rečenica u engleskom jeziku, u srpskom jeziku bi kao najočiglednije mogli izdvojiti dve rečenice, iz razloga što u sebi sadrže modalne glagole *morati* i *moći* (*Svi učenici moraju da se*

vrate i Naravno da možete da pođete). Ipak, i druge rečenice koje su prevod onih zabeleženih u primerima na engleskom jeziku, takođe je moguće ubrojati u modalne konstrukcije u srpskom jeziku. Naime, po mišljenju Trbojević-Milošević „sredstvima za izražavanje epistemičke modalnosti u srpskom jeziku smatraju se sistemi glagolskih vremena i glagolskih načina pored ostalih, te je tako moguće govoriti i o epistemičkoj upotrebi prezenta“ (Trbojević-Milošević, 2004: 124).

Tako, sledeće tri rečenice koje su u prezentu sve tri jasno sadrže stav Mek Gonagalove o samom iskazu, tj. propoziciji, u ovom slučaju još uvek nesvršenoj radnji.

1. Bolje pođi do bolničkog krila.
2. Poteru, mislim da je bolje da pođeš.
3. Pa, možda je bolje da i ti pođeš, Vizli.
4. Nijedan učenik ne sme...

Izdvajamo i pet primera rečenica u kojima je futur upotrebljen u službi izražavanja epistemičke modalnosti:

1. Večeras ćete obojica...
2. Ti ćeš glancati...
3. Ti ćeš pomagati...
4. Svi učenici će se vraćati
5. Na svako predavanje će vas pratiti...

Sudeći po Trbojević-Milošević (2004: 139) sama činjenica da „ono što će biti u budućnosti još nije realizovano, svakom futuru daje nijansu modalnosti.“ S obzirom da se upotrebom futura govornik, u ovom slučaju Mek Gonagalova, pozitivno opredelila prema propoziciji i njenoj istinitosti, to futur nesumnjivo svrstava u sam centar načina za izražavanje epistemičke modalnosti u srpskom jeziku. Mađutim, posebno drugačiju vrstu modalnosti prepoznajemo u rečenici *Ješćete ovde* koja je imperativna po svojoj prirodi i time bi se mogla svrstati u deontičku vrstu modalnosti. (Trbojević, 2004: 129)

U kolonama koje prikazuju jezička sredstva profesorke Spraut i Jecajuće Mirte primećujemo poklapanje u broju zabeleženih jezičkih sredstava u oba jezika.

Jezička sredstva	Moli Vizli	Džini Vizli	M.Mek Gonagal	Hermiona	Prof. Spraut	Jecajuća Mirta
Ograde	5			7		
Modalnost	8		12	11		1
Imperativ	3	1	3	1	3	
Ljubazne fraze	1		2			
Pridevi	2				1	1
Empatija			2			
Upitne fraze		1	1			
Emotivne fraze	2	1				

Tabela 44. Jezička sredstva u govoru ženskih likova u primerima izdvojenim iz druge knjige romana prevedenog na srpski jezik

Zaključak

Na osnovu svega zabeleženog u uporedbi jezičkih sredstava u primerima na oba jezika, moguće je zaključiti sledeće:

Posmatrani ženski likovi u drugoj knjizi romana pored svoje posebnosti, dodeljenim jezičkim obrascem, u većoj ili manjoj meri, doprinose karakterizaciji u smislu isticanja rodnosti. Od posmatranih šest ženskih likova u drugoj knjizi, Moli Vizli, Džini i Jecajuća Mirta su u najvećoj meri obeležene svojom rodnošću, a tome doprinosi njihov govor i situacije u kojima su prikazane. Predstavljne su, pre svega, kao rasejane usled kućnih obaveza koje predstavljaju njihovu dnevnu rutinu, previše stidljive u prisustvu popularnih dečaka ili pak plačljive, one su u suštini primer stereotipne predstave o ženi kao slabijem polu kojoj je potrebna pomoć, zaštita ili uteha.

S druge strane, pored činjenice koja ostaje pitanje i mogućnost za neka buduća istraživanja i dalje spekulisanje, a koje se ogleda u saznanju da je Hermiona ipak samo jedan od „pratilaca“ glavnog junaka, koji je pri tom muškarac, dolazi se do zaključka da njen govor nesumnjivo predstavlja njen glavni resurs i adut. Upravo njime ona gradi svoje mesto i status u Hogvortsu, što je zajedno sa istaknutom mudrošću i bogatim znanjem znatno izdvaja od

ostalnih ženskih karaktera u Hogvortsu. Međutim, podsećanje da je ona ipak „samo“ brbljiva devojčica, prisutno je u dobroj meri, kako od strane glavnih aktera, tako i u naraciji.

Preostala dva ženska lika profesorke Mek Gonagal i Spraut u ovoj fazi romana zasigurno nisu predstavljene kao tipične ženske junakinje, a to je moguće uvideti i u njihovom govoru. Jedna od njih, veoma stroga i rezervisana, svojim jezikom doprinosi izgradnji slike o sebi kao nepristupačne i krute osobe. Jezikom koji se odlikuje mnoštvom modalnih iskaza i imperativnim oblicima, hladnoćom i rezervisanošću, Rolingova je lik Mek Gonagalove odredila jezičkim obrascem po uzoru na muški. Njena posebnost leži upravo u načinu karakterizacije, koji je netipičan. Iz svega pomenutog, čitateljke i čitaoci bili su u mogućnosti da izvedu zaključke o njoj, a koji je izdvajaju od svih ostalih ženskih likova, i postavljaju u sam vrh hijerarhije u Hogvortsu. Profesorka Spraut, osim toga što je sporedniji karakter, predstavljena je kao veoma profesionalna, koncizna i precizna. Njen govorni obrazac, kao ni naracije o njoj, nisu ukazivali na njenu rodnost sa negativnom konotacijom.

Usled svega navedenog, moguće je primetiti da je autorka netipičnom karakterizacijom, pre svega u liku profesorke Mek Gonagal, uspela da u romanu predstavi makar jedan ženski lik koji svojim autoritetom zauzima mesto u vrhu prikazane Hogvortske hijerarhije, što se može smatrati pozitivnim u smislu uticaja na izgradnju rodno-ideoloških stavova kod čitalačke publike.

3.4.3. *Hari Potter i zatvorenik iz Azkabana*

U trećoj knjizi smo izdvojili primere koji oslikavaju jezik ukupno šest ženskih likova. U nastavku je tabela koja prikazuje zabeležena jezička sredstva svake od njih.

Jezička sredstva	Moli Vizli	M.Mek Gonagal	Hermiona	Madam Pomfri	Prof. Trilejni	Madam Rozmerta
Ljubazne fraze	2			1	1	1
Ograde	1	4			1	
Empatija	2		3	1		

Upitne fraze	1		3			1
Modalnost		1		2		

Tabela 45. Jezička sredstva ženskih likova u trećoj knjizi romana na engleskom jeziku

Moli Vizli kako u prethodnim, tako i u trećoj knjizi ostaje dobroćudna i brižna majka, u velikoj meri stub porodice po mnogim pitanjima. Ona je zaposlena kućnim obavezama i brigom o svim ukućanima. Veoma nežna prema Hariju, ona mu u razgovoru upućuje dosta ljubaznih fraza (2), saoseća sa njegovom sudbinom siročeta (2), dok upitnom frazom (1) želi da se uveri da će se Hari čuvati i biti bezbedan. Takođe smo zabeležili i jedan primer ograde (1) u njenom govoru. U njenom govornom obrascu i u ovom delu knjige ostaju primetne ljubaznost i brižljivost. One zajedno i sa očiglednim tradicionalnim rodnim poretkom u domu Vizlijevih i njenom podređenošću u odnosu na supruga, tj. glavu porodice, doprinose izgradnji slike o njoj kod čitateljki i čitalaca, kao o izrazito jakoj majčinskoj figuri, ali čiji uticaj ne obuhvata druge domene, izuzev privatnog.

U trećoj knjizi profesorku Mek Gonagal nalazimo na času *preobražavanja*, začuđenu zbog čudnog ponašanja učenika. Saznavši da je reč o profesorki Trilejni koja ih je svojim proricanjima prestrašila, uz nekoliko ograda (4) ona na fin i dostojanstven način objašnjava učenicima njen običaj da na početku svakog novog semestra, kako bi na učenike ostavila dojam misterioznosti i teatralnosti, prorekne makar po jednu smrt. Nimalo neočekivano, ovoga puta to se desilo Hariju, a ono što on o tome treba da zna, Mek Gonagalova mu je saopštila jednom modalnom konstrukcijom (1). Odmerenošću u jeziku, pažljivim biranjem reči i rezervisanošću, Rolingova Mek Gonagalovu nastavlja da karakteriše kao izuzetak i samim tim čini veoma jakom i upečatljivom figurom.

Hermiona, usled opčinjenosti riđim mačorom u trećem delu romana stalno dolazi u sukob s Ronom. Pogođena njegovom sudbinom, jer ga niko nije želeo, ona ga kupuje i ispoljava mnogo nežnosti i empatije prema njemu (3). Takođe, zabrinuta za Harijevu bezbednost, jer je ozloglašeni zatvorenik pobeo iz zatvora za čarobnjake, iz Azkabana, ona želi da ga ubedi da ne radi ništa nepromišljeno, te smo zabeležili upitne fraze (3) kojima je nastojala da dobije potvrdu da će je Hari poslušati. Govorom koji joj Rolingova dodeljuje, ispoljavaju se saosećajnost, brižljivost i taktičnost koje bi se mogle smatrati „odlikama ženskog jezika“. Ipak, ne umanjivši njene *ženske* karakteristike, već naprotiv, istakavši ih, i to

više puta, autorka i dalje nastoji da Hermionin lik za čitateljke i čitaoce ostane izuzetak od pravila.

Madam Pomfri je negovateljica u bolničkom krilu Hogvortsa, koja u skladu sa svojom profesijom ispoljava mnogo nežnosti, empatije i požrtvovanja za povređene učenike. Gužva u bolničkom krilu je omela u poslu i u brizi o povređenim učenicima, te je ministru i ostalima iz ministarstva uz nekoliko modalnih konstrukcija (2), ljubaznih fraza (2) i izraza empatije (1) pokušavala da objasni neophodnost da što pre napuste bolničko krilo.

Profesorku Trilejni odmah zapažamo kao prilično egocentričnu personu, zanesenu i u svom svetu. Uglavnom opsednuta svojim posebnim darom i moćima, ona je u odnosu sa đacima prilično distancirana. Tako smo u njenom jeziku, u trećoj knjizi, zabeležili svega jednu ogradu (1) i jedno ljubazno obraćanje đacima (1). Kroz govor koji joj je autorka dodelila i opise koji je predstavljaju kao „ekscentričnu i okićenu“, deca će moći da steknu sliku o narcisoidnoj, samodovoljnoj osobi i ne preterano zainteresovanoj za druge. Njenim pandanom među muškim likovima svakako se može smatrati profesor Lokhart, te u tom smislu možemo reći da čitateljka i čitaocima nije jednostrano predstavljen stereotip narcisoidne osobe, koji bi negativno etiketirao samo ženski pol.

Madam Rozmertu smo videli kao finu, ljubaznu i radoznalnu ženu, zabrinutu zbog opasnosti koja je vrebala u vidu odbeglog zatvorenika. Zabeležili smo jednu ljubaznu (1) i jednu upitnu (1) frazu. Na osnovu njenog govora, ne tako opsežnog, čitalačka publika može da izgradi sliku o stereotipno prikazanoj ženskoj osobi, radoznoj, uplašenoj i nezaštićenoj. Još jednim primerom ženske krhkosti i nemoći, ukazano im je na značaj muške zaštite i herojstva.

Navedene primere zabeležili smo i u prevodu, te sledeća tabela predstavlja jezička sredstva pomenutih ženskih likova na srpskom jeziku.

Jezička sredstva	Moli Vizli	M.Mek Gonagal	Hermiona	Madam Pomfri	Prof. Trilejni	Madam Rozmerta
Ljubazne fraze	2			2	1	1
Ograde	1	4			1	
Empatija	2		3	1		
Upitne fraze	1		3			

Modalnost		1		1		
Imperativ				1		
Pitanje						1

Tabela 46. Jezička sredstva ženskih likova u trećoj knjizi romana u prevodu na srpski jezik

U tabelama 45 i 46 moguće je uočiti brojčano stanje po pitanju zabeleženih jezičkih sredstava u govoru ženskih likova u trećoj knjizi romana, u primerima na engleskom i srpskom jeziku. Treba istaći da poklapanja postoje u slučaju jezičkih sredstava zabeleženih kod pet od šest ženskih likova. Jedino u slučaju jezika Madam Pomfri beležimo razlike.

Reč je o modalnim primerima u engleskom jeziku (*I must insist that you leave, He should not be distressed*) i njihovim prevodima u srpskom jeziku. U slučaju druge rečenice (*Poter je moj pacijent i ne sme da se uznemirava*) reč je o rečenici u prezentu sa jednim od predstavnika modalnih glagola u srpskom jeziku, tj. glagolom *smeti*, što predstavlja jasan primer epistemičke modalnosti. Međutim, u slučaju prve rečenice čiji je prevod *Insistiram da smesta odete*, situacija je drugačija. Reč je o rečenici u imperativu, koja predstavlja njenu sugestiju ili zabranu ostanka u bolničkom krilu upućenu ministru i ostalima koji su remetili mir i oporavak pacijenata. U ostalim jezičkim sredstvima zabeleženim u govoru Madam Pomfri, primećujemo poklapanja u primerima na oba jezika.

Sudeći po jezičkim sredstvima zabeleženim u govoru madam Pomfri, čitateljke i čitaoci su mogli da zaključe da je reč o ženskom liku koji se odlikuje predanošću prema poslu, ali pored toga i snebivljivošću i nedostatkom autoriteta i moći u komunikaciji sa muškim likovima, iako na višem položaju od nje same. Opreznim biranjem izraza i načina na koji će im se obratiti, na kraju im imperativnom konstrukcijom saopštava da je neophodno da odu, pri čemu biva obeležena komentarom „*histerično*“. Ovakvim isticanjem „negativnog“ u prvi plan doprinosi se plasiranju neopravdanog stereotipa o ženi, koji neće rezultirati izgradnjom realnog stava kod dece u rodno-ideološkom smislu.

Zaključak

Na osnovu svega navedenog možemo izvesti zaključak da se prisustvo rodne ideologije i opis rodnog poretka u trećoj knjizi romana ne razlikuje u originalu i u prevodu.

Prevodna ekvivalencija je postignuta u velikoj meri, a postojeće manje razlike uglavnom potiču od razlika u gramatičkom sistemu dva jezika.

3.4.4. *Hari Potter i vatreni pehar*

U četvrtoj knjizi smo izdvojili govor ukupno pet ženskih likova.

Jezička sredstva	Moli Vizli	Hermiona	Rita Skiter	M. Mek Gonagal	Fler Delaker
Ljubazne fraze	1			1	
Modalnost	3		1		1
Empatija	2	4			
Ograde		1			
Humor i ironija		3	1		
Pridevi		2			
Imperativ			1		
Direktiv				1	

Tabela 47. Jezička sredstva ženskih likova u četvrtoj knjizi romana na engleskom jeziku

Gospođu Vizli susrećemo u četvrtoj knjizi u kuhinji, gde sprema ručak za sve prisutne, ukupno jedanaestoro njih. Ljubazna prema devojkicama i Hariju zahvaljuje im na pomoći u postavljanju stola u bašti ljubaznom frazom (1). Takođe, u svojoj brizi o svima njima koji u ranim jutarnjim časovima odlaze na svetski šampionat u kvidiču, ona im modalnim frazama sugeriše da je vreme da budu u krevetu (2) i veoma zabrinuta za svog supruga Artura, još jednom modalnom konstrukcijom strogo zabranjuje sinu Persiju da na nedoličan način govori o njemu. Žaleći ga zbog prekovremenog rada i sve češćeg kašnjenja na večeru, ona ispoljava izrazitu empatiju prema prilikama u kojima se njen suprug našao (2 primera empatije).

Izrevoltirana nepravdom zbog optužbi na račun kućne vilenjakinje da je ukrala Harijev štapić i njime bacala čini na šampionatu u kvidiču, Hermiona izgovara tri primera

empatije (4), žustro braneći prava jadne vilenjakinje i kritikujući njenog gospodara, kao i saosećajući sa Harijem. U toku takmičenja koje se u Hogvortsu održavalo, pogođena svađom između Rona i Harija koja je trajala prilično dugo i Harijevim uspehom na takmičenju, Hermiona emotivno upotrebljava prideve (2). Takođe, pomalo ljubomorna zbog Ronove zadivljenosti francuskinjom Fler, ona često biva ironično šaljiva (3) i rezervisana (1 ograda).

Rita Skiter novinarka koja je uvek u potrazi za senzacionalističkim pričama. Veoma je drska i beskrupulozna u tome što radi. Na takmičenju koje se održavalo u Hogvortsu, ona je uvek prisutna, vešto skrivena i u potrazi za novim tračevima i kompromitujućim detaljima. U drskom razgovoru sa Harijem i Hermionom, kod nje smo zabeležili jednu modalnu konstrukciju (1), ironičnu opasku i šalu na Hermionin račun (1) i imperativ (1).

Profesorku Mek Gonagal u četvrtoj knjizi srećeo u trenutku kada Hariju daje uputstva u vezi sa takmičenjem koje sledi, te smo pritom zabeležili jedan direktiv (1) i jednu ljubaznu frazu (1).

Fler Deleker, prelepa francuskinja i vila, u četvrtoj knjizi je i pored toga što je izabrana za jednu od takmičarki na šampionatu, prikazana kao prilično plitka i zaokupljena svojim izgledom. Tako smo u njenom neveštom engleskom jeziku zabeležili jednu modalnu konstrukciju (1) koja se odnosi na nemogućnost da stane u balsku haljinu, za šta krivi jaku Hogvortsku hranu.

Isto je moguće učiniti na primerima koji se tiču prevoda na srpski jezik, uz prateći komentar koji se tiče eventualnih razlika koje se javljaju uglavnom na gramatičkom nivou.

Jezička sredstva	Moli Vizli	Hermiona	Rita Skiter	M.Mek Gonagal	Fler Delaker
Ljubazne fraze	1			1	
Modalnost	2		1		1
Empatija	2	4			
Ograde		1			
Humor i ironija		3	1		

Pridevi		2			
Imperativ	1		1	1	

Tabela 48. Jezička sredstva zabeležena kod ženskih likova u četvrtoj knjizi romana u prevodu na srpski jezik

Pogledom na tabelu 48, koja nudi prikaz jezičkih sredstava u primerima na srpskom jeziku i njihovim poređenjem sa primerima na engleskom jeziku, moguće je napraviti sledeće poređenje sa primerima na engleskom jeziku:

U slučaju primera koji oslikavaju jezički obrazac Moli Vizli zabeležili smo uglavnom poklapanja u prirodi i vrsti jezičkih sredstava. Dve ljubazne fraze u engleskom jeziku takođe su zabeležene i u srpskom jeziku (2), po dva primera empatije u oba jezika (2) i nepoklapanje koje smo primetili kada je reč o modalnim konstrukcijama kojih u primerima na engleskom jeziku ima ukupno tri (3). U srpskom jeziku dve od tih tri se takođe mogu uvrstiti u modalne konstrukcije (*Možete li izneti tanjire, devojke? Zaista bi trebalo da ste svi u krevetu.*), dok je jedna koja je u engleskom jeziku modalna (*Don't you dare blame your father...*) u srpskom jeziku prevedena je na taj način da je pre moguće svrstati je u imperativne konstrukcije (*Da se nisi usudio da kriviš oca!*). Ovim jezičkim sredstvima u govoru gospođe Vizli, čitalačkoj publici je predstavljena slika majčinske figure koja naređuje, grdi i savetuje svoju decu, ali i reaguje u interesu svog supruga.

S druge strane, u jeziku Hermione Grendžer beležimo potpuno slaganje u primerima na oba jezika: po četiri primera empatije (4), tri primera koji oslikavaju njen ironični smisao za humor (3), upotrebu prideva (2) i po jedan primer upotrebe ograda (1). Odvojivši je od ostalih ženskih likova, autorka je Hermioni dodelila i specifičan jezik. On se razvija kako radnja romana odmiče, njena tendencija za „šefovanjem“ često izbija u prvi plan, a čitateljke i čitaoci mogu da prate njenu prodornost i u nastavku romana.

Isti je slučaj u jezičkim sredstvima pronađenim u govoru Rite Skiter. Kao što je i moguće videti u tabelama 47 i 48, takođe postoji isti broj jezičkih sredstava zabeležen u srpskom i u engleskom jeziku. Iz primera u tabeli 24 moguće je videti po jedan primer modalnih konstrukcija (1) u okviru primera 69E4 i 69S4. Zatim, iz primera 70E4 i 70S4 po jedna imperativna konstrukcija (1), kao i po jedan primer ironičnog humora u okviru istog

primera. Njenim često ironičnim i zajedljivim govorom, te isticanjem negativnih osobina u prvi plan, deci je predstavljen приметно negativan stereotip o ženi.

U govoru Minerve Mek Gonagal, najpre u tabeli 25, lako je uočiti jedan zabeležen direktiv u engleskom jeziku, u okviru primera 74E4. S obzirom da takva kategorija u gramatici srpskog jezika nije prepoznata, pogledom na primer 74S4 u prevodu na srpski jezik, moguće je klasifikovati kao primer imperativne konstrukcije (*Ući ćeš unutra i čekaćeš svoj red*). Takođe, zabeležen je po jedan primer ljubaznih fraza u oba jezika u primerima 74E4 i 74S4. Rigidnim i hladnim jezikom profesorka Mek Gonagal ostaje i dalje primer autoritativne ženske osobe.

I na kraju, govor Fler Delaker u primerima 75E4 i 75S4 u oba jezika bi se mogao uvrstiti u modalne konstrukcije, ističući u prvi plan njenu “plitkost” i tendenciju ka vođenju trivijalnih razgovora. Čitateljka i čitaocima je njen lik predstavljen isticanjem negativnog stereotipa o „praznoglavoј lepotici“, što u određenoј meri sigurno može imati uticaja na njihovo rasuđivanje u kontekstu rodniх ideologija i opravdanosti ili neopravdanosti postojanja stereotipa.

Zaključak

Iz svega priloženog, možemo izvesti zaključak da je razlog detektovaniх razlika između primera u originalu i u prevodu, uglavnom u domenu gramatike i tiče se razlika u percepciji modalnosti i modalniх glagola u dva jezika, kao i pojmu direktiva koji nisu prepoznati u srpskom jeziku, već ih nalazimo u formi imperativniх konstrukcija.

3.4.5. *Hari Potter i red feniksa*

U petoj knjizi romana pratimo jezik šest ženskiх karaktera. U tabeli 52 su broјčano predstavljena jezička sredstva zabeležena u primerima.

Jezička sredstva	Tetka Petunija	Moli Vizli	Hermiona	Dolores Ambridž	Čo Čeng	Luna Lavgud
Modalnost		2				

Upitne fraze		1	1			1
Ograde			3		2	
Imperativ	1	1			1	
Eufemizmi			1			1
Humor i ironija			1			
Ljubazne fraze				1	3	3

Tabela 49. Jezička sredstva u govoru ženskih likova u petoj knjizi romana na engleskom jeziku, izražena brojačno.

Tetka Petunija, kojoj inače u romanu nije dato mnogo jezičkog prostora, iznenadila je u petoj knjizi i samog Harija, svojom izjavom da je nemoguće da Hari napusti njihov dom pre nego postane punoletan. Na zaprepaštenje teče Vernona, ona to i kazuje, govoreći mu još da pogleda kovertu pisma koje je stiglo adresirano upravo na nju. Pritom smo zabeležili jedan imperativ (1).

Veoma emotivna, u petoj knjizi „Moli Vizli u redu Feniksa”, ulazi u raspravu sa Harijevim kumom Blekom, i veoma žustrim i oštrim jezikom se zalaže za ono što je za njega najbolje. Tako beležimo modalne konstrukcije kojima izražava ono što misli da je u njegovom najboljem interesu (2). Uvidevši da će biti nadglasana na neki način naređuje suprugu Arturu da je podrži, te tada beležimo jednu imperativu frazu (1) i veoma zejedljivu upitnu frazu (1) upućenu Bleku i njegovoj nemogućnosti da se posveti staranju o svom kumčetu, usled boravka u zatvoru.

Ono što je veoma primetno u petoj knjizi jeste odrastanje i sazrevanje Harija i družine, kao i početak njihovog primećivanja osoba suprotanog pola i iskazivanja interesovanja za njih. Hermiona je svakako ovom zadatku mnogo više dorasla od dečaka, te je na neki način preuzela ulogu i njihovog savetnika u vezi sa muško-ženskim odnosima. S tim u vezi smo u njenom jeziku zabeležili jednu upitnu frazu (1) upućenu Hariju u vezi sa Čo, devojkom koja je postala predmet njegovog interesovanja. Suptilno mu objasnivši grešku koju je napravio u komunikaciji sa njom, Hermiona upotrebljava eufemizam (1) i nekoliko ograda (3). Neizostavno izrevoltirana Ronovom nezrelošću, veoma ironično, zajedljivo i šaljivo mu

ukazuje na to koliko je ograničen u razumevanju i u odnosu sa devojčicama. Tada u njenom jeziku beležimo jednu ironičnu šalu (1).

Dolores Ambridž je nesumnjivo jedan od najnegativnijih ženskih likova u romanu. Islednica iz ministarstva i kasnije upravnica Hogvorts, prvog dana svog dolaska je svojim ponašanjem i tretiranjem prisutnih profesora, kao i upravnika Dambldora, u priličnoj meri nagovestila svoje zle namere. Veoma drska i iritantna, u njenom uvodnom govoru smo zabeležili jednu ljubaznu frazu (1), mada prilično neverljivu.

Odnos koji se razvio između Harija i godinu dana starije Čo Čeng, obeležen je tragičnim stradanjem Sedrika Digorija, još jednog od takmičara šampionata. S obzirom na to da je Hari prisustvovao nemilom događaju, a ona je bila u prisnoj vezi sa njim, početak njihove veze obeležen je njenom patnjom. Moleći Harija da je razume, ona se ljubaznim frazama izvinjava zbog svoje slabosti (2) i njihova veza se nastavlja. Ipak, prvi zajednički izlazak biva potpuni fijasko kada usled Harijevog neiskustva i nepoznavanja načina na koji devojčice razmišljaju, ona postaje veoma ljubomorna i ljuta. Pritom beležimo dve ograde (2), još jednu ljubaznu frazu jasno ironičnu (1), kao i imperativ kojim ga u suzama tera da požuri i ode na sastanak sa Hermionom, što je i predstavljalo razlog njene ljubomore i ljutnje.

Luna Lavgud je veoma specifična devojka, mnogi je smatraju čudnom čak i za čarobnjačko društvo. Ipak, veoma je mila i dobronamerna i u njenom jeziku pri upoznavanju sa Harijem i ostalima, beležimo ljubazne fraze (3), taktičnost u saopštavanju Ronu da nije baš na glasu poželjnih balskih pratilaca u vidu eufemizma (1), i jednu upitnu frazu (1).

Sve pomenute odlike jezika i jezička sredstva pronađena u govoru navedenih ženskih likova, u prevodu na srpski jezik izgledaju ovako.

Jezička sredstva	Tetka Petunija	Moli Vizli	Hermiona	Dolores Ambridž	Čo Čeng	Luna Lavgud
Modalnost		2				
Upitne fraze		1	1			1
Ograde			2		2	
Imperativ	1	1			1	
Eufemizmi			1			1

Humor i ironija			1			
Ljubazne fraze				1	3	3

Tabela 50. Jezička sredstva u govoru ženskih likova u petoj knjizi romana u prevodu na srpski jezik, izražena brojčano.

Upoređivanjem primera u engleskom i srpskom jeziku, kao što se može videti u tabelama 49 i 50, moguće je primetiti da se broj jezičkih sredstava ženskih likova u petoj knjizi uglavom poklapa u oba jezika. Tabele 24, 25, 26, 27, 28 i 29 daju prikaz svih primera izdvojenih u dva jezika.

U jeziku tetka Petunije, u tabeli 24, primećujemo imperativnu konstrukciju u oba jezika u primerima 78E5 i 78S5. Ovim primerom, i u originalu i u prevodu ujedno, ona po prvi put izražava svoj stav o nečemu. To je veoma neobičan momenat, posebno ako se u obzir uzme činjenica da su do tada čitateljke i čitaoci već stekli utisak da je reč o ženi koja u potpunosti živi u senci svog supruga i da se od nje i ne očekuje da ima stav o bilo čemu.

U slučaju Moli Vizli, u tabeli 25, beležimo imperativ u primerima 79E5 i 79S5, po dva primera modalnosti u primerima 79E5 i 80E5, kao i u primerima 79S5 i 80S5. Po jednu upitnu frazu možemo videti u primerima 80E5 i 80S5. Žustrinu u njenom jeziku čitalačka publika je često imala prilike da primeti. Ono što je bitno istaći u vezi sa tim, jeste da je reč o načinu na koji je autorka često smešta u žustre rasprave, obično sa decom, a u ovom slučaju sa Sirijusom Blekom. Iako teška na rečima, njena moć tu prestaje i završava se na nivou lingvističkih resursa. Ona je primorna da moralnu i verbalnu zaštitu traži od supruga, mada je u konkretnoj sceni ne dobija.

U tabeli 26 koja prikazuje jezički obrazac Hermione Grendžer, jedino nepodudaranje tiče se broja zabeleženih ograda u dva jezika, u engleskom jeziku je reč o tri ograde, a u srpskom jeziku ih ima dve, i to u primerima 81E5, 82E5, 81S5 i 82S5. U slučaju ostalih jezičkih sredstava primećujemo poklapanja. Po jedan primer eufemizama u primerima 83E5 i 83S5, po jedna upitna fraza u primerima 81E5 i 81S5, i po jedan primer ironičnog humora u primerima 82E5 i 82S5. Hermionin moćan jezik poznat je čitateljicama i čitaocima od početka

romana. I dalje je karakterišu ljubaznost, saosećajnost, brbljivost ali i doza nadmenosti je često vidljiva u njenoj promišljenoj upotrebi ograda.

U jeziku Dolores Ambridž (tabela 27) moguće je videti po jednu ljubaznu frazu u oba jezika, u primerima 85E5 i 85S5. Jezik koji se odlikuje ljubaznošću u liku Ambridžove zapravo je poslužio autorki da prikrije jedan od najnegativnijih ženskih likova, čija dela govore sama za sebe.

Tabela 31 prikazuje jezički obrazac Čo Čeng i u njoj smo zabeležili poklapanja u broju ograda, u oba jezika po dve i to u primerima 86E5 i 86S5, ljubaznim frazama i to po tri u primerima 86E5, 88E5, 86S5 i 88S5, kao i u broju zabeleženih imperativa i to po jednim u primerima 89E5 i 89S5. Govorom koji je obeležio karakter Čo Čeng čitalačkoj publici je predstavljena u suštini fina ali povređena devojka, kojoj treba muška pažnja. Dodavši tome njenu plačljivost i ljubomorne ispade, čitateljke i čitaoci su imali prilike da se sretnu sa još jednim preovlađujuće negativnim stereotipnim prikazom žene.

U jeziku Lune Lavgud u oba jezika takođe primećujemo poklapanja, što je moguće i videti u tabelama 29, 49 i 50. Zabeležili smo po tri ljubazne fraze u primerima 93E5 i 93S5, po jedan primer eufemizma u primerima 92E5 i 92S5, kao i po jednu upitnu frazu u primerima 94E5 i 94S5. Lunin govor je deci približio karakter izrazito fine i pažljive ženske osobe, dok je naracijom o njenom liku istaknuto da je reč o neprilagođenoj devojčici koju mnogi smatraju čudnom. Međutim, Rolingova ni njen lik nije poštedela stereotipa ranjive i osetljive devojčice kojoj su potrebne muška pažnja i zaštita.

Zaključak

Na osnovu analize u petoj knjizi romana smo uspeli da zabeležimo poklapanje u broju detektovanih jezičkih sredstava u jeziku ženskih likova u dva jezika, izuzev u slučaju broja ograda u govoru Hermione Grenžer. Pomenutu razliku moguće je objasniti kao rezultat prevodnog procesa koji se ne bi mogao okarakterisati kao bukvalno prevođenje, što u slučaju prevoda knjizevnog dela svakako ne bi ni bio poželjan model prevođenja. Usled stilskih razlika dva jezika i rezona prevodilaca, ovo smatramo potpuno prirodnim i opravdanim.

3.4.6. Hari Potter i polukrvni princ

Jezik šest ženskih likova zabeležili smo u primerima šeste knjige romana.

Jezička sredstva	Moli Vizli	Fler Delaker	Hermiona	Džini Vizli	Lavander Braun	Jecajuća Mirta
Ograde	3	1		2	1	
Naglašavanje	2		4			2
Ljubazne fraze		2				
Boje		2				
Upitne fraze			2	1		
Empatija			2			
Pridevi			1			
Humor i ironija				1	1	

Tabela 51. Jezička sredstva u govoru ženskih likova u šestoj knjizi romana na engleskom jeziku, izražena brojčano.

U šestoj knjizi Moli Vizli susrećemo ushićenu zbog suprugovog uspeha na poslu i konačnog unapređenja. Izdvojili smo stavku u jeziku koju smo nazvali *naglašavanje*, pa smo u njenom jeziku zabeležili dva primera naglašavanja (2). Takođe, pomalo skeptičnu i nezadovoljnu je nalazimo po pitanju odluke sina Bila da se venča sa vilom Fler, te u njenom jeziku beležimo i ograde (3) kojima uglavnom želi da na neki način ospori čitavu novonastalu situaciju u domu Vizlijevih. Kada je reč o primerima njenog jezika prevedenim na srpski jezik, treba istaći da postoji potpuno poklapanje u broju pronađenih jezičkih sredstava u dva jezika. Tako su u tabeli 52 brojevi koji predstavljaju jezička sredstva u njenom govoru, u potpunosti identični brojevima prikazanim u tabeli 51 koja prikazuje brojčano stanje zabeleženih jezičkih sredstava u verziji na engleskom jeziku. Poznatim jezičkim obrascem njena majčinska figura jača iz romana u roman, a čitalačka publika je i u šestom delu nalazi

kao stereotipno prikazanu majku-domaćicu, preplavljenu kućnim obavezama, izrazito ponosnu na uspehe supruga i sinova i uvek spremnu da njihove interese stavi u prvi plan.

Vilu Fler susrećemo u ushićenom raspoloženju zbog nadolazećeg venčanja. Uvek ljubazna i mila prema Hariju, te smo u njenom jeziku zabeležili ljubazne fraze (2), ograde (1) i upotrebu nijansi boja (2), koju je Lejkofova (1975) isticala kao posebno karakterističnu za žene. Zaokupljena osmišljanjem i pripremama, ona pažljivo bira nijanse boja haljina za deveruše i svoju venčanicu. Kada je reč o verziji na srpskom jeziku, situacija je ista kao i u slučaju Moli Vizli. Brojčano stanje jezičkih sredstava u njenom jeziku na engleskom jeziku identično je u prevedenoj verziji. Lik vile Fler Rolingova je oslikala kao bajkovitu lepoticu, dodelivši joj jezik koji karakteriše finu i ljubaznu osobu, mada prilično plitku i zaokupljenu nevažnim temama. Na taj način su se u plejadi mnogih, čitateljke i čitaoci imali prilike susresti i sa stereotipom da lepota i pamet ne idu baš ruku pod ruku.

U šestoj knjizi tenzija u odnosu između Hermione i Rona kulminira, te njen jezik obiluje dokazima ljubomore i frustriranosti. Te smo primere izdvojili kao posebna naglašavanja (4), neka izrečena u pokušaju da sakrije svoju ljubomoru, neka da učini Rona ljubomornim, i jedan veoma izražen primer njenog nastojanja da se pobuni zbog diskriminacije žena, uzimajući sebe kao primer. Takođe, pogođena Ronovom vezom sa Lavander Braun i nedoličnim ponašanjem pred svima, ona neuspešno upitnim frazama (2) nastoji da ostavi utisak da joj nije stalo do njega i da nije ljubomorna. Osećajna kao i uvek, ona saoseća sa Hagridom nastojeći da sazna kakav ga problem muči, te beležimo dva primera empatije (2) i jednu upotrebu prideva (1). Prevod na srpski jezik takođe odlikuje isti broj detektovanih jezičkih sredstava i podudaranje sa jezičkim sredstvima pronađenim u originalu. U njenom jeziku čitalačka publika može da primeti dosta samosvesti i poseban obrazac koji je čini drugačijom u odnosu na sve ostale ženske likove. U njenom jeziku imamo prilike da vidimo i primere njenog negodovanja protiv rodne nejednakosti i podele poslova. Ipak, za tipično žensko ponašanje kod nje Rolingova bira ljubomoru i ljubavne intrige, dokazujući da čak ni Hermionin lik ne može biti pošteđen stereotipnih obeležja.

U jeziku Džini Vizli, kako u originalu tako i u prevodu, zabeležili smo dve ograde (2), upitnu frazu (1) zajedljivu i uperenu prema Ronu sa kojim se neposredno pre toga žustro posvađala, braneći svoja ženska prava na slobodu i buneći se protiv njegovog licemerja i pokušaja da joj kao mlađoj sestri nametne kontrolu. Izrevoltirana njegovim tretmanom, nije mu ostala dužna i svojim iskrenim ali britkim jezikom, ukazala mu je na neke veoma bitne stvari za momka njegovih godina. Tako beležimo i jednu šalu (1) kojom se našalila na njegov

račun, postidevši ga pred ostalima. Uz Hermionu, lik Džini Vizli čitateljicama i čitaocima do određene mere prikazuje karakter devojke sa integritetom, koja ustaje protiv nepravednog tretmana žene i slobodno govori o svojim osećanjima.

Lavander Braun, tadašnja Ronova devojka, ali ne zadugo, takođe nije mogla da sakrije svoju ljubomoru koju je osećala prema Hermioni, s obzirom da je Ron posle okršaja sa Voldemorom i njegovom svitom u ministarstvu, završio u bolničkom krilu. Tada se njegov i Hermionin odnos malo popravlja, a u jeziku Lavander Braun beležimo ironiju (1) i jednu ogadu (1). Identične brojke koje označavaju jezička sredstva u njenom govoru u prevodu na srpski jezik, nalaze se u tabeli 52. Uplašena zbog pomisli da se Ron i Hermiona ponovo zbližavaju, ona od svojih prijatelja pokušava da dobije potvrdu da stvari zapravo nisu takve i da joj Hermiona ne predstavlja pretnju. Čitalačka publika je iz njenog govora mogla da stekne utisak o devojci koja je često neprijatna, zajedljiva, nesigurna i ljubomorna. Ako se tome doda način na koji je autorka predstavila, a to se odnosi na tračarenja i sukob među devojčicama zbog momaka, onda je jasno da je čitalačkoj publici plasirana stereotipna i degradirajuća slika o ženama, isticanjem negativnih osobina u prvi plan.

Iako specifična i na neki način bizarna kao lik, Jecajuća Mirta takođe ima štošta da kaže o muško-ženskim odnosima. Tako smo u njenom jeziku, u originlu, ali i u prevedenoj verziji na srpskom jeziku, zabeležili dva veoma zanimljiva primera naglašavanja. U njima je Mirta posvedočila o svom iskustvu sa dečacima kojima ne treba verovati i na koje se nikada ne treba oslanjati. Zanimljivo je i veoma indikativno, da čak ni lik sablasnog duha devojčice koja je pre 50 godina stradala u Hogvortsu, nije pošteđen stereotipnih obeležja. U njenom jeziku čitateljke i čitaoci pronalaze mnoge aluzije na muško-ženske odnose, kao i potvrde da je i njoj, bila ona duh ili ne, potrebna muška pažnja. Takođe, jezik o njoj, prepoznatljiv u određenju *Jecajuća*, dokaz su stereotipnog etiketiranja ženskih karaktera, a posebno ako se uzme u obzir da nema jecajućih muških karaktera.

Jezička sredstva	Moli Vizli	Fler Delaker	Hermiona	Džini Vizli	Lavander Braun	Jecajuća Mirta
Ograde	3	1		2	1	
Naglašavanje	2		4			2
Ljubazne fraze		2				

Boje		2				
Upitne fraze			2	1		
Empatija			2			
Pridevi			1			
Humor i ironija				1		
Ironija					1	

Tabela 52. Jezička sredstva u govoru ženskih likova u šestoj knjizi romana u prevodu na srpski jezik

Zaključak:

Kao što smo već pojasnili, a što je moguće i videti u tabelama 51 i 52, brojevi koji prikazuju jezička sredstva u primerima na engleskom i primerima na srpskom jeziku potpuno su identični. Ono što je takođe zanimljivo i karakteristično za jezička sredstva u jeziku ženskih likova u šestoj knjizi, jeste to što u njima nismo zabeležili nijedan primer modalnih konstrukcija, za koje se u prethodnim knjigama može slobodno reći da su jedno od najbrojnijih jezičkih sredstava kojim se odlikuje jezički obrazac ženskih likova. Takođe, po prvi put smo u šestoj knjizi izdvojili odliku koju smo nazvali *naglašavanje* u jeziku ženskih likova. Svakako, treba istaći da su primeri koje smo uvrstili u ovu kategoriju veoma indikativni kao nosioci rodних stereotipa i tzv. *odlika ženskog jezika*. Isticanjem njihovog podređenog položaja ili trivijalnosti njihovog jezika, pomenuta odlika doprinosi rodno neravnomernom etiketiranju ženskih likova u romanu.

3.4.7. *Hari Potter i relikvije smrti*

Poslednja, sedma knjiga romana predstavlja i konačnu, odlučujuću borbu između dobra i zla. Ženski likovi čiji smo jezički obrazac do sada najviše i beležili, i dalje ostaju u centru dešavanja. Jezik pet ženskih likova čini primere koje smo izdvojili u sedmoj knjizi.

Jezička sredstva	Hermiona	Moli Vizli	Džini Vizli	Tetka Mjuriel	M.Mek Gonagal
------------------	----------	------------	-------------	---------------	------------------

Naglašavanje	1	3			
Humor i ironija	1		1		1
Pridevi	2				
Empatija	3		1		
Upitne fraze	2	1		2	
Modalnost		1	2	1	
Ograde				3	
Imperativ				1	

Tabela 53. Jezička sredstva ženskih likova u sedmoj knjizi romana na engleskom jeziku, izražena brojačno.

Hermionu, kao što smo i navikli, u sedmoj knjizi nalazimo veoma angažovanu i u jeku odlučujućih dešavanja, ruku pod ruku sa Ronom i Harijem. Uvek saosećajna sa nevoljama drugih, Hermiona opet izražava jako žaljenje i empatiju prema kućnom vilenjaku Kričeru (3) u čiji je posed zajedno sa kućom dospelo Hari, stradanjem kuma Sirijusa Bleka. Takođe beležimo upitne fraze (2), jednu koja se odnosi na Kričera i nepravdu koja mu je učinjena od strane čarobnjačkog sveta, dok je drugu uputila Hariju, uplakana i u nadi da joj je oprostio zbog propusta u direktnom okršaju sa Voldemorom kada je njenom krivicom Harijev čarobni štapić polomljen na pola. Humor i ironija su čest deo njenog jezičkog obrasca, pa smo zabeležili i jednu šalju (1). U teškim trenucima skrivanja u šumi, izrevoltirana Ronovom lenjošću i odsustvom inicijative, ona impulsivno reaguje, tako što prasne i primerom naglašavanja (1) opet staje u odbranu žena, što je po njenim rečima koštalo toga da ona svakog dana priprema i začarava kojekakve sastojke, ne bi li ih učinila jestivim. Ipak, na kraju romana, odnosno kada se u Hogvortsu vodi odlučujuća borba, ona se oduševljava Ronovom snalažljivošću i preuzimanjem inicijative, i upravo u tim delovima teksta smo zabeležili dva prideva (2) kojima se veliča Ron, uzvikivanjem, uz oduševljenje i uz ponos. Pored sve zrelosti u njenom govoru i u njoj kao karakteru, publika u sedmom i završnom delu romana ima prilike da vidi u najranjivijem izdanju. Junaštva Harija i Rona se veličaju i ona u njima direktno učestvuje. Ipak, ističući njenu ranjivost i žensku slabost u nekim momentima, Rovingova je predstavlja kao zavisnu od Harijevog i od Ronovog spasavanja.

Moli Vizli u sedmoj knjizi na samom početku nalazimo usplahirenu zbog venčanja koje samo što nije počelo. Upitnom frazom (1) ona ljubazno pita Harija hoće li učestvovati u pripremama u domu Vizlijevih. Primetili smo i tri primera naglašavanja (3) i jednu modalnu konstrukciju (1) kojom zabranjuje Džini da učestvuje u konačnoj borbi koja se odvijala u Hogvortsu. Zanimljivo u vezi sa ovom modalnom konstrukcijom u engleskom jeziku koja glasi *You've got to go home ...* jeste da je reč o varijaciji modalnog oblika *you have to...* U isto vreme, ovo jezičko sredstvo i predstavlja jedinu zabeleženu razliku u primerima iz dva jezika. Pored broječanog slaganja svih jezičkih sredstava u dva jezika, ovo je jedina razlika koju smo zabeležili u primerima iz sedme knjige. Naime, modalna konstrukcija oblika *HAVE (GOT) TO* u engleskom jeziku spada u sredstva za ispoljavanje epistemičke modalnosti, jer izražava nužnost. Na srpski jezik je pak prevedena imperativnim oblikom, te smo je kao takvu i zabeležili u tabeli 54. Majčinska figura u liku Moli Vizli do kraja romana postaje sve jača, ali i stereotipne slike koje označavaju njenu rutinu takođe su jake. Kroz njen karakter, požrtvovan i predan porodici, pomalo histeričan u nekim momentima i uvek usred mnoštva kućnih poslova, deca usvajaju stereotip o ženi koja je majka i supruga sa punim radnim vremenom kod kuće.

Džini Vizli u sedmoj knjizi dostiže potpunu zrelost. Odlučna, jaka i iskrena, u momentima opraštanja sa Harijem iznenađuje nas svojom razumnošću i pribranošću, u toj meri da je u stanju i da se našali na svoj račun (1). U trenucima odlučujuće borbe ona je emotivna i ne želi da ostavi svoju porodicu, te beležimo dve modalne konstrukcije (2) od kojih je jedna istovremeno i primer jake empatije (1). Prvom modalnom rečenicom (*I can't go home*) jakog epistemičkog značenja koje označava negativnu mogućnost, tj. nemogućnost, pokazuje svoju požrtvovanost i odanost porodici i Hariju. U isto vreme jako saosećajna, ona ispoljava empatiju još jednom modalnom konstrukcijom (*My whole family is here, I can't stand waiting there alone and not knowing...*). Ako obratimo pažnju na oblike ovih dveju rečenica u prevodu na srpski jezik, primećujemo takođe modalne rečenice sa glagolom *MOĆI* koji je, po rečima Trbojević-Milošević, pored glagola *MORATI* „centralni epistemički modalni glagol u srpskom jeziku“ (2004: 159). Pored svega gore navedenog, Rolingova je njenim jezikom u sedmom delu prikazala kao hrabru i privrženu osobu svojoj porodici, pre svega. Takođe, srećnim završetkom, autorka je nije lišila stereotipnog venčanja za glavnog junaka, heroja, učinivši je tako srećnicom, s obzirom na činjenicu da je Hari baš nju odabrao. Slično Hermioni, pored sve svoje posebnosti, ostala je deo bajkovito-stereotipnog srećnog završetka.

U jeziku Tetke Mjurijel, najstarije zvanice na venčanju, zabeležili smo jezički obrazac koji na prvi pogled odgovara drskoj osobi, svoje glavoju i željnoj tračarenja. Zabeležili smo dve upitne fraze (2), zajedljivo upućene Hariju, tri ograde (3) kojima prekida svog sagovornika namećući svoj stav protiv pokojnog Dambldora u pokušaju da ga diskredituje. Taj nas postupak navodi na mišljenje o neispravnosti bilo kakve generalizacije kada su konverzacijski stilovi muškaraca i žena u pitanju. Naime, nekada je isticano da su žene te koje u manjoj meri ili ne prekidaju svoje sagovornike, poštujući njihov jezički prostor, dok je muškarcima često pripisivana tendencija da prekidaju svoje sagovornike (Tannen, 1990). Takođe, u njenom govornom obrascu smo zabeležili i jednu modalnu konstrukciju (*I ought not to be on my feet too long...*) koja u prevodu na srpski jezik takođe ima modalni karakter. U originalu je reč o marginalnom modalu *OUGHT TO*, tj. njegovoj negaciji. Kada je reč o njemu i o značenju koje nosi u engleskom jeziku, objašnjava Trbojević „situacija je slična kao i sa glagolom *SHOULD*, čije značenje nije uvek lako odrediti jer se ono nalazi na prelazu iz deontičkog u epistemički deo gradijenta.“ (Trbojević, 2004: 84) Negacijom ova dva glagola ne negira se modalnost, već propozicija kao celina. Tako u prevodu na srpski jezik ova rečenica glasi *Ne bi trebalo da dugo stojim na nogama*, gde „glagol *TREBATI* pored osnovnog ima i ono drugo, deontičko značenje nužnosti da se nešto učini.“ (Trbojević, 2004: 165) Njenu drskost i nadmeni stav dočarava i jedan imperativ (1), kojim odsečno naređuje prisutnima da joj ukažu pažnju. Po negativnom stereotipu „žene tračare“ lik tetke Mjurijel predstavlja još jedan primer autorkinih negativnih predstava o ženama, što bi svakako moglo da ima uticaja na izgradnju rodno-ideoloških stavova kod dece različitog uzrasta.

U sedmoj knjizi smo Minervu Mek Gonagal susreli tek tokom odlučujuće borbe u Hogvortsu, voljnu da se odupre Snejpovoj strahovladi. Dolaskom Harija i Dambldorove armije koja je rešena da se bori, Mek Gonagalova je više nego kooperativna i puna podrške za Harija. Stavljajući sebe na raspolaganje Hariju, oni udruženim snagama primoravaju Snejpa na beg iz zamka, pri čemu beležimo jednu šalu (1) Mek Gonagalove na njegov račun, dočekanu ovacijama i usklikima zadovoljnih profesora i studenata. U završnici romana u njenom govoru primećujemo „otopljenje“ koje još više doprinosi pozitivnim emocijama koje njen lik budi kod čitateljki i čitalaca.

Kao i u prethodnim knjigama, sve pomenute odlike govora ženskih likova prikazaćemo i u tabeli koja se odnosi na iste primere ali u prevodnoj literaturi.

Jezička sredstva	Hermiona	Moli Vizli	Džini Vizli	Tetka Mjuriel	M.Mek Gonagal
Naglašavanje	1	4			
Humor i ironija	1		1		1
Pridevi	2				
Empatija	3		1		
Upitne fraze	2	1		2	
Modalnost			2	1	
Ograde				3	
Imperativ				1	

Tabela 54. Jezička sredstva u govoru ženskih likova u sedmoj knjizi romana u prevodu na srpski jezik

Zaključak:

Pregled jezičkih sredstava pronađenih u verziji romana prevedenog na srpski jezik izgleda isto, tj. jezička sredstva pronađena u originalu se broјčano poklapaju sa onima zabeleženim u prevodu na srpski jezik, što je moguće i videti u tabelama 56 i 57, sa jednom razlikom koju smo već pomenuli kada smo pominjali jezička sredstva u govoru Moli Vizli. U šestoj knjizi smo kao i u sedmoj zabeležili odliku koju smo nazvali *naglašavanje*, sa tom razlikom da u sedmoj knjizi ponovo beležimo modalne konstrukcije u jeziku.

3.5. Razvoj jezičkog obrasca ženskih likova kroz sedam delova romana

Moli Vizli, Hermiona Grendžer, Profesorka Mek Gonagal i Džini Vizli su četiri centralna ženska karaktera u romanu, čiji razvoj je moguće pratiti u svih sedam delova romana. Nesumnjivo je Hermiona ta koja se sa Harijem i Ronom nalazi u centru svih dešavanja u romanu, ali pomenuta tri ženska lika su pored nje svakako najistaknutiji likovi u romanu. U našem korpusu i u analizi moguće je primetiti primere jezičkog obrasca mnogih ženskih karaktera koji se sporadično pojavljuju ili ne, u pomenutim delovima romana. Pored jezičkog ponašanja pomenuta četiri lika koje ćemo pregledno prikazati u svih sedam delova romana, ostale ženske likove i njihov jezički obrazac ćemo prikazati u okviru onih delova romana u kojima smo njihov govor i zabeležili.

3.5.1. Moli Vizli

Jezička sredstva	Knjiga 1	Knjiga 2	Knjiga 3	Knjiga 4	Knjiga 5	Knjiga 6	Knjiga 7
Ljubazne fraze	2	1	2	1			
Imperativ	2	3			1		
Direktiv	2						
Modalnost	1	10		3	2		1
Ograde		5	1			3	
Upitne fraze			1		1		1
Empatija	1		2	2			
Humor							
Eufemizmi							
Emotivne fraze		2					
Pridevi		2					

Naglašavanje						2	3
--------------	--	--	--	--	--	---	---

Tabela 55. Pregled jezičkih sredstava u govoru Moli Vizli u sedam delova romana na engleskom jeziku

Obrativši pažnju na jezička sredstva Moli Vizli u prvoj knjizi, koja smo detaljno razmotrili u okviru analize, primetili smo jezik osobe koja je majčinska figura i takva ostaje i kroz ostatak romana. Blaga i ljubazna, puna saosećajnosti ka Hariju pre svega, odlikuje se ljubaznošću u jeziku i imperativnim i direktivnim oblicima upućenim svojoj deci. Više modalnih izraza karakteriše njen jezik u drugom nastavku romana, uglavnom upotrebljenih da dočaraju njenu ljutnju zbog eventualnih loših pojava koje su mogle da zadese porodicu Vizli zbog Ronovih nestašluka. Preostala jezička sredstva mahom ostaju u duhu njenog karaktera, ljubazne fraze i primeri empatije, roditeljske brige i odgovornosti. U nastavku romana njen jezik odlikuju modalne konstrukcije, ljubazne fraze i primeri empatije, ograde i primeri naglašavanja koje smo izdvojili u šestom i u sedmom delu romana.

Sve gore navedeno odnosi se i na verziju na srpskom jeziku, o čemu je prethodno detaljnije bilo reči. Iz tog razloga, sledeća tabela nudi pregled jezičkih sredstava u njenom govoru u prevodnoj literaturi.

Jezička sredstva	Knjiga 1	Knjiga 2	Knjiga 3	Knjiga 4	Knjiga 5	Knjiga 6	Knjiga 7
Ljubazne fraze	2	1	2	1			
Imperativ	4	3		1	1		
Modalnost	1	8		2	2		
Ograde		5	1			3	
Upitne fraze			1		1		1
Empatija	1		2	2			
Humor i ironija							
Eufemizmi							

Emotivne fraze		2					
Pridevi		2					
Naglašavanje						2	4

Tabela 56. Pregled jezičkih sredstava u govoru Moli Vizli u sedam delova romana na srpskom jeziku

3.5.2. Hermiona Grendžer

Jezička sredstva	Knjiga 1	Knjiga 2	Knjiga 3	Knjiga 4	Knjiga 5	Knjiga 6	Knjiga 7
Ljubazne fraze	1						
Imperativ		1					
Direktiv							
Modalnost	4	11					
Ograde	6	7		1	3		
Upitne fraze	3		3		1	2	2
Empatija			3	4		2	3
Humor	1			3	1		1
Eufemizmi	1				1		
Emotivne fraze	2						
Pridevi				2		1	2
Naglašavanje						4	1

Tabela 57. Pregled jezički sredstava u Hermioninom govoru u sedam delova romana na engleskom jeziku

Kada je reč o razvoju jezika i karaktera Hermione Grendžer kroz roman, odlika koju od samog početka primećujemo je pričljivost i naređivački ton u obraćanju drugima, tj. osobina koja je od strane autora koji su se bavili tematikom ovog romana nazvana *bossiness*. Nju najviše primećujemo u veoma proračunatim i mudrim postupcima koji se odlikuju velikim brojem modalnih konstrukcija, imperativa i ograda. Sigurna u sebe, Hermioniona mudrost uvek je u prvom planu, a upotreba ograda u njenom govoru uglavnom je proračunata, smišljena i ponekad ironična u odnosu na sagovornike. Osobina koja dolazi do izražaja u njenom ponašanju i jeziku u ostatku romana svakako je saosećajnost i mogućnost da izrazi empatiju, što smo u mnogim slučajevima i mogli primetiti u zabeleženim primerima. Ona sazreva kao karakter uz Harija i Rona, te njihovo sazrevanje pratimo istovremeno. Do kraja romana odlučna i hrabra, ali ipak ranjiva, te zato beležimo i nekoliko odlika koje smo nazvali *naglašavanjima*, posebno u momentima kada je na sebi svojstven način pokušala da prikrije svoju ljubomoru, s jedne strane, a s druge da učini Rona ljubomornim, ili jednostavno odbrani svoja ženska prava.

Jezička sredstva	Knjiga 1	Knjiga 2	Knjiga 3	Knjiga 4	Knjiga 5	Knjiga 6	Knjiga 7
Ljubazne fraze	1						
Imperativ		1					
Modalnost	4	11					
Ograde	3	7		1	2		
Upitne fraze	2		3		1	2	2
Empatija			3	4		2	3
Humor i ironija	1			3	1		
Eufemizmi	1				1		1
Emotivne fraze	2						
Pridevi				2		1	2
Naglašavanje						4	1

Tabela 58. Pregled jezičkih sredstava u govoru Hermione Grendžer u sedam delova romana na srpskom jeziku

U prethodnom delu analize objasnili smo sličnosti i razlike između engleske i srpske verzije romana, po pitanju analiziranih govornih obrazaca ženskih karaktera. Na osnovu svega prethodno rečenog i brojčanog prikaza u tabelama 57 i 58, možemo zaključiti da se Hermionin govorni obrazac od prvog do sedmog dela romana razvija na isti način, bilo da se radi o engleskoj ili o srpskoj verziji romana. Sliku o njoj gradimo podjednako u dve pomenute verzije, a postojeće razlike u najvećoj meri su rezultat različitih gramatičkih pravila u dva jezika.

3.5.3. Minerva Mek Gonagal

Minerva MekGonagal	Knjiga 1	Knjiga 2	Knjiga 3	Knjiga 4	Knjiga 5	Knjiga 6	Knjiga 7
Ljubazne fraze	2	2		1			
Imperativ	3	3					
Direktiv	1			1			
Modalnost	3	12	1				
Ograde	4		4				
Upitne fraze		1					
Empatija		2					
Humor							1
Eufemizmi							
Emotivne fraze	2						
Pridevi							
Naglašavanje							

Tabela 59. Pregled jezičkih sredstava Minerve Mek Gonagal u sedam delova romana na engleskom jeziku

Minerva Mek Gonagal je veoma autoritativan ženski karakter. Takav je i njen jezik u većini primera. Odlikuje se imperativima, direktivima, ogradama i mnoštvom modalnih konstrukcija, uglavnom upućenim studentima u problematičnim situacijama. Konvencionalno ljubazna, njene emotive fraze uglavnom su u funkciji isticanja razočarenja i zgroženosti usled kršenja pravila i nestašluka čiji su vinovnici uglavnom Hari i njegova družina. Međutim, zanimljivo je da odmicanjem radnje u romanu i razvojem događaja, njena autoritativnost i krutost prema Hariju sve više jenjavaju i do kraja romana potpuno nestaju. Ona zapravo sav svoj uticaj, iskustvo i moć stavlja u njegovu službu i na neki način postaje njegov pomagač. Iako u poslednja tri dela romana nismo izdvojili primere za koje smo smatrali da su indikativni u smislu isticanja rodni stereotipa i ideologija, a razlog za to je i izmeštanje radnje van zidina Hogvorts, u poslednjem delu je ponovo srećemo odlučnu i hrabru, spremnu da se našali i u najtežim i odlučujućim momentima.

Sve pomenuto odnosi se i na verziju na srpskom jeziku, a razlike koje možemo primetiti u tabelama 59 i 60 uglavnom se tiču percepcije modalnosti u dva jezika, kao i razlika u prevodu koje se odnose na postojanje direktiva u engleskom i njihov prevod na srpski jezik.

Jezička sredstva	Knjiga 1	Knjiga 2	Knjiga 3	Knjiga 4	Knjiga 5	Knjiga 6	Knjiga 7
Ljubazne fraze	2	2		1			
Imperativ	2	3		1			
Modalnost	2	12	1				
Ograde	2		4				
Upitne fraze		1					
Empatija	2	2					
Humor i ironija							1
Eufemizmi							
Emotivne fraze							

Pridevi							
Naglašavanje							

Tabela 60. Pregled jezičkih sredstava u govornom obrazcu Minerve Mek Gonagal u sedam delova romana na srpskom jeziku.

3.5.4. Džini Vizli

Jezička sredstva	Knjiga 1	Knjiga 2	Knjiga 3	Knjiga 4	Knjiga 5	Knjiga 6	Knjiga 7
Ljubazne fraze							
Imperativ		1					
Direktiv							
Modalnost							2
Ograde						2	
Upitne fraze		1					
Empatija						1	1
Humor						1	1
Eufemizmi							
Emotivne fraze		1					
Pridevi							
Naglašavanje							

Tabela 61. Pregled jezičkih sredstava u govoru Džini Vizli u sedam delova romana na engleskom jeziku

Na samom početku romana, Džini Vizli upoznajemo kao suviše mladu i kao ridokosu devojčicu, mlađu sestru Rona Vizlija. Najpre je veoma tiha, posebno u Harijevom prisustvu, te u prvom delu i nema primera koji beleže njen govor. U drugom delu je susrećemo češće, s obzirom da se i ona upisuje na Hogvorts, gde postaje žrtva Voldemora i njegovih pokušaja da povрати snagu. U tom delu je po prvi put nalazimo da govori u Harijevom prisustvu, staje u

njegovu odbranu i suprotstavlja se pretećoj okolini. Njeno sazrevanje veoma je očigledno kako radnja romana odmiče, iako nema indikativnih primera u smislu rodni odnosa u trećem, četvrtom i u petom delu. Međutim, veoma zrela i samosvesna, u šestom delu je susrećemo kao odlučnu i hrabru, uočavamo kako se suprotstavlja Ronu, koji je kao stariji brat želeo da je kontroliše. U odnosu ka njemu i ka prijateljima ona pokazuje koliko je sazrela, a njen jezik pored modalnosti, ograda, ljubaznosti i empatije, sadrži i elemente humora, upotrebljene često u momentima kada se to od nje i ne očekujemo, čineći je još zrelijom i sposobnom da i u najtežim momentima ostane prisebna.

Jezička sredstva	Knjiga 1	Knjiga 2	Knjiga 3	Knjiga 4	Knjiga 5	Knjiga 6	Knjiga 7
Ljubazne fraze							
Imperativ		1					
Modalnost							2
Ograde						2	
Upitne fraze		1				1	
Empatija							1
Humor i ironija						1	1
Eufemizmi							
Emotivne fraze		1					
Pridevi							
Naglašavanje							

Tabela 62. Pregled jezičkih sredstava u govoru Džini Vizli u sedam delova romana u prevodu na srpski jezik

Poklapanja u tabelama 61 i 62 jasno ukazuju na to da u originalu i u prevodu romana na srpski jezik, nema značajnih razlika koje bi uticale na različitu percepciju lika Džini Vizli u

dva jezika. Delovi koji se tiču njenog govornog prostora, a mogu se smatrati rodno indikativnim u bilo kom smislu, prisutni su u obe verzije romana.

3.5.5. Moli Vizli, Hermiona Grendžer, Minerva Mek Gonagal i Džini Vizli kroz sedam delova romana

Naredne dve tabele nude prikaz sumiranih jezičkih sredstava u govoru četiri glavne junakinje u svih sedam delova romana u originalu i u prevodu.

Jezička sredstva	Moli Vizli	Hermiona Grendžer	Minerva Mek Gonagal	Džini Vizli
Ljubazne fraze	6	1	5	
Imperativ	6	1	6	1
Direktiv	2		2	
Modalnost	17	15	16	2
Ograde	8	17	8	2
Upitne fraze	3	11	1	1
Empatija	5	12	2	2
Humor i ironija		6	1	2
Eufemizmi		2	2	
Emotivne fraze	2	2		1
Pridevi	2	5		
Naglašavanje	5	5		

Tabela 63. Ukupan broj jezičkih sredstava u jeziku Moli Vizli, Hermione, Mek Gonagalove i Džini u svih sedam delova romana na engleskom jeziku

Jezička sredstva	Moli Vizli	Hermiona Grendžer	Minerva Mek Gonagal	Džini Vizli
Ljubazne fraze	6	1	5	
Imperativ	9	1	6	1
Modalnost	13	15	15	2
Ograde	9	13	6	2
Upitne fraze	3	10	1	2
Empatija	5	12	4	1
Humor i ironija		5	1	2
Eufemizmi		3		
Emotivne fraze	2	2		1
Pridevi	2	5		
Naglašavanje	6	5		

Tabela 64. Ukupan broj jezičkih sredstava u jeziku Moli Vizli, Hermione, Mek Gonagalove i Džini u svih sedam delova romana u prevodu na srpski jezik

Pogledom na tabele 63 i 64 moguće je primetiti male razlike u brojkama koje predstavljaju objedinjen broj jezičkih sredstava pronađen u svih sedam delova romana, oslikavajući tako jezičko ponašanje glavna četiri ženska lika u romanu. O razvoju njihovog jezičkog obrazca kroz roman je već bilo reči, te ćemo na ovom mestu finalnim komentarima ukazati na njihov značaj.

Ono što je veoma važno istaći jeste da razlike u brojevima koje se tiču engleske i srpske verzije romana, u globalu nemaju uticaja na različitu percepciju ili značaj svakog od pomenutih ženskih likova u romanu. Ukoliko za primer uzmemo lik Moli Vizli, prikazane kao brižne majčinske figure i domaćice, čiji se svet uglavnom vrti oko dešavanja u životima njene dece i supruge, razliku u brojevima modalnih konstrukcija, ograda ili imperativa u dva jezika već smo pomenuli i podrobno objasnili. Iako nesumnjivo indikativan u rodno-jezičkom smislu, njen govor u pojedinim prikazanim primerima ostaje bitan, bilo da je reč o originalu ili o prevodu na srpski jezik. Takođe, činjenica koju treba istaći jeste da je njen karakter

autorka u romanu pozicionirala i prikazala na način koji u svojim pojedinim segmentima odgovora stereotipu žene domaćice, čiji je osnovni cilj u životu da ispraća i sačekuje supruga koji radi, decu koja se školuju, i brine se o ishrani i o dobrobiti svih njih. Sve pomenuto u prevodu romana ostaje nepromenjeno, a razlike proistekle iz sintaksičkih, gramatičkih i drugih nepodudaranja između dva jezika, ne utiču na bilo koj način na izmenu ili umanjeње rodne obeležnosti i ideologije čiji je nosilac lik Moli Vizli. Stereotip majke-domaćice, čiji uticaj često može biti i dominantan u okvirima porodice, ali tu i prestaje, nije nesvakidašnja pojava kako u britanskoj tako i u srpskoj kulturi. Sigurno je da takvih i sličnih slučajeva ima i u današnje vreme, te je reč o konceptu koji čitateljka i čitaocima u obe kulture nije stran. Ipak, autorkina odluka da porodicu Vizli predstavi na osnovama tradicionalnog i patrijarhalnog shvatanja životnih vrednosti, što svakako u određenoj meri ima uticaja na formiranje rodno-ideoloških stavova kod dece različitog uzrasta.

Predstavljanje lika Hermione i prikazivanje njenog jezičkog obrasca je takođe iscrpno prikazano. U tabelama 63 i 64 moguće je primetiti četiri razlike u brojevima, a koje se tiču verzija na engleskom i srpskom jeziku, a čine ih ograde, upitne fraze, primer humora i ironije, kao i eufemizama. Sve nabrojane razlike nisu dovoljne da bi bitno uticale na značaj koji Hermionin lik ima, bilo da je reč o engleskoj ili srpskoj verziji. Zamišljena i prikazana kao posebna, ruku pod ruku sa glavnim muškim junacima u romanu, Hermiona je sa jedne strane nosilac rodno-progresivnih ideja i ideologije, dok sa druge strane, po mišljenju nekih autora, ostaje u senci muških aktera romana. I pored sve prikazane superiornosti u pojedinim scenama, u nekim drugim je pak prikazana kao ranjiva devojčica kojoj je potrebna pomoć i spasavanje od strane dečaka, tj. Harija i Rona. Identifikacija čitateljki sa likom Hermione Grendžer zasigurno je jedna od pratećih pojava u pozitivnoj recepciji i u uspehu ovog romana. Devojčice su u njenom liku mogle da se ugledaju na sve već pomenute kvalitete poput otresitosti, snalažljivosti i sposobnosti da stanu u odbranu ženskih interesa. Sa druge strane, autorka ni ovako upečatljiv ženski lik, koji je sigurno u velikoj meri uticao na povoljnu percepciju čitateljki i čitalaca, nije poštedela sporadičnih podsećanja na „ženske slabosti i ograničenosti“ u svetu kojim dominiraju muškarci.

Kada je reč o likovima profesorke Mek Gonagal i Džini Vizli, u tabelama je moguće primetiti veoma male, skoro nezatne razlike u brojevima koji prikazuju jezička sredstva u njihovom govoru u oba jezika. Profesorku Mek Gonagal smo detaljnije opisali u prethodnim delovima teze, pa je dovoljno istaći da je reč o liku autoritativne i moćno pozicionirane žene u hijerarhiji Hogvortsas. Njen jezički obrazac koji smo analizirali u skladu je sa pomenutim

odlikama, te smo na osnovu svega pomenutog u stanju da zaključimo da je njen lik u rodno-ideološkom smislu nastao kao pokušaj da se učini ravnopravnim u odnosu na muške karaktere. Ipak, strategija koju je autorka odabrala podrazumevala je dodelu govornog obrasca po uzoru na muški, a što pre svega karakteriše, u dobroj meri, lišavanje emocija, kao i odsustvo isticanja detalja koji bi mogli na bilo koji način istaći njenu ženstvenost. Ipak, implikacije koje utiču na izgradnju stavova kod dece u kontekstu rodne ideologije, a koje bi se vezivale za lik Mek Gonagalove, svakako mogu biti samo pozitivne. Bez dubljeg zalaženja u autorkine motive i u njenu strategiju, autoritativnom, moćnom i moralnom ženskom osobom okarakterisanom u liku Minerve Mek Gonagal, koja stoji rame uz rame sa muškarcima, deci je poslata pozitivna poruka, bez isticanja rodno-opterećenih stereotipa u prvi plan.

Sa druge strane, lik pomenute Džini Vizli, Rolingova je najpre prikazala kao stidljivu i ranjivu devojčicu, prateći je kroz period odrastanja tokom kog ona sazreva i postaje veoma specifična mlada devojka. Jaka je i samosvesna, a njen analizirani govor ukazuje na činjenicu da ona ne predstavlja stereotipnu lepoticu iz bajke, već je u stanju da kaže svoje mišljenje i stane u odbranu svojih ličnih i ženskih prava. I pored svega rečenog, autorka je njenom liku kao *dostignuće* namenila *samo* udaju za glavnog junaka Harija, time je učinivši onom osobom koja svoju sreću pronalazi zahvaljujući njemu, zauvek ostajući u njegovoj senci. Ovo je još jedan primer bajkovitog srećnog završetka. Njime je autorka i na primeru lika Džini Vizli, rodno-opterećujućim stereotipom ukazala čitateljicama i čitaocima na neminovnost ženske podređenosti muškarcu. U kontekstu izgradnje rodni ideologija kod dece, ovakve predstave koje ne ostavljaju mnogo mesta progresivnim i modernijim idejama i pogledima na rodni poredak, pospešuju uticaj tradicionalističkih stavova.

3.5.6. Jezički obrazac sporednih ženskih likova kroz sedam delova romana

Jez.sr.	P.S.	J.M.	M.P.	P.T.	M.R.	R.S.	F.D.	T.P.	D.A.	Č.Č.	L.L.	L.B.	T.M.
Boje							2						
Lj.fr.			1	1	1		2		1	3	3		
Imp.						1		1		1			1
Dir.	3												

Mod.		1	2			1	1						1
Ogr.				1			1			2		1	3
Up.f.					1						1		2
Emp.			1										
H i I						1						1	
Euf.											1		
Em.f.													
Pri.	1	1											
Nag.		2											

Tabela 65. Ukupan broj svih jezičkih sredstava sporednih ženskih likova u sedam delova romana na engleskom jeziku

Kada je reč o epizodnim ženskim likovima koji se pojavljuju sporadično, neki u manjoj a neki u većoj meri, važno je istaći da su neki primeri koje smo uvrstili u korpus u većoj meri indikativni u kontekstu rodni ideologija, dok sa nekima to nije slučaj. Za one koji jesu, to smo u komentarima i naglasili, dok drugi predstavljaju jezički obrazac svake od njih, a koji smo posmatrali kroz prizmu odlika ženskog jezika, ustanovljenim od strane Robin Lejkof. Prethodno prikazana tabela br.65²³ nudi brojčani prikaz jezičkih sredstava pronađenih u govoru trinaest epizodnih ženskih likova u romanu, na nivou svih sedam delova romana.

Jezik profesorke Spraut u primerima koje smo izdvojili odlikuje se konciznošću i uglavnom predstavlja uputstva za učenike, te direktivi u njenom govoru nisu neočekivani. U njenom liku nismo prepoznali dejstvo nekog posebnog stereotipa o ženi, već je autorka predstavila kao relativno rodno-neopterećen ženski karakter.

Već smo pomenuli da je Jecajuća Mirta zanimljiv lik duha devojčice koji obitava u hodnicima Hogvorts, te je veoma često susrećemo u toku romana. Njen je govor teatralan i samosažaljiv, ali sa sporadično rodno obojenim značenjem, koje smo zabeležili u vidu

²³ Usled ograničenosti prostorom, a u želji da prikaz jezičkih sredstava sporednih ženskih likova bude celina, nazive ženskih karaktera označili smo inicijalima, a nazive jezičkih sredstava skraćenicama. Imena karaktera se pojavljuju redosledom kojim su data i tumačenja u tekstu ispod tabele Puni nazivi jezičkih sredstava su redosledom kao prikazanim u zagradi, sa razlikom u tabeli koja predstavlja jezička sredstva u primerima iz prevoda na srpski jezik, koja ne sadrži direktive (Boje-Ljubazne fraze-Imperativ-Direktivi-Modalnost-Ograde-Upitne fraze- Empatija-Humor i ironija- Eufemizmi – Emotivne fraze- Pridevi-Naglašavanje).

naglašavanja u sedmoj knjizi. Što se samog lika tiče, popridevljeni prilog uz njeno ime - *jecajuća* govori dovoljno o njenoj dominantnoj karakternoj crti, što je veoma indikativno ako se uzme u obzir činjenica da nema muških likova koji poseduju takvu osobinu, tipično žensku, poručuje autorka svojim recipijentima.

Madam Pomfri je negovateljica i bolničarka u zamku i u njenom jeziku zabeležili smo dosta empatije i ljubaznih fraza, te modalnih konstrukcija koje su u službi izražavanja njenog ličnog stava po pitanju dobrobiti studenata, koji su posle burnih avantura i okršaja sa mračnim silama često boravili u bolničkom krilu. U njenom govoru autorka je oslikala izuzetno ljubaznu ženu, ali ipak naglasivši njenu podređenost i nedostatak moći u odnosu na ministra i ostale koji su je u određenom momentu sprečavali da savesno radi svoj posao.

Profesorka Trilejni je ekscentričan ženski lik, veoma egocentrična i u sopstvenom svetu predviđanja budućnosti. Konvencionalno ljubazna i ponekad neprijatna ka onima koji ne zadovoljavaju njene standarde po pitanju posedovanja posebnih moći, te smo u njenom jeziku zabeležili ograde i ljubazne fraze. Njenim pandanom među muškim karakterima može se smatrati profesor Lokhart, što na neki način i u određenoj meri umanjuje činjenicu da je reč o stereotipu narcisoidne i egocentrične žene.

Madam Rozmerta je vlasnica krčme u Hogsmidu, koju u romanu susrećemo svega jedanput. Živahna i vedrog duha, ona je radoznala i ljubazna, te smo zabeležili upitne i ljubazne fraze u kratkom jezičkom prostoru koji joj je dodeljen. U njenom govoru Rolingova je predstavila plašljivu ženu koja svoju strepnju ne može da sakrije, i traži potvrdu ministra da će sve biti u redu. U tom postupku prepoznamo stereotip nemoćne žene kojoj je potrebna muška zaštita.

Rita Skiter je negativni ženski lik novinarke u stalnoj potrazi za senzacionalizmom. Veoma rečita i oštra na jeziku, u razgovoru sa drugima često je neprijatna, te smo u njenom obraćanju zabeležili imperativ, modalnost i ironični zejedljivi humor, što je u potpunosti u skladu sa njenim karakterom. U njenom karakteru je isticanjem negativnih osobina u prvi plan, autorka pošla od stereotipa žene koja je beskrupulozna i zla.

Fler Delaker je Rolingova predstavila kao prelepu vilu, bajkovite i gotovo nestvarne lepote. Samim tim, dodelila joj je stereotip princeze ili lepotice iz bajke. Iako veoma vešta u baratanju magijom, činjenica da je Francuskinja i da je njen engleski jezik prilično loš, daje joj i prizvuk pomalo „ograničene“ plavuše, a u skladu sa tim je i njen govor, često prazan i o

banalnim temama, dočaravajući je kao razmaženu lepoticu. U njenom jeziku zabeležili smo boje i preciznost nijansiranja boja, ljubazne fraze, modalnost i ograde.

Tetka Petunija je rodno indikativan ženski lik, u smislu da predstavlja domaćicu čiji je centar sveta kuhinja i život pored supruga Vernona i sina Dadlija. Prikazana je kao submisivna žena čija reč ne znači mnogo, te kod nje nije ni bilo moguće zabeležiti drugačiji jezički obrazac. Zapravo, činjenica je da je u većini slučajeva Vernon taj koji govori, a ne ona. Tek pred kraj romana beležimo jednu imperativnu konstrukciju koju je uputila suprugu, preplašena zbog pisma koje je u kuću stiglo adresirano na nju, sa namerom da je podseti na obavezu koje se prihvatila, tj. da će se starati o Hariju dok ne postane punoletan.

Dolores Ambridž je možda i najnegativniji ženski lik u romanu. U njenom govornu bilo je moguće primetiti mnoštvo primera nadmenosti, zlobe i okrutnosti, kao i uglavnom ironične primere lažne ljubaznosti, kakvu smo i zabeležili. Smatramo je bitnom u smislu da je svesna svoje moći i opsednuta njom, na iznenađenje svih prisutnih u Hogvortsu, prekinula Damblidora usred govora i preuzela reč. Indikativno je da je prikazana kao moćna žena, ali sa moći uperenom na pogrešnu stranu.

Čo Čeng je veoma popularna studentkinja u Hogvortsu koja je prva zadobila Harijevu zainteresovanost. Međutim, ranjiva usled tragičnih dešavanja i pogibije njenog tadašnjeg dečka, nije uspevala da prikrije ljubomoru u momentima kada je počela da se sve više zanima za Harija. Ona je ljubazna, ali nesigurna te u njenom govoru beležimo ograde i imperativ, kojim je ironično pokušala da prikrije svoju ljubomoru. Kao i većina ženskih likova, ni ona nije pošteđena stereotipnog etiketiranja kao plačljivica i sklona ljubomornim ispadima.

Luna Lavgud je specifičan ženski lik u romanu, neshvaćena od većine, a mnogi su je nazivali i čudakinjom. Svoje poznanstvo sa Harijem i Ronom započinje u vozu za Hogvorts. U njenom ophođenju prema drugima i u jeziku upućenom sagovornicima, primećujemo da je veoma pažljiva i taktična, što se ogleda i u njenoj upotrebi ljubaznih fraza i eufemizama. Bez obzira na to što su je mnogi smatrali čudnom, i nju je autorka predstavila kao devojkicu kojoj je potrebna muška pažnja i zaštita.

Lavender Braun je studentkinjinja u Hogvortsu i kratkotrajna Ronova devojkica. Vezom sa njom on je uglavnom želeo da promeni sliku o sebi u očima ostalih, a ona je kao marginalna osoba našla odličan način da se približi društvu. Prilično nesigurna, te stoga zajedljiva i ponekad ne tako dobronamerna, ona je ljubomorna na Ronov odnos sa Hermionom. Iskoristivši period kada njih dvoje nisu bili u dobrim odnosima, ona se

nametnula i pokušala da upravlja njegovim odnosom sa ostalima, pre svega Hermionom. U njenom jeziku pored zlobnih i zajedljivih komentara, zabeležili smo ograde i ironiju. Zanimljivo je da je rivalstvo među devojkama, autorka takođe predstavila preveshodno isticanjem negativnih ženskih osobina u prvi plan.

Tetka Mjurijel je epizodni ženki karakter koji susrećemo u poslednjem, sedmom delu romana, kao najstariju zvanicu na venčanju u domu Vizlijevih. Prikazana je kao namćorasta osoba, starija žena sa kojom je teško komunicirati. Svoje glava i drska, njen jezik se odlikuje modalnim konstrukcijama uglavnom sa funkcijom naredbi, zajedljivim upitnim frazama i imperativima. Veoma je radoznala, pa su traćarenje i senzacionalistićke laži potekle iz pera Rite Skiter, njena duševna hrana. U njenom liku moguće je prepoznati stereotip nametljive žene „traćare“.

U nastavku sledi tabela koja kroz sedam delova romana prikazuje jezićki obrazac pomenutih trinaest epizodnih ženskih likova, u prevodu na srpski jezik.

Jez.sr.	P.S.	J.M.	M.P.	P.T.	M.R.	R.S.	F.D.	T.P.	D.A.	Ć.Ć.	L.L.	L.B.	T.M.
Boje							2						
Lj.fr.			2	1	1		2		1	3	3		
Imp.	3		1			1		1		1			1
Mod.		1	1			1	1						1
Ogr.				1			1			2		1	3
Up.f.					1						1		2
Emp.			1										
H i I						1						1	
Euf.											1		
Em.f.													
Pri.	1	1											
Nag.		2											

Tabela 66. Ukupan broj svih jezićkih sredstava sporednih ženskih likova u sedam delova romana u prevodu na srpski jezik

Na osnovu podataka u tabelama 65 i 66 moguće je uočiti da se broj jezičkih sredstava u govoru navedenih ženskih likova na engleskom jeziku poklapa sa brojem onih koji su zabeleženi u istim primerima u prevodu na srpski jezik. Svakako, izuzev slučaja koji se tiče direktiva u engleskom jeziku, a koji su u govornom obrazcu profesorke Spraut na srpskom jeziku prevedeni istim brojem imperativnih konstrukcija.

Nelaskajući stereotipi predstavljaju suštinu nekih sporednih ženskih karaktera koje smo pomenuli. Tako je autorka u liku tetka Petunije predstavila ženu kao deo kuhinjskog inventara, koja malo govori (ako uopšte i govori). Njena jedina životna misija je briga o sinu i o suprugu koji je ujedno i centar svega u njenom životu, onaj koji odlučuje o svemu. Sa druge strane, u liku Fler Delaker mogli smo videti bajkovitu lepoticu čija lepota zasenjuje sve ostale kvalitete koje ona ima. Jecajuća Mirta je predstavljena kao plačljiva devojčica, pa proizilazi da samim tim što je devojčica, logično je da bude i plačljiva, dok je tetka Mjurijel *tračara*, a smatra se da su žene uglavnom te koje u svom jeziku znatan prostor poklanjaju tračarenju. Ako obratimo pažnju na izrazito negativne ženske likove poput Dolores Ambridž i Rite Skiter, nema sumnje da ih je autorka okarakterisala kao otelotvorenje zla u formi žene. Analizom njihovog jezika i sami smo se uverili da je to zaista tako. Ipak, i pored toga, Džejn Sanderlend navodi mišljenje nekih teoretičara da je autorka u svojoj rodno-neravnopravnoj predstavi žena u romanu, otišla toliko daleko, da ni najnegativniji ženski likovi u romanu ne mogu da se mere sa negativcima koji su muškarci. Mi se na ovom mestu nećemo baviti ispitivanjem opravdanosti ove tvrdnje i mišljenja smo da bi to pitanje moglo biti predmet nekih budućih istraživanja, koja bi se detaljnije bavila analizom muško-ženskih odnosa u romanu.

Implikacije rodnog poretka predstavljenog u romanu na izgradnju stavova po pitanju rodni ideologija i stereotipa kod dece kao najbrojnije čitalačke publike su neminovne. Analizom smo došli do zaključka koji se odnosi se na stereotip prikaz većine ženskih likova, kojim ih Rolingova svesno smešta u inferiornu poziciju u odnosu na muške karaktere u romanu. U plejadi likova susreli smo čitavu lepezu ženskih stereotipa, počevši od najupečatljivijeg o majci-domaćici, zatim priglupoj lepotici, preko plačljive ucveljene devojčice, sve do žene kao oličenja zla. U svima njima čitateljke i čitaoci su zasigurno mogli da prepoznaju neke već bliske kulturi iz koje potiču.

4. Zaključak

Popularna književnost za decu u velikoj meri utiče na formiranje stava dečje čitalačke publike o rodnim odnosima i ulogama polova u modernom društvu. To je bio i osnov za formiranje naše pretpostavke a ujedno i prve hipoteze, koja glasi da je književnost za decu stvarana na način da u sebi sadrži obilje rodne ideologije. Pod uticajem takve književnosti čitateljke i čitaoci usvajaju znanja i norme koje su neretko i rodni stereotipi, koji se tiču uloga koje muškarci i žene imaju u društvu. Analizom govornog obrasca ženskih karaktera i naracije o njima u romanu koji je predstavljao korpus istraživanja ove teze, došli smo do istog zaključka.

U uvodnom delu teze već smo pomenuli neka od istraživanja koja su nam poslužila kao baza i okosnica za nastanak ove disertacije (Lazar, 2007; Mayerhoff i Holmes, 2004; Lakoff, 2004, 1975; Buchtolz, 2003; Philips, 2003; Cameron, 2001 itd.), te smo uz pomoć njih izveli i drugu hipotezu. U njoj smo pretpostavili da se rodni stereotipi i rodna ideologija u pisanom diskursu mogu izražavati različitim jezičkim sredstvima. S obzirom na činjenicu da je za korpus našeg istraživanja odabrano četrnaest knjiga o Hariju Poteru i njegovim avanturama u originalu i u prevodu na srpski jezik, autorke Džoane Roling, svetski proslavljene zahvaljujući upravo ovom romanu, nismo mogli a da ne pomenemo neka od istraživanja koja su se bavila fenomenom njegovog uspeha i pitanjima rodnog poretku u Hogvortsu (Gupta, 2009; Mayes-Elma, 2006; Shibamoto-Smith, 2004; Heilman, 2003; Blake, 2002). Sva su ova istraživanja dokazala da serijal obiluje rodnom nejednakošću i favorizovanjem muškaraca u odnosu na žene, kao i ženskom podređenošću. Mnogi teoretičari a među njima i Džejn Sanderlend istakli su da je roman koji u nastavcima prati Harijevo odrastanje i fantastične avanture kojima se jako brzo priključio mnogim književnim junacima, moguće posmatrati prema trodimenzionajloj shemi Normana Ferklafe koja se sastoji iz analize društvene prakse, diskurzivne prakse i teksta. Mi smo se u ovoj tezi zadržali na tekstualnom nivou analize.

Jedan od osnovnih zadataka je bila detekcija a zatim i analiza prisutnog modela takozvanog *ženskog govora* u romanu, na osnovama i na principima koja je ranije ustanovila Robin Lejkof (1975) ali i mnoge druge autorke i autori feminističke lingvistike u oblasti

istraživanja jezika i roda (Coulmas, 2013; Lazar, 2009; Edwards, 2009; Mills, 2008, 2003; Cameron, 2007; Lakoff, 2004, Hellinger, 2002; Crawford, 1995; Buchtolz and Hall (ed.), 1995; Tannen, 1990; Coates, 1998). Jezička sredstva za kojima smo tragali čine ona koja je Lejkof klasifikovala kao tipično prisutne u govoru žena, a kasnije su njenu klasifikaciju nadograđivali i drugi autori. Iz tog razloga listu jezičkih sredstava u ovoj tezi čine ta jezička sredstva i odlike koje smo tokom analize izdvojili kao često prisutne u govoru ženskih likova. Utvrdivši da je reč o odlikama koje bitno utiču na predstavljanje i poimanje ženskih karaktera, uvrstili smo ih u analizu, te taj broj čini trinaest odlika u engleskom i dvanaest u srpskom jeziku. To su: boje, ljubazne fraze, imperativne konstrukcije, direktivi (u engleskom jeziku) modalne fraze, ograde, upitne fraze, empatija, humor i ironija (uglavnom detektovane i posmatrane zajedno) eufemizmi, emotivne fraze, pridevi i naglašavanje. Navedena jezička sredstva smo potom analizirali i dobijene rezultate sagledali uz pretpostavku da se poimanje roda i rodne ideologije u današnje vreme, posle tri faze u razvitku rodno-jezičkih istraživanja, znatno promenilo. Na toj smo pretpostavci koncipirali i treću hipotezu. Ona se odnosi na očigledne razlike između britanskog i srpskog društva, jezika i potpuno različitih kulturnih miljea. Ipak, i pored svih pomenutih različitosti istakli smo uverenje da razlike u poimanju rodnih ideologija i stereotipa u diskursu koji je predmet analize, a koje su uslovljenje razlikama između dva društva, uglavnom potiču od traduktoloških pravila i samog ishoda procesa prevođenja. Pridržavajući se osnovnih postulata teorije prevođenja u delima nekih od najznačajnijih teoretičara prevođenja (Hlebec, 2009; Newmark, 1993, 1991; Baker, 1992; Ivir, 1978, Nida, 1975) istakli smo značaj i uticaj samog procesa prevođenja, ulogu prevodioca, lektora, čitalačke publike i čitavog neraskidivog niza koji se tiče odgovorno i uspešno obavljenog prevoda. Mišljenja smo da su određeni koraci poput uticaja prevodioca i lektora, i njihove eventualne intervencije u samom tekstu nešto što prevazilazi okvire ove disertacije, te se u ovoj tezi nismo bavili dubljim zalaženjem u tu problematiku.

Analizom jezičkog obrasca svakog ženskog lika u sedam delova romana ustanovili smo razlog nastanka razlika između originala i prevoda, kao i u kojoj meri su pomenute razlike prisutne. Kao veoma važnu činjenicu želimo istaći da smo u analizi uspeli da potvrdimo stav nekih teoretičara (Gupta, 2009; Mayes-Elma, 2006; Shibamoto-Smith, 2004; Heilman, 2003; Blake, 2002) o prisutnosti neravnopravne predstave polova u romanu, stavljajući akcenat na ženski jezički obrazac, karakterizaciju ženskih likova u romanu i način na koji su predstavljene u naraciji.

Već na osnovu prve knjige, pregledom i analizom primera koji predstavljaju njihov govor i situacije u koje ih autorka romana smešta, zaključili smo da su detektovane razlike između originala i prevoda u najvećoj meri posledica leksičkih, sintaksičkih i stilskih razlika između engleskog i srpskog jezika. Međutim, ono što posebno želimo istaći jeste da pomenute razlike ni na koji način nisu uzrokovale različito predstavljanje ženskih likova u prevodu. Sasvim je verno preveden prikazani rodni poredak u Hogvortsu, te na osnovu toga primećujemo da su ženski likovi veoma često prikazani pod uticajem stereotipnih predstava o ženama, kao slabijem polu i sporednim likovima u odnosu na muške likove u bitnim dešavanjima opisanim u romanu. U takvim situacijama najčešće ih vidimo prisutne kao osobe koje su samo tu da pripomognu, kao pratilje ili žrtve, bilo da je reč o originalu ili o prevodu.

Pored toga što se nastavlja razvoj jezičkog obrasca posmatranih ženskih likova, u drugom delu serijala primećujemo i razliku u karakterizaciji i načinu na koji su prikazani određeni ženski likovi. Primetili smo očiglednu rodnu označenost nekih ženskih karaktera, te je i pored sve svoje posebnosti i Hermiona često prikazana kao brbljiva devojčica, dok su druge pretrpane obavezama u kuhinji, stidljive u prisustvu dečaka ili plačljive. Pored izuzetaka poput profesorke Mek Gonagal i profesorke Spraut u čijem slučaju nismo detektovali negativne konotacije u smislu rodnosti, za većinu ženskih likova u drugom romanu bili smo u stanju da zaključimo da su primer stereotipne predstave o ženi kao slabijem polu, kome je potrebna pomoć, zaštita ili uteha muškarca.

Do istog smo zaključka došli i u slučaju trećeg dela romana, bilo da je reč o originalu ili prevodu. U burnom razvoju događaja u nastavku romana smo zabeležili i dalji razvoj jezičkog obrasca ženskih likova. Pored očiglednih razlika u njihovoj karakterizaciji i učešću u bitnim dešavanjima, izveli smo i zaključke vezane za razlike koje se tiču originala i prevoda. Detektovane razlike tiču se trećeg i četvrtog dela romana i uglavnom su rezultat različitih gramatičkih pravila u dva jezika, posebno kada je reč o shvatanju modalnosti i modalnih glagola, kao i pojma direktiva u engleskom jeziku koji su na srpski jezik u najvećem broju slučajeva prevedeni imperativnim konstrukcijama.

Analizom govora ženskih likova u petom delu romana zabeležili smo poklapanje u jezičkim sredstvima u originalu i prevodu, izuzev u slučaju broja zabeleženih *ograda* u govoru jedne od junakinja. Zaključili smo da je reč o stilskim razlikama između dva jezika.

Za razliku od petog dela, gde razlika gotovo da i nema, analiza u šestom delu romana daje nešto drugačiju sliku. Ono što je zanimljivo jeste potpuno odsustvo modalnih konstrukcija koje su do sada bile možda i najbrojnije jezičko sredstvo u govoru ženskih

likova, a brojevi koji prikazuju jezička sredstva zabeležena u originalu i prevodu potpuno su identični. Takođe, u šestom delu romana smo zabeležili još jednu odliku u govoru ženskih likova koju smo nazvali *naglašavanje* i smatramo je veoma indikativnom u smislu izražavanja rodne ideologije u romanu. Naglašavanje smo u najvećoj meri pronašli u govoru Hermione i Džini Vizli, koje po svojoj emancipovanosti i nezavisnosti odudaraju u odnosu na ostale ženske likove. Kao jezičko sredstvo u govoru ženskih likova, naglašavanje najčešće nalazimo upotrebljeno u trenucima kada one žele da ukažu na svoju nezavisnost i borbu za ravnopravnost sa muškim junacima.

Naglašavanje smo potom zabeležili i u sedmoj knjizi romana, opet uglavnom uz poklapanje broja jezičkih sredstava u originalu i u prevodu, s tom razlikom da smo u sedmom delu ponovo zabeležili i modalne konstrukcije.

Osim analize jezičkog obrasca ženskih likova, koja je u velikoj meri doprinela donošenju zaključaka o rodnim odnosima u romanu, obratili smo pažnju na način na koji su ženski likovi okarakterisani i prikazani. Fokusirali smo se na glavne i sporedne ženske likove i primetili da im je zajedničko da su i među prvim i drugim prisutne one koje su u rodno-ideološkom smislu obeležene na diskriminatoran način. Prikazane kao kuhinjski inventar, bajkovite lepotice, plačljive devojčice i tračare, njihovo učešće i značaj u romanu ne mogu se ni meriti sa podvizima muških likova. Razlog za to je činjenica da je uloga koja im je najčešće dodeljena da pomažu muškim likovima ili budu žrtve, u vezi sa čim je isti stav istakla i Kristina Šefer: “Girls, when they are not downright silly or unlikable, are helpers, enablers and instruments. No girl is brilliantly heroic the way Harry is ...“ (Christine Schoefer, 2000 prema Sunderland, 2011: 204). Kada je reč o negativnim likovima, rodnu obeležnost smo u najvećoj meri primetili u karakterizaciji Rite Skiter, u čijem smo jezičkom obrazcu zabeležili i neke od odlika tzv. *ženskog jezika*. Pošto su na taj način i negativni ženski likovi obeleženi svojom rodnošću, možemo da se složimo sa stavom nekih autora koji su se bavili analizom romana i rodnog poretka u njemu. Džejn Sanderlend (2011: 205) pominje stav koji je u svojoj analizi istakao Blejk, zaključivši da ni najzlobniji ženski likovi ne mogu da pariraju muškim negativnim karakterima, pre svega misleći na Voldemora (Blake, 2002). Takođe, ona napominje stav koji su Pju i Volas istakli u svojoj analizi, a koji se generalno tiče uloga koje su dodeljivane ženskim karakterima u romanu: “ Women’s roles are subjugated to masculinity in the Potter books in that the gender roles in the three main social institutions – government (the Ministry of Magic), school (Hogwarts) and family (the Dursleys and the Weasleys) – are blatantly traditional“ (Pugh and Wallace, 2006: 269 prema Sunderland, 2011: 205).

Na osnovu primera koji čine analizirani korpus u ovoj tezi, kao i svega prethodno navedenog, izveli smo zaključak da između pomenutih primera u originalu i u prevodu na srpski jezik, nema uočljivih intervencija koje bi na bilo koji način zamaskirale rodne odnose u originalu ili ih kao izmenjene predstavile u prevedenom tekstu. Kada je reč o prevodu romana, mišljenja smo da su rodni odnosi u originalnom tekstu u jednakoj meri predstavljeni i čitalačkoj publici na srpskom jeziku. Smatramo da je ovakva literatura pored svoje funkcije da zabavi i da zadivi, odigrala još jednu veoma važnu ulogu. Svojom popularnošću i uticajem na sada već nekoliko generacija, ona je prevazišla sve postojeće razlike između dva veoma različita društva, kakvo su britansko i srpsko društvo.

Govoreći o predmetu istraživanja u ovoj tezi, moramo istaći da smo svesni činjenice da predmet naše kritičke analize čini govor ženskih karaktera u romanu, tj. govor koji je prethodno odabran od strane autorke i dodeljen ženskim likovima. Reč je o govoru koji se ne dešava spontano i prirodno, te smo za potrebe istraživanja čvrsto nastojali da lingvističkom analizom i detaljnim posmatranjem određenih pojava u jeziku, dopremo do često prikriivenih odlika kao što su seksizam i propagiranje rodne ideologije koja ženu stavlja u podređeni položaj. Navedene skrivene nejednakosti tražili smo u dijalozima, humoru, ironiji kao odlikama jezika kojim je napisano delo koje pripada fikciji i ima moć širenja različitih ideologija u najrazličitijim kulturnim kontekstima. Takođe, upoznati sa činjenicom da su neka od jezičkih sredstava za kojima smo tragali stereotipizirano vezivana za govor žena, mišljenja smo da generalizacija nije ni moguća a ni dobrodošla u istraživanjima i zaključcima poput ovog. Iz tog razloga smo skloni zaključku da pored očiglednog postojanja rodne ideologije i stereotipa koji doprinose negativnom etiketiranju žena i njihovom smeštanju u podređeni položaj u odnosu na muške karaktere u romanu, posmatran i analiziran govor nekih ženskih likova u određenim momentima, nije uzrokovan njihovom nemoći i nedostatkom samopouzdanja, te ne predstavlja odliku koja se nikako ne bi mogla naći u govoru muških likova. Iako to nije bio predmet naše analize, nemoć i nesigurnost primetili smo i u govoru nekih muških karaktera. Usled svega pomenutog, bez obzira na to što je reč o prethodno osmišljenom jeziku, proizvodu mašte i kreativnosti spisateljice, želimo istaći da se jezik i njegove odlike uvek moraju tumačiti u kontekstu, prilici u kojoj su određene reči izgovorene, sa kojim ciljem i slično. Ne poznajući razloge i namere koje je autorka imala, utkavši svoja rodno-ideološka uverenja u delo, mišljenja smo da su ona proizvod njene lične, rodne i drugih ideologija, percepcije rodnih uloga i poznavanja različite socijalizacije devojčica i dečaka od najranijih dana odrastanja.

Usled svega prethodno rečenog moguće je zaključiti da je književnost za decu bila i ostala idealan medijum za širenje različitih uverenja i ideologija. Na primeru romana o Hariju Poteru ustanovili smo da rodna ideologija i predstave o rodnom poretku u društvu često bivaju utkane u štivo omiljeno i popularno među decom i mladima različitog uzrasta, znatno utičući na njihovu izgradnju predstava o muško-ženskim odnosima, položaju žene i opštem shvatanju rodnih odnosa u modernom društvu. Takođe smo zaključili da su strategije i načini koji su dostupni autorima/autorkama i onima koji direktno imaju uticaja na javni diskurs, veoma raznovrsne i pogodne za plasiranje različitih uverenja, stereotipa i ideologija, bilo da je reč o tradicionalnim ili progresivnim uverenjima i idejama. Dotakavši se i traduktološkog uticaja na celokupni proces, zaključili smo da je uticaj prevodilaca veoma velik i značajan za zaokruženje celokupnog ciklusa. U slučaju književnosti koja je bila predmet analize u ovoj tezi, zaključak je da nije bilo primetnog intervenisanja prevodilaca koje bi proizvelo razlike u ideološkim i stereotipnim porukama između originala i prevoda.

U nadi da će rezultati i zaključci ovog istraživanja predstavljati doprinos naučnim oblastima kritičke analize diskursa, sociolingvistike i uže oblasti istraživanja jezika i roda, kao i feminističke lingvistike, smatramo da bi ova teza mogla poslužiti kao potka i koristan izvor za neka buduća istraživanja u pomenutim oblastima. Usled ograničenosti vremenom, predmetom istraživanja i ciljem koji je stavljen pred nju, smatramo da će neka buduća istraživanja koja bi se više mogla dotaći i udubiti u traduktološki proces ili pak druga, koja bi se bavila analizom ovog ili sličnih romana sa aspekta drugog nivoa Ferklafove sheme, tj. diskurzivne prakse (distribucije, produkcije i konzumacije) ili prijema ovakve literature i njenog uticaja na kognitivne procese čitalačke publike, ovo istraživanje iskoristiti kao jedan od izvora. Takođe, nadamo se da će ova teza poslužiti studentima i svima koji se amaterski ili informativno zanimaju za bilo koju od gore navedenih oblasti, te da će predstavljati zanimljivo štivo onima koji se interesuju za rodno-jezička istraživanja i za kritičku analizu.

5. Bibliografija

1. Baker-Sperry, L. and Grauerholz, L. (2003). The pervasiveness and persistence of the feminine beauty ideal in children's fairy tales. *Gender and society*, Vol.17, No.5
2. Baker, Mona (1992). *In other words: A coursebook on translation*. Routledge: London and New York
3. Barkhudarov, L.S. (1975). *Language and translation*. Moscow: Mezdunarodnye otnosheniya
4. Bergvall, L. Victoria (1999). Toward a Comprehensive Theory of Language and Gender. *Language in Society*, Vol.28, No.2, Cambridge University Press (pp.273–293)
5. Blake, Andrew (2002). *The irresistible rise of Harry Potter*. Verso: London – New York
6. Buchtolz, M. & Hall, K. (2003). *Language and Identity*. A Companion to Linguistic Anthropology. Oxford: Basil Blackwell
7. Buchtoltz, M., Liang, A.C. and Sutton, L.A. (Eds.), (1999). *Reinventing Identities: The Gendered Self in Discourse*. Oxford University Press, Oxford
8. Buchtolz and Hall (1995) ed. *Gender Articulated: Language and the socially constructed self*. Routledge: London and New York
9. Butler, Judith, (1990). *Bodies that Matter: The Discursive Limits of "Sex"*. Routledge, London
10. Butler, Judith (2011). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Taylor and Francis
11. Caldas-Coulthard, Carmen Rosa & Coulthard, Malcolm (Eds.), (1996). *Texts and Practices: Readings in Critical Discourse Analysis*. Routledge, New York
12. Caldas-Coulthard, R. & Iedema, R. (2008). *Identity troubles: Critical discourse and contestations of identification*. Basingstoke: Palgrave

13. Cameron, Deborah (2007). *The Myth Of Mars and Venus. Do men and women really speak different languages?* OUP
14. Cameron, Deborah & Kulick, Don (2003). *Language and sexuality*. CUP
15. Cameron, Deborah (1998). *The feminist critique of language: A reader*. Taylor and Francis Group
16. Cameron, E. James & Lalonde, N.Richard (2001). Social identification and gender-related ideology in women and men. *British Journal of Social Psychology* (2001), 40, 59–77
17. Clark,R., Lennon, R. and Morris, L. (1993). Of Caldecotts and Kings: gendered images in recent children’s books by black and non-black illustrators. *Gender and society* 7 (2) (pp. 227–45)
18. Cherland, Meredith (2008). Harry’s girls: Harry Potter and the discourse of gender. *Journal of Adolescent and Adult literacy* 52 (4)
19. Cheshire, Jenny (2000). The telling or the tale? Narratives and gender in adolescent friendship networks. *Sociolinguistics* 4 (2) : 234 – 262
20. Chouliaraki, L. and Ferclaugh, N. (1999). *Discourse in late modernity: rethinking critical discourse analysis*. Edinburgh University Press
21. Coates, Jennifer (2011). *Language and Gender : A Reader*. Oxford : Blackwell
22. Coates, Jennifer (1996). *Women talk: Conversation between women friends*. Blackwell, Oxford
23. Coulmas, Florian (2013). *Sociolinguistics: The Study of Speaker’s Choices*.
24. Crabb, P. B. and Bielawski, D. (1994). The social representation of material culture and gender in children’s books. *Sex roles Vol 30* (pp. 69–79)
25. Crawford, Mary (2011). *Transformations: Women, Gender and Psychology*. McGraw Hill Education
26. Crawford, Mary (1995). *Talking difference: On gender and language*. Sage Publications.
27. Del-Teso-Craviotto, Marisol (1997). *Ideology and language: a critical discourse analysis of women’s magazines*. Unpublished MA thesis, Northwestern State University of Louisiana, Natchitoches

28. Del-Teso Craviotto, Marisol (2006). Words that matter: lexical choice and gender ideologies in women's magazines. *Journal of Pragmatics*
29. Denzin, N. & Lincoln, Y. (2000). *Handbook of qualitative research*. Sage Publications
30. Eckert, Penelope, McConnell-Ginet, Sally, (1992). Think practically and look locally: language and gender as community-based practice. *Annual Review of Anthropology* 21, (pp.461–490)
31. Eckert, Penelope (1989). The Whole Woman: Sex and Gender Differences in Variation. *Language Variation and Change* 1. Cambridge University Press (pp. 245–267)
32. Eckert, Penelope & McConnell-Ginet, Sally, (2003). *Language and Gender*. Cambridge University Press, Cambridge
33. Edwards, John (2009). Language and identity. Key topics in sociolinguistics. CUP
34. Ferclaugh, Norman (1985). Critical and descriptive goals in discourse analysis. *Journal of Pragmatics* No. 9, (pp. 739–763)
35. Ferclaugh, Norman (1992a). *Discourse and social change*. Polity press : Cambridge
36. Fairclough, Norman (1992b). Linguistic and intertextual analysis within discourse analysis. *Discourse and society* Vol. 3 (pp. 193–217)
37. Fairclough, Norman (1995). *Critical discourse analysis: the critical study of language*. New York: Routledge
38. Fairclough, N. and Wodak, R. (1997). Critical Discourse Analysis. In: Teun A. van Dijk (ed), *Discourse as social interaction*. Volume 2, *Discourse studies*, 258 – 283 . London: Sage
39. Fairclough, Norman (2003). *Analysing discourse: textual analysis for social research*. London and New York : Routledge
40. Filipović, Jelena (2009). *Moć reči*. Ogledi iz kritičke sociolingvistike. Beograd. Zadužbina Andrejević
41. Filipović, Jelena. (2009). Rodno osetljive jezičke politike: teorijske postavke i metodološki postupci. *Anali Filološkog fakulteta*, 21. Beograd (str. 109–127)

42. Filipović, Mileva i Rog, Elizabeta (ur.) (2005). *Ženske studije: Iskustva i perspektive iz Norveške*. Podgorica: CID
43. Gal, Susan (1995). Language, gender and power : an anthropological review. In: *Gender Articulated: language and the socially constructed self*, Kira Hall and Mary Buchtolz (eds), 169 – 82 , New York : Routhledge
44. Gupta, Suman. (2009). *Re-reading Harry Potter*. Palgrave MacMillan
45. Halbrook, David (1993). *Charles Dickens and the image of women*. New York University Press: New York
46. Hatim, B. & Mason, I. (1997). *Translator as communicator*.
47. Havelka, N., Kuzmanović, B. и Popadić, D. (1998). *Metode i tehnike socijalno psiholoških istraživanja*. Centar za primenjenu psihologiju.
48. Heilman, Elisabeth (2009). *Critical perspectives on Harry Potter*. Routhledge: New York and London
49. Hlebec, Boris (2009). *Opšta načela prevođenja*. Beogradska knjiga
50. Holmes, J. & Mayerhoff, M.(Ed.) (2003). *The Handbook of Language and Gender*. Blackwell Publishing.
51. Holmes, J. & Myerhoff, Miriam (1999). The Community of Practice: Theories and Methodologies in the New Language and Gender Research. *Language in Society*, Vol. 28, No.2. Cambridge University Press (pp. 173–183)
52. Ivir, V. (1978). *Teorija i tehnika prevođenja*. Karlovačka Gimnazija
53. Jule, Allyson (2008). *A begginer's guide to language and gender*. MM textbooks
54. Kortenhau, Caroll i Demarest, Jack. (1993). Gender role stereotyping in children's literature: An update. *Sex roles*, 28 (219 – 232)
55. Kuzmanović-Jovanović, Ana. (2013). *Jezik i rod. Diskurzivna konstrukcija rodne ideologije*. Čigoja štampa
56. Labov, William (1990). The Intersection of Sex and Social Class in the Course of Linguistic Change. *Language Variation and Change* 2. Cambridge University Press (pp. 205 –254)

57. Lakić, Igor (2009). *Modeli analize diskursa novinskih članaka*. RIJEČ, nova serija, br. 2, Nikšić
58. Lakoff, R. (2004). *Language and Woman's place*. Text and commentaries. Revised and expanded edition. Oxford University Press.
59. Landau, S. (ed) (1987). *Webster Illustrated Contemporary Dictionary*. FBC: Chicago
60. Langland, Elisabeth (2002). *Telling tales: Gender and narrative form in Victorian literature and culture*. Ohio State University
61. Lazar, Michelle M. (2009) 'Entitled to consume: postfeminist femininity and a culture of post-critique'. *Discourse and Communication*, 3(4): 371–400
62. Lazar, Michelle M. (2007). *Feminist Critical Discourse Analysis: Articulating a Feminist Discourse Praxis*, *Critical Discourse Studies*, 4: 2, (141-164)
63. Livia, Ana (2003). *One man in two is a woman: Linguistics approaches to gender in literary texts*, In: *The handbook of language and gender*. (ed.) Miriam Mayerhoff & Janet Holmes. Blackwell Publishing (pp.142-158)
64. Markov, Slobodanka i Milojević, Ivana (ur.) (2011). *Uvod u rodne teorije*. Centar za rodne studije Novi Sad: Mediterran publishing
65. Maxwell, A. Joseph (1992). *Understanding and validity in qualitative research*. *Harvard educational review* 62(3): Research library core
66. Mayes-Elma, Ruthann. (2006). *Females and Harry Potter: Not at all empowering*. Rowman and Littlefield Publishers Inc.
67. Messner, A.M. (2000). *Barbie girls versus sea monsters: children constructing gender*. *Gender and society*, Vol. 14, No.6
68. Milroy, James and Milroy, Lesley (1978) *Belfast: change and variation in an urban vernacular*, pp. 19–36 in Trudgill, Peter (ed.) *Sociolinguistic patterns in British English*. Edward Arnold : London
69. Mills, Sara (2008). *Language and sexism*. Sociolinguistics. CUP
70. Mills, Sara (2003). *Gender and politeness*. Cambridge: CUP
71. Newmark, Peter. (1993).). *Paragraphs on translation, topics in translation 1*, *Multilingual Matters*
72. Newmark, Peter (1991). *About translation*. *Multilingual matters*

73. Nida, Eugene Albert (1975). *Language structure and translation: Essays*. Stanford University Press
74. Philips, U. Susan (2003). The power of gender ideologies in discourse, In: *The Handbook of language and gender* (ed.) Miriam Mayerhoff & Janet Holmes (pp. 252–276)
75. Piper, Predrag i Klajn, Ivan (2014). *Normativna gramatika srpskog jezika*. Matica srpska: Novi Sad
76. Rogers, Rebecca (2002). A critical discourse analysis of family literacy practices, discursive practices and literate subjectivities. *Reading Research Quarterly*, 37 (3), 248 – 277
77. Rosandić, R. i Vidanović, B. (1987). *Prva dečja knjiga*. Beograd: Istraživačko-izdavački centar Saveza socij. omladine Srbije
78. Savić, Svenka (1998). *Žena sakrivena jezikom medija: kodeks neseksističke upotrebe jezika*. Beograd: Futura publikacije
79. Seelinger, Roberta (2001). *Power and repression in adolescent literature*. University Press of Iowa
80. Sidney, I. Landau (1975) ed. *Webster Illustrated Contemporary Dictionary – Encyclopedic edition*. J.G.Ferguson Publishing Company
81. Schiffrin, Deborah (1994). *Approaches to discourse*. Oxford: Blackwell
82. Slater, Michael (1983). *Dickens and women*. Stanford University Press
83. Speer, Suzan & Stokoe, Elizabeth (2011). *Women, men and language: conversation and gender*. Cambridge University Press
84. Spender, Dale (1980). *Man made language*. Pandora
85. Stefanović-Karadžić, Vuk (1969). *Srpske narodne poslovice*. Prosveta: Beograd
86. Stojanović, Jelena i Glamočak, Saša (2008). *Rod u čitankama i nastavi srpskog jezika u osnovnoj školi*. Grupa za emancipaciju žena HORA :Valjevo
87. Stojnić, Mila (1980). *O prevođenju književnog teksta*. Svjetlost
88. Sunderland, Jane (2011). *Language, Gender and Children's Fiction*. Continuum International Publishing Group.

89. Sunderland, Jane (2006). *Language and Gender: An advanced resource book. Routledge applied linguistics*. Routledge: London and New York
90. Sunderland, Jane. i Litosseliti, Lia. (2002). *Gender identity and discourse analysis*. John Benjamin Publishing
91. Talbot, Mary (2010). *Language and Gender*, Cambridge: Polity Press
92. Talbot, Mary. (2000). It's good to talk. The undermining of feminism in a British Telecom advertisement. *Journal of Sociolinguistics* 4 (1) (108-119)
93. Talbot, M. (1997). "Randy fish boss branded a stinker" : Coherence and the construction of masculinities in a British tabloid newspaper. In Sally Johnson and Ulrike Hanna Meinhof (eds) *Language and Masculinity*. Oxford: Blackwell , pp. 173 - 87
94. Tannen, Deborah (1990). *You just don't understand: Women and men in conversation*. Ballantine books : New York
95. Taylor, F. (2003). Content analysis and gender stereotypes in children's books. *Teaching sociology*, Vol.31, No.3. American sociological association
96. Theo Van Leeuwen (2008). *Discourse an practice: New Tools for Critical analysis*.
97. Trbojević - Milošević, I. (2004). *Modalnost, sud, iskaz*. Epistemička modalnost u engleskom i srpskom jeziku. Čigoja štampa: Beograd
98. Trudgill, Peter (1974). *Sociolinguistics: An introduction*. Penguin books
99. Trudgill, Peter (2003). *A glossary of sociolinguistics*. Edinburg University Press
100. Tucker, E. Judith & Guity, Nashat (1999). *Women in the Middle East and North Africa: Restoring women to history*. Indiana University Press
100. Van Dijk, T.A. (1993). Principles of critical discourse analysis. *Discourse and society* Vol. 4, (249—283)
101. Van Dijk. T. A. (1998). *Ideology: A multidisciplinary approach*. Landon: Sage
102. Vlahović, Nina (2003). O seksizmu u engleskom jeziku (Da li je English postao „Manglish”?) *Jezik, Društvo, Saznanje*. Filološki fakultet Beograd: Čigoja štampa, (str.73–87)
103. Weatherall, Ann (2002). *Gender, Language and Discourse*. Routledge, NY

BIOGRAFIJA

Jelena Babić-Antić rođena je 1.03.1977. godine u Prištini. Osnovne studije je završila 2001. godine na Filozofskom fakultetu u Prištini, na katedri za Engleski jezik i književnost sa prosečnom ocenom tokom studiranja 8,79. Radila je kao prevodilac za misiju Ujedinjenih Nacija u trajanju od šest godina. Od 2005. godine zaposlena je na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici gde je najpre obavljala poslove saradnika u nastavi, potom asistenta pripravnika, a trenutno je u zvanju asistenta.

2007. godine je završila prevodilačke specijalističke studije u Udruženju naučnih i stručnih prevodilaca u Beogradu. Master studije je upisala na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu 2009. godine i posle porodiljskog odsustva 2010. godine odbranila master rad pod nazivom *Problemi prevođenja u srpskom i engleskom ekonomskom žargonu uslovljeni kulturološkim razlikama* kod mentora profesora Dr. Borisa Hlebeca. Po završetku Master akademskih studija upisuje Doktorske akademske studije na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Nakon položenih ispita predviđenih nastavnim programom otpočela je pisanje doktorske disertacije na temu „Rodni stereotipi i jezička sredstva u funkciji formiranja rodni ideologija dece kao čitalačke publike romana Hari Poter Džoane Roling na engleskom i u prevodu na srpski jezik“.

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Потписани-а Јелена Бабич-Анџић

број уписа 10071 Д

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

Радни стереотипи и језичка средства у функцији формирања
родних идеологија деце као читалачке публике романа
Хери Потер Џосе Ролинг на енглеском и у преводу на
српски језик

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

Потпис докторанда

У Београду, 27.10.2016.

Ј. Бабич-Анџић

Прилог 2.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора Јелена Бебић - Анђелић
Број уписа 10071 Д
Студијски програм Језички модул
Наслов рада Родни стереотипи и језичка средства у функцији формирања родних идеологија деце као читалачке публике...
Ментор Др Јелена Филиповић

Потписани Јелена Бебић - Анђелић

изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла за објављивање на порталу **Дигиталног репозиторијума Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис докторанда

У Београду, 27.10.2016

J. Bebić - Anđelić

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

Радни стереотипи и језичка средства у функцији формирања
радних идеологија деце као читалачке публике романа
Хари Потер Џоане Ролинг на енглеском и у преводу на
која је моје ауторско дело. српски језик

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

Потпис докторанда

У Београду, 27. 10. 2016

J. Boduli-Amanti